EBEM KUŞAĞI

M. NECATİ SEPETÇİOĞLU

MUSTAFA NECATİ
SEPETÇİOĞLU

EBEMKUŞAĞI

FATİH ÜÇLEMESİNİN
BİRİNCİ KİTABIDIR

İrfan Yayımcılık

Yayın Hakkı (Copyright):
© İrfan Yayımcılık & Tanıtım
Limited Şirketi

DÜNKÜ TÜRKİYE DİZİSİ
ÜÇLEME 4
CİLT 1

Kapak:
Erol KAYMAK

Baskı:
Avcı Ofset

Cilt:
İstanbul Mücellithanesi

İrfan
Yayımcılık ve Tanıtım Limited Şirketi
Klodfarer Cad. Sümer Ap. No: 40/7
34400 Divanyolu İSTANBUL
Tel&Faks: (212) 518 38 66

BÜTÜN ESERLERİ: 10

MUSTAFA NECATİ
SEPETÇİOĞLU

EBEMKUŞAĞI

Mustafa Necati Sepetçioğlu

Yazar 1930 Zile doğumlu. İlk ve ortaokulu Zile'de okuduktan (1947) sonra İstanbul'da Haydarpaşa Lisesi'ni (1950) ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi (1956). 1954 yılında şair ve yayınevimiz yazarlarından Muazzam Gürşen SEPETÇİOGLU ile evlendi. Muhtelif kamu görevlerinden sonra Milli Eğitim Derleme Müdürlüğü (1974) yaptı.

İlk hikâyeleri Sivas'ta çıkan *Hakikat* gazetesinde yayımlanmıştı (1948). Daha sonra hikâyeleri İstanbul, Yol, Türk Yurdu, Türk Dili (1955-59), Türk Edebiyatı dergilerinde yer aldı. *Çağlayanlı Vadi* adlı romanı Vatan gazetesinde tefrika edilmişti (1966-71). Nehir romanları olan on iki ciltlik Dünkü Türkiye Dizisi'nde Malazgirt Zaferi'nden İstanbul'un Fethi'ne kadar Türk tarihi konu alınırken, üç ciltlik Bugünkü Türkiye Dizisi ile günümüz Türkiye'sinde yaşanan toplumsal değişim ve sonuçları işlenmiştir. Sabırağacı Dizisi ile fetihten günümüze Kıbrıs ve Osmanlı Devleti anlatılmıştır. *Trampacılar* adlı oyunu İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda (Mart 1968) sahnelenen Sepetçioğlu'nun, oyun yazarlığında en önemli başarısını gösterdiği *Büyük Otmarlar* İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği Gençlik Tiyatrosu'nca sahneye konuldu (1967), ardından Avrupa Üniversitelerarası Tiyatro Festivali'nde en iyi oyun seçildi (1968). *Çardaklı Bakıcı* adlı oyunu ile MEB Ödülü'nü, *Gece Vaktinde Gündönümü* ve *Karanlıkta Mum Işığı* adlı kitaplarıyla Türkiye Milli Kültür Vakfı 1980 Kültür Armağanı'nı, ... *ve Çanakkale 3/Döndüler* adlı eseriyle 1990 yılı Türkiye Yazarlar Birliği'nin yılın romancısı ödülünü kazandı. 1994'te İLESAM Üstün Hizmet Beratı verildi. 1998'de Atatürk Dil-Tarih Kurumu Şeref Üyeliği'ne seçildi.

İRFAN YAYINEVİ, Nu : 74

Dünkü Türkiye Dizisi : 10

DOĞUŞ MATBAASI
İstanbul —1980

«Osmanlı Ülkesi mi dinlendi biz mi dinlendik ben onun orasını pek anlayamadım Sefil Ali Ağa. Benim anladığım kadarıyla Osmanlı Ülkesi'nin dinlenmeğe pek niyeti yok; hoş, dinlenmeğe bırakan da olmayacak ya, neyse... dinlenen biz olduk, hem de nasıl bir dinlenme onun orasını bana sor gel de; durmaktan kemiklerim yosun bağlamış. Edirne'nin havasını oldum bittim sevmedim zaten. Bre bir: çerçi olarak doğduk çerçi olarak ölmeliydik, neyimizeydi kapı kulluğu! Yattık eğlendik geldik yine çerçiliğe, bakalım çerçilik hoş geldin mi diyecek?»

«Çerçii! Mırıl mırıl söylenip durma sabahın karanlığında alnımdan alnımdan kaşıma. Canım burnuma gelmiş zaten.»

Çerçi mırıltısını kesti. Üç dört adım genişliğinde beş altı adım eninde bir oda; somurtur gibi sustu. Daracık camı toz bağlamış pencereden gelen sabah alacası, somurtur gibi susan odada bunalmış bir sessizliğe yattı. Dışardan ya cami dönüşü ya da iş çıkışı yürüyüp gitmekte olan uzun öksürükler geldi; sabah alacasında karanlıklaşmış öksürükler, boğukçaydı, odadaki bunalmış sessizlikle birleşince yalnızlaşıveriyordu.

Çerçi, yan gözle Sefil Ali'nin sokranışını ölçüyordu; üstüne üstüne gitmek değildi niyeti, kendi can sıkıntısına vuruyordu söylenmekle. Sefil Ali'nin de aslında kendinden pek bir ayrıcalığı olmadığını sezdi. İki gözüne de yeterince öteberi tıktığı heybeyi sedirden alıp kapının aralığına koyarken: «Canın burnundaysa burnunda hay Sefil Ali» dedi; «Bizim

canımız hep burnumuzdaydı öz yerinde durmadı ki şimdiyece!»

Sefil Ali hiç alışık olmadığı bir işle uğraşmanın öfkesinde itip devirdi heybesini. Bir kıl heybeydi, elleri değdikçe yüreğinin başına keçi kılları batıyormuşcasına gönlü bulanıyordu; bir de, zamanını hatırlamadan Minnet Beğ'in dağ keçileri geliyordu aklına. Dağ keçilerinden çok Minnet Beğ, Minnet Beğ ile birlikte İne Beğ ve en çok da Balım Usta... Sanki canlı, hiç bir zaman olmadıkları kadar canlı, dipdiri geliyorlar annacına, üçünün de gözlerinde eğlenen zehir gibi gülüşlerle Sefil Ali'yi irezil etmeğe çalışıyorlardı. İşleri güçleri yok, sabahın bu vaktinde; sanki şu dışarda karanlıklaşan boğuk ve yalnız öksürüklerde; sanki şu Çerçi'nin aklına geleni söyleyen mırıltılarında üçü birden Sefil Ali'ye veryansın ediyorlardı. Neyi?. «Neyi olacak çerçiliği.» deyiverdi Sefil Ali'nin mırıltısı kendi de farkında olmadan; «Çerçilik denen soyha mesleğe pek mi hevesliyim sanıyorsunuz?»

Çerçi, Sefil Ali'nin kime ne için söylendiğini bilmiyordu. Kendine sandı ama yersiz buldu, hatta alındı. Kapının aralığına koyduğu heybenin üstüne oturdu. «Nesi varmış çerçiliğin?» dedi terslenerek. «Çerçi demek başına buyruk demektir arkadaş, Beğ'ine de paşasına da bağlı olmadan beğ gibi paşa gibi yaşamak demek. Beğ'enmiyorsan ben yokum yanında, seni zorlayan yok. Yanına katıldıysak çerçilikten utandığımızdan, çerçiliği Beğ'enmediğimizden değildi Sefil Ali, seni sevmişdik de ondan. Şimdi mi ağır geldik?»

Sefil Ali, bu da nerden çıktı? dercesine bakındı Çerçi'ye. Duruşunu oturuşunu Beğ'enmedi. Çerçi heybesinin üstünde iğreti dallara konmuş kelağbabaya benziyordu; dal sallansa düşecek yel esse uçacak cinsinden. Sana ne oluyor bre?» dedi.

Çerçi somurttu: «Bana bir şey olmuyor. Şimdiye kadar oldu muydu ki şimden sonra olsun?»

Sefil Ali'nin eli devirdiği heybeye bir türlü varmak iste-

miyordu; düzeltmesi, toplaması gerektiğini biliyor ama düzeltmek de toplamak da istemiyordu. Minnet Beğ'in, İne Beğin, Balım Usta'nın zehir gibi gülüşlerde eğlenen gözlerinin izleri kanını kurutuyor, bu yanda ise Çerçi'nin durup dururken alınmışlığı aklını dağıtıyordu. O sırada Çerçi'nin, birden karar vermişçesine kalkışı ve heybesini sırtlayıp aralık kapıdan çıkmağa yeltenmesi Sefil Ali'yi büsbütün tedirgin etti: «Heyy bre n'ooluyor arkadaş bu gidiş ne gidişidir?» deyip koptu; vardı Çerçi'nin omuzuna el attı, sıktı. «Neyin var senin? Biz neci oluyoruz burada?» Bakıştılar; Çerçi küskünce Sefil Ali'nin gözleri dökülerek. Boyun büken Çerçi oldu, Sefil Ali gülümsemeğe yeltenmişti: «Benim aklım başımda değil ağa, aldırma» dedi.

Çerçi'nin omuzundan heybe kayar gibi oldu. Çerçi de engel olmadı, yere düştü; kilsi bir doluluğun pofulaması heybenin düşüşünü tamamladı. Sefil Ali: «Çerçilik yapmak değil ağırıma giden» dedi; «Bilmediğim iş, denemediğim. Belki bundan belki de... bilmiyorum bre kardaş bu yaştan sonra dağ bayır dolaşıp köylüye incik boncuk satmak bana göre değil gibi geliyor, anlasana!»

Çerçi Sefil Ali'nin devirdiği heybeyi toplamağa gitti. «Farkındayım» diye mırıldandı. «Akşamdan beri farkındayım. Ondan da önce, bu işe karar verdiğimizde yüzünün ne hal aldığını görmedim mi sanırsın? Gelgelelim, yapacak başka bir işimiz yok, elimizden başka şey gelmez yani, gelir mi?»

Camı toz bağlamış pencere iyi kötü aydınlanmıştı, az önceki sabah alacası belli belirsiz bir gün doğuşuna, dönüyordu. Sefil Ali camın tozlarında aydınlanmağa didinen sabaha daldı. Minnet Beğ'in, İne Beğ'in, Balım Usta'nın zehir gülüşünde eğlenen göz izlerine cevap verdi herhalde: «Elimizden gelen bu...» dedi.

Yine alındı Çerçi; yıllardır seve seve uğrunda taban tepti̇ği, Sefil Ali'ye bağlanalıberi yan gelip yatmaktan uğrun özlemlerine dayanamaz hallere düştüğü çerçiliğe kendi kötü

söylese aldırmıyordu da başkası, hele Sefil Ali söyledi mi bir yanı kırılmış gibi oluyordu; meselâ gönlünün çanağı, meselâ yüreğini gönlüne bağlayan bir sırça tel, meselâ ciğerinin bir köşesindeki can körüğü çatlayıveriyor, kırılıyor yahut ki deliniyordu; ondan sonrası da bir kötü düşkünlük, soluğu boğazında zorlanıyordu. Hele dünden, akşamdan bu yana. Çerçiliğe dönmeğe karar verdiklerinde ve dün, akşamın yatsıya dönüp de yola çıkmaklık uykusuna yatıldığında Sefil Ali'nin arada bir dizini döğmesi, arada bir çenesini çekiştirmesi; bunun gibi türlü işaretler, sanki kesilmeğe giden koyunun melemelerine benzer yazıklanma ıçkınmaları, yatakta uykuyla cedelleşmeleri, bir o yana bir bu yana dönmeleri, bunlar... hepsi birden Sefil Ali'yi sanırsın boyunduruğa götürüyorlar; say ki bir yarış atı sucu beygiri yapılacak yahut dolaba koşulacak. Çerçilik böylesine bir hor görülecek meslek miydi bre! Çerçiliği ne sanıyordu bu baldırı çıplak takımı?

Çerçi'nin alındığı anlarda Sefil Ali gibi ne yaptığı bilinmeyenler, daha doğrusu kendini savaşçı takımı sanıp da ölüm oyunlarına dalmaktan haz duyanlar Çerçi için hep baldırı çıplak kalabalığı idi. Çerçilik demircilik gibi, bakırcılık gibi, ipekçilik ibrişimcilik halıcılık gibi bir has meslekti hatta onlardan daha has, tüccarlık idi bre çerçilik; köylük yerlerde öteberi bulamayanların ayağına aradığını götürmek gibi alınteri karışmış bir emek idi. Peygamberimizin mesleği de bu değil miydi yani?

Sefil Ali Çerçi'nin gidişini engellemesine yavaş yavaş pişman oluyordu. Bıraksaydı da gitseydi keşke. Bunca yıl savaştan savaşa sürüklen sen; Balım Usta gibi birinin yanında yer altını oya oya piş, kara barut döşediğin lağımın patlama hengâmesini düğün bayramın şenliğinden üstün tut... eee? Eesi ne bre soyha akıl, kalk Yıldırım Bayezid Han gibi birini Timur gibi bir zalimin tutsaklığından kurtarma çabasında kelleni koltuğuna al, ondan sonra da gel çerçiliğe soyun! Gözü kör olası kader, Sefil Ali gibi birine oynayacak başka bir oyun

bulamadın mı? Bırakmalıydı evet, az önce Çerçi heybesini omuzlamış gitmeğe yeltenirken ses etmemeliydi. Çerçi serbest kendi serbest; adam yükü ne kadar da ağır oluyormuş meğer Yarabbi!

O güne kadar Sefil Ali bir başkasının yükünü taşımamıştı. Bir başkasının yük olabileceğini aklına bile getirmemişti. Balım Usta'nın, İne Beğ'in, Minnet Beğ'in yanında, onların düşündüklerine bırakıp kendini yaşamış, onlar nereye Sefil Ali de oraya, bilerek kendi ağırlığının farkına varmamıştı. Şimdi onların hiçbiri yoktu, şimdi Çerçi vardı, bir zamandan beri; Sefil Ali'ye bağlamıştı özünü, Sefil Ali'nin düşündüğüne gidiyordu. Gelgelelim Sefil Ali eskiden düşünmezken şimdi hem Sefil Ali'liğini düşünüyordu hem Çerçi'yi. Özünü düşünmek yüküne bir başkasını düşünmek yükü de eklenince Sefil Ali bunalmıştı. Doğrusu bu, bunalmıştı. Üstelik işler de ters mi ters. Sefil Ali yoktu sanki yer yüzünde; Sefil Ali unutulmuş, yoklar arasına karışmış, yoluna kurban olduğumun Osmanlısı Sefil Ali adında bir herifin yaşadığını, yaşamakta olduğunu defterinden silmişti say ki. «Bre kardaş biz bu dünyaya gelmedik mi yoksa? Bunca işleri yapan bir başkası mıydı? Var mıydı bir Sefil Ali daha Çerçi, senin tanıdığın başkası mıydı yoksa?»

Çerçi, Sefil Ali'nin, bu sefer apaçık dillenen çöküntüsünü görünce hopladı dalgınlığında. Alınmanın sırası değildi. Pencerenin tozlanmış camında sabah gün aydınlığına çıkmıştı. Burada böyle pörsük pörsük oturmanın bir yararı dokunmayacak, içlendikçe içlenen Sefil Ali buradan koparılıp götürülmezse deliden ayrıcalıksız olacaktı. Edirne Şehrinin dağdağasında böylesine pörsümektense dağın bayırın yalnızlığında toza toprağa karışmak bin kere iyiydi. Bu Sefil Ali'nin burnu hele bir o dağ bayır yalnızlığının havasına alışsın, tabanı o toza toprağa bulaşsın, ondan sonrası kolaydı. Bunun için de alınmayı malınmayı bir yana bırakmalı, Sefil Ali'nin gönlünü karartan bulutu dağıtmanın çarelerini aramalıydı.

Öyle yaptı.

Çerçi: «Yolcu, güneşi üstüne doğdurmamalı arkadaş» diyerek kalktı. «Çerçi dediğin de her zaman yolcu sayılır. Hadi at gönlündeki oluru olmazı koy bir yana. Bismillah deyip yeni işimize adım atalım. Tanrı'm böylesini hayırlı görmüştür bakarsın.

Dedi ama durakladı da. Omuzundaki yara yeri kalıntısı nedense, sancıyıvermişti. El atıp oğuşturdu, oğuşturdukça sancı arttı. Bu yara Sefil Ali'ye bağlanışı olmuştu. Bir akşamüstü kararması, bir toprak yol çatağı, bir orman önü, gece boyu karasında bir belirsiz korku aynı anda hörelenip Çerçi'nin aklına yüklendi, oradan sancıyan omuzuna, yara yerine indi. Çoktan kaynamıştı yara yeri, hattâ daha tazeliğinde; ölmek üzere olan Minnet Beğ'in tarifine uyarak bir heybeden çıkardığı merhemi Sefil Ali'nin sürüşüyle yara kapanıvermişti. Binde bir ağrısı sancısı depreşir, binde bir sıkıntı gelirdi; ya hava yağışlı puslu olduğunda ya da bir ağır yük kaldırdığında zorlanınca. Ama şimdi ne ağır yük kaldırmıştı ne de hava yağışlı yahut pusluydu. Pekey ne idi bu sancı? «Sefil Ali'nin sıkıntısı?» diye düşündü. Gülümsedi. «Yara...» dedi yavaşça; «Senin iyi ettiğin yara, sancıdı soyha. Yağmur yağar mı dersin?»

Sefil Ali içinden: «Keşke yağsa, ah keşke yağsa» derken hem de sellisini sulusunu düşünüyordu yağmurun, yeri yerinden oynatacak bir yağmurun yola çıkmalarını önleyeceği aklına geliyordu. Bir haftalık bir gecikmeye mal olurdu böyle bir yağmur: bir hafta içinde de kim bilir, beklediği...?

Ne bekliyordu ki? Belki birçok şey, belki de hiçbir şey.

Çerçiye: «Cayalım biz bu işten» diyeceği sırada o: «Bak Sefil Ali» dedi uysal sesiyle; «Bak kardaşım. Şimdi sana zor geliyor çerçilik, ağır geliyor. Ben çerçilik edecek adam mıyım diyorsun yüreğinden, gelgelelim çerçiliği kötü zenaat sanma, değerini verebilirsen çok iyi zenaattır. Hem, kardaşım, bu Osmanlı ülkesinde herkes, eli kılıç tutacak yaşa geldi mi

herkes savaşçı mı olacak bre? Bu savaşacak adamlara, onların evindekine köyündekine yiyecek içecek giyecek cinsinden öteberi gerekmeyecek mi? Vur kır, yağma et talan et, tutsakla getir sat yok bilmem ne yap... ne kadar gider böyle, nice sürer? Ya senden daha yamanı sürer ordusunu çıkarsa ortaya? Onun için. Timur zalimi gelmeden önce sarıldığımız işlere sarılmalıyız, millet bir takım nesneler üretmeli, bir takım tezgâhlarda bir takım öteberi dokumalı; toprağı işleyenin sabanını çiftini çubuğunu yapmalı, evin direğini kiremidin tuğlasını ne bileyim yola döşenecek taşı kırmalı biri, demiri gümüşü çıkarmalı ocağından, öyle bir şeyler işte, yapmalı... değil mi?»

Çerçi'nin: «Demiri gümüşü ocağından çıkarmalı» deyişi Sefil Ali'ye bir kere daha toprağın altını hatırlattı, lağım yolu açmak için Balım Usta'yla birlikte can cana nefes tüketişlerini. Korkunç bir özlem, bir yer altı özleminde toprak misk gibi tütüyordu burnunda. Yer üstü toprağı, güneş görmüş toprağı, çayırı çimeni yeşillenmiş toprağa böylesine özleyemezdi. Üstelik çerçi dediğin adam toprağın altındaki o misk gibi tütüşü hiç bir zaman bilemezdi. Hâlbuki yerin altını en son oyuşları olan o Yıldırım Bayezid hanı kaçırma hesabında toprak çökünce dünya toprağından iğrenen Sefil Ali de kendisiydi; o gün o sırada bir gün gelecek toprak altını özleyeceksin deselerdi küfürün en koyusunu basardı söyleyene.

Ne tuhaf! Şimdi özlüyordu, delicesine.

Fakat Balım Ustasız bir toprak altı neye yarardı? İne Beğsiz, Minnet Beğsiz toprak üstünün de bir işe yaramayacağı gibi. Bütün gece, uykuya uykusuzluğa vere veriştire debelenirken de bunlar geçiyordu aklından. Yazıklanmalar içinde ve gönlünden kaçırarak aklından bir geçirdiği de İne Beğ ile Minnet Beğ'in Osmanlı'nın vefasız unutuşunu bilmeden tanımadan Osmanlı uğruna ölmelerindeki güzellik idi; Balım Usta'nın da o toprak altı çöküntüsünde Osmanlı için ölürken Osmanlı'nın vefasızlığını tatmayışına memnun ol-

muştu, gizlice, gönlünden saklayarak yine. «Sonunda bizi çerçiliğe soyunduruyor bu Osmanlı Balım Usta; Minnet Beğ ile İne Beğ'in haberi olsa halimize güler m'ola ki?»

«Sen çerçiliği kötülemek sanıyorsun ama aldanıyorsun Sefil Ali, çerçiliği kötüleme belleme. Çerçilik kendine beğ olmak demektir dedim miydi sana? Dediydim herhal. Kendine beğ oldun mu unutanın da olmaz. Bak Osmanlı'nın halına? Seni siliverdi defterinden...»

Yüreğinin ortasına çuvaldız sokmuşlar gibi döndü Çerçi'ye Sefil Ali. Bilerek mi söylemişti bilmiyerek mi? Gelgelelim yerindeydi sözü, aklından geçeneydi. Fakat Osmanlı'yı kötülemesi ağırına gitti. Eski günlerinden kalma bir alışkanlıkla yüreğinin başına batırıldığını sandığı çuvaldızı çıkarıp karşısındakinin gözüne saplama gayreti güttü. «Osmanlı'ya söz söylemek senin ne haddine düşmüş ne de...» Getiremedi sözün sonunu. «Osmanlı'nın halinde ne varmış ki?» diye indi sesi.

Çerçi kötü kötü güldü, daha çok hallerine; dudak büktü: «Ne yok ki?» diye söylendi. «Benden öncesini bilemem, görmedim, duydum sadece. Benim bildiğim Sefil Ali'yi hatırlayınca kızmam yersiz mi? Benim bildiğim Sefil Ali, Osmanlı'nın en karanlık gününde kellesini koltuğuna almadı mı? Varıp Bedreddin Şeyhini onca haydudunun uğursuzunun ortasından kapıp kaçırmadı mı? Bedreddin Şeyhini düşün hele, gözü kara heriflerini düşün, doğan kuşlarının ağzındaki eti almakla bir. Aldın, getirdin tek başına, ordu bozuyordu herifler ordu! Karşılığında ne verdiler sana, şu evi mi?»

Sefil Ali, her yanı zangır zangır titreyerek yürüdü Çerçi'nin üstüne. Yüreği yerinden oynamış ayağa kalkmıştı: «Baksana bana sen!» diye bağırdı; «Beni ne sandın sen, tüccar mı?» Gözleri kapkaraydı. Kirpiklerinde yedi batman ağırlığında gülleler. Sesi salkım saçak öfkeydi: «Yine giderim. Yine yaparım. Alıcı kuşların arasında olsa çeker alırım. Ben Osmanlı'nın uğruna doğmuşum arkadaş Osmanlı'nın yoluna

adanmış bu can; ağzından çıkanı kulağın duysun, biz bu dünyaya üç beş kuruş karşılığı iş görelim diye gelmedik!»

Çerçi, Sefil Ali'nin bütün bedeninden sarkan öfkeye aldırış etmeden sedire bağdaş kurdu, sırtını duvara dayadı. Dışarda sokak, daha önceki boğuk ve karanlık öksürüklerden arınmış, sabahın aydınlanışında canlanan yeni bir günün çekimser gürültülerine yaşıyordu. Çerçi, Sefil Ali'nin iğne ucu öfkelerine değil daha çok sokağın bu yeni yaşayışına kulak veriyormuş görüntüsünde: «Şu ev...» dedi... «Ne senin ne benim, İne Beğ'den Minnet Beğ'e kalmış, Minnet Beğ'den sana. İne Beğ kim idi Sefil Ali, Minnet Beğ kim idi? Düşün düşün, titreme de düşün. İkisi de anlı şanlı Osmanlı Beğleri he mi? Hele İne Beğ Yıldırım Beyazıd Hanın çocukluğuna adamış özünü, Han yoldaşı olmuş olmuş da ne olmuş? İpim Allah sivri külah diyenin hesabı yaşamış. Osmanlı'nın yoluna canını esirgememiş. Minnet Beğ de öyle. İkisinin tek malı şu ev. Eve bak sen; bir göz oda, aha şurda aş pişirilecek bir oyuk, ötede yedi sekiz adımlık bir bahçe. İlki üç dut, bir elma, bir kiraz ağacı, kavruk hepsi de. Tamam mı? Evin başka yanı var mı? Ha bir de şu tozu bir karış olmuş tepe penceresi, sokağı görmek için sedire çıkıp ayağa kalkacaksın. Hay Sefil Ali, anlı şanlı Osmanlı Beğlerinin, iki Beğ'in hem de iki Beğ'in kardaşım kala kala mal diye busu mu kalmalıydı ha? Senin gibi Bedreddin Şeyhi teslim alıp gelmiş adama Osmanlı Hakanı vere vere böyle bir ev mi vermeliydi? Onu da vermedi ya, gelip biz konduk senin eski alışkanlığınla; Beğ'imin evi deyip bilerek, yalan mı ağam?»

Sefil Ali'nin nasıl bir cevabı olmalıydı da vermeliydi: damarındaki kanlar kudurduğu halde öfkeden, verebileceği cevabı arıyor fakat bulamıyordu. Çerçi'nin sözünde tek bir kelime dahi fazladan değildi de eksiği bile olabilirdi. Öyleyken Çerçi'nin sözünü doğrulamak içinden gelmedi: «Benim malda gözüm mü var soyha Çerçi» diyebildi. «Benim malda gözüm olsa böyle mi olurdum? Bak, dinle beni... Ben...» lafa

bunalıyordu. Söyleyeceği sözlerin övünmek olmasından çekiniyordu. Bir iki kere, dilinin ucuna geleni yuttu, başını sağa sola salladı «Çekil öteye de yer aç bana» dedi. «Yanına otursam iyi olacak. Nasıl olsa geciktik, iki çift daha laf edelim de...»

Çerçi kalkmaya davrandı: «Yolda, giderken konuşsak...» diyecek oldu, Sefil Ali oturttu, kendi de Çerçi'nin yanına çöktü. Yerleşti, bağdaş kurdu, derin bir soluk aldı. «Dinle beni Angut ağa» dedi; «Dinle, bil öyle gidelim gideceksek. Zor geliyor bana çerçilik. Zor geliyor çünkü ben çerçiliğe doğmadım. Dur hele, bre, sen de çerçiliğe doğmuş değilsin, kimse doğmaz iyi, pekey. Seni bir yana bırakalım şimdi, ben beni bilirim en doğrusundan başkasını bilemem. Biz, yani ben, arkadaş, bir terbiye aldık. Bizim terbiyemizde ülke vardır. Ülke, şu adına Osmanlı Ülkesi dediğimiz toprak, nereye kadarsa oraya kadar olanı işte, tamam mı? Bizim ustalarımız dediler ki, arkadaş bu ülke var ise sen de varsın, dediler, Bu ülke yok ise sen de yoksun demektir bu. Anladın mı? Sen bir şey almak istiyorsan önce bu ülkeye vermen gerektir. Ne vereceksin? Neyin varsa? Bizim verecek tek bir şeyimiz vardır, emeğimiz; emeğimiz taa canımıza kadar varır, gerekirse onu da vermecesine. Pekey ne alacağız ülkeden? Yaşamak var ya yaşamak, hani şu dipdiri duruşumuz; boynumuz eğri olmadan, elin adamlarının buyruğuyla kalkıp oturmadan, kendi dilediğimizce yaşamak işte buna sahip olduk mu yeter. Öyle dediler bize, doğruluğuna iman ettik. Bu Osmanlı Ülkesi bizim olduğu müddetçe yaşamayı elimizden alamazlar bu da bize yeter, ondan sonrası kendiliğinden gelir, işte bu kadar söyleyeceğim.»

Sefil Ali'nin söyleyecekleri bu kadar değildi ama konuşunca daha fazla söyleyeceğinin olmadığını hissetti. Vardı çok pek çok şeyler daha vardı fakat o kadarını dillendiremiyordu.

Çerçi ise sözün sonunu bekliyordu. Baktı ki Sefil Ali'de

çıt yok, bir daha kalkmaya davrandı. Biraz hüzünlenmişti. Anladığı kadarıyla Sefil Ali kendisiyle birlikte yola çıkmayacak, istemeye istemeye razı olduğu çerçiliğe adım atmayacaktı. Bu da yollarının ayrılması demekti. Aslında Çerçi de eski zenaatına dönmek istemiyor, altı yedi aydır her gün biraz daha bağlandığı, nedenini niçinini bilemeden etiyle kemiğiyle sarmaşıklandığı Sefil Ali'den ayrılmak aklından bile geçmiyordu. Gelgelelim yapacak başka bir çare yoktu. Gidiş kötüye idi, açlığa idi, sürünmeye idi. Elde avuçta bir şey kalmamıştı. Görünürde de ferahlatıcı bir haber yelinin eseceği hak getire. Eski zenaatın olan çerçiliğe dönmezsin de ne yaparsın? Sefil Ali'yi kandırıncaya kadar akla karayı seçmişti. Ama boşuna bir gayret olduğunu görüyordu. Şimdi gitseler bile yarın öbürüsü gün Sefil Ali durmazdı, bırakırdı, alır başını giderdi. Edirne Çarşısı'nda bir küçük dam edinip bağlanmak da Çerçi'nin işine gelmiyordu. Çerçi dedin mi kırı bayırı taban tepip dolaşmalıydı ki tadı çıka. Sefil Ali'nin yaşamak dediğj nesne aslında işte o taban tepişti, o dağ bayır yeline göğsünü bağrını açmak, açabilmekti. Sefil Ali nasıl alışverişe bağlanmaktan korkuyorsa, Çerçi de Edirne Çarşısı'nda bir dam altına sığınıp bağlanmayı onuruna yediremiyordu. Hapise girmiş gibi.

Yüzü, gönlünden akan hüznün dökülmesinde, gözlerini Sefil Ali'den kaçırarak: «Oldu Sefil Ali Ağa» dedi. Sesi kırık bir acıda dallanıyordu. Say ki bir yel esmesinde eğilen dalların çırpınışıydı. «Seni zorlamak yoldaşlığa sığmaz, senden ayrılmak bana da kırıklık verecek, ne yapalım. Sefil Ali Ağamızı hatırlamak da bize onur verir, bakarsın yine karşılaşırız, oturur dertleşiriz. Bana izin, ben çerçilik için doğmuşum. Bismillah deyip yola çıkayım. İnşaallah bu evi özlemem. Hoş bir ev idi.»

Sefil Ali belinleyiverdi.

Bütün gece böyle bir çözüm aramış, hatta böyle bir çözüm hayallemişti. Gerçekleştiğini görmekten sesi çıkmaz

oldu. Bön bön baktı Çerçi'nin yüzüne. Neden sonra: «Sen yalnız mı gitmeyi düşünürsün?» diyebildi.

«Evet.»

Sefil Ali, Çerçi'nin dirseğine yapıştı. Derinlemesine baktı gözlerine, yüzüne, yine gözlerine; bir çocuk bunalmışlığında eğdi başını: «Dur hele» diye mırıldandı; «Aklım karıştı, otur hele, Otur bre! Gideceksen gidersin nasıl olsa, tutan yok ya!»

Gece hayallemesinde düşünmediğini şimdi düşünüyordu. Balım Usta'dan, İne Beğ'den, Minnet Beğ'den sonra kalan o acayip tedirginliği bu Çerçi'nin uysallığında geçiştirmişti şimdiyece. Çerçi varken, uysallığı varken, yalnızlık dillenmiyordu; Balım Usta, İne Beğ, Minnet yokluklarını pek belli etmiyordu. Ama şimdi, gitmediği halde gitme davranışındayken daha ev her yanıyla kaçmaya başlamıştı. Sefil Ali bu kaçışta bocalayacağını sezinleyince deliye döndü. Sıkı sıkıya yapıştığı Çerçi'nin dirseğini bütün gücüyle çekti «Dinle!» dedi, «İstersen gideyim Çelebi Mehmed Beğ'imize varayım.»

Çelebi Mehmed Beğ'imiz sözü altı yedi aydır ilkin ağzından çıkıyordu. Yılların alışkanlığında kolayca söylenen bir zamanlar; daha sonraları ayrılmaz bir parçası olunan bu söz şimdi Sefil Ali'nin dudaklarında hayli uzak bir dostluğa yapışmışa benzedi. Kendi de farkında olmuş olmalı ki: «Padişaha çıkayım» diye çevirdi; «Bizim için ne gerekiyorsa isteyim... Verir.»

Çerçi, Sefil Ali'nin böyle bir işe kalkışmayacağını, kalkışmayı aklından bile geçirmeyeceğini biliyordu. Öyleyken söz yerine getirilmiş gibi memnun oldu; Sefil Ali'nin bu işi yapması, yapmayı düşünmesi Çerçi'ye olan gönül bağının perçinini gösteriyordu, çocuklaşıverdi gönlü; gözlerinden belli oldu. «Yok. sakın ha!..» dedi içtenlikle.

Sefil Ali tersine anladı: «Neden sakınayım dedi gönüllenerek; «Bizi çağırmadı diye gücenmemiz yersiz olmaz mı? Belki de bizim kendisini aramamızı, katına çıkmak istememizi bekliyordur, koca bir padişah, koca bir Osmanoğlu;

tabii, öyledir, bizim kendisini aramamızı istiyordur. Gideriz biz de bre!»

Çerçi, Sefil Ali'nin gideriz, demesine rağmen gidemeyeceğini, gitse bile böyle bir gitmenin onun için ölümle bir olacağını da biliyordu. Sefil Ali istese bile Çerçi istemezdi bunu. Fakat söylemedi. Sefil Ali'nin, gideriz, demesindeki fedakârlığın doygunluğuyla yetindi: «Yara yerim sancımaz oldu Sefil Ali ağam haberin var mı?» dedi çocukça «Ne biçim yara yeriyse... »

Pencerenin tozlanmış camı iyiden iyiye ışımıştı. Dışarda canlanan yeni günün gıcırtısı çekici olmaya başlamıştı. Çerçi bir kere daha gitmeye kalkışmanın, hiç değilse şu anda hoş kaçmayacağını sezinledi. Oturmak da istemiyordu canı.. Gözleri heybelerden Sefil Ali'ye, Sefil Ali'den heybelere gide gele dağılacak gibi oldu. «Kalk istersen dolaşalım biraz sokakta.» dedi. «Pazar yerine kadar varalım, bir çorba içelim. Ne dersin? Heybeye doldurduklarımıza bir şeycık olmaz, yarına da bekler zıkkım...»

Sefil Ali ikincikliydi. Bir yandan Çerçi'nin gitmesini, belki şimdilik gitmesini önlediğini sanarak rahatlıyor öte yandan tek başına kalma fırsatını kaçırdığını hissetmenin sıkıntısında terliyordu. Belirsiz, incecik bir ter zarı belinden aşağı sıvanır gibiydi.

Çerçi de Sefil Ali de sağırlaşıverdi; bir kuyu derinliğinde, kuyunun çeperlerinden döne dolaşa inen uzak, uzak, uzak kapı tokmakları, kuyunun dibindeki Sefil Ali ile Çerçi'nin kulaklarına sularda boğularak geliyordu. Odanın daracık tozlu camı, camın dışındaki cıngırdağı karmakarışıklaşan sabah öylesine bir kuyu dibinin yalnızlaşmada güm güm vuran kapı tokmağının sağır sesini yadırgamışlardı. Aylardır ilk defa çalınan kapı!

İkisinin de yüzü anlamsız, ikisinin de gözleri kapının sesine yabancı; fakat ikisi de bir daha çalındığında koşup açmak üzere kapıya hazır birbirlerini süzdü.

Ama bir sessizlik. Duyanı öldürecek bir sessizlik geliverdi arkasından. Ya kapının tokmağını tutan el sesine ses bekliyordu yahut da hayallemişlerdi. Öyle bir anda sesler de hayallenebilirdi ve daha çok Sefil Ali böyle bir ses hayallemesine can atar durumdaydı.

Nitekim ilkinden daha hızlı vuran tokmağın sabırsızlanmasına koşan da Sefil Ali oldu: «Kapı bre!» demiş atılmıştı. Vakit uzadıkça soluksuz kalacağını sandığı kuyunun dibinden kuyu ağzına çıkma yekinişinde fırlayan sefil Ali bir solukta vardığı kapının sürgüsünü çekerken üşür gibi oldu; az önce belinden aşağı sıvanırcasına inen belirsiz, incecik ter zarının donuvermiş olması bedeninde kötü bir üşüme olmuştu. Kapının hemen ötesinde, sokağın cıngırdamasında nefes alan her kim ise, erken sayılabilecek bu saatte getirse getirse ne getirirdi ki? Aylardır kimsenin, uğramadığı bir ev, aylardır tokmağına el sürülmemiş bir kapı sabah sabah çalınıyorsa, açıldığında iyilik de dolabilirdi içeri kötülük de. İyilikten çok kötülük düşündü aklı fakat kendiliğinden ve ansızın aranan eli üstünde kamasının bile bulunmadığını fark etti; kapıyı kalkanlayarak açtı.

İncedalan, esmer yüzü toprak susmuşluğunda ama karamuk gözleri güven verici bir yiğit; önce adını söyledi: «Benim adım Burçak» dedi; «Ali Ağamı görmem gerekti.»

Sefil Ali açtığı kapının kalkanlamasından utandı. Aklı Burçak adını arıyordu; ne uzaklarda ne yakınlarda ne bildik ne tanıdık bir Burçak bulamadı... buldukları yahut bulduğunu sandıkları epeyce karanlıklarda ya ölmüş ya bir savaş terlemesinde ya da unutulmuşluğun tanınmazlığındaydı. Öte yandan da, adının Burçak olduğunu söyleyen incedalan yiğidin ağzından çıkmış Ali Ağa sözü benliğinde ters yüz etmedeydi Sefil Ali'yi. Yılların duya duyura saçı sakalı kadar tabiileştirdiği Sefil Ali adı ağalığı geri geri itiyordu.

Burçak o sırada Sefil Ali'nin yüzünü gözünü alıcı gözle süzmüş ve vakit geçirmeden sözünü tamamlamıştı:

«Sefil Ali Ağamı görmem buyuruldu.»

Ses, bir anda Sefil Ali'yi sardı, ardınaca açtığı kapıdan Burçak'ı içeri aldırdı ve kapının kanadını sokağın açıklığına kapatıverdi: «Kim buyurdu? Sefil Ali benim!»

Henüz tam tamına bilmemekle beraber Sefil Ali bu sabah habercisinin birçok şeyi birden değiştirebileceğini sezmişti. Balım Usta'nın yanında geçen uzun toprak altı yıllarının karardıkta hiç bir zaman şaşmamış olan sezgileri Burçak'ın gelişinde bir yeniden diriliş kokusu almıştı. Aylar süren Osmanlı'nın vefasız unutuşu, koca Osmanlı Ülkesinin Edirne'sinde göz göz kapanıp kalmış binlerce evin binlerce insanı gibi sıradan bir insanın yalnız hayatını yaşamak, çaresizlikten kör bir umud gibi soyunulan çerçilik... hepsi, Sefil Ali için yaşarken ölmek demek olan o berbat terkediliş sona ermek üzereydi. Öylesine bir yokluk âleminin kapısını şu incedalan Burçak yiğit tokmaklamış, güven verici karamuk gözleriyle dirilişin yüzünü göstermişti; Sefil Ali'yi asıl hayata; tuzakların, alkaçların, düşünülmeden atılınan ölümlerin tat verdiği gerçek yaşamağa çağıracaktı. Çerçilik, hayat olamazdı; bütün ölümü üç kuruş kazanmak yahut beş kuruş kaybetmek olan bir hayat Sefil Ali için tatsız, ilgisiz, güzelliği olmayan bir ip uzantısından başka bir şey değildi. Say ki şekeri pekmezi katılmamış bir helva; üstelik tuzu da olmadığından ağızda büyüdükçe büyüyecek bir bulamaç! Böyle bir hayatın nesine kaşık sallanabilirdi ki?

Burçak'ı içi titreyerek odaya götürdü Sefil Ali; Çerçi'nin de dışarıya kulak verip beklediği odaya. Burçak, aradığı Sefil Ali'den başka birinin de evde bulunmuş olmasını ilkin hoş karşılamamış gibi durdu. «İçeri girmemiz gerekir miydi?» diye sordu. Çerçi, sözün kendisi için söylendiğini sanarak dışarı çıkmak isterken Sefil Ali: «Yoldaşımdır» deyi durdurdu; «Biriz, bir sayılırız.»

Bu kadarcık arkalama Çerçi'yi gönendirdi. Burçak, odada bir yolculuk sıkıntısı gibi duran heybelere dikmişti

gözlerini: «Gecikmediğime sevindim» dedi; «Heybelere bakılırsa yolculuk üstüne gelmişim. Gelgelelim gecikeceksiniz. İbrahim Paşa'mın yanından gelmekteyim.»

Tatlısından gülümsemişti; toprak susmuşluğundaki yüzü sevecenleşmişti.

Çerçi, akşamdan tıkabasa hazırladığı heybelerinin hiçbir işe yaramayacağını hissediverdi; çerçilik umudu sönmüştü. Sefil Ali'nin pırpırlanan gözlerinin daha şimdiden çerçiliğe sırt çevirdiğini görmemek imkânsızdı. Nedense acınmadı; aksine kaynağını seçemediği bir başka umudun yüreğinde çimlendiğini, filizlenmesine hevese kalktığını ve çerçilikten çok daha güzel bir çiçeğe açmak için kıpırdadığını sezinlerken Çerçi de Sefil Ali kadar sarhoşlaşmıştı. İbrahim Paşa'nın Sefil Ali'de çok eski bir zamanı kıvrandırdığını biliyordu; şu anda Sefil Ali'yi ikiye kesseler bir yarısında atların kılıçların kamaların birbirine girdiği, öte yarısında ise atların kılıçların kamaların güneşlendiği yüzlerce binlerce resimler görülürdü ki her biri ya İbrahim Paşa'nın ya İne Beğ'in ya Balım Usta'nın, en azından Minnet Beğ'in aklından çıkma resimler dense yeridir. Bunların orta yerinde de Çelebi Mehmed Beğ'in haşmeti taçlanmıştır. İbrahim Paşa adı Çelebi Mehmed Beğ'e varıp dayanacağı için Sefil Ali'yi yerinde durdurmak da mümkün değildir; ikiye değil üçe dörde beşe de kesseniz, her bir kesiminde o yüzlerce binlerce resmi bir edip birleştirip Çelebi Mehmed Beğ'e koşuverecektir Sefil Ali.

Doğrusu Çerçi Sefil Ali'nin koşmasını istiyordu.

Eğer o sormasaydı kendisi soracaktı; lâkin Sefil Ali, Burçak'ın toprak susmuşluğu sevecenlenmiş yüzüne umutlana umutlana: «İbrahim Paşa'mız bir buyruk mu gönderir bize?» diye sordu.

Burçak'ın cevabı kısa geldi; dolaşığı olmayan ama açığı da görünmeyen bir cevap: «İbrahim Paşa'mız seni görmek diler Ali Ağam» dedi; «Tezcene, kuşluktan önce muhakkak, gelgelelim kuşluğa kalmasak eyi olur.»

Uçmak bir insan için bu kadar olur; Çerçi Sefil Ali'nin uçtuğuna yemin edebilirdi. Burçak'ın kolunu tuttuğu gibi çekmiş: «Ne durursuz öyleyse bre Burçak yiğit ne durursuz?» demişti; «İbrahim Paşa'mız kuşluk vakti dediyse, vaktin sabah ezanı olduğu anlaşılmamalı mıdır? Kop bre, uçmalı varmalı değil miydik şimdiyece, ya nice vakti sele veririz?»

Odanın kapısını çekmesiyle birlikte Burçak'ı taşra almış Çerçi kendi hızına kapanmış kapının bu yanında, odanın unutuluvermesine bırakılmıştı. Birdenbire suratsızlaşan oda Çerçi'nin omuzlarına binmiş, eski yara yerinin kalıntısı öyle bir yükün çöküşüne sızlamıştı. Yüreğinden durup dururken kopan bir sulusepken tuzlanışı gelip burun direğine sarınmış; oymuş, oymuş, oymuştu burun direğini. Yoldaşlığa bak sen! Savaş erliği ha! Kılıcın atın kamanın erkek yüreklenmesinde yiğitlik ha! Unutulunca sümsüklenmek, unutulunca sünepe bir at uşağının uyuzluğunda bırakıvermek kendini hatırlanıp iş buyurulmağa çağırılınca da onca zamanın yoldaşlığını tepip yok bilerek koşup gitmek...? Böylesi yiğitliğin de, böylesi erkeklenmenin de, böyleleriyle yoldaşlığa kalkışmanın da...? Küfrün en koyusu kopuyordu yüreğinden ama Çerçi'nin gönlü yine de o küfürleri yutuyordu. Bütün dalları kırılmış bir ağacın halsizliğinde heybelere gitti adımları. Önce ikisini birden sırtlayıp omuzlayacaktı, elleri ona göre uzanmıştı ama bıraktı Sefil Ali'nin heybesini, yok yere bir yabancılık duymuştu; hiç tanımadığı, hiç görmediği birinin malına el sürmenin korkusu gönlü ile yüreği arasında gerilmiş telleri kopartacak gibi olmuştu.

El süremedi Sefil Ali'nin heybesine.

Kendi heybesini omuzladı. Çerçiydi o. Çerçi kendi yalnızlığını yaşardı; dağın bayırın kırın yeşillenmesinde yahut sararmasında kendi öz gönlünü gezdirirdi. Öyle yapacaktı. Çoktan yapmalıydı bunu.

O kadar zamandır içinde barındığı odayı, bir gecelik han odası umursamazlığında bırakıp gideceği sırada sokak kapı-

sının açıldığını, even ama ayıplı adımların çaparak gelişini ve oda kapısını ittiğini duydu. Kendini çekmeseydi itilen kapı kanadı alnına çarpabilirdi.

Gelen Sefil Ali'ydi. Gözleri de yüzü de utanmış bir unutuşun acısındaydı. Heybesini omuzlamış duran Çerçi'ye öyle bir acıda belinleye belinleye baktı. «Nedir bu? Kardaşım, hay can, bre nereye? Dur hele, aklım karışık eyice karıştırma sen de; bre ben soysuz muyum sanırsın? Bırakıp gittiysek...? Eyi, pekey, gittik; seni unuttuğumuzdan mı? Yok bre, eşşekliğimden benim, hani çağırılınca... gözünü seveyim perişan etme beni. İstersen birlikte gidelim, sensiz adım atar mıyım sanırsın? Can cana olduğumuzu bilmez misin?»

Sefil Ali'nin Çerçi'yi koyup gidişinden utandığı belliydi; ağzı değil yüreği konuşuyor, elinden gelse yüreğini bütünüyle ortaya dökeceğini göstermek için çırpınıyordu. Çerçi kalakalmıştı; az önceki terkedilişini çoktan unutmuş, omuzundaki heybeye yabancılaşmış bu sefer, ne Sefil Ali'yi susturabiliyor ne de alınmadığını, alındıysa bile şimdi düşünmez olduğunu belirtebiliyordu. Sefil Ali, söyleyebileceği her şeyi söyleyip de söyleyemediği çok şeyleri kaldığının farkına varınca boynunu büktü en sonunda, sedire çöktü ve Çerçi'ye teslim olmuş bir bırakışla kendini: «Ne desen haklısın» dedi. «Bir eşşekliktir yaptım. Eşşeklik de deme buna, Osmanlı'nın bizi unutuşu ağırıma gidiyordu arkadaş, çağırılınca kendimi kaybettim. İstersen gitmem. Kalırım. Çerçiliğe başlamayacak mıydık? Say ki unutulduk hepten, çerçilik yaparız seninle.»

Çerçi, he dese Sefil Ali uyacaktı. Yalansız bakışı bunu belli ediyordu. Bir an için «He» demek geçti Çerçi'nin gönlünden; fakat kıyamadı, Sefil Ali'yi öldürmek olurdu bu. Omuzundaki heybeyi yavaşça sıyırıp bıraktı yere, sedire, Sefil Ali'nin yanına ilişti: «Git» dedi. «Sen beni bilirsin ben seni. Ben de senin gibi davranırdım, git!»

«Birlikte gideceğiz. İbrahim Paşa'ya birlikte çıkacağız. Kararım karar!»

Bu sefer de Sefil Ali'yi yatıştırmak Çerçi'ye düştü. Ama evden ayrılırken bile Sefil Ali yarım ayrıldı. Aklı Çerçi'deydi, Çerçi'nin kırık kaldığına inandığı gönlünde. Bütün ömrünce, bundan sonra ne yaparsa yapsın o kırık gönlü onaramayacağına inanıyordu. Yol boyu, Timur'dan, Bedreddin Şeyh ayaklanmasından sonra Osmanlı Ülkesi'ni saran kıpır kıpırlığın tedirgin ettiği insanları düşündü. Herşey yeniden oluşuyordu. Eski alışılmışlıklar havalanışını yeni bir oturmuşluğa bırakıyor, eski oturmuşluk yeni bir ayaklanmada havalanıyordu. Yeni yapılmış bir evin kıyı bucak yabancılığına alışma çabaları eski evin girdisini çıktısını ezberlemiş akılları ne de olsa dağıtıyordu ve bu dağınıklıkta neyin ne olduğunu anlayıncaya kadar kırılan dökülen nesneler pek hatırlanmıyordu. Bir hayhuy çabasında gün oluyordu ki en yakın gönül en uzağa itiliyor, en uzak yürek yakın biliniyordu.

Bu düşüncedeyken gözü açılır gibi oldu Sefil Ali'nin. Kendisi şuncacık bir çağırılışta, aylardır birlikte bir unutulmuşluğu yaşadıkları can yoldaşını unutursa Çelebi Mehmed Beğ'in öylesine bir dağdağadan sonra durmuş oturmuşluğu yenilerken Sefil Ali'yi unutmasına alınmak hakkından söz edilir miydi? Edilmeli miydi?

İbrahim Paşa'nın konağına geldiklerinde Sefil Ali, aradan bunca zaman geçmemiş bunca unutulmaklıklarda yok olmuşluk sıkıntısı çekilmemiş gibi Çelebi Mehmed Beğ yakınlığında yanmağa başladı. Daha dün idi sanki, Çelebi Mehmed Beğ'in yanından ayrılmış ve bu sabah, şimdi yine çağrıldığı için gitmekteydi. «Türkmen budalalığı mı nedir benimkisi de?» diye geçirdi garip gönlü. Çağrıldık mı geçmişi unutuyoruz...»

İbrahim Paşa'nın yanına çıktığında ise bu düşünüşünü de unuttu.

Konağın görkemine yakışmayan bir küçük odada yanına almıştı Sefil Ali'yi; İbrahim Paşa o odanın içinde varla yok arası bir gölgeydi sanki. Belki de Sefil Ali'ye öyle gelmişti,

odanın az ışıklı olması, köşe bucağın o aydınlıkta bile zor seçilişi İbrahim Paşa'yı gölgeleştirmişti. Bununla beraber Sefil Ali, bir vakitler İne Beğ'in yanında çok daha dinç ve çok daha yapılı gördüğü İbrahim Paşa'nın bir hayli inceldiğinin farkına varmıştı. Ya sakalının uzaması, akları artmış kırlaşması yahut da karalığını çoktan yitirmiş kasların acayip bir şekilde kabarması Paşa'nın yüzünü süzmüştü. Ne olursa olsun yorgunluğu belli bir beden karşılamıştı Sefil Ali'yi; konuşurken de yorgunluğu belli bir ses hal hatır sormuştu Paşalığını bir yana bırakarak. Sefil Ali, o vakitten bu vakite geçip giden zamanın geçip gitmemiş de insanları aldatmasını seven bir avucun içinde saklanarak bütün şirinliği ile İbrahim Paşa kılığına bürünüp ortaya çıkmış olduğunu görmenin dincelmesini yaşamıştı bir an için. Bir de İne Beğ yahut Minnet Beğ olsa odada hiç çekinmez Sefil Ali bu dincelmenin alaalaheyine bırakıverildi kendini. Gelgelelim İbrahim Paşa, ne kadar yakın olursa olsun, sesi nasıl bir can dostluğuna bürünürse bürünsün yine de uzakçaydı; aralarına bir anlaşılmaz uzaklık koymaktaydı. Kalemin kitabın adamı olmasındandı belki, belki de hesap kitap ölçülerinde düşünmek zorunda kalan bir davranış İbrahim Paşalığı boyunca yüklenmek, mecburiyetinde olduğunu bilişindendi.

Sefil Ali çok istediği halde bu yüzden gönlündeki bayrak açmış coşkunluğu dürüp büktü, Paşanın hal hatır soran sesine: «Sağız Allaha şükür İbrahim Paşam» dedi. «Çağırışından dirildik üstelik, say ki ölüydük.»

İbrahim Paşa hemen bir adım ötesindeki yer minderini göstererek oturmasını istedi. Sefil Ali için ne bulunmaz bir yakınlıktı! Gelgelelim o yakınlığın gönencisiyle yetindi, oturmadı. Bu da İbrahim Paşa'nın durulmasına sebeb oldu. «Hay Sefil Ali oturmasan ben diyeceğimi nasıl derim sana?» sözü ya ağzından kaçtı ya da Sefil Ali'ye söyleyeceklerinin aranmasında bilerek seçilmiş bir hazırlanma sözü gibi geldi. Sefil Ali buruklaştı; Paşa'nın sözünü bir tuzak yemi kokusunda al-

mıştı kulakları.

Oturmadı.

İbrahim Paşa gerçekten de zorluk çekti söze girmekte; Sefil Ali'nin oturması için üstelememişti, oturacağını sanmış ona göre söyleyeceklerini düzenlemişti; «Belki bize kırgınsın.» dedi usulca.

Acaba bu biz sözünün içinde Çelebi Mehmed Beğ de var mıydı? Yoksa İbrahim Paşa sözünü genişleterek mi söylüyordu? Bu genişletmenin içine İne Beğ'in ruhunu, Minnet Beğ'in ölmez canını da katarak Sefil Ali'yi bir başka tuzak yemine mi çekmek niyetindeydi? Eski toprak altı günlerinin karanlık lağım yollarında en küçük kıpırtılara hazır sezgileri ansızın ayaklandığı için Sefil Ali irkildi. Aylardır aranılmamış, unutulma çukurunda yok sanılmış birinin sabah sabah çağırılmasının bir dost hatırlaması olmadığını hissedivermek gönlünün bir köşesini zehirlemeğe başlamıştı. Belli etmemeğe çalıştı: «Kırgın olmak ne demek İbrahim Paşam» dedi; «Kırgın olmak bize göre değildir.»

«Neden size göre olmasın hay Sefil Ali? Siz biz ayrılığı mı var? Yeni icad mıdır? Biz hiç bir zaman sizi... sizleri ayrıca tutmuş değiliz. Çağırmamız boşuna değil, seni yakın bildiğimizdendir.»

İne Beğ yahut Minnet Beğ olsa Sefil Ali söyleyecek çok söz bulurdu; çoğunu da şaklabanlığa vererek söyler içinde hiç bir tortu bırakmazdı. Lâkin karşısındaki İbrahim Paşaydı, Çandarlıların o hep gerilerde duran ama olayların ortasında tüten aklı gelip bunda bedenleşmişti. Çandarlıları da taa Hayreddinlerinden bu yana İne Beğ'den çok dinlemişti Sefil Ali. Onun için sustu.

Sefil Ali'nin susuşu İbrahim Paşa için bir ayakbağı olmadı, aksine söyleyeceklerinin kolaylığına gelişti. «Kırgın olman beni sevindirir» dedi. «Kırgın olmasaydın üzülürdüm. Bize olan bağının koptuğunu anlardım çünkü; şimdi, kırgınsın görüyorum, eski Sefil Ali'sin yâni. Sana hak vermemek

elde değil. Sanma ki unuttuk seni. En zor günlerimizde Osmanlı soyuna ettiğin hizmetleri unutmak insanın adını unutması olur, mümkünü var mı bunun? Gelgelelim vakit öyle gelişti; Devlet dağdağaları öyle akıp geldi, kabaran fitne denizi öylesine serpti üzerimize. Şeyh Bedreddin gibi birini kapıp getiren Sefil Ali gelip bizi aramadıysa elbet bir bildiği vardır, bir yerlerde birşeylerin ardındadır dedik. Baktık ki Sefil Ali bizi aramıyor, eh, biz onu bir işin peşine salmak üzere arayalım dedik... vakit geçmeden...?»

Sefil Ali, en usulünden yumuşakça söylenilmiş sözleri ne yana çekse altında kalacağını anlamıştı: «Çağırılmadık yere gidemeyeceğimizi bilirsin İbrahim Paşam» dedi; «Bize böyle öğrettilerdi, kusurumuz varsa, bundandır...»

«Yok hayır kusur değil; kusur sözünü koy bir yana. Bunları da konuşmayalım artık. Say ki bir Devlet koca bir gemidir; yelkeni, direği, dümeni küreği... her bir parçası ayrı görünür ama bir arada o geminin su üstünde gitmesini sağlar. Biri olmadı mı gemiyi bütün bellemek kimin aklına? Otursaydın diyeceklerimi daha kolay söylerdim. Oturmadın.»

Sefil Ali, İbrahim Paşa'nın diyeceğini neden doğrudan söylemediğini, orada burada dolaşarak vakit geçirdiğini düşündü. Oturmasının söylenecekleri kolaylaştıracağını sanmıyordu, üstelik Çelebi Mehmed Beğ'in başvezirinin önünde yer minderine oturmağı da kendine yediremiyordu; otursa bile rahat edemeyecekti, diken üstüne ilişmiş olacaktı. «Seni ayakta dinlemek beni dinlendiriyor İbrahim Paşam» dedi; «Geçmiş günlerin dinelmesine dönüyorum, sağ olasın.»

«Öyle ise oyalanmayım Sefil Ali, diyeceğimi deyim. Az önce Devlet dağdağası dedim. Kabaran fitne denizinden söz ettim. Anlamışsındır. Timur'dan sonraki karındaş kavgaları, o yetmemiş gibi Bedreddin Şeyhinin densizliği padişahımı çok yordu, çok. Bilirsin, yarı ömrün böyle işlerin içinde eridi, anlatmama gerek yok. En son, Şeyh Bedreddin densizliğinden sonra, ki senin hizmetin unutulmaz bu densizliğin bas-

tırılmasında, unutmaz... sandık ki bitecek fitne; sandık ki kabaran deniz durulacak Osmanlı soluk alacak. Ne gezer. Biri biterken öteki başlıyor, başlatılıyor...»

«İbrahim Paşam yine bir ayaklanma mı?»

Sefil Ali İbrahim Paşa'nın sözünü farkında olmadan kesmişti; sözlerin akışına kapılmış, sözlerin akışında buluvermişti kendini. Böyle bir kapılışı bekliyordu belki de İbrahim Paşa. Rahatça: «Evet» dedi. «Var. Bir değil birkaç. Lâkin bunların üstesinden geliriz biz, gelmek kolaydır. Üç beş dağ eşkıyası, dört beş şehir ipsizi Çelebi Mehmed Beğ'e ayakbağı olamaz. Olamaz da, benim çekindiğim, seni çağırmama sebep olan asıl dert... nasıl desem, belki de göze görünen bir dert değil; başlamış değil, başlayabilecek de değil, lâkin başlatılması gecikmeyecek bir dert...» diye söyleye bir türlü açığa çıkmayan İbrahim Paşa'nın sesi kesinleşiverdi: «Mustafa adını duymuş muydun Sefil Ali? Yıldırım Bayezid Hanımızın oğlu Mustafa adını?»

Sefil Ali oyalana oyalana gelen sesin kesinleşmesinden bir an sersemledi. Yıldırım Bayezid Han adıyla birleşen Mustafa adı kayalaşıverdi düşüncelerinde. Susmuş bir kaya, ağızsız dilsizdi. «Bilemedim İbrahim Paşam» dedi. «Yâni görmüşlüğüm olmadı. Ankara Savaşı'nın yenilgisinde durağı cennet olası Yıldırım Bayezid Beğ'imiz ile birlikte iki oğlunun da tutsak düştüğünü bilirdik. Musa'yı gördüm, tanıdım. Gelgelelim Mustafa'yı görmüşlüğüm yok duymuşluğum var.»

«Ya Karamanoğlu'nu?»

«Hangisini?»

İstemeye istemeye güldü İbrahim Paşa. «Doğru» dedi. «Hangisini? Karamanoğlu'nun hangisi olması önemli değildir Sefil Ali. Karamanoğlu'nun ilkiyle sonuncusu arasında hiç bir fark yoktur. Karamanoğlu demek fitne demektir; Osmanlı'nın ölümüne düşmanı olmak demektir. Adı Ali olur Veli olur İbrahim olur ama Karamanoğlu aynı Karamanoğlu'dur. Soyu kurusa Karamanoğlu'nun, Osmanlı Devleti yok olsa da

Tanrı korusun yerine yeni bir devlet kurulsa Karamanoğlu fitnesi dirilir ortaya çıkar devleti yıkmak için. Say ki Karamanoğlu bir yıkılası benliktir; bir kahrolası başolmak sevdasıdır, ezilmesi gerekli yıkıcılıktır... işte böyle. Devletimiz varoldukça da sinsi sinsi barut dökecektir devlet temeline, aklında bulunsun.»

Sefil Ali Mustafa adıyla Karamanoğlu fitnesini bir araya getirmeğe çalışıyor ama ilgisini bulamıyordu. Çarşıda Pazarda söylenilen Yıldırım Bayezid'in küçük oğlu Mustafa'nın kayıplara karıştığı idi, Timur ile birlikte gittiğiydi; Karamanoğlu böyle bir kayıbı gün ışığına mı çıkaracaktı yoksa?

Cevabı İbrahim Paşa verdi: «Karamanoğlu Mustafa'ya arka çıkmak niyetinde Sefil Ali. Benim öğrendiklerim de, Padişahımızın duydukları da böyle söyler.»

«Fakat İbrahim Paşam nasıl olur, mümkünü var mıdır?»

İbrahim Paşa, karalığından başka bir ışığı görünmeyen gözbebeklerini Sefil Ali'nin gözbebeklerine bağladı ve bırakmadan: «İşte biz de bunu öğrenmek isteriz Sefil Ali» dedi. «Senden isteriz. Senden başkasına da güvenemeyiz!»

Sefil Ali tepetaklak olmamak için zor durdu. İbrahim Paşa bir kere daha oturmasını isteseydi hiç çekinmeden mindere çökebilirdi. «Fakat...?» dedi, durdu. »Fakat İbrahim Paşam...?» dedi gevdi; «Fakat Beğ'im ben...?»

«Sen Sefil Ali; çağırışım bundan. Konya'ya gideceksin. Yanına adam alacaksan alırsın... yanında bir adamın vardı herhal, çerçi miydi neyidi eskiden...»

Sefil Ali yüreği sızlaya sızlaya hiç de unutulmağa terk edilmemiş olduğunu anlayıverdi; gönenemiyor aksine boğuluyordu. Yanındaki yoldaşının eski bir çerçi olduğunu bilecek kadar Sefil Ali'nin varlığından haberliydi İbrahim Paşa, hem de hangi evde, nasıl bir evde, kimden kalma bir evde olduğunu bilecek kadar; belki de elde avuçta metelik kalmadığını da biliyorlardı, çaresizlikten çerçiliğe soyunmak üzere olduklarını, yola çıkmak sıkıntısını yaşadığını Sefil Ali'nin...

biliyorlardı, haberliydiler.

Ansızın yüreği koptu yerinden. «Çelebi Mehmed Beğimiz, de bilir mi senin bildiğini İbrahim Paşam? Sefil Ali'sinin ne durumlarda olduğunu bilir mi?» diye sormak, bağırmak hatta geldi içinden.

Soramadı.

Sesi boğazında kalmıştı; Balım Usta'nın çoktan topraklaşmış eli gelip gırtlağına kadar yükselen sesi boğuvermişti.

Kötü kötü yutkundu.

İbrahim Paşa Sefil Ali'deki değişmeği bildi ama bilmezlikten gelmeği yeğledi. «Konya'da kendini belli etmeden aranacaksın. Bu işin ustası olduğunu biliriz. Duyduklarımız doğru ise Mustafa'nın güvenini kazanmanın yollarını arayacaksın, adamı olacaksın. Bedreddin Şeyhin yanına nasıl sokulduysan öyle, yahut başka türlü orası sana kalmıştır...»

Kötü yutkunmalarını bastıramayan Sefil Ali boğukça bir sesle: «Sonra?.» diye sordu. Ama sesinin acayipliğinin farkına varıp toparlandı: «Tutup buraya mı getireceğim İbrahim Paşam, Edirne'ye mi? Tıpkı..?»

Az kalsın: «Tıpkı Şeyh Bedreddin'i kapıp getirdiğim gibi mi getireceğim, asasınız diye mi?» diyecekti. Yine o çoktan toprak olmuş Balım Usta'nın eli, sesini gırtlağında boğdu.

İbrahim Paşa sakin: «Hayır» dedi, «Orada yok edeceksin, Bir fırsatını bulacaksın başımıza dert olmasını önleyeceksin!»

«İbrahim Paşam... İbrahim Paşam dur hele... sen dersin ki... sen bana demektesin ki Mustafa'yı öldür... he mi?»

«Evet.»

«Mustafa'yı? Yıldırım Bayezid Hanımızın öz oğlunu? Osmanlı soyundan bir Beğ'i he mi? Yok! Hayır! Yapamam! Elim kalkmaz İbrahim Paşam. Ben bir Sefil Ali olarak Osmanlı soyundan bir öz Beğ'e el kaldıramam, boynumu veririm de el kaldıramam. Osmanlı Ülkesi'nde böyle birini bulamazsın sen!»

Taş düşmüş gibi oldu odaya; İbrahim Paşa'nın kucağına hem de.

Sefil Ali kesim yerine götürüldüğünü hissetmiş bir koyunun gözlerinde bakıyordu. Sesi ne bir karşı gelme ne bir buyruğa karşı direniş ne de isyan sesiydi; düpedüz lânetlenmekten korkmuş bir insanın can korunmasındaydı.

İbrahim Paşa böyle bir sesi hiç mi hiç hesaplamamıştı.

Eli sakalına gitti ve orada acayipleşti; sakalın kırçıllaşmış uzun telleri şaşkın parmakları sakladı bir süre.

Sefil Ali'nin solukları odada hışırdıyordu; odanın gölgelerine karıştı.

İbrahim Paşa sakal düşüncesinde kırçıllaşmış bir seste: «Düşün Sefil Ali» dedi. «Sanırım düşünmeden konuştun... düşün hele. Otursan eyi olacaktı.»

Sefil Ali oturmağı değil o sıra kabristan taşlarınca sivrilmiş odadan çıkıp gitmeği düşünüyordu. Ne İbrahim Paşa ne de, gönlü karışıveriyordu düşünürken ama, ne de Çelebi Mehmed Beğ'i umursamıyordu. Mustafa'yı, Yıldırım Bayezid Hanın oğlunu, Osmanlı soyundan gelme bir yiğit Beğ'i öldürmek?. Bu kadar mı kötüleşmişti Sefil Ali, bu kadar aşağılık mı bilinmekteydi, buncasına lanetli bir işe salınacak kadar ciğersiz biri mi sanılıyordu? Öyleyse yaşamak niye? Öyleyse varlık derdinde bunalmak ne için? Bas git burdan Sefil Ali, Çarp kapıyı şunun suratına, çık sokaklara bangır bangır bağır, düş ardına Çerçi'nin sürün daha iyi, bin kere on kere yüz bin kerre daha iyidir... diyen sesler kafasının içinden, yüreğinin damarlarından, gönlünün kökenlerinden taşıyor, bedeninin her bir kıymığına top gülleleri misali çarpıyor Sefil Aliyi parça parça döküyordu. Ağzını açsa ses yerine bir hıçkırıktan başka nesne çıkmazdı.

İbrahim Paşa Sefil Ali'nin dökülüşünü görmeyecek kadar kör olamazdı. Sefil Ali Balım Ustaların, İne Beğlerin, Minnet Beğlerin ocağında piştiyse; İbrahim Paşa da Çandarlı soyunun alevinde tütsülenmişti, yanmıştı; aynı noktadan

başlayıp aynı kapılara çıkan iki yol, daha başka nice yollar gibi, Devletin bütünlüğünden başka bir düşünceye götürmez ocaklarda yanar ve yürekleri ona göre pişirirdi ki bu da varıp Osmanlı Soyuna bağlanmağa dayanırdı; Devlet buydu... Osmanlı Soyunu aziz bilmemek Devleti aziz bilmemekti, bundan ağır bir suç da düşünülemezdi. Daha çocukluğunda aklına yerleştirilen, Çandarlı Hayreddin Paşa'nın tokmak sesiyle yerleştirilen inanç bu olmuştu: «Devlet! Osmanoğlu Devlettir, ona el sürmek Devlete el sürmektir; Devlete el sürdün mü de tozdan farkın kalmaz, at sineğinden farkın kalmaz!» Tozun kitapları çürüttüğünü, at sineğinin atlara rahat soluk aldırmadığını öğrendiği gün İbrahim Paşa sözün asıl anlamına varabilmişti; kitap yoksa ruh at yoksa beden çekiyordu eziyeti ve insan kuruyup kabuklaşıyordu. Sefil Ali'ye de bunun başka türlü anlatılmadığını kim söyleyebilirdi? Şu titreyişi, şu çarpılmışcasına yamruluşu başka türlü yorumlanabilir miydi?

İbrahim Paşa o vakit yanlış yerden başladığını anladı. Sefil Ali, şu Edirne'nin sokaklarını dolduran, Bursaları, Ankaraları... Anadolu'dan Urumeli'ne köyleri kentleri dolduran karınca sayısınca kaynaşmaktaki insanlardan biriydi, halktı, halktan. İbrahim Paşa'nın ise bunlarla pek bir konuşmuşluğu yoktu. Yakından bildiğini sandığı Sefil Ali'yi bile tanımadığını anlamıştı. Çelebi Mehmed Beğ'in en yakınında bir yerden insanlara bakmakla, o insanların yakınından onlara bakmak arasında dağlar benzeri ayrıcalıklar vardı. «Halkı halktan öğrenmen gerekiyormuş meğer» diyen mırıldanışını Sefil Ali duymadı; İbrahim Paşa daha yüksek sesle de konuşsa o an Sefil Ali duymayabilirdi.

Kör topal bir zaman sürünmesi odada sürüklenip gidiyordu.

İbrahim Paşa Sefil Ali ayaktayken böyle bir sürüklenişi durduracağını sanmadı. O da kalktı; aklı, Sefil Ali'yi yumuşatacak düşüncelerde iken geldi, Sefil Ali'nin yanında durdu,

omuzuna dokundu usulca. Sefil Ali omuzundaki ele hiç bir tepki göstermedi; belki de gösteremedi.

İbrahim Paşa, bir yararı dokunup dokunmayacağını düşünmeden Osman Beğ'in ortaya çıkışını anlattı. O vakitlerin daracık toprağından nasıl olup da bugünlere gelindiğini, neden Osman Beğ'in desteklendiğini, niçin Osmanlı Soyunun yüceltildiğini Sefil Ali'nin aklının alabileceği biçimde ortaya döktü. «Devlet!» dedi iki sözünün arasında; «Devlet!» derken sesi inandırıcıydı, öyle olmağa çalışmıyordu.

Sefil Ali ses çıkarmadan dinledi, hatta kıpırdanmadan. O anda içeri biri girse İbrahim Paşa'nın dalı budağı olmayan bir ağaca tutunmuş bir şeyler anlatmakta olduğunu sanabilirdi. Lâkin silkiniverdi Sefil Ali. «Devlet diyorsun İbrahim Paşam» dedi gönülsüzce; «Devlet diyorsun ama ben varken devletin var olacağını ben yokken olmayacağını söylemiyorsun. Devlet devletse ben de devletin bir parçasıyım; devletin de parçasını düşünmesi gerekmez mi? Hep benden isteyen Devlet bana bir şey vermiyorsa...?»

Sustu.

Sonunu kendi de Beğ'enmemiş gibiydi, İbrahim Paşa'ya öyle geldi. Gelgelelim Sefil Ali Çerçi'yi hatırlamıştı en olmayacak zamanda. Sabah sabah çerçiye söylediklerini, İbrahim Paşa'nın Devlet deyişine yakın bir Osmanlı Ülkesi'nden söz ederek Çerçi'yi susturuşunu anıvermişli. Çerçi'ye söyledikleri ile şimdi İbrahim Paşa'nın söylediklerini birbirini tutmaz görünce de susmuştu.

İbrahim Paşa Sefil Ali'nin sususunun sonundan gelecekleri boşuna bekledi. Fakat o bekleyiş de ayrıca işine yaradı. Sefil Ali'yi Sefil Aliliğinden yakalamak isledi: «Osmanlı Ülkesi'nde bilgin kişiler de aziz bilinir Sefil Ali» dedi korkutucu olmamağa çalışarak; «Osmanlı Ülkesi'nde bilgin kişilere de el sürülemez. Ama sen kalktın Şeyh Bedreddin gibi birini, hem de bir din bilginini hem de Musa Beğ gibi bir Osmanlı soyuna Kazaskerlik yapmış bir yüce kişiyi kaptığın gibi ge-

tirdin. Bunu yaparken ne düşünüyordun? Aşağılık biri mi oldun; milletin gözünde kötülenmiş, lanetlenmiş biri mi? Bana sorarsan yaptığın iş alkışlanacak işlerdendir, derim.»

«O başka bu başka İbrahim Paşam, birbirinin aynı olur mu hiç?»

«Neden?»

«Çünkü... olmaz da ondan.»

«Cevap sayılmaz bu Sefil Ali, bana açığını konuşmalısın.»

«Açığı...? Şu ki İbrahim Paşam... yani Minnet Beğ'im benim, kendisi yapacaktı bu işi; öldürülmemiş olsaydı yani... sonra bir de Çeykel denilen bir herif vardı işin içinde. Minnet Beğ'in yaptığı iş kötülüğüne olmaz.»

«Ya benim?»

Geldi dayandı alnı Sefil Ali'nin kayaların en katısına; öyle ki vursa alnı yarılacak vurmayıp geri çekilse kaya alnına gelecek. O durumda; «Yıldırım Bayezid Hanın oğlu Bedreddin değildir; Mustafa şehzademizi Bedreddinle bir tutmamalı...» diyebildi.

«Ya Mustafa da ayaklanırsa? Ya Karamanoğlu Mustafa'yı fitneye salarsa? Çelebi Mehmed Beğ için yeni bir Şeyh Bedreddin türemiş olmaz mı?»

İbrahim Paşa ne derse desin Sefil Ali'nin aklı bu işi almıyordu. Ama İbrahim Paşa gibi söz ustası biriyle de başa çıkamayacağını, sonunda altta kalanın kendisi olacağını biliyordu. Daha şimdiden belliydi bu; sorular, cevapsız kalan sorular Sefil Ali'yi köşelerden köşelere sıkıştırıyordu. O sıkışmada aklına olmayacak bir ışık sallandı; sallanan ışık bile güvensizdi, kendini zor tutuyordu ama Sefil Ali için tek çıkış yolu, tek kurtuluş gibi geldi. Düşünmeden de: «İbrahim Paşam beni yanlış anlama» dedi. «Sana saygım büyüktür, senin bir dediğini iki edecek adamlardan olmadım hiç, olmam da, düşünmem de. Gelgelelim buyurduğun iş buyurduğun kadar kolay değil, günahsız görünmüyor hemi de lânetsiz olamaz. Desen ki git Sefil bana yedi bin tane Şeyh

Bedreddin'i canavar ağzından kopar getir, desen gözümü kırpmam yola düşerim. Ne senden canavarların yerini sorarım ne de sebep ararım. İbrahim Paşam buyurmuştur, yerine getirilmelidir derim. Ama bu başka, İbrahim Paşam beni bu işe salma. Al boynumu vurdur kanım haramdır dersem nâmerd olayım!»

İbrahim Paşa Sefil Ali'nin yalansız çırpınışının daha fazla zorlanmaya gelmeyeceğini hissetti. Zorlamak Sefil Ali'yi koparmak olurdu, bu da İbrahim Paşalığına ağır gelirdi. Ama başka çaresi de yoktu. Sefil Ali gibi denenmiş, güvenilebilecek kişiler ne kadar çok olursa olsun hiçbiri işi kabul etmeyecek, hepsi bunun gibi çarpılmışa dönecekti. Onun için bir kere daha denemeği, zorlamamağa çalışarak denemeği uygun buldu: «Seni bu işe salmam gerek Sefil Ali; sana anlatamadığım derdimi başka birine anlatamam.»

Sefil Ali koyun gözlerini İbrahim Paşa'ya çevirdi; yüzü de koyunlaşmıştı ve gözlerinde belli belirsiz bir kırmızılık yaklaşıp yaklaşıp kaçıyordu. Tutsak bir çaresizlikte: «Kesin mi?» diye sordu; «İbrahim Paşam kesin mi? Dönüşün olmayacak mı buyruğundan?»

«Olsa inan ki buyurmazdım sana Sefil Ali, seni seçmezdim.»

«Öyleyse bağışla beni İbrahim Paşam. Bu buyruğu bana Çelebi Mehmed Beğ'imiz versin...»

Koyunlaşmış gözlerini hemen yere eğdi, koyunlaşmış boynu düşmek üzereydi, belki de düşmüştü de görünen düşen başın hayaliydi.

İbrahim Paşa az önce kalktığı yere gitti, oturdu. Odanın gölgeleri dağılacağı yerde yayılmıştı; bir sürü gölgeler, kimi belli belirsiz kimi belirebildiğince belirmiş kimi kaskatı odayı esir etmişti.

Sefil Ali: «Gücendin mi bana İbrahim Paşam?» dedi çekine çekine; «Gücenmen beni yıkar.»

«Bana inanmadın... diyemem, lâkin...»

Sefil Ali bir yanı yanmış gibi sıçradı: «İbrahim Paşam sana inanmamak ne haddime benim? Ben..? Ben..? Ben İbrahim Paşam ben demek istedim ki...»

«Tamam Sefil Ali ben de onu söylemedim, pekey!.. Sen şimdi Burçak'ın yanına git, bekle, öğle namazından önce Hünkâr'ın yanına çıkaracağım seni, buyruğu Hünkâr'dan alman daha doğru olur, haklısın.»

Sefil Ali'nin büsbütün karanlıklaştığını sandığı odadan çıkışı süklüm püklüm oldu. Burçak'ın yanına gittiğinde dökülmedik bir yanı kalmamıştı. Ancak Burçak'ın yanında anladı nasıl bir düşüncesizlik ettiğini. Çelebi Mehmed Beğ'in yanına nasıl çıkacaktı şimdi, «Ben İbrahim Paşa'yı dinlemedim buyruğu senden almak istedim» sözünü nasıl söyleyecekti? Ya Çelebi Mehmed Beğ kabul etmezse? «Koğun gitsin serkeşi!» derse..?

Der mi der. Demezse katına varmak ayrı bir mesele...

Öylesine bir offf çekti ki Burçak dönüp sormak zorunda kaldı: «Neyin var senin Ali Ağam?» Hâlbuki Sefil Ali ile meşgul olacak gibi görünmüyordu; bir dışarı çıkıp bir içeri giriyordu.

Sefil Ali cevapsız bırakmış olmamak için: «Hiç...» dedi elini salarak; küfretse daha iyiydi. Fakat Burçak üstünde durmadı. «İbrahim Paşamızın keyfi nasıl?» diye sordu yeri yok iken. Sefil Ali bunalmış bir belinlemede: «Ne keyfi bre?» diye terslendi; «Bizim keyf gözetecek halimiz mi var soyha!»

«Öyleyse içeri salmayım adamcağızı, ne o ne ben boşuna haşlanmayalım.»

«Neden söz ediyorsun sen Burçak yiğit? Ne diyorsun bre? Ne haşlanması..?»

«Şurda bir adam var da Ali Ağam, senden sonra geldi, İbrahim Paşamızı görmek diledi. Gelirler; fırsat oldu mu içeri de girerler. Çoğunun derdi vardır, derdlerine derman ararlar. İbrahim Paşamız da geleni geri çevirenlerden değildir. Ama gönlü azıcık sıkıntılıysa derdliye derman olalım derken

başına iş açarız, ondan sorduydum sana...»

Gönlü çekmediği halde güldü Sefil Ali. Gülüşü yüzüne yapışıp kaldı. «Sal gitsin adamı» dedi. «Yarına bırak. İçerdeki de benden iyi değildir.»

«Yazık...»

«Neymiş derdi adamın?»

«Tarla. Bunların başka derdi olmaz. Babalarından kalmış. Ankara Savaşlarından önce babaları, buralılar tilkilik derler bir taşlı çalılı yeri tarla açmış, ufacık. Sonra savaş çökmüş kabaklarına. Baba ölmüş, büyük kardaş kayıplara karışmış, bu küçüğü, çocukmuş o vakitler. Ama gayretliymiş herhalki uğraşa didine hem tilkilik denilen tarlanın taşını çalısını ayıklamış hem genişletmiş kel tepeye doğru tarlayı. Şimdi bostan ekiyormuş, iyiymiş durumu. Çoluk çocuğa karışmış. Bostan onca çoluk çocuğu besleyecek verimdeymiş. Derken büyük kardaşı çıka gelmiş. Demiş ki bu tarla babamızdandır, yarısı benimdir yarısı senin...»

Sefil Ali farkında olmadan ilgilenmişti; garip, garip olduğunu çok iyi hissettiği bir duygu elinde olmadan Burçak'a bağlamıştı aklını. «Eee?»

«Eesi meesi bu işte» dedi Burçak. «Bu adam yitikten gelen ağabeğine dermiş ki kardaş babadan kalan tarla aha şu kadarcık hemi de bakımsız idi, al oranın yarısı senin olsun; şuraları ben açtım ben tarla yaptım, burda hakkın yoktur...»

«Eeee?»

«Yitikten gelen ağabeğ de adamın açtığı tarlanın tamamının yarısını istermiş, daha ileri gidip, büyük olan benim, tarlanın tamamı benim olmalı dermiş...»

«Vay anasını!. Bre vay anasını!»

Burçak Sefil Ali'nin neye niçin şaştığını bilmeden, anlattıklarıyla ilgilenmiş olmasına memnun: «Yaaa işte böyle Ali Ağa millette ne kardaşlar var baksana» deyip «Sen olsan ne yapardın?» diye devam etti; «Say ki İbrahim Paşasın sen, bu adam da geldi derdini böylece sana anlattı, ne dersin?»

İbrahim Paşa'nın içerde uzun uzadıya anlatmağa çalıştığı şeyi Burçak kolaylaştırıp tekrar mı ediyordu yoksa birbirinden ayrı iki olay, birbirinden habersiz aynı şeyi mi söylüyordu? Sefil Ali'nin kuşkuların en olmazında süzdüğü Burçak'ın karamuk gözleri ayan beyandı, ne ise o; yüzü de hiç bir oyunun içinde görünmüyordu. Yine de kuşkuların en derininde telâşlanmış bir halde kalkıp Burçak'ı dışarı doğru itti: «Şu adamı çağırsana bana kardaş şu adamı çağırsana bana!»

Burçak anlamsız anlamsız baktı: «Ne olacak? Neyin var senin Ağa ne oldun birden?

«Çağır sen bre! Sen İbrahim Paşa olsan ne yapardın diye sormadın mı? Yürü, çağır!»

Burçak kaşını gözünü eğerek dışarı çıktı, adamı getirdi. Sefil Ali gelenin yüzünü şöyle bir süzdü: «Evet, rençper bu adam» diye söylendi burnundan; «Uzatsana bana ellerini» dedi adama da: «Avuç içlerini avuç içlerini...»

Neye uğradığını bilemeyen adamın açtığı avuç içleri yoksulun yoksuluydu ama çirkin değildi; hoş bir güvende kıtıklaşmış nasırlar avuç içi çizgilerini birbirine karıştırmış bu da adamın avuç içlerini güvendirici kılmıştı. Hiç düşünmeden: «Bu avuçlar bende olsa arkadaş babama bile bir dirhem toprak vermem» dedi Sefil Ali; «Hele yitikten gelene koklatmam bile!»

Dediği anda da kafasının içinde bir vımlamadır başladı. Nasırlı avuçlar, yorgunluktan bıkacak hale gelmiş gözler, didinmekten usanmış yüzler birbirine karışarak Sefil Ali'nin kafasının içinde döndü, döndü, döndü; vınılama o dönmenin vınılamasıydı. Ansızın durdu; nasırlı avuçlar, bıkmış gözler, usanmış yüzler birbiri üstüne bindi... karmakarışık oldu, sonra süzüldü; görünmez süzgeçler o dönen karışıklığı arıttı, bilinmez elekler arıtılanı eledi, sonunda Çelebi Mehmed Beğ'in sıkıntıda dara düşmüş yüzü olanca açıklığıyla hepsinin üstünde belirdi.

Bu kadarı da yetti Sefil Ali'ye. Burçak'ı tuttuğu gibi çekti

köşeye, ısıtmalı hastaların ısıtma nöbetinde sarsılışlarını andırır bir kısılmış seste: «Bana bak» dedi; «Burçak yiğit eyi dinle beni şimdi, kulağını dört aç. Ben burdan çıkar çıkmaz İbrahim Paşa'ya gideceksin. Sefil Ali buyruğunu yerine getirmek üzere yola düştü diyeceksin. Çelebi Mehmed Beğ'imizi tedirgin etmeğe gerek kalmadı, anladı anlayacağını Sefil Ali, buyruğun bir tamam yerine gelecektir diyeceksin tamam mı Burçak, unutmaca yok he mi? Eyi öyleyse, hadi bana Tanrı yardım ede, bu çıkışım Karamanoğlu ülkesinedir, hakkını helâl et kardaş!»

Burçak dolu yemiş dutlara döndü.

Sefil Ali sözünü bitirir bitirmez çıkıp gitmişti. Birdenbire esen bir yel, yahut onun gibi bir şey, ardında bir iz bırakmamıştı.

O hızla da evine geldi.

Yolda Çerçi'yi düşünmüştü sadece. Niçinini anlatmayacak. Karamanoğlu'nun Konya'sına gideceklerini söyleyecekti sadece. Çerçilik yoktu artık, bir kıyıya atılıp kalmış olmak yoktu. Ayrılık gayrılık da. Gecesiyle gündüzüyle birlikte olmanın tadını çıkaracaklardı, eskisi gibi.

Çerçi'yi hatırlamak, ondan öncekileri silmişti aklından; Çerçi'yi hatırlamak yalnızlığını da silmişti. Ne Mustafa'yı, ne Osmanlı Soyunu düşünüyordu, ne de yerine getirmesi lanetleri çağıracak olan görevini. Buyruğu almıştı, buyruğu yerine getireceğine söz vermişti; bu kadar, ötesini düşünmek Sefil Aliliğini küçültürdü.

Kendi evinin kapısını uzaktan gelmiş bir yabancı duygusuzluğunda çaldı yine de, tokmak elinde soğukça durdu.

Umduğu adımların geliş sesi gecikti, hiç gelmedi; kapı tokmağının üstüste inişi de bir yarar sağlamadı. Hırsla ittiği kapının açık oluşu ise Sefil Ali'yi aptallaştırdı. Evin her zamanki terkedilmiş bahçesi, terkedilmş iki üç ağacı, terk edilmiş kuyusu; evin her zamanki olmayan sessizliği ne pekey? Hani Çerçi nerede?.

Çerçi'nin bırakıp gitmiş olduğunu odaya girince anladı, bırakıp gitmiş olduğunu evet. Ağzına kadar sımsıkı dolu duran tek heybe Sefil Ali'ye kötü kötü sırıtıyordu. Çerçi kendi heybesini götürmüştü.

Sefil Ali heybesinden tavanına bırakıp gitmiş bir insanın küskünlüğünü mırıldanan odada soğuk soğuk terledi; hâlbuki mırıltı oda gittikçe ısınır gibiydi, her bir mırıltı bir ayrı körük olmuş fırın içi ısınmasını körüklemekteydi.

Lânetlerden örülmüş bir yalnızlık ağı, ağın ortasında bir örümcek; ne yana gidersen git ağın dışına çıkmanın mümkünü olmuyor, üstelik ağ kapandıkça kapanıyor örümceğin üstüne, kapandıkça kapanıyor. Lanetler salkım saçak.

Daha henüz işin başında bile değilken yoldaşından olmak korkuttu Sefil Ali'yi; ağında kendi kendini hapsetmiş örümceğin buruşmasında, oturduğu yerde kalakaldı. Yetmemiş gibi, heybesinden tavanına bırakıp gitmiş bir insanın küskünlüğünü mırıldanan oda çığlık çığlığa ayağa kalkmıştı. Kapı çalınıncaya kadar devam etti.

Sokak kapısı değil döğülen odanın kapısıydı. Nasıl bir zaman geçmiş olmalıydı acaba? Belki de geçmemişti; zaman da örümcek ayaklarında veya örümcek ağlarında hapis olmuş olmalıydı. Hiç ummamakla beraber kapıyı döğüp duranın Çerçi olabileceğini, bir başka bedenin bir başka beyninde düşündü Sefil Ali; canlanıverdi. Umutsuzluğun ve ummamışlığın canlanışı da hoştu. Odanın kapısını aralayıncaya dek sürdü. Gelenin Çerçi olmadığını Burçak olduğunu anlaması ise Sefil Ali'yi büsbütün göğnüttü. Kaba, kapanık bir seste: «Ne istersin?» diye sordu.

«Kapı açıktı da...»

Burçak'ın yakınlaşmak isteyen sesini ve yüzünü Sefil Ali uzaklaştırıverdi: «Anladık. Biliyorum. Ben açık bıraktım.»

«Atları getirdiydim de Ali Ağam, yolluklarımızı getirdiydim de, bir de şunu...»

İçinde para olduğu belli bir kese uzatıyordu Burçak.

Ne olursa olsun uzaklara iten Sefil Ali'ye yakınlaşmak çabasında gülümsüyordu. «İbrahim Paşama sözlerini aktarınca lazım olanları yetiştirmemi buyurdu, tezinden yetiştirmemi. Bir de yalnız kalabileceğini düşünerek beni kattı yanına. İznin olursa seninle geleceğim.»

«Seni mi kattı? Yalnız kalabileceğimi düşünerek hemi de? Niye ben yalnız kalmışım ki? Çerçi bilirdi, var olduğunu bilirdi ya?» Hem soruyor hem kötü kötü düşünüyordu gözleri; Burçak'ın toprak anlamsızlığında kırışıksız yüzünü bırakmıyor, gözlerini kaçırmıyordu. «Çerçi yoldaşıma ne olduğunu bilir miymiş ki?»

Burçak Sefil Ali'nin iticiliğine daha fazla yakınlaşmak isteğini sırnaşmaya vardırmamak için katılaştı: «Benim bildiğim bu kadar» dedi. «Buyruk seninle bile yola çıkmamadır. Dışardayım. Bugün gidilecekse bugün yarına kalınacaksa haberim olsun.»

Akçe kesesini de attı sedirin üstüne doğru, ardından ikincisini.

Sefil Ali Burçak'a eziyet etmekte olduğunu o vakit anladı; hakkı yoktu buna. Hele Burçak gibi yüreğindeki iyilik karamuk gözlerine vurmuş bir yiğide. «Heyy! Dur bre deli yiğit, nedir tafran? Gel, gel dedik sana canımızı sıkma büsbütün.»

Lanetlerden örülme yalnızlık ağları da o zaman yırtıldı işte. Burçak nazlanmamıştı, öfkelenişini uzatmamıştı. Odaya girerken: «Ne olduğunu bilmem ama Ali Ağam sana verilen buyruğun ters bir buyruk olduğunu sanıyorum» dedi. «Ne kadar ters olursa olsun beni yanında bil. Elimden gelmese de ayakbağı olmam hiç değilse, yanında pişer adam sırasına girerim. Tokat düzünde doğmuşum ben, hıyanetlik bilmem. Bu kadarı yeter mi?»

Başka bir zaman olsa Sefil Ali Burçak'ın sırtına şaplağı yapıştırdığı gibi heybeyi çeker: «Yeter de söz mü bre karamuk gözlü yiğit, artar bile artar bile!» deyip günün şamata-

sına yan gelirdi. Yüreğinde yine öylesine bir yel esti esmesine de Burçak'ın sırtına şaplağı yapıştıracak gücü bulamadı, gücü bulabilse kolunda o şevkin izi dahi olmadığını seziyordu. Onun yerine çekti Burçak'ı terkedilmiş bahçeye, yamuk kiraz ağacının dibinde Çerçi'yi anlattı. Çerçi'nin hiç mi hiç belli etmediği ama gidişiyle nasıl bir dolu yüreğin beslediği yoksul gönlünü.

Anlattıkça Çerçi'nin hiç de öyle olmadığını, gidişiyle birlikte büyümüş bir küçük adamın bıraktığı boşluğun onu öyle gösterdiğini hissediyor ama ol görüp sözlerini değiştirmiyordu; aksine ballandırıyordu.

Bir süre sonra anlattıklarının Köroğlu Ayvaz destanından farksız olduğunun kendi de farkına varmış olmalı ki tatsız tuzsuz güldü: «Bre Burçak laf bizim neyimize kalk!» dedi; «Kalk da yola koyulalım, bir acayibe gideceğiz hele yürü! Davran bakalım!»

Mustafa'yı sormak geldi içinden, soracak yiğitliği bulamadı dilinde.

Sokak kapısını kilitlerken Çerçi'yi kolay kolay unutamayacağını biliyordu yine de.

Uğultulu, izbece, serinliği toprak neminde rahatlamış bir değirmen uykusu varı yoğu dünyanın dışına çekmişti. Unsu bir koku, çatı hatıllarında ipliklenmiş eski yılları eski yıllara ekleye sarka ağlanmış un tozlarının düşmekle düşmemek arası salınışı; hatıllarla merteklere ve mertek aralarından görünen damın çamur sıvasına toz toz yapışmış, orada püsküllenmiş un döküntüleri yıllardır yerinden kalkmayan bir alışkanlığı saat adımlarında dönen taşlara sindiriyordu. Kaba yontulmuş tahtaların kabaca çakılmasından olma kapı, eskimiş bir zaman kavrulmasındaki rengiyle gün ışığını gönülsüz gönülsüz içeriye atıyor, ardına kadar açık olmasına rağmen gün ışığı belki de o gönülsüzlükten bir adım beriye gelemiyordu; hemen kapı önünde çiğ çiğ ışılıyordu, sıcağını orada bırakıyordu. Dışardaki ağır sıcak orada buğulanıyor, dışardaki gün ışığı orada çömeliyor, içerdeki uğultu ve unsu koku oradaki ağır sıcakla gün ışığı çömelişini durmadan itiyordu. Dönen taşların dışında tek canlılık olsa olsa oradaki bu küçük itiş kakışta olabilirdi; dışardaki ağır sıcağın ve gün ışığının içerdeki uğultu ve unsu koku ile boğuşmasında, ama o boğuşma da sessizdi.

Bir de yukarı başlardan dönen değirmen taşlarının altına altına vuran bir su doluluğunun döğünüşü geliyordu.

Başka bir şey yoktu.

Toprağa sinmiş un neminde bir uyku uğultuları da ağır sıcağı da unsu kokuları da emiyordu; değirmen içi izbeliğinde herşey, siniveriyordu.

Haldur huldur dönen bir taş üstüne düşüvermiş nal eskilerinin çıngırtısı daha çok değirmenin içini altüst etti. Öğütülecek buğdayın bitişine yakın düşen eski nallar, bağlı olduğu ipi çeke sürüye dönen taşın üstünde çıngırdarken değirmen içi alışılmışlığını tırmalıyordu.

Kimi un olmuş kimi buğdaylığında duran dolu çuvalların arasında bir gerinme oldu. Yarı doyulmuş yarı doyulmamış bir uykuyu zorlayan tıknaz bir beden genleşti; düzgün, tok bir yiğit yüz değirmen içine yabancılaşarak baktı, gözleri ya birbirinden kaçıyor ya birbirine gereğinden fazla yaklaşıyor olmalıydı; yahut da yabancılaştıkları değirmen içine yavaş yavaş ısınmanın henüz silemedikleri uykusundaydılar. Yine de bir göz ötekinden değişik bakıyordu; değişik bakan gözler aşağıya doğru süzülmüş burnu olduğundan bir hayli irileştirmişti; kaşları silkmişti, tok ve düzgün yüzü daraltmıştı, öyle gösteriyordu.

Çoktandır değirmen içi unlaşmasına alışmış davranışlarda toparlandı, buğday dolu çuvallardan birini zorlanmadan sırtladı, domuzluğun çatak üstüne götürdü. Ambarın dibine doğru akıp azalmakta olan buğdayları süzdü. Dönen taş üstünde sürüklenmekte olan eski nalların cıngırdağı devam etmekteydi; her cıngırdayış, ambardaki azalmış buğdaydan üç beş tane daha yiyor, dönen taşlar buğday tanelerini eze eze un ediyordu. Hiç bir şey düşünmeden buğdayın ezilip un olmağa doğru aldığı yolu zihninden geçiriyordu; buğdayın unlaşmağa gidişinde, farkında olmadan hissettiği bir tutsaklık tadı gözlerini donuklaştırıyor, o akıştan kendini alamıyordu. Hiçbir zaman kendini buğdayın yerine koymamıştı; hiç bir zaman değirmen taşlarının yaşanılan hayat olduğunu düşünmemiş dipdiri bir buğdayken unlaşmağı aklına getirmemişti. Buna rağmen ambardaki en son buğday tanesinin de oluktan akmasını, hele o son tanenin taşların azgın dişlerinde örselenip toz olmasını, yine farkında olmadığı duygularda her zaman beklemişti. O son buğday kendisi de

olabilirdi, o son buğdayı dişlerinin arasında unlaştıran taşların biri yahut ikisi kendisi olabilirdi; hattâ domuzluktaki çark, çarka vuran dolu su, dolu suyu gittikçe daralan ağzından çarka vurduran koca oluk da kendisi olabilirdi. Bunların hiçbiri önemli değildi, önemli olan o son buğday tanesinin unlaşmasıydı sadece.

Düştü o son buğday tanesi de.

Taşlar, savurduğu bir avuç unun arasında o son buğday tanesinin ununu da savurdu.

O vakit yeni çuvalı boşalttı anbara; yeni buğdaylar ambara dolarken taş üstünde çıngırdayan eski nalların ipini kastı, çekti, nal çıngırtısı sustu.

Değirmen içi izbeliği ölüverdi; eski bir taş uğultulunda ölüverdi.

Umulmayan bir çabuklukta boş çuvalı omuzuna atıp un ambarına atladı, eski unu kürekleyip yenisine yer açtı, birbirine karışmasını önledi. Yeni undan avucuna alıp inceliğini yoklarken de taş, durdu; homurdayarak ve hızını zorlayarak. Değirmen içi izbeliği sağır oldu; su sesi de yok, bir anlık şarıltısı da kesildi suyun, iri şapırtılar değirmen içine yetişmekte güçlük çeker oldu, «Hoppallaaa!» deyişi duygusuz bir aksilenmede çıktı.

O sırada da bir horoz sesi: çatlak, uzunca ama incele incele dışarıdaki ağır sıcakla gün ışığını birbirine akıttı. Gülüyordu horoz sesi açıkça, eğlenceliğindeydi, kışkırtmacasına. Bir horozdan beklenmeyecek bir zamanda ve umulmayacak bir uzunlukta çın çın öttü. «Deli soyhanın zoruna bak sen, deli soyhanın zoruna bak sen! Bre eğlenmenin vakti midir sırası mıdır, tüh!»

Kızmamıştı.

Belki gülümsemişti; zaman zaman olsa eğlenebilirdi de. Elindeki küreği ambarın un yumuşaklığına bırakınca gömülüveren kürek, gömülüşünce unu tozlandırdı. Horoz sesi bir öncekinden bin beter çatlaklığını inceltti; ilk defa duymuş

olsa bu saatte öten horozu yadırgardı, bu saatte böylesine öten bir horozun aklını oynattığını sanırdı. Ne değirmende ne çevrede horoz bulunmadığını bildiğinden buralara dadanmış bir yaban horozun çıldırmışlığına verip geçer üstünde dahi durmazdı. Ne var ki bu şimdi öten horoz, bundan önceki üç ötüşünün üçünde de su oluğundan şaşmış, dönen taşları durmuş, değirmen sağır olmuştu. Şimdi olduğu gibi. Fakat artık biliyordu kimin yaptığını, horozun kim olduğunu bildiği gibi. Kızmıyordu. Onun oyunu da bu idi. Kendisinin değirmenciliği ne ise; değirmenin uğultusu, taşların dönüşü, buğdayın un oluşu ne ise onunki de bu... Horozluğu sevmiş birine neden kızmalı? Horoz ötüşünden umutlanıyorsa kızmak kimin hakkı?

Dışarı çıktı.

Hiçbir şey olmamış gibi yönü değiştirilen suyu oluğuna çevirecek, değirmene suyu verecekti. Ayar, yerinde olduğuna göre de orada, yukarıda suyun akışına yan gelip horozluğunda öten dervişle iki çift laf edecekti, fazla değil, iki çift. Fazlasını istese de derviş konuşmazdı ya kendisi de istemezdi zaten. Konuşmak bir ağır yük olmuştu, taşınmıyordu. Konuşmak yükünün ağırlığında yorulmaktansa uyumak, en güzeli; uyumak, unutarak. Ama neyi? Birçok şeyi; var olmağı en başında, geçmiş gitmiş zamanı, hatta gelecek zamanı. Uyku, insanı ütülemeyen ölümdü. «Uyku, zamanın değirmeni...» diye düşündü eşiği atlarken.

Ama birdenbire durdu. Değişik bakan gözleri kamaşmıştı; dışarının ağır sıcağı tıknaz bedenini kuşatıverdi. Gün ışığıyla ağır sıcak bir olunca adamı eğip büküyordu. Alışmağı bekledi. Her çıkışında böyle olurdu bu. Gerekmedikçe de çıkmazdı. Değirmen içi izbeliği dışarının ağır sıcağından da ışığından da dost idi. «Körsüleşmesem gün ışığını severdim. Deli soyha da eğlenecek zamanı buldu ha!»

Horoz sesi bu sefer çok daha uzun çatlaklaştı. Beklediğinin gecikmesine sinirlenmiş bir ötüş. Az sonra çığlık çığlığa

döğüşe hazır görünüşteydi. Kesik kesik öterken sustu. Horoz sesi ile insan sesi arası bir ses, hemen o susuşun ardından: «Gumnu ya gaafilûn! Gumnu yaa gaafilûn!» diye bağırdı.

İşte bu değişikti; ya yeni bir icadıydı yahut da aklına esmişti o anda, belki de bu gün iki çift laf edeceklerse bu söz üzerine edeceklerdi. «Yeni duyduysa duyurmak istemiştir.» Ne demeğe geliyordu acaba?

«Gumnu yaa gaafilûn!»

Horoz gibi ötse bundan daha iyiydi; horoz gibi ötmek eğlendiriciydi ne de olsa, bu boğuk hatırlatış uğul uğuldu, ürpertici. Peki, bir hatırlatma olduğunu da nerden çıkarmıştı? Hem de durup dururken? Çok uzaklarda kalmış bir hatırlatış, sözlerin arapça olduğunu fısıldadı. Çok eski sesler, çatık kaşlı hocaların kalın sesinde arapçanın ayınlarında gayınlarında nağmelenir gibi oldu. Şu deli soyhanın çağırışına yakın bir gulgulede bir şeyler söylemeğe çalıştılar ama bunların hiçbirini hatırlamak istemedi. Derinleştikçe derinleşen kuyulardan su çıkarmağa çalışmanın boşunalığını çoktan öğrenmişti; derinleştikçe derinleşen kuyulara bakraç sallamanın bir işe yaramayacağını da. Şimdi çok daha iyiydi. Ağır sıcak, gün ışığı, değirmen içi izbesi, dönen taşların uğultusu, buğdayın unlaşması. Sessizlikte sesleşen bir yumuşak dirilişti bunlar ve yetiyordu, fazlası haram bir dünya kime ne vermiş ki? Padişah oluyorsun da ne götürüyorsun yahut ne bırakıyorsun?

Padişah?

Gülmek bile gelmedi içinden.

Su oluğunun arktan aşağı indiği dik ama kısa yokuşu tırmanıyordu. Deli dervişi orda tünemiş gördü. Her zaman sessizdi adımları, bu sefer varla yok arası Deli derviş, tünediği bekleyişte bu varla yok arası adımları duysa ötüşe geçerdi hemen; geçmediğine göre duymadığı belli. Fakat duymak üzere hazır olduğu da belli

Ufak tefekti deli derviş, cılız. Tüneyişinden horoz san-

mak kimseyi yanıltmış olmazdı. Boynu ipince, gırtlağı fırlak, gözleri acayipleşmiş bir irilikte yuvarlak mı, erik çekilmişliğinde mi anlaşılması zor gözlerdi. Başında börk kırması, dolama yazma bağlanmış fukara bir sivrilik eğreti duruyordu, sanki eğreti dursun diye oturtulmuştu.

«Nedir derdin Horoz Ağa, nedir çığırışın?»

Ansızın bağırırsa deli dervişin yerinde zıplayıp kayacağını düşünmüştü ama olmadı, düşündüğü gibi çıkmadı. Deli derviş dediği horoz budalası cılız adam yerinde dönmedi bile. «Allah'ın selamı senin üstüne olsun Bayezid'in oğlu Mustafa» dedi beklenmedik bir çıkışta; «Eskiden bir selam verirdin, o da yok... aslını inkâr edenden ne beklenir ki?»

Durmak, zıplayıp kaymak kendisine düştü. Deli derviş böylesine uzun laf etmezdi ya böylesine acayip de konuşmazdı. Hele kesinlikle bilmiş olsa dahi eskileri hiç karıştırmazdı. Eskiler..?

Kızmaktan öte bir can sıkıntısı tıknaz bedenini gerdi. Gelgelelim üstüne varmak işine gelmedi. Deşilecek yığının altından ne çıkacağını kimse bilmezdi. Onun için oralı olmadan dervişi dolanıp suyun yönünü değiştiren ark yıkığına gitti. Söylene söylene yıkığı doldurdu, arkı düzeltti, suyun akışını değirmen oluğuna çevirdi. «Ne istenir bilmem ki? Akan suyun yönünü çevirmek kime ne lezzet verir bre? Kazık kadar olmuş, dervişliğe soyunmuş, horozluğa heveslenmiş... eh yeter bunca delilik hay soyha; yetmemiş gibi yolunca akan sudan ne istersin, eğlenmekse eğlenmek bunun neresinde?..»

Değirmenin oluğunu dolduran su, uğultularında artan taşları döndürünce, yine de gülümsemeğe gayret etti. Tünediği yerde kımıldamadan duran Deli dervişi göz hapsine aldı. Deli dervişin acayip gözlerinin üstüne yapıştığını epeydir farkındaydı; fırlak gırtlağının lıkır lıkır ettiğinin de.

Gidip yanına oturdu.

«Pekey» dedi; «Selamünaleyküm... gönlün oldu mu?»

«Vakitsiz selam nafile namazına benzer» dedi Deli derviş.

«Yolunca akan suyun arkını yıkana da, sebepsiz yere yıkana da vakitli selam verilmez herhal? Sen olsan verir miydin?»

«Her şeyin bir sebebi vardır.»

«Yaa... görüyorum bugün keyfin yerinde. Lafı esirgemeden savuruyorsun. Laf savurganı mı oldun sen de Horoz Ağa?»

«Yanlış, noksan, hata. Beni Horoz Dede diye çağırdıklarını bilirken sokağın adamlarının ağzına özenip Horoz Ağa demen sana yakışmaz, bu da kötü!»

«Durup dururken adam paylamak niye?»

«Her şeyin bir sebebi vardı, dediydik he mi?»

Horoz Dede'nin bir şeyler arandığı belliydi; bu seferki geliş, ötekilere benzemiyordu. Aradığını ele geçirirse çullanacaktı. Döğüşçü horozların döğüşleri önceki sünepe görünüşlerinde saklanmış bir çullanma hırslanmasını pek saklıyamıyordu. En iyisi kaçmaktı bu hırstan.

«Eskiden horoz ötmesinde yetinirken bu sefer bir acayip söz bağırdın, ne idi o?»

Kaçış sandığı bu soru aslında bir yakalanma oldu: «Sen arapça okumadın mı? Bilmelisin. Bayezid Beğ'in Osmanlı sarayında şehzadeler cahil mı bırakılıyordu?»

«Benim seninle bir alaverem yok» deyip kalktı. «Değirmen adam bekliyor.»

«Her değirmen adam bekler Mustafa!»

Yapışıyordu sanki, yapışıp bırakmıyordu; gitse ardı sıra gelmeyecekti belki ama gelmemesi gelişinden beter bir çekmede tutacaktı. Kaçmak bu adama daha çok tutsak olmak olacaktı. «Ne istiyorsun sen?» diyerek oturdu. «Arkı yıktın, suyun yönünü çevirdin değirmeni durdurdun, pekey; eğlenmen bitti. Horoz ötüşünde öttün, acayip laflarda bağırdın, eh, gönlünü eğlendirdin say. Çek git artık bre! İn aşağı, Buha-

ra'nın düzüne in, tekkene kapan çarşıyı pazarı dolaş ne bileyim ben; ne yaparsan yap, eğlen, eğlendir, eğlencelik ol; ama başımda durma artık, saçma sapan konuşma artık, bunaltma beni artık!»

Tek bir söz söyleyip susmaktı niyeti, gelgelelim bir çuval laf etmişti, hemi de birikmiş bir tortuyu taşırarak. Öfkelenmişti de; her laf ağzından bir ayrı küpüne dolarak boşanmıştı.

Horoz Dede kıs kıs gülmekte; gırtlağının fırlaklığını lıkır lıkır öttürmekte, başında dolamalı börk niyetine eğreti duran sivriliği devirmecesine başını sallamakta. «Ha konuş!. Ha konuş! Ha konuş!» diyor bir yandan da; «Konuş, konuş, konuş!» Ardından da bir uzun horoz ötmesi ki bayram sabahlarına.

Şaşırıp kalmasın da ne yapsın? Hem bu kadar uzun konuşmasına, uzun ve öfkeli konuşmasına hem de Horoz Dede'nin hiç alışık olmadığı bir lıkır lıkırlıkta sallanmasına şaşmamasının da mümkünü olamazdı zaten. Adam horoz tünemişliğinde büsbütün acayipleşmişti. Hele o kulağının içinde dolana dolana çınlayan uzun ötüşü iyice bunaltıcı oluyordu. Bu durumda Horoz Dede'yi bırakıp gitmektense tutsaklanmış görünmek, delinin aklının dibinde köşesinde olanı su yüzüne çıkarmak daha doğru geldi. «Mustafa deyip duruyorsun, Bayezid Beğ deyip duruyorsun, kim bunlar? Nerden çıktı? Şimdiyece söz etmediğin kişileri bana yamamakta ne yarar bulursun?» diye sordu.

Horoz Dede çırpınırcasına öttü bu sefer; hani bir kanat çırpmadığı noksan kaldı. Bir iki kere de: «Gumnu yaa gaafilûn! Gumnu yaa gaafilûn!» diye çığırdı. Sevindiğini saklamayan bir delilikte: «Hah şöyle bre yiğit yola gel» dedi. O günece de Horoz Dedeliğinde hiç görülmemiş bir ciddilik içinde yüzdeyüz inanmış bir kesinliği dillendirdi, delicesine: «Mustafa sensin!» dedi. «Bayezid Beğ'in oğlu Mustafa Beğ sensin!»

«Offf! Bre offf, yeter artık Horoz! Oyun oynayacak yaşta

değilsin!»

«Ya sen?»

«Benim oyun oynadığımı kim söyler?»

«Ben!»

Gel de konuş! Konuşacağın yerde al yerden bir taş vur alnına deli domuzun, çatlat! Bir de alın sayarlar da kan çıktı deyi adam yargılarlar şu sarılıktan!

Buna rağmen kalkıp yerinden gidemiyordu; değirmene inemiyordu, buğdaylarının başına dönemiyordu. Horoz Dede'nin varsa bir bildiği öğrenmesine can atıyordu.. Ağzından çıkanlara bakılacak olursa Horoz Dede'nin de bir hayli bildiği olmalıydı. Nitekim oyunun eğlencenin yettiğine inanmış olmalı ki uslu uslu: «Bre Mustafa Beğ» dedi, «Ters ters gideceğine beni dinlesen daha eyi olmaz mı? Hele bir soru sorsam, sen de ona cevap versen daha eyi olmaz mı?»

Su başıydı oturdukları yer ama dışarının ağır havası su başılığı hiçe sayıyordu. Çevrenin su yeşermesinde gümrahlaşmışlığı, söğütlerin, çalılığını fırlatmış ak ağaçların, kavağımsı göğertilerin serinletmesi dahi işe yaramıyordu. Kimbilir aşağıda Buhara düzlüğünde hava nasıldı? Ölmek üzere olan bir çöl, toz inilemesinde ne biçim bir soluksuzluğu bastırmaktaydı? Böyle bir ağır sıcakta Buhara düzlüğünün hacıyağı, Özbek teri, gür sakalların çitimesinde bir nefessizlik koktuğu da muhakkaktı. Hiç değilse burada o koku yoktu, akışını değirmenin domuzluğuna döken su kendi kokusunu getirip götürüyordu. Yine de Horoz Dede'nin Mustafa Beğ dediği: «Burda terlemektense değirmenin serinliğine insek Horoz Dede?» dedi. «Terledim bre.»

«Yok burası daha eyi, değirmenin içi uğultudur, uğultuyu sevmedim hiç. İstersen sırtüstü uzan bre, eskisi gibi; ellerini kenetle ense kökünde, yaprakların arasından göğe dal. Soruma daha kolay cevap verirsin.»

«Sor da kurtulalım» deyip sırtüstü uzandı. Tek kurtuluş yolunun bu olduğunu sandı. Ama daha sırtüstü uzandığında,

daha ellerini ense köküne kenetlediğinde gölgesini salmış ağaç yapraklarının pırpırında bir ağır sıcağa yatmış gökyüzü çıktı karşısına. Dümdüz, maviliği inadına pürüzsüz kaymaklarda ışıldayan bir gökyüzü. Orada kendisine çok benzeyen bir baba yüz, baba gözler, baba burun terliyordu incecikten. Orada, o baba yüzün hemen çevresinde kardeş yüzler dolanıyor; atlar birbirine giriyor, kılıçlar parıldıyordu, toz dumana karışıyor. Emir Timur'un taş yüzü acımasız, bir sevgiyi kapmaya umutlanıyor, Horoz Dede'nin Mustafa Beğ dediği bir genç irisi yalnızlaşıyordu. Kaçanlar, kovalayanlar; tutanlar bırakanlar, birbirine giren birbirini bağlayan birbirinden habersiz binler, on binler toza toprağa bulanıyordu. O kalabalık tarifsiz bir yalnızlık oluyor yine o genç irisini yutuyordu. Ağır sıcağını göğün maviliğine yatıran bir dümdüzlük Mustafa'yı kaybediyordu.

Horoz Dede'nin eğri büğrü sesi göğün kaybolmuş mavisine bulanarak kulağını tuttu: «Mustafa Beğ sen az önce benim yıktığım arkı gelip onardın, niye?»

«Yıkılan onarılmazsa işe yarar mı? Onarmasaydım su yolunu şaşardı; şaşmıştı.»

«Varsın şaşsın. Su ne yana akarsa o yana bereket götürür, gittiği yerde de işe yarar. Vara akaydı.»

«Bu yanda değirmenin dönmesi gerekti. Buğday un olmalı ki karın doyura. Değirmenden sonra akacağı yere akar yine o su.»

Doğru. Her yıkılanı yapılmalı, onarılmalı he mi?

«Yıkık işe yaramaz ki.»

«Doğru. Değirmen de dönmeli. Dönmezse açlık mı var?»

«Olmaz olur mu? Buğday tanesinden ekmek yapıldığı görülmüş müdür?»

«Ve dahi değirmenin dönmesi şarttır. Şimdiki gibi. Sen bu değirmeni döndürmekle işinin bittiğini mi sanırsın?»

«Ben bu değirmeni bilirim bu değirmen de beni bilir.»

«Ya öteki değirmenler? Öteki değirmen deyim daha doğ-

rusu, o ne olacak?»

«Bakanı düşünsün.»

«Bakanı yoksa? Kalmadıysa..?»

Mustafa doğrulup Horoz Dede'nin yüzüne bakmak istedi ama canı çekmedi. Deli domuzun gevelemesinin nereye varacağını kestiremediğinden beklemeyi yeğledi.

«Sustun...» dedi Horoz Dede; «Ben konuşayım mı?»

«Zaten sen konuşuyorsun? Çenen açık bu gün. Sustuğun günlerin acısını çıkarıyorsun...»

«Öyle dersen öyle olsun. Dinle beni. Anadolu denilen yeri bildin mi? Adından eyi bilirsin. Say ki orası bir koca değirmen idi. Bir gönlü kara geldi, benim az önce yaptığımı yaptı. Anadolu değirmeninin bendini yıktı viran etti, suyunu çaldı. Biri çıktı değirmenden bendi onarmak istedi, bir başkası da bir başkası da. Ellerinden geldiğince onardılar ama eski sağlamlık yok; su taşıyor, değirmen şöyle böyle dönüyor, un yerine buğday ya kepeğe ya kırmaya çıkıyor. Şimdilerde de değirmenle uğraşacak bir sahip olmadığı söylenir, her önüne gelen değirmen benim demeye başladığı söylenir. Değirmenin asıl sahibi ise burda; Buhara'nın bilmem neresinde bilmem kimin değirmenine azap durmuş... Kendi değirmeni dururken, kendi değirmeninin ununu bekleyen açlar yola dökülür iken o buralarda uyuzluyor.»

Mustafa fırlayıp doğruldu. Dik dik baktı Horoz Dede'ye. Gürledi: «Baksana bana sen; deliliği koy bir yana da adam gibi anlat, dilinin altındaki nedir senin?»

«Söyleyim. Sen Mustafasın. Bayezid Beğ'in has oğlu Mustafa Beğsin sen. Daha buraya ilk gelişimde anladım bunu. İnanmam gerektiği için bekledim. Kaçmak ne işe yarar? Kimden kaçarsın? Mustafalığını unutsan bile Bayezid Beğ'in oğlu oluşunu unutman mümkün mü sanırsın? Kalk, toparlan, asıl değirmenine dön, ordakine. Anadolu başsız kalmış derler, Beğlerin birbirini yemesinden gâvuru Müslümanı una dönmüş derler...»

«Yalan!»

«Gel Buhara düzlüğüne inelim; şehirde hanı tekkeyi dolaşalım. O yandan gelen kervanı, hacıyı hocayı dinleyelim... Ondan sonra karar ver.»

«Senin neyine bunları dillendirmen bre deli? Senin üstüne ne vazife? Derdi tasası sana mı kalmıştır ki...»

«Gumnu yaa gaafilûn! Gumnu yaa gaafilûn!..» Çığırışı Horoz Dede'nin, Mustafa'nın hem düşüncelerini hem öfkesini parçaladı. Aynı anda da, çocukluğundan kalma bir hatırlayış düşüncelerinde aydınlanıverdi. Arapçanın ayınlı gayınlı boğulmuşluğunda: «Ey gafil kalk ağaya, kımılda!» gibilerden bir uyarı çağırışı dağınıklığını toparladı. Horoz Dede tilki seyirmesinde Mustafa'yı süzüyordu, başka bir değişikliği yoktu. Görünüşe bakılırsa acınması gereken bir deli ama sözleri nice akıllının aklını allak bullak etmeye yeterdi. «Pekey» dedi Mustafa rahatça; «Ben Mustafa'yım, Yıldırım Bayezid Han'ın oğluyum. Tanıdığına göre nerelerden nasıl buraya geldiğimi, niyetimi kimliğimi saklamak, hatta unutturmak olduğunu biliyorsun demek. Ama sen kimsin? Necisin? Derdin ne? Sen kendini gizlersen benim açığa çıkmamı boşuna beklersin.»

O vakit Horoz Dede eğreti oturuşundan da eğreti duruşundan da kurtuldu, derlenip toparlandı. Mustafa, gözlerinin önünde kabuğunu soyup bir başka kabukta ortaya çıkan bir adam gördü. Eskisinden daha değişik değildi; yüz, göz, fırlamış gırtlak hatta yarım sallabaş olarak Horoz Dede yine o Horoz Dede idi ama çok daha inandırıcıydı. Sesi de değişmişti, kabuksuz bir ses olmuştu: «Şimdi inanmayacaksın ama doğrudur» dedi. «Ben de kim olduğumu bilmiyorum. Sanırım Anadolu denilen yerde, bilmediğim bir kasabada doğmuşum. Bildiğim bir gece yarısı, koyu karanlıklarda, ay da yoktu ortalıkta, sokak ortası kalışım. O gecenin korkusu yüreğimdedir Mustafa Beğ; o gecenin korkusu beni sallabaş, hırlak bir acayip yaptı. Kimsenin bilemediğini hisseden, kim-

senin duyamadığını sezen biri oldum dersem inan, ben de korkarım halimden. Bir kervancı babalık etti bana, Buharalı olduğunu buraya gelince anladım. Medresede okudum, eyi okudum. Ama Medrese karanlık benim için, Medresede Tanrı uzak geldi bana. Ahmed Yesevî ocağına dar attım kendimi. Çığ bir gönülün pişmesini bilir misin sen? Etin kızıllığından kurtulup kendini lezzete bırakışını bilir misin? Belki kimliğini unutmak istediğine göre bilebilirsin. Bir sabah vaktiydi, tekkedeyken bir sabah vakti. Erkenci bir horoz öyle bir öttü ki, yüreğim paralandı. Horozun sesinin tellenmesini saydım; her bir tel bir ayrı niyazdaydı. Neden bilmem gırtlağımdan hıçkırmış bir ses horozun sesine eşlik ediverdi. Horoz bana ben ona; gün ışıyıncaya dek sürdü. Gün ışıdığında bir derviş tekkenin dışından horozun ölüsünü getirdi, çatlamıştı. Kimse o çatlamaktaki niyaz mutluluğunu bilemedi, şeyhimin dışında. O gün bugün o horozun yerine koydum kendimi. Rahatlamıştım. Kurtulmuştum. Şeyhimden izin istedim. Ne dedi bilir misin? Dönen değirmenler dönmez olmadan gidemezsin, dedi.»

Konuşmadı bir vakit Horoz Dede. Suyun akışına verdi gözlerini.

Mustafa bir hoş olmuştu. Suyun akışı Horoz Dede'nin gözlerinde menevişleniyordu. Öyle bir menevileşmeyi bulandırmaktan korktu. Ama yine de usulca, korka çekine: «Beni nasıl buldun pekey?.» diye sordu.

Horoz Dede cevap vermedi.

Mustafa Horoz Dede'nin gözlerinde menevişlenen su akışını, domuzlukta çarka çarpa vura uğuldayan gürültüsünden çok daha fazla sevdi. Deliliği, dervişliği, sallabaşlığı o su menevileşmesinde yok olup gitmiş gibiydi. O günece su arkını yıkmaktan öte zararlı bir eğlencesi olmayan, horoz ötüşünde çırpınmayı iş edinmiş bir Horoz Dede diye bilip bellediği bu adam çemütü göründüğü gibi kaldırılıp atılacak bir çemütleşmede değildi. Çemüt görünüşünün içi, bal lez-

zetlenmesinde domurlaşmış dutların en olgunundaydı hemi de, dışından güneş kurutması dutun çemütü, içinden balı... Tulumlar geliverdi aklına Mustafa'nın; dışından kıl çitimesinde kara sarı, kırçıl, boz oğlağından keçesine boy boy tulumlar o kötü kıl kirinin içinde pekmez, yoğurt, peynir lezzetine dolardı. Tulumu yardın mı ya bembeyaz peynir, ya süzme yoğurdun aklığı yahut da pekmezin tadı sızardı. Horoz Dedeyi yardığında göğsünden, muhakkak ki, öyle bir bereketin ışılayacağını düşündü.

Horoz Dede de o sırada konuştu. «Seni bulmak kolay olmadı» dedi. «Zor da olmadı. Şeyhimin sözü yüreğimi yakmıştı. Dönen değirmenler dönmez olmadan gidemezsin!.. deyişi dilimi damağımı kuruttu.»

Mustafa'nın kulakları Horoz Dede'nin sesindeydi. Horoz ötüşüne geçtiğinde pürüzsüz, biraz çatlak da olsa, kesintisiz çıkan ses konuşurken hırıldıyordu. Sanki o fırlak gırtlağı fındıklaşmış bir engeldi de Horoz Dede'nin sesi o engeli her aşışında şöyle böyle zorlanıyordu. «Ben buralı değilim Mustafa Beğ» dedi engellenerek.

Mustafa irkilir gibi oldu: «Bana Beğ deme» dedi. «Gönlün olsun diye sözlerine direnmiyorum ama, bana Beğ dersen değirmene inerim.»

«Değirmene inmen neyi değiştirir ki, hay Mustafa Beğ?.. Sana Beğ diyeceğim; istesen de istemesen de, kızsan kabul etmesen de Beğ diyeceğim. Dememekle ne sen Beğliğinden olursun ne de kurtulursun. Kaçıp saklanman, adını unutturman, Buhara'nın taa buralarında kimsenin bilmediği bir değirmenci azabı olarak çalışman Mustafalığından kurtardı mı seni, Beğliğinden kurtardı mı? Yoo!.. İnsan kendinden ne kadar kaçarsa o kadar kendine tutsaklanır, insan kendi üstüne yürümeli,. gönlüne gönlüne yürümeli, yüreğine atmalı adımını.. Kurtuluş budur, tutsak olmamak budur?.»

Ağır sıcağın öldürecek kadar halsiz bıraktığı yaprakların arasından görebildiği gökyüzünün dümdüz maviliğinde bu

sefer Yıldırım Bayezid Beğ bütün ayrıntılarıyla belirdi, dümdüz maviliğin tamamına yerleşti.. Ağır sıcağın öldürecek kadar halsiz bıraktığı yaprakları andıran bir uykuya sarınmışa benziyordu: «Babam?.» diye mırıldandı Mustafa; «Babam hep kendi üstüne yürüdü, hep yüreğine at sürdü. Ne oldu?»

Mırıldanışında unutmuştu çevresini, bir an, göğün dümdüz maviliğinde bütün ayrıntılarıyla beliren Yıldırım Bayezid Beğ'in masmavi bir kaftan halinde süzülüp geldiğini, yere indiğini ve kendi bedenini sardığını hissetmişti. Tam tamına, ne bol ne dar, bedeninin ölçülerinde bir kaftan, masmavi, serin; güç veren bir koruyuculuğu vardı.

Horoz Dede'nin engelli sesi de kaftanın içine girdi: masmavi, serin, koruyucu. «Baban bir sonuç değil ki Mustafa Beğ; baban bir başlangıçtır» dedi. «Her deli akan ırmak bir yere gelince durulur, daha bereketli, olması için. Sen o duruluştasın.»

«Ben hiç bir yerde değilim, burdayım. Buhara'da yıkılası bir değirmende. Bulunduğum yerden de, bulunduğum halden de memnunum. Daha ötesini de düşünmedim hiç.»

«Hiç mi?»

«Hiç...» diyemedi; diyecekti hâlbuki diyebilecek kadar bağsız sanıyordu kendini. Fakat ummadığı bir sıkıntı dağlaşıvermişti ansızın, yüreğinin başında ağırlığını tepmişti. Sırtüstü yatışı, ensesinde kenetlenmiş elleri o ağırlığı arıtıyordu; kurtulmak niyetiyle doğruldu. Doğrulunca da Horoz Dede'nin acayip bir biçimde yuvarlak, çekilmiş erikleri de hatırlatan gözleriyle burun buruna geldi, kenetlenmiş gibi oldu. Baktıkça Horoz Dede'nin acayip gözlerine dalıyordu; baktıkça daha bir derinine battığı acayip gözler Mustafa'yı bırakmıyordu. «Yok, hiç değil» dedi Horoz Dede'nin çeken gözlerine; «Değil düşündüğüm oldu... bir zamanlar.»

O bir zamanların şimdi nerelerde olduğunu hatırlamıyordu, uzaklığını yahut yakınlığını düşünemiyordu. Başı sonu belirsiz bir gökyüzü maviliğinin dümdüzlüğüne serpilmiş

bir zaman bütünlüğünün herhangi bir yerinde olabilirdi, önemli de sayılmazdı. «Savaştan önce zaman zaman, şimdikinden başka türlü bir hayat yaşamak istediğim oldu. Yıldırım Bayezid Beğ'in en küçük oğlu olduğum halde padişahlığı da düşündüm; yalnızlığımda, gece uykularımdan önce... öyle bir hayal ile uyumak güzel oluyordu...»

Mustafa Horoz Dede'nin gözlerinde kaybolduğunu sezinliyor o kayboluşta rahatladığının da farkına varıyordu. Başka bir vakit olsa kendi kendine mırıldanmak dahi istemeyeceklerini söylerken de de bu rahatlamanın huzurundaydı. Az önce yüreğinin başında olanca ağırlığıyla beliriveren dağ eriyordu. O durumda yüzünü buruşturdu. «Lakin savaş...» dedi; «Babamı yok eden Ankara Savaşı bende hayal bırakmadı. O günece birçok savaş gördüm. Padişah babamın buyruğunda bölük bölük çerileri savaşa sürdüm...»

«Padişah babam» deyişine takıldı aklı; yıllardır böyle bir deyişi düşünmemişti bile. Öylesine sıyrıldığı bir geçmişten sonra şimdi, şurada, bir sallabaş dervişin acayip irilikteki gözlerine bağlanıp kenetlenmecesine tortularını dışa dökerken «Padişah babam» diye düşündü; hoşluk buldu. Ondan sonra da takılmadan konuştu: «Senin deyişinle Horoz Dede Ankara Savaşı'ndan önce biz deli akan ırmaklardandık, deli akan tek ırmak idik. Çarptığımız dağı devirdik, vurduğumuz bendi yok ettik. Gelgelelim Ankara Savaşı'nda Timur aklımızı başımıza getirdi, deli akışımızı durdurdu. Padişah babam, Musa karındaşım tutsak oldular, ben de. En büyük karındaşım Süleyman kaçmıştı, İsa karındaşım kaçmıştı, Çelebi Mehmed Beğ karındaşım vuruşa vuruşa geri çekilmişti. Bunları ben gördüm. Yaralıydım. Yanımda biri ölmüş yatıyordu çevrem ölülerle yaralılarla ağzına kadar doluydu. İşte o sırada yeni bir düş yer etti bende: yeniden gelmek dünyaya. Padişah babamın, yanında pek az kalmış dostlarıyla bir tepede ölümüne döğüştüğünü görüyordum. Öyle bir ölümüne döğüşte padişah babamın çevresindekileri parmakla saymak

mümkün idi. Yüz kere onbinler, yüz kere yüzbinler kaynaşırdı Padişah babamın çevresinde, yenik düştüğü görülünce öyle cılız mı kalmalıydı?»

Horoz Dede sadece iki iri göz olmuştu sanki; dıştan görünen dut çemütlüğü de yok olmuş, irileştikçe acayipliği artmış fakat dut ballanmasında olgun iki iri göz Mustafa'yı varıyla yoğuyla içine almıştı; Mustafa o gözlerin can evinde konuşuyordu: «Yeniden doğuşum yenik düştüğünde yalnızlaşacak bir Padişaha olmaktansa doğuşunda yalnızlaşmış bir önemsiz adama olmalıydı varlığı yoksullaştırmaktansa yokluğu var etmek daha güzel göründü gözüme. Karnımdan yaralanmıştım. Yanımdaki ölülerin arasına saklanarak yaramı kendim sardım. Timurlu bir ölünün üstündekileri soyup onun kılığına girdim ama hemen soyundum onu da; padişah babamı yokluğa götüren bir ordunun giydikleri cendere oldu bana. Yanımda başka ölüler de vardı; Germiyanlı mı Menteşeli mi ne ise, Beğliklerden birinin bizi arkadan vuran ölüleri... onlardan en yoksul görünenin üstündekileri giyindim. Sonrası bir uzunca biçimlenmedir Horoz Dedem; Mustafa Beğliğimi erite erite şu gördüğün kalıba dökülüşümdür, nesini anlatayım. Eskisinden çok daha iyiyim, eskisinden çok daha hoşnut...»

Horoz Dede'nin gözleri Mustafa'yı bırakıverdi.

Mustafa değirmenin domuzluğunda döğünen suyun uğultusunda, ağır sıcağın terinde, ölmüşcesine halsizleşen yaprakların soluksuzluğunda tıkanıp kaldı.

Horoz Dede: «Mustafa Beğliğine döneceksin!» dedi; «Mustafa Beğliğine doğman gerekecek; şart!»

Engelli sesi, az önceki gözleri kadar acayipleşmişti. Mustafa'yı sardı ama bağlayamadı: «Mümkünü yok bunun Horoz Dede, insan bir kere ölür, o senin dediğin Mustafa Beğ de Ankara Savaşı'nda öldü, dirilse de işe yaramaz.»

«Yarar!»

«Ölülerin işe yaradığı nerede görülmüş?»

«Ya seni biri diriltirse? Sen istemeden diriltirse, haberin, olmadan ?»

Mustafa sıçrayıp diz çömelmesinde Horoz Dede'nin önüne düştü: «Sen bana baksana? Sen eğip büğmeden konuşsana? Ne demeğe getiriyorsun? Dilinin altında dolandırdığın nedir soyha derviş? Az kalsın cerbezene kapılıyordum; hesapsız bir adam değilsin, deliliğe vermişsin ama çoğundan akıllısın, de bakayım nedir? Bu dirilmeler diriltmeler ne demektir.

Horoz Dede hemen burnunun dibine düşmüş de çömelmiş koca bir kertenkele kuşkusunda yüzünü gözünü kıskaca almış olan Mustafa'dan ne kaçtı ne de gözlerini kaçırdı. Bir an benzetmesiz, dolandırmasız, sözü en kestirmesinden söylemeği düşündü. Fakat Mustafa'nın henüz o kertede olmadığını hissedince caydı. «Senin Beğ olduğunu, Mustafa Beğ olduğunu görmesini bilen göz hemen görür» dedi. «Nice gizlenirsen gizlen kendini saklıyamıyorsun. Şeyhimin söylediği o söz var ya, değirmenler dönmez olunca gidersin sözü, o sözü ben bildiğimiz değirmenlerin dönmez oluşuna yorumlamıştım, yanılmışım; boşuna zaman yitirmişim. Buhara'da kaç değirmen var ki? İki elin parmaklarınca desem, çoktur. Her değirmende de bir, bilemedin iki kişi, üç olanı göremezsin. Değirmenlerin hepsi de bu yörede he mi Mustafa Beğ? Seni bir gün yıkanırken gördüm, uzaktan gördüm... karnındaki yarayı da gördüm. O beden buranın bedeni değildi.»

Mustafa hâlâ Horoz Dede'nin dilinin altındaki baklayı aranıyordu. Daha önce sorduğu soruya verilen bu gecikmiş cevaptan kurtulup aradığını yakalayabilmek ısrarında terslendi: «Ne çıkar? Bedenin buralı olması olmaması neyi gösterir?» dedi.

«Urumeli'den bu yanlara gelip de değirmene azap yazılmış bir kimse görülmedi şimdiyece bre Mustafa Beğ, bu yan adamlarında ak tenli beden de görülmedi. Karnındaki yaraya

gelince... Ne ise bırakalım o yarayı şimdi, karnından yaralı adamlar bu yanda da çok vardır. Timur delilenmesinden sonra, yarasız adam mı kaldı ki dünyada?. Bak Timur deyince hatırladım, o vakitler de bir Mustafa Beğ aranmıştı, kolcular Semerkant'ta, Buhara'da şurda burda Yıldırım Bayezid Hanın Oğlu Mustafa Beğ'i bulana haber verene şunca paralar verileceğini köşe bucak yaymışlardı, niye?. Demek ki sen buralardaydın, bu yanlara gelmiştin, ölmemiştin, saklanıyordun.»

«Yeter, anladık!.. Beni nasıl bulduğunu öğrendik öte yana geç öte yana, şu diriltme.?»

Horoz Dede Mustafa'nın ıçkınışını keserek attı okunu: «Dur henüz Gülçehre'den söz etmedim daha» dedi.

Mustafa diz çömelmesi oturuşunda sarsıldı, tutunamadı, çöktü yere, oturdu. Semelenmiş baktı; silkelenmiş dallarından düşen dutların pıtıraklanmasındaydı yüzü; yer yer çekiliyor, yer yer seyriyor, yer yer soğluyordu: «Onu da mı?.» derken dudaklarını gevdi; «Gülçehre'yi de mi?.. Utanmadın mı?.»

Çöküp oturduğu yerde tozuyan bir un çuvalından farksızdı; vurulmasını istemiyordu, tozmasını istemiyordu, boşalmaktan korkuyordu. Kendi bedenine kapanmış bir sımsıkılığa çekildi, içindeki unun dağılmasını tutmaya gergeflenmiş bir çuval... ama bir yanının delindiğinden haberi vardı, un sızıyordu, sızacaktı, önleyemeyecekti. «Utanmadın mı?.» diye başını eğdi.

Değirmen de, Horoz Dede de, su akışı da artık başka bir dünyadaydı; o dünyanın ağır sıcağı gökyüzündeki maviliğin dümdüzlüğünü harelendiremiyor, ölmüşcesine halsiz yaprakları maviliğe heveslenmiyordu. Sessizliklerden çiçeklenmiş serin, güven verici bir tebessüm dünyasında ığıl ığıl serilmiş saçların rüzgârlanması vardı, kaşların en güzelinden kavislenmiş ay çiçeklerine açık gözler vardı: süzme bir yüz, dar bir düğmede çekilmiş öpülesi bir burun vardı;

Urumeli selvilerinin salınışında seken bir endam. Urumeli güllerinin kokusunda uyanan ufacık adımlar vardı... sesler ki tebessümlerdi, sümbüllerde buğulanmış nefeslerdi, bülbüllerin seherini şakıyordu ve çoğu Bursa'dan, birazı Edirne'den, Manisa'dan Amasya'dan gelme gönül ısınmasında türküler vardı; hepsi Gülçehre idi. Gülçehre'den beslenen bir dünya, Gülçehre'den nazını almış bir gökyüzünü, Gülçehre'den bereketlenmiş bir toprağa gölgelemiş, eşi bulunmaz bir hayatı nakışlıyordu. «Yazık ki öldü!.» diyen Mustafa'nın Horoz Dede'den çok uzaklardaki sesi utanmasa ağlayabilirdi. «O da Ankara Savaşı'nı yeniden yaşamak oldu benim için, ondan da acı. Sormamalıydın, Gülçehre'ye gitmemeliydin, yazık; horoz Dedeliğine yazık dervişliğine...»

«Sen kaybolmayı kafana koydun Mustafa Beğ, ben ise seni bulmayı. Senin deliliğin o ise benimki de bu. Deliler ayıplanmaz; deliler için yasak da yoktur.»

Mustafa Gülçehre'nin gelip yerleştiği dünyadan ayrılmak istemiyordu. Horoz Dede'nin sözlerini duymadı bile. Epeyden beri Gülçehre'yi de bir güzel düş olarak anmamaya çalışmıştı; padişah babası, Ankara Savaşı, onlardan da hoş onlardan da alımlı olan çocukluğu nasıl erimiş mumların altında kaldıysa, onlar gibi Gülçehre de mum karanlıklarında yalnızlığını süsleyen bir mutluluk damlası olarak, belki de kendiliğinden, ölümü gibi usulcacık ve ansızın, gerilere çekilmişti. Değirmen içi yalnızlığının yettiği bir ömür parçası Mustafa'nın sevdiği kader olmuştu; seçtiği kaderdi, istediği... onun için seviyordu. Ama şimdi o Gülçehre, nasıl usulcacık ve ansızın gittiyse ölüme, tıpkı öyle gelmiş, umulmadık bir vaktini tutuvermiş Mustafa'nın, dünyayı doldurmuştu.

Ne kuşu olduğu belirsiz bir kuş, sanki ötmesi gerekmiş, sanki bu vakti seçmesi gerekmiş gibi ötüverince o ara Mustafa Gülçehre'nin gelişine doyabilmek için yumdu gözlerini. Kuş, ölmüşçesine halsizleşmiş yaprakları, ağır sıcağı, akışında sürüp giden suyu diriltmeği deneyen ötüşünü sürdürü-

yordu; beceriyor muydu beceremiyor muydu Horoz Dede'nin de orasını düşünecek hâli yoktu. Mustafa'nın görünüşü, sağlandığı güven verici bir kayanın iç yanında saklı bir yosunlanmaydı; ne var ki o yosunlanma güven verici sağlamlığından çok daha güzeldi çok daha sevdirici, hatta daha güven verici oluyordu. Böyle bir hoşluğu seyrederken Horoz Dede kuşun ötüşünde olağan dışı bir güzellik yahut çirkinlik aramağı aklına dahi getirmedi. Mustafa'yı saran, Mustafa'da çiçeklenen, Mustafa'nın gönlünde güneşlenmiş bir Gülçehre'nin nasıl bir varlık olduğunu, olabileceğini bütün ömrünce bilemeyecekti; bir tat ise eğer bu Horoz Dede o tadı ömrü billah tadamayacaktı. Tatmasına da bir gerek görmüyordu ama tatması mümkün olsa herhalde bir yanı kırık sandığı dünya bütünleşecekti.

Şeyhinin varla yok arasında inkâr kabul etmez sesi Horoz Dede'yi kendine getirdi: «Bütünlük sadece Tanrı'dadır Horoz oğlum bütünlük sadece Tanrı'dadır. Bir tek Tanrı bütündür gayrisi yarım, gördüğün her şey yarım, gördüğün her şey noksan!»

İnanıyordu.

Horozu çatlatan ötüşün o tel tel niyazlanmasını düşündü. Düşündüğü anda da gönül kökünde kabaran dalgalar bir sonu gelmez horoz ötüşü halinde dizim dizim dizildi; lâkin ötmedi. Horoz Dede, o ötüşü bastırdı gönlünde kendine sakladı, kendi yüreğinin dünyasına. Mustafa'ya doğrusunu söyledi: «Gülçehre'ye giden ben değilim Mustafa Beğ» dedi. «Yani kendiliğimden gitmiş değilim. Gülçehre'yi tanımıyordum da. Babası, senin kaynatan, bizim Tekkemiz ile ilintisi olan bir candır. Derviş değildir ama candır. Şeyhimize geldi. Kızının ölümcül hasta yattığını söyledi, derman diledi. Şeyhim beni gönderdi. Gülçehre'yi o gidişte tanıdım, o gidişte bildim. Seni anlattı. Bir gece, sonra bir başka gece, sonra bir başka gece daha; sayıklamışsın. Hastayken yahut sağ iken, sayıklaman kimliğini söylemen olmuş. Eğer durum dönme-

seydi, durum kötülemeseydi ben de Gülçehre gibi bana emanet edileni bende götürecektim. Bilirsin biz kör bir kuyuyuzdur, dipsiz bir kuyu. Bize bırakılan bizde kalır, bizde gider. Eğer bilinmesi gerekir hale gelmezse... duydun mu Mustafa Beğ bilinmesi gereken hale gelmezse, dedim...»

Mustafa yumulu gözlerinde hâlâ Gülçehre'yi yaşıyordu. Usulca gelen bir ölüm, çirkinleşmeden; ansızın yağmış bir ölümün bir daha görülmesi imkânsız çiçeklere açılıvermesi usul usul. Ölümle birlikte ölmeden önceki güzelliğini kat kat katmerleşmesi, tıpkı bir sarı gülün seherden gün doğuşuna açılıvermesi gibi, gizlice. O gizli güzelliğin, bir an, Mustafa'nın gözlerine doluvermesi... o gün o saatte, ölümle birlikte; ve bir daha da çıkmaması.

«Mustafa Beğ beni duydun mu? Bilinmesi gerekir hale gelmezse dedim...»

«Neyin?»

Henüz yaratılmamış bir dünyanın yaratılma düşüncelerinde kısılıp kalmış bir ses idi «Neyin?» diyen ses. Mustafa'dan mı gelmişti, şimdi aralıklı ötüşlerde dinlenen kuştan mı yoksa akışında sürüp giden sudan mı Horoz Dede orasını bilemedi. O kadarcık ilgilenmiş sesle yetindi, o kadarcık ilgilenmiş sese: «Konya'da bir Karamanoğlu var mıdır?» diye sordu.

Mustafa sarsak sarsak diriliyordu; gözkapakları ağırlığını atamadığı yüklerden sıyrılıyordu. «Karamanoğlusuz Konya düşünmek cehennemsiz dünya düşünmekle birdir» dedi.

Sayıklamaya da benziyordu, sayıklamalardaki gerçeklere de. «

Horoz Dede bununla da yetindi: «Öyleyse o Karamanoğlu neyin peşinde olabilir?» diye sordu. Mustafa'yı, Gülçehre'den uyanırken kaçırmaktan korkan sesi tedbirliydi.

Mustafa ilgisiz: «Her şeyin» dedi.

«Bu her şeyin içinde Osmanlı Ülkesi de var mıdır?»

«Sahipsiz bulursa... vardır.»

«Öyleyse Osmanlı Ülkesi sahipsiz Mustafa Beğ; değilse sahipsiz kalmak üzere.»

«Niye? Çelebi Mehmed Beğ'e ne olmuş? Ben ağabeğime güvenirim.»

Horoz Dede hemen söylemeği yine uygun görmedi; Mustafa Gülçehre'den ayrılıp gelmiş gibiydi ama hazırlıksızdı. Onun için bir kere daha dolaplandı: «Karamanoğlu dünya hırsının en sevilmeyenine tapulanmış bre Mustafa Beğ» dedi; «Benlik sevdasının en yakışıksızına. Türkmen Beylerinin mayasından mıdır nedir, onundan altısında depreşir zıkkım.»

Mustafa istese de istemese de Çelebi Mehmed Beğ'e takılıp durmuştu. Bir yanı hâlâ Gülçehre'nin ölümde çiçeklenmiş güzel dünyasında umutlanırken bir yanı da ağabeği Çelebi Mehmed Beğ'in güvenliğine sarkmıştı. Karamanoğlu da girince işin içine iyiden iyiye, Mustafa toparlandı. Horoz Dede geldi geleli, Buhara'da geçen ömrünün en karışık duygularına batıp çıkmıştı. Unutmuşlukların dirilişinde canı sıkılmış, unutma çabalarının hatırlanmışlığında taze can bulmuş o gidip gelişlerde de garip bir yorgunluk duyar olmuştu. Ama yine de Çelebi Mehmed Beğli Karamanoğlulu Urumeli o garip yorgunluğu gerilere itiyordu. Horoz Dede ile hâlâ bir dönme dolap; taşıdığı su hep değişiyor görünse de aynı su idi; dolabın gıcırtısı da aynı. Amacını bir gösteriyor bir geri çekiyordu ama söyleyecekti, ne kadar saklarsa saklasın söyleyecekti. Buna rağmen sormadan edemedi: «Horoz Dede çok çene çaldık diye düşünürüm. Değirmene inmem gerek, senin de Tekkene dönmen gerek. Yetişir mi didindiğimiz? Yetişirse kalk git. Ayıp olacak ama kalk git, beni bana bırak!..» dedi uyuşukça. Aslında Horoz Dede'nin gitmesini istemiyordu.

Horoz Dede: «Ben seni kendi haline bıraksam bile sen bırakmazsın artık hay Mustafa Beğ; sen bıraksan başkaları bırakmaz.» dedi. Onca zamandır oturduğu yerde oturup kalan o değilmiş gibiydi, oturduğu toprağın çıkıntısı olmuş

bir sağlamlıktaydı. Sallabaşı, fırlak gırtlağının lıklıkı, o acayip irilikte çekik erik gözleri su geçirmez bir toprak sertliğinin pütürlüsünde dineliyordu. Kalkıp gitmeğe de hiç mi hiç niyetli gözükmüyordu.

«Gidersek birlikte gideceğiz.»

«Benim işim var burda.»

«Benim de.»

Beklenmedik bir anda fırlayıp kalktı yerinden Mustafa. Kalkışı, ayakta yaylanışı, toparlanıp adımlanması her zamanki Mustafa olup çıkmıştı. «Deli soyha buğdayının un olmasını bekleyen adam soruyu bana sorar, sana mı soracak ki?» deyip dillenişi de her zamanki Mustafa'nın sesindeydi. «Otur bekle sen. Değirmene inmeliyim, ne derdin varsa derdine kendin yan!»

Horoz Dede on sayıncaya kadar Mustafa'nın inişine baktı. «Gumnu yaa gaafilûn! Gumnu yaa gaafilûn!» diye haykırdı ardından da. «Hay bre Mustafa Beğ derdine yanacak varsa o da sensin. Çelebi Mehmed Beğ senin ağabeğin değil miydi? Sizlere ömür, ölmüş!»

«Ne dedin? Bre ne dedin sen ne dedin?»

«Başın sağ olsun.»

«Ne zaman?»

Mustafa'nın sorusunda yalnız bir merak vardı; hiç bir şeye umutlanmamış, bir özlemin ölümünü duymanın yanışında acınmış bir merak. Çocukluğu ayaklanmıştı sanki; çocukluğundaki sevgiler, bağlanışlar ayaklanmıştı. Çocukluğunun öldüğünü duymuş olmanın acı vermeyen fakat buruk bir duygusu da vardı. «Ne zaman?» diye tekrarladı.

«Biz dün öğrendik..»

«Biz? Kim bu biz dediğin?»

«Şeyhim... Onun için Osmanlı Ülkesi sahipsiz kaldı dedim.»

Kemikleşti Mustafa: «Osmanlı Ülkesi sahipsiz kalmaz!» dedi sertçe. «Çelebi Mehmed Beğ'in oğlu var; Murad.»

«Bilemem. Bildiğim bu kadar. Bir bildiğim de ölümün senin üzerinde dolaşmakta olduğudur. Senden korkulmasaydı ölüm sana salınmazdı.»

«Ne demek? Horoz Dede sen beni aklınca kudurtacak mısın?»

«Yok, öyle bir niyetim yok. Benim bildiğim buncası, ötesini Şeyhim biliyor. Beni gönderen Şeyhimdir, seni çağıran Şeyhimdir.»

«Neden başından söylemedin?»

«Söylesem inanır mıydın? Kim olduğunu açığa vurur muydun? Benim şeyhle meyhle işim ne bre deli! deyip tepiği yapıştırmaz mıydın belime, ha? Deliysek sandığın kadar da değiliz Mustafa Beğ, aç gözünü. Bugüne bugün bize Ahmed Yesevî dervişi demişler, delimiz de velidir bizim.»

«Yaaa?» dedi Mustafa ama artık hangi lafa yaa? dedi orası bellisizdi. Bir süre dalgın düşüncelerde sallandı bedeni; ayaklarından biri yorulmuş da ötekine veriyordu ağırlığını, o yorulmuş berikine aktarıyordu, öyle görünmüştü. Sonunda döndü değirmene doğru inerken: «Akşama unlarını vermem gereken adamlar var Horoz Dede» dedi. «Mallarını teslim etmeden bir yere ayrılamam kusura kalma. Değirmeni bu durumda bırakamam. Hele akşam olsun bakalım.»

«Eh, biz de bekleriz Mustafa Beğ» dedi Horoz Dede de; «Bunca vakittir çene çaldık seninle Tanrı'dan uzak kaldık, dönüp gönlümüze Tanrı'dan bağışlanmak dileriz akşamaca. İşimiz bitince de Buhara'ya ineriz, he mi?»

Mustafa cevap vermedi artık. Düşünceli, ağır aksak indi aşağı.

İkindiye sallanan güneş tepetaklaktı; altüst edilmiş bir fırının öfkesinde kaynıyor olmalıydı. Soluksuz kalmış bir gökyüzünün kötülenmesini sürükleyerek indiği dar yamaç ter içinde bıraktı Mustafa'yı; o vakte kadar hissetmediği ağır sıcağın alacağı da yüklenmişti sanki. Değirmene girince üşüdü; titreyerek sarsılarak, uğunurcasına. Bir zaman hiç bir şey

düşünemez oldu. Değirmenin içinin ışıksız izbeliğinde üşümüş bir bedenin gizli sarsılmalarda sünepeleşmesini yaşadı. Uğul uğul dönen taşlar, domuzlukta döğünen dolu su... o sırada da buğdayın bitimini haber verecek ip sarktı, eski nallar taşın üstüne düştü ve ürpertici bir çıngırtı kıyametler kopardı.

Mustafa'ya yabancı bir dünya seslenir gibiydi: Mustafa'ya yabancı bir dünya kendi hayatında çıngırdıyordu; yıllardır alışmış olduğu bu hayatı yabancı duygularda seyredip dinlerken de ilgisizdi. Bir başka Mustafa'nın ayakları dolu buğday çuvallarının yanına gitti; Mustafa o gidişi görüyordu. Yabancı eller dolu buğday çuvalını sırtlayıp domuzluğun çatısına adımladı ve ambarın arkalığına yerleştirdi...

Akşama kadar böyle bir yabancı unlarla buğdaylarla dönen taşlarla uğraşıp durdu.

İşi bittiğinde de yabancı bir Mustafa'nın yorgunluğunda terlemişti. Kesik kesik soluyordu. Ne o Mustafa ne bu Mustafa birbirine ısınamadı.

Gelenlere malını teslim edip işini bitirince de o yabancılaşmış Mustafa'yı değirmende bırakarak Horoz Dede'nin peşine takıldı ve Buhara'ya indi. Değirmende bıraktığı Mustafa'yı düşünüyordu artık.

Buhara karanlık bir gece seyrimesine yatmak üzereydi şehre girdiklerinde.

Daracık sokaklar şimdiden uyumuştu; evlerin üstünde, evlerin dam basıklığına abanmış bir gece yaklaşmasının kalın, dev gölgeleri kabarıyordu. Üç beş sokak iti, kimi hırlamada kimi havlamasını azıtıp azıtmama korkusunda yanlarına kadar gelip gitti. El ayasından irice tek tük ışık, evlerin laf olsununa açılmış sanılan küçük pencerelerinde uykuya göz kırpmaktaydı. Daracık sokaklar toprak ölüsünde yamrulup yumrulmuş.

Mustafa elini uzatsa ya duvarına ya kapısına, hiç olmazsa bir biçimsiz çıkıntısına yüzde yüz dokunacağından emin

olduğu evlerin Urumeli evlerinden farksız olduğunu biliyordu. O yan evlerinden hiç bir ayrıcalığı bulunmayan bu ev içleri de tıpkı ordakiler gibi hiç değişmeyen, hiç değişmeyecek sanılan bir hayatı yaşıyordu. Dış kapıyı itip girdin mi saman karışmış çamurun sıvandığı bomboz sıkıntıyı unutturacak bir bahçe yeşermesi, varsa kuyusu yoksa sarnıcı o da yoksa su küpleri; bir yanda ocağı bucağı kümesi şusu busu; ferahlık veren avlu... eve girdin mi hayat; ondan sonrası da bir iki göz oda, varsa üst kalın sofası, nefesliği talanı; üç aşağı beş yukarı bir değişmez benzerlikte yaşanılan bir değişmez zaman. Edirne'de sanıyordu kendini. Bursa'da, Amasya'da sanıyordu; Horoz Dede'nin yanında sallabaş yürüyüşünü götüren bedenini çoktan unutmuştu, sokak itlerinin havhavını, Buhara'nın geceye kapanmışlığını unutmuştu. Az sonra ya Edirne'de ya Bursa'da, bir iki saat önce ayrıldığı içinde çocukluğunu büyüten bir Beğ konağına girecekti; içinde çocukluğunu büyüten Beğ konağının alışılmışlığına kapı açacaktı; o kadar emindi ki aksinin olabileceğini aklını bile getirmiyordu.

Horoz Dede Mustafa'yı gönlüne bırakmıştı. O gönlün buralarda, bu sokaklarda yürümediğini çoktan anlamış, kolaylaştırmak için de çekilebildiğince kabuğuna çekilmişti. Varlığını yok etmenin ustasıydı; varlığını var etme zamanını bilmenin de ustasıydı.

Mustafa Ankara Savaşı'ndan bu yana geçmiş zaman içinde ilk defa göğüs kafesinin genişlemiş olduğunu hissetti. Zaman zaman ağır bir yük olup sıkıştığını sandığı nefesi o genişlemede alabildiğine hafiflemişti, «Demek unutmak aldatıcıymış» diye düşündü. «Unuttuğuna inandığın nesne yangınını göstermek için bir kötü kıvılcıma bakıyormuş...»

Yürüye gelebilmeden yaşadığı Urumeli bütünü belirsiz özlemlerde tütüyordu gözlerinde; Buhara'nın daracık gece sokaklarında sürüklediği Edirne yahut Bursa baştan sona bir Urumeli olmuş saçının tellerinece sinmişti.

O durumda kaba kavlağan ağaçlarının arasından geçtiler. Sokakların gece darlığından şehrin öte ucuna çıkmışlardı. Kaba kavlağan ağaçları geceye yaslanmıştı; surlara doğru kelleşiyordu.

Buhara'nın yıkıla döküle sarsaklaşmış surları, taşlaşmış kerpiç sıkışmasındaki duygusuzluğuna oturmuş, eğile büküle uzuyordu; gece karasından örülme bir sıkıntı duvarı... Mustafa surları, gündüzleri de sevmiyordu.

Surlara varmadan Tekkeye ulaştılar.

Dışardan hiç belli olmayan çok az aydınlanmış tekke içi Mustafa'ya ayrı bir ağ oldu; dinlendiriciydi; bir başka türlü unutturucuydu; yumuşatıyordu.

Şeyhin yanına girdiğinde ise kalıplanmağa hazır bir mum ısınmasında olduğunun farkına vardı. Nasıl bir kalıp olursa olsun, düşünmeden dökülebilirdi.

Şeyh, Mustafa'yı, açıldığında Cennet bahçelerine, kavuşulacak bir kapı ışılamasında karşıladı. Öyle bir ışılamayı Mustafa bir kere de çocukluğunda görmüş olduğunu hatırladı.

Ötesi bir sır.

Mustafa içerde duyduklarını Horoz Dede'ye anlatmadı; Horoz Dede de sormadı zaten. Şeyhinin sesini yalnızlık odalarında bir defa duymuş olanların o sesin götürmek istediği yere muhakkak gideceğini biliyordu; hele bir de Mustafa'nın durumunda olanları nasıl sürükleyeceğini...

O gecenin sabahına yola düşüldü; yolun ucu Buhara'ysa sonu Konya'ya olacaktı. Sabah namazının yeğnilmesinde çekilmiş yol Besmelesi Horoz Dede'yi ilk defa hüzünlendirdi. Evinden ayrılmak istemeyen ama ayrılmasının şart olduğunu da bilen bir çaresiz yetimin gözlerinde düşüvermiş acayip iri gözleri Buhara'yı içmecesine gezindi, görebildiği kadar. Mustafa ise sabırsız duyguların kaynaşmasındaydı. Horoz Dede'nin çaresiz hüzünlenmesine bir anlam veremedi.

Güneş doğumuna yakın Buhara'dan hayli uzaklaşmışlar-

dı. Değirmenlerin alt yanından kıvrılan yolu dönmüşlerdi. Horoz Dede atmak isteyip de atamadığı hüznünde: «Dönüp değirmenine bakmayacak mısın hay Mustafa Beğ?» dedi. «Onca bağlılığını bir bakışcık olsun özlemeyecek misin?»

Katıca: «Hayır» dedi Mustafa. «Değirmen değirmenliğinde kalmalı. Şimdi başka bir değirmene gidiyoruz.» Buğdayın unlaşmağa gidişine benzer bir gidişe adım atar gibiydi.

Horoz Dede: «Ben de öyle sanıyorum» dedi garipçe. «Öyle... onun gibi.»

«Ne demek? Neyin gibi?»

«Bilmem; dilimin ucuna geldi, söyledim.»

«İki buğday tanesi gibi un mu olacağız dersin?»

«Ah, nerde o günler? Hay Mustafa Beğ, un olmak kolay mı sanırsın? keşke, keşke un olabilsek...»

Sabah ışıması bir gizli kaynamadaydı. Göz alabildiğine uzanmış düzlüğün her bir yanından, az sonra buharlaşacak bir toprak kaynaması siniliyordu. Börtü böcüğün sesi tuhaf bir sessizlik oluyordu yayıldıkça. Bir süre o sesli sessizliği dinlediler; belki de ota toprağa sinen güneşin seslenmesinden bir sessizlikti.

Mustafa ansızın durdu: «Anlamadığım bir şey var Horoz Dede» dedi. «Her şey ayan beyan da bir bu anlamadığım nokta karanlık. Neden beni yok etmek istesin Karamanoğlu? Bunca zamandır kayıplara karışmış bir Mustafa Beğ'i neden aramak için buralara adam göndersin, bulunca da neden öldürtsün? Buhara Urumeli'ne o kadar uzak ki...»

«O uzak dediğin Urumeli'ni de buradan gidenler kurdu ya Mustafa Beğ? Kurmadı mı?»

«Cevabın yavan düştü.»

«Yağlısını da varınca öğreniriz öyleyse...»

«Varınca..?»

«Varınca, evet. Daldın? Varınca bir kötülük mü düşünürsün?»

Durup dururken yağlı bir urgan, bir kötü darağacı, ölü-

lerden kurulma köprüler gelip geçmişti gözlerinden Mustafa'nın; kanlar... ama ne damlıyor ne fışkırıyor ne pıhtılanıyordu, boğuluyordu sanki. «Bilir misin Horoz Dede» diye söylendi; «Bizde şehzadeler yay kirişinde boğdurulur, kanı yere akmasın diye... boğdurulmazsa gözlerine mil çekilir.»

Acıyla yummuştu gözlerini. «Sen benim kaderimsin Horoz Dede» dedi. «Kaderim olarak geldin ayağıma. Dönüşü yok!»

Horoz Dede verecek cevap bulamadı. Epeyce sonra sallabaş adımlarına ters düşmüş bir güvenli seste: «Ben dönmeyeceğim zaten» dedi. «Dönmeyeceğimi biliyorum. Benim sonum Bizans'a yazıldı. Hiç aklına gelir miydi? En son Bizans'ta öteceğim. Ondan sonra?. Ondan sonrası da beni hiç ilgilendirmiyor Mustafa Beğ; Tanrı o kadar, o kadar, o kadar ulu ki..!»

Mustafa «Kaderim» dediği Horoz Dede'den korktu, ürperdi; ilk defa.

Sağ kulak memesinin hemen altından vınlayıp geçen kamanın hızında attı kendini Sefil Ali; düştüğü yer bir kapı aralığıydı, kama bir hayli ötesinde kaldırım taşlarına kıvılcım salkımlarında çarpmış, sekerken Sefil Ali kıvılcım salkımlarına dehşetle bakmıştı, elinde olmadan. O anda da kamanın bir parmak soldan gelmesinin ense kökünden şah damarını delmek olacağını hesaplamış, kulağının yerinde durup durmadığını anlamacasına eli kulak memesini yoklamıştı. Soluk soluğaydı; kapı aralığına düşen bedeni soldan, kaburgalar boyunca birbirine giriyordu; kamayı savuran nerdeyse yetişmek üzereydi. Ne yeri ne de zamanıydı ama Sefil Ali kamanın acemice atıldığını düşündü, koşarken de olsa acemice atılmıştı; atan kendisi olsaydı kama, şaşmadan varır vuracağı yeri vururdu.

Aptallık etmişti. Kuşluktan bu yana birinin ardında dolandığını sezmiş, adamı bir kıyıda sıkıştırmak niyetiyle tenha sokak aralıklarına yürümüş, uygun sandığı bir köşeyi gözüne kestirmişken ardından gelenlerin üç ayrı koldan kendini sıkıştırmak gayretinde olduklarını görüvermişti. Ondan sonrası da şaşırtmaca düşüncesinde koşmak, adamları birbirinden ayırmak, izini yitirmek derdinden gelişigüzel bir seğirtmeğe olmuştu. Henüz her yanını iyice bilemediği Konya sokakları Sefil Ali'yi irezile döndürmüş, en sonunda girdiği, girdiği anda da çıkmaz olduğunu gördüğü sokak aklını başından almış; ardına düşenlerin herhal üçüncüsü olan serserinin kamasını da bu sırada sağ kulak memesinin hemen al-

tından duyuvermişti. Güvercin palazı apalamasında kıstırılacaktı şuracıkta, Sefil Aliliği bütün bütüne irezilleşecek, geldi geleli doğru dürüst bir iş beceremediği Konya Şehri Sefil Aliliğini yok edecekti. On, bilemedin yirmi adım sonra kamayı savuran serseri bu kapı aralığının önündeydi muhakkak; belki o kadarcık zamanı dahi kalmamıştı.

Vuracağı yeri vuramayan kama üç beş adım ötesinde taşların üstünde pörsümüş bir canavarın soluksuzluğunda sırıtıyordu.

Sefil Ali umutsuz gözlerini, yanlamasına düştüğü kapı aralığında, kapının kavlamış tahtalarında, demiri karara karara kömürleşmiş tokmağında dolandırdı umut arayarak. Umut denilen soyhanın izi bile yoktu. «Gidinin Konyası hep mi ters geleceksin bana hep mi?» diye hırıldadı. Kaburgaların sızısını unutmuştu yahut aklına getirmiyordu, şimdi sızıdan daha önemlisi vardı, gelene yakalanmamak!

İçerden; kapının ev içi yanından bir genç kadın sesinin birilerine bir şey dediği, daha yaşlı bir sesin çift ağızdan sesi cevaplandırdığı geldi kulağına. Kuru ot, çalı çırpı benzerinde yanan bir ocağın duman kokusunu aldı burnu. O anda da omuzladı kapıyı, kapı ya aralıktı ya eğreti bir kapanmadaydı ki açıldı; Sefil Ali beklemediği bu açılışa yuvarlandı. Eşikten evin içine meyillenmiş bir toprak yol inişinde gelen yuvarlanışı tandırda yufka pişiren üç dört kadının ortasına vardı. İşlerinde yarenliğe dalmış kadınların aralarına düşen yuvarlanışa çığlıklanması, ayaktaki bir kızın toy bir gelin korkusunda sıçrarken hamur teknesine dolanışı Sefil Ali'nin yuvarlanışına karıştı; fakat bunlara bir cevap vermenin sırası değildi şimdi. Nasıl olduğunu kendinin de bilemediği bir fırlayışta kalkıp doğruluşu, kadınları bir yana bırakıp kapıya seğirtmesi, kapaması kapıyı... sürgülemesi ve dönüp gelmesi bir göz açımı içinde oldu, o kadarcık da tutmadı belki.

Kadınlara derdini anlatacağı sırada da kapı güm güm döğülür oldu.

Savurduğu kamasının boşa gidişinden de ayrıca hırçınlaşmış olan serseri kapıyı yıkacakmışçasına döğüyordu.

Sefil Ali var olmakla yok olmak arasında sıkışan Sefil Aliliğinin olanca gücünü sesinde toplamış: «Bacılarım!» dedi. «Bacılarım size sığındım, evinize sığındım. Kapıdaki serseri Karamanoğlu kolluğudur. Suçum yok, hiç bir suçum yok. Beni ele verirseniz günahlım olursunuz, ele vermezseniz anlatacaklarımı dinlersiniz, ona göre davranırsınız. Evinize sığınanı ele vermek şanınıza yakışırsa boynum büküktür. Gelene kaçtığımı, bahçe duvarından atlayıp öte yana geçtiğimi söyleyin, onun gibi bir şey. Günahlım olmayın; ben Osmanlı Padişahının adamıyım, bu kadar yeterse açın kapıyı...»

Konuşurken de gözleri sağı solu kolaçan ediyordu. Bahçe duvarının atlayıp kaçılabilecek gibi olduğunu görmüştü, bu yanda bir karanlığa açılan kırık dökük bir kapı görmüştü, kadınların gözlerinde dolanan kuşkuları, korkuları görmüştü; ele verilmeyeceğini sanıyordu.

Bir kere daha: «Bacılarım» dedi; «Bacılarım evinize sığınmışım, günahlım olmayın!»

Sözünü bitirince de karanlığa açılan kırık dökük kapıya koşmuş, girip kapatmıştı bile. Girdiği yer kilerdi; küp küpçük, çanak çömlek, çuvallar, sandıklar, bunlara benzeyenler çok küçük bir pencereden ışık alan kilerde adım atacak yer bırakmamış gibiydi; birine değdiniz mi ötekilerin paldır küldür üst üste bineceği şüphesizdi. Soluğunu dahi tuttu Sefil Ali; hâlbuki en çok soluklanmağa, derin derin soluklanmağa muhtaçtı hem de.

İki kulağının ikisi de dışarıyı dinliyordu öte yandan; üç beş kulağı olmadığına hayıflanarak. Bu âna kadar olanlar kendiliğinden olanlardı, bir zembereğin kurulmuşluğunda alışılmış bir zaman parçası Sefil Ali'yi önüne katıp serseriden kurtarma yolunda sürüklemişti. Bundan sonra olacaklar ise...?

Ne olabilirdi?

En sonunda yakalanmak, Karamanoğlu'nun zindanına atılmak, orada çürümek. Zindanların ne olduğunu iyi bilirdi; zindanlarda çürümenin ne biçim bir çürüme olduğunu da. Düşünmek istemedi. Kaburga kemikleri yeni baştan birbirine girmişti. «Kötü düştüm herhal» diye geçirdi içinden; «Can derdinden düşeceğim yeri hesaplayamadım, bedenimi tartamadım.»

Dış kapıyı açmışlar Karamanoğlu'nun kolcusunu içeri almışlardı. Yüreği hopladı. Farkında olmadan kileri dolanan gözleri köşeye sıkışmış koca bir tahıl hararına takıldı, şunu bunu devirmeden harara ulaşabilirse ardına sığınmak işe yarayabilirdi.

Kiler nemle karışmış bir izbeliğe kokuyordu; tahılın, çanak çömleğin, turşunun pekmezin, soğanlı sarımsaklı bir sirkeliğin küflenmişliğine kokuyordu. Hararın, kıl kokusu da cabası.

Karamanoğlu'nun kolcusu ikileşmiş olmalıydı, iki erkek sesi vardı dışarda. Bağıra çağıra soran, Sefil Ali'yi arayan sesler. Kadınlar cevap veriyordu herhalde, ne dedikleri pek duyulmuyordu. Toy gelin korkusunda hamur teknesine dolanan kızın sesi kilerin hemen kapısından geldi: «Bizi de korkuttu herif kardaşlar» dedi. «Geldi, tam ortamıza düştü... baksana halimize. Ne tekne kaldı ne hamur, daha ordan kaçtı, duvarı aştı da kaçtı...» Kilerin kapısını açmış ardınaca dayamıştı. Sefil Ali olduğu yere büzülebildi ancak.

Kız: «Ana bre, kilerde aktaracak var mıydı?» diye sordu kuruca. «Zıpır herif kaçarken aktaracağa basıp kırmış ötekini kilerin neresine koyduydun?»

Ele verilmeyecekti, belliydi. Buna rağmen kolculardan birinin sesini kilerin eşiğinde duyması Sefil Ali'yi dara düşürdü. Kolcu arkadaşına: «Var git bak bakalım duvara!» deyip bağırmıştı. «Ben de şu kapının iç yanına bir göz atayım.»

Şimdi ne olacaktı pekey? Armut gibi devşirilmek mi? Kamasına el attı ama ne işe yarardı ki? Kızın bir anlık korku

sıçraması kamayı da boşa çıkarırdı. «Ah bre Burçak yiğit, ah bre!» En işe yarayacak zamanlarda yanında olmuyordu Burçak yiğit. «Yiğitliğini de görmüş değiliz ya, laf ola!»

Sanki bu kötü duruma Burçak düşürmüştü Sefil Ali'yi; zorundan söylenişi olsa olsa kötü bir tescili olabilirdi. Belki Burçak'ı da bastırmışlardı, bilemezsin ki...

Toy gelin korkusunda görünen kız kilerde hayal dolanmasındaydı. Aradığını bulamamışların aranmasında gelmiş, Sefil Ali'nin az berisinde duldalanmıştı. Kilerin izbe ışımasında kapıdan bakanın içeriyi seçmesi mümkün olamazdı. Sefil Ali'nin her anışında serseri dediği Karamanoğlu Kolcusu çanak çömlek kalabalığına ancak bir iki adım girebildi. Kıza: «İçerde saklanıyorsa, siz de gizliyorsanız haliniz yaman!» dedi. Sesi korkutucu görünüyordu, değilse bile öyle görünmeğe yelteniyordu. «Karamanoğlu'nun acıması olmadığını bilirsiniz.»

Kız beklenmedik bir cevap verdi. Korkmamıştı: «Bilmez olur muyuz kardaş!» dedi. «Konyalı değil miyiz biz? Karamanoğlu da Konya'nın Beğ'i değil mi? Abdalın budalası olmalı ki bir Konyalı Karamanoğlu'nun acımasızlığını bilmemeli, he mi?»

«Bak hele!. Dilin bir karış imiş senin. Kaçağı bir bulmalıyım ki...»

«Söylenip durmakla kaçak mı bulunurmuş? İşe yarayacaksan daha şurda, kapı aralığında bir çıra parçası olacak, al götür yak ocaktan, getir ara. Ben de aktaracağı bulurum hiç değilse, karanlıkta görünmüyor bir şey. Durmasana kardaşım, çırayı yakıp getirsene, onu da mı ben yapayım? Zaten ortalığı karıştırdınız. Süre süre kaçağı evimize sürdünüz, hamuru berbat ettiniz aktaracağı kırdırdınız, işimize engel olmayın baari, daha orda çıra daha orda!»

Sesini dışardakilerin de duymasını istercesine konuşuyordu, lafı uzatmaktan haz eder bir tavrı vardı. Nitekim dışardan anasının sesi geldi: «Kıiız!. Serencam kız, aktaracağı

turşu küpünün üstüne koyduydum. Karanlıkta dolanıp dururken şunu bunu kırma sakın, çıra yaksana çıra... Tersliğin de böylesi bize düşer zaten; ele ekmek imecesine adam koşar bize Karamanoğlu'nun kolcusu, töbe Yarabbim töbe Yarabbim!. Çırayı getir de yak kız, karanlıkta dolanma.»

Serencam da yetişti içerden: «Kolcudan medet uman cehennemden kebap umarmış zaten, direk gibi durur orda; çırayı da biz yakacağız anlaşılan» deyip kımıldadı. Allah'tan ki kolcunun yoldaşı bahçeyi arşınlayıp gelmişti: «Bahçeden kaçmış olmalı it!» dedi kilerin kapısında durana; «Duvarın öte yanı bahçeler. Çoktan izini yitirmiştir.»

Kilerdeki kolcu Serencam'ın çıra parçası arayışına yol vermek zorunda kaldı, o kalış da dışarı çıkışına oldu. Kaçağın kilerde saklanmadığını aklı kesmişti; yoksa kadınlar bu kadar korkusuz olamaz, Serencam denilen şu kız da çıra yakma budalalığına sıvanmazdı. Başka türlü düşünmek aklına gelmiyordu. Üstelik yoldaşının yan bahçelerden söz etmesi, neredeyse yakalayabileceği bir herifi elinin ucundayken kaçırması kanının başına çıkmasına sebep olmuştu. Çırayı alıp ocağa doğru yürüyen Serencam'ın ardından kötü kötü bakıyordu, Yoldaşına; «üçümüz birden düşmeyecektik itin ardına» dedi ters ters; »Bu sokakların çıkmazlığında birbirine geçme olduğunu bilmeliydik.,.»

Sefil Ali durumun iyiye doğru gittiğini hissediyor ama kolcunun kendisinden söz ederken iki de bir: »İt» demesinden küplere biniyordu. Kendisinin kolcu için «Serseri» deyişini unutuyor fakat onun it deyişini yutamıyordu. «De bakalım, de bakalım, bizim de konuşacak vaktimiz gelir elbet!» demekle yetiniyordu içinden.

Kolcu Serencam'ın çırayı da yaktığını, kilere doğru geldiği görünce, çıra ışığında kileri aramanın budalalığını yiğitliğine yakıştıramadı. Serencam, bütün yiğitlenmesine rağmen bastırmakla güçlük çektiği pırpırlardaydı: sırtından aşağı terler siyim siyim bir bedeni iğne uçlarında yalamak-

taydı. Öyleyken gözlerini kolcuya bırakmaktan çekinmedi: «Ne arayacaksan ara da yakamızı bırak» dedi. «Ben aktaracağı ararken sen de...»

Kolcu Serencam'a cevap vereceği yerde yoldaşının kolunu çekip götürdü: «Yürü burda vakit yitirmeyelim. Hasan'ın aklına geldiyse o yana seğirtmiş olabilir, dara düşürmeyelim onu da. Kaçağın iti kök söktürenlerden, hadi.»

Tandır başındakiler kimi oklavasını kimi ekmek tahtasını siperlemiş hırsızlamasından kolcuları süzüyor, sözüm ona elleri işte görünüyordu. Serencam'ın yüreğindeki pırpır kabarabildiğince kabarmıştı, gırtlağından ha taştı ha taşıyordu. Kolcuların sokak kapısına yönelişi tarifsiz bir ferahlama oldu ama Serencam onu da saklamasını becerebildi. Adamlar kapıdan çıkıp uzaklaşınca da atıp elindeki yanar çırayı, şurayı burayı yakabileceğini dahi düşünmeden çöktü olduğu yere: dizlerinin dermanı en kötü çatırtılarda kırılmış, kalçasından aşağı ansızın tutmaz olmuştu. Bir çığlık atmadığı noksan, duvara dayalı un çuvalının üstüne oturdu. Sesi soluğu çıkmadı epeyce.

Ötekiler de ondan farklı sayılmazdı. Serencam'ın anası elinin titremesini saklayacak yer arıyor, yufka açmasına oturmuş iki orta yaşlı kadından biri burnunu silme çabasında kol yeniyle uğraşırken beriki başındaki yemesinin oyalarını dişliyordu.

Serencam'ın anası tandırın ateşini külleyip kalkmak zorunda kaldı en sonunda. «Kıza bir tas ayran vereyim hele dili çekildi herhal» deyip şalvarının ununu tozunu gelişigüzel silkeledi. Uçuşan tozun unun konduğu yerler de yumakları birbirine girmiş hamur teknesi oldu; kadınların üstü başı oldu, eli yüzü oldu. Buncağız acayiplik de herkesi kendine getirdi.

Serencam, kısa sürdüğü halde birbiri üstüne binen yükünden günler boyu uzunluğunda geçmiş sandığı az önceki olayın yıkıntısını bir tuhaf gülmede ortaya döktü; göğsüne

doğru kapanmış kıkır kıkır gülüyordu; altı harlanmış bir tencerenin et kaynaması sanılırdı. Anası ayran tuluğuna uzanırken dönüp yırtındı: «Deliye bak! Gidinin kızına bak hele! Kız dellendin mi? Kolcuların kapıda durmadığını, bizi dinlemediğini mi sanmaktasın? Kalk!. Yekin soyha, topla aklını başına. Git bir içerdekini yokla hele öldü mü kaldı mı?»

Bağıran sesi sona doğru kısıldıkça kısılmıştı. Ekmek açan kadınlardan biri de aynı kısılmış ses de: «Yaa kızım git de bak garibe» dedi. «Biz bu hale geldiysek belki herif altına etmiştir, yürü bak hele.»

Beriki Sefil Ali'yi arkaladı: «Öyle birine benzemiyordu» dedi. «Yaşını başını almış ama yiğit herifti kız, kötülemiş biri değildi.»

Öyleydi değildi söylenmesi bir süre oyalanmalarına ve işlerine dönmelerine yetti. Serencam da kendine geldi lâkin içeri girip Sefil Ali'yi yoklamadı. Nedense kiler, izbeliğinden belki de, gözüne ürpertili görünmüştü. Onun yerine hamur teknesindeki ezilip büzülmüş yumakları düzeltmeği yeğledi. Gönlünden de yüreğinden de saklıyordu ama içinde sere serpe düşmüş incecik teller aslında kilere doğru ağım ağım ağılıyordu.

Serencam'ın Anası yeniden tüttürdüğü tandırın sacına incecik açılmış yufkaları serdi, yaydı, pişirdi. Öğle ezanı okununcaya kadar, hepsinin aklı içerdeki Sefil Ali'de olduğu halde o orada yokmuş gibi davrandılar, işlerine güçlerine baktılar. Öğle ezanının okunuşuyla karınlarının acıkmışlığı da ortaya çıktı. Külde bazlamaç, şepid ekmekte çökelikli hazırlandı; ayran tası ortaya kondu.

Yeniden küllenen tandır tısır tısır tütüyordu.

Serencam ayranlı bazlamaçlı öğle ekmeğini Sefil Ali'ye götürdüğü zaman ancak Sefil Ali'nin kaburga kemiklerindeki ezilme öğrenilmiş oldu. O saatece Sefil Ali sesini çıkarmadan izbenin kilerinde oturmuş, sızısını bastıra bastıra dinlenmeğe çalışmış, başına gelenleri düşünmüş, çıkış yolları aramıştı.

Kaburga kemiklerinin ezikliği anlaşılınca Serencam'ın Anası kızını koşturdu: «Var yürü git Kömüş Ebe'yi çağır kız» dedi. «Usul çağır, ortalığı velveleye verme. Kolcular görünmediğine göre bunca saat onlardan bir korku yok demek, ama ne olur ne olmazı bırakma yine de elden, he mi?»

Kömüş Ebe'yle birlikte evin erkeği de evine döndü, cami gelişiydi. Hemen hemen kapıda karşılaştılar. Kömüş Ebe'nin iri kıyımda löpür löpür tombulluğuna neredeyse dar gelecek sokak kapısında evin erkeği yan yan durdu, Ebe'nin o saatte gelişinden belinlediği belli idi. Kızı Serencam'ın yüzünde tüllenmekte olan allanmayı da görünce nevri döner gibi oldu. Sokak ortası sayılan kapı önünde de belli etmek işine gelmedi.

İçerde karısından öğrendi durumu. Kadın, iyi mi ettiğini kötü mü ettiğini bilemiyor, kocasının yüzünün alacağı biçimlerden anlam çıkarmağa çalışıyordu. Kocasının yüzünde ise yel kımıldaması bile görülmedi.

Serencam anasını da merak etmeğe başladı; olaya kendisinin sebep olduğunu sanıyordu, babası bağırıp çağıracak olursa anasını kurtarmak için suçu üstlenecekti.

Lâkin evin erkeği korkulduğu kadar ters bir tepki göstermedi. Her ne kadar yüzü yüreğinden geçenleri göstermiyor idiyse de genizde tıkanan sesi: «Eyi etmişsiniz» dedi. «Evimize sığındığına göre... yapmanız gerekeni yapmışsınız. Nerde şimdi? İnşallah kilerde durmuyordur?»

Serencamda da anasında da belli bir rahatlama oldu. Eve sığınan kişinin üst katta konuk odasında dinlendiğini söyledi kadın; kötü bir adama benzemediğini de sözlerine ekledi: «Kaburgaları ezilmiş de onun için çağırttım Kömüş Ebe'yi, bakıversin yoksula, dedim.»

Doğruca tandır başına giden Kömüş Ebe ise oracıkta, öğle ekmeğinden arta kalmış bir bazlamayı haklayı vermek çabasındaydı. Yufka açan kadınlardan olanları dinlermiş görünüyor ama gözünü ayran tasından ayırmıyordu; dibinde

pek az kaldığı belliydi, onu mu içse yenisini mi istese..? tasasındaydı, duyduklarından pek azı kulağında kalıyordu; o pek azın içinde de sadece ezilmiş olduğu söylenilen kaburga kemikleri ilgisini çekmişti. Ayran tasının dibindekini içmek arkasından dolusunu istemek daha iyi olacak, diye düşündü. Lâkin içemedi tastakini, çağırdılar; kalkmak zorunda kaldı, üst kata çıkmanın işkencesinde merdiven tutamağına sarıla abana on basamağı bin güçlükle çıktı; sonra bir beş basamak daha. Biraz çürük olsa basamaklardan biri muhakkak çökerdi, arada bir gıcırdayanlar öylesine ses veriyordu.

Evin erkeği Serencam'la anasına: «siz işinize dönün» demişti. «Bana da etli ekmek yapın, acıkmışım. Adamı doyurmadıysanız onu da düşünün, çağırdığınıza göre Kömüş Ebe'yi de unutmayın...» diye diye basamakları çıktı. Bir ayağı zorlanıyor yahut sürünüyor gibiydi; aksak, hatta sarsaktı.

Sefil Ali Kömüş Ebe'nin girişine toparlandı; sedire yan gelmişti, yüzünde ilk bakışta anlaşılır bir acı sarılığı vardı. Kömüş Ebe'nin hemen ardından giren evin erkeği selamdan önce Sefil Ali'yi tedirgin etmemek niyetiyle: «Geçmiş olsun yiğit» dedi; «Kuşkuya sebep yok ben evin sahibiyim, adıma Ahmed Can derler, hele selâmünaleyküm... Hoş gelmişsin.»

Sefil Ali genizde tıkanmış bir can sesin kulağında gezinen yüreğine sinen güveninde odaya daha bir alışır oldu. Ahmed Can'ın selamına karşılık verdi: «Kusura bakma ağam» dedi üzgünce; «Böyle olmasını istemezdim, başınızı ağrıtmaktan korkarım, evinize tedirginlik vermekten korkarım. Tanrı gönendirsin bacılar yiğitlik gösterdi ama kuşkum dağılmış değil; evinizin düzeni bozulsun istemem.»

Ahmed Can sedirin bir ucuna ilişirken alnındaki teri silmiş ardından da: «Aldırma» dercesine silkinişti. «Tanrı'nın istemediği şey olmaz yiğit» dedi. «Tanrı'nın istediğine de biz zaten boyun eğmişiz. Rahat uzan da Kömüş Ebe seni bir yoklasın; eli kerametli bilinir, kırığı çıkığı yarayı bereyi sarar çam yarmalığına bakma sen, uzan; rahat uzan, uzan dedik

bre yiğit üzme adamı. Belden yukarısını da soyun.»

Sefil Ali genizden tıkanmış gelen sesin canlılığına uymanın hoş olacağını hissetti; uyunca da hoşluğun yumuşamasını. Ezik kaburgaları sancıyordu yine ama eskisi gibi değildi galiba.

Kömüş Ebe ğeğirdi; soğanlı sarımsaklı bir geğirme odada sırıtıp kaldı, ne Ahmed Can ne de Kömüş Ebe oralı oldu. Geğirmenin sonunda tıkanmış bir sessizliği löpür löpür tombulluğunda sürükleyen Kömüş Ebe Sefil Ali'nin böğrünü, kaburgalarını, göğüs kafesini yokladı. Üstüne düşse adam ezecek ağırlığı ellerinde kuş kanadına dönmüş bir yeğnilmedeydi; kuş kanadının da tüyleriydi sanki, o tüylerin dokunuşunda bastırıyor, o tüylerin dokunuşunda yokluyor, o tüylerin dokunuşunda geziniyordu; epeyce sürdü. Nefesleri, tombul ağırlığından taşan kokusu, arada bir hırıldayan göğsü korku veriyordu; Sefil Ali gözlerini yumunca Kömüş Ebe'nin sadece kuş kanadı tüyünde elleri kaldı gerçek olarak.

Kuş kanadı tüylerinde gezinen ellerin yoklaması bitince Kömüş Ebe Sefil Ali'yi yüzü koyun yatırdı; evire çevire anlatmış, işaretlere Ahmed Can da yardımcı olmuştu.

Yüzü koyun yatan Sefil Ali'nin sırtından aşağı beline doğru gezindi Kömüş Ebe'nin elleri bu sefer de; bir iki yerde durdu, çekti, sıkıştırdı, bıraktı; başka yanlara geçti ve yine eski yere döndüler. Kaburgaları sırta ve bele doğru sıvazladı, oğdu, çekiştirdi. Sonunda belkemiğinin biri tam sırt ortasından öteki de kuyruk sokumuna yakın bir yerinden deriyi parmaklarının arasına aldı. Canı çekiliyor sandı Sefil Ali. Az önceki kuş kanadı tüyünde yeğnilen eller şimdi mengeneleşmişti, say ki bir cendere. Bir çekti, Sefil Ali'nin ciğerleri koparcasına silkelendi; bir daha çekti, yüreği allak bullak oldu Sefil Ali'nin, olanca kanı ya taştı damarlarından yahut kurudu. Kömüş Ebe'nin cendereleşmiş parmakları tuttuğu yerleri üçüncü çekişinde Sefil Ali'nin gözleri açıldı. «Oh bre Ahmed Can Ağa, dev mi bu kadın ejderha mı?» deyişi sarhoşlaşma-

sındandı.

Sonra tarifler başladı Kömüş Ebe'de; Sefil Ali de o zaman döküldü işte. Kömüş Ebe konuşamıyordu. Sanki bütün eti yağı gelmiş gırtlağına toplanmış, oradaki ses haznesini tıkamış, ses yerine etlerle yağlar oturmuştu. Konuşmak istedikçe morarıyordu Kömüş Ebe, ağzı burnu toparlanıp büzülüyor, çıka çıka gaklamaya benzer bir ses, eğer ona da ses denilse çıkıyordu ki Sefil Ali dinlememek, görmemek için yarı ömrünü çekinmeden bağışlayabilirdi. Tat kızın dilinden anası anlar diyenin hesabı, Ahmed Can da Kömüş Ebe'nin tariflerini isteğe çevirdi, karısından tokmak döğülmesinde çiğ et ile mayalanmamış hamur istedi. İnce kıyılmış beyaz soğanı et hamur karışımında yoğurdu, serdi, eski bir yemeninin üzerine bir parmak kalınlığında yaydı; yemeniyi Sefil Ali'nin kaburgalarının üstüne sardı. Okuyup üflediği belli olmuyordu ama Sefil Ali Kömüş Ebe'nin, yemeniyi sararken okuyup üflediğini sandı. İşini bitirince, yerli yerinde sarılıp sarılmadığını gözden geçirdi; sağı solu yokladı, yaptığı işin sonucundan emin olmuş bakındı Sefil Ali'nin yüzüne. Etler arasında neredeyse kaybolacak kadar boncuklaşmış gözlerinin içi sevinmiş ışıklarda yandı. Üç parmağını gösterdi, sonra yukarıyı, tavanı... tavanın da ötesini, çok ötesini gösterdi. Ahmed Can genizde tıkanmış can sesiyle: «Üç gün çıkmayacaksın. Üçüncü günün sonunda Tanrı'm şifasını verecek, bir şeyciğin kalmayacak... Kömüş Ebe öyle diyor.»

Kömüş Ebe de baş sallayıp katıldı Ahmed Can'ın sözüne.

Sefil Ali daha şimdiden kendini iyi olmuş bildi; sızıları duyulmayacak kadar azalmıştı. Elini kesesine attı, eline ne geldiyse çıkardı, Kömüş Ebe'ye uzattı.

Kömüş Ebe'nin yüzü kararıverdi. Bütün etlenmesine rağmen yine de sevimli görünürken somurttu, Beğenmedi, kızdı; çirkinleşebildiğince çirkinleşti.

Ahmed Can hiç ses etmeden elini uzatıp Sefil Ali'nin kolunu çeldi, kötülemeyerek geri çevirdi. Kaş göz işaretinde

terslenmesine baş sallayıp Sefil Ali'ye kusur işlemekte olduğunu anlatmağa çalıştı.

Bunun üzerine: «Akıl kalmadı bende Ebem gayri bağışlayasın diyerek» eline uzandı Kömüş Ebe'nin, öptü, yine öptü. «Var olasın, sağ olasın» deyip durdu.

Kömüş Ebe herhal gülümsedi, yüzü ılıdı. Ahmed Can da ayrıca, hem de saygıda kusur eylemeyerek Kömüş Ebe'yi aşağı indirdi.

Sefil Ali üç günü tamam etti Ahmed Can'ın evinde. Daha birinci gün çıkıp gitmek, kalmakta olduğu hana dönmek istediyse de bırakan olmadı. Ahmed Can, kırk yıllık baba dostu olmuşçasına olmazı bastırıyordu; hiç bir yere bırakmayacağını, bırakamayacağını söylüyor: «Sebep?» diyordu; «Oğul Sefil Ali sebep ne? Ufak tefek işler ise onu biz de yaparız, Konya'nın yerlisiyiz, Avratlar Pazarı'nda da hatırımızı sayan çoktur Elhamdülillah, senden eyisini yaparız.»

Sefil Ali, eve ilk girişinde daha can derdindeyken: «Osmanlı padişahının adamıyım» demiş idi ama onu o kadarcığıyla bırakmak istiyordu, daha fazlasını söylemekten çekiniyordu. Bu yüzden sadece yoldaşından, Burçak yiğitten söz açmıştı. «Beni merak eder, araştırmağa kalkar, yabancıdır, başına bir iş gelebilir» sözleriyle gitmesi gerektiğine sebep göstermişti. Ahmed Can onun da kolayını buldu. «Eyi olmadan seni bir yere bırakamam» dedi. «Mademki evime sığındın, Konya'nın garibi olarak sığındın, başı derde girmiş biri olarak sığındın... Sefil Ali oğul mademki Karamanoğlu kolcularından kaçarken evime sığındın sen sözün kısası, he mi, dünya başıma yıkılsa eyi olmadan salıvermem seni, güvencede olduğuna yüzde yüz inanmadan salıvermem. Yoldaşını bulacağım, istersen onu da eve getireceğim; hemen, şimdi, vakit geçirmeden.»

Demesiyle birlikte de ağır aksağında sarsak ayağını sürüyerek çıkıp gitmişti. Akşam üstü dönüşünde ise yüzü kara bulutlardaydı. Alnı kırışmış, tatarımsı yüzü daha bir maya-

lanmıştı. Ne düşünmekteyse düşündükleri gözlerinin elifinde salkımsöğüt olmuştu. Genizden tıkanmış gelen can sesi istemezineydi: «Sefil Ali oğul ortalık günlük güneşlik değil» dedi. «Bulutlu. Çok bulutlu hemi de; umutsuz geldim sana, hayır haber getiremedim. Burçak yiğidi bulamadım.»

Sefil Ali kıvrandı. Ahmed Can'ın umutsuzluğunun içine içine eğiliyordu gözleri, ağzını açıp soracak dili olduğunu unutmuştu sanki, sormak istiyor ama soramıyordu.

Ahmed Can Sefil Ali'nin yüzüne bakmağa çalışarak: «Bulmasına buldum» dedi; «izini buldum sadece. Handa bastırmışlar, tarife göre Karamanoğlu'nun kolcuları.»

«Deme!. Bre tavuk muymuş ki de basılmış? Biz bilmediğimiz sokaklarda izimizi yitiririz de Burçak yiğit koskoca handa çula cücüğü gibi bastırılır, tüh!»

Ahmed Can Sefil Ali gibi düşünmüyordu. «Karamanoğlu kolcularının elinden kurtuluş zordur oğul» dedi. «Burçak yiğidi kötüleme, kendinle de ölçme. Senin kurtuluşun... nasıl deyim, hani biraz da talih işi Tanrı yardımı. Tabii görmüş geçirmiş yiğitlerdensin şöyle böyle de değilsin.»

Sefil Ali Burçak yiğidi kötüleme niyetinden değil can sıkıntısından söylemişti, gelgelelim düzeltmeğe gerek görmedi. «Ne yapmışlardır dersin?» diye sordu. Burçak yiğidi bilmediği bir kentte bilmediği zindanlara bırakmağı Sefil Aliliğine yediremezdi. Sorusuna cevap beklemeden de aklına gelenleri sıraladı. Karamanoğlu'nun konağına girmenin bir yolu olup olmadığı, varsa Ahmed Can'ın yardımının derecesi, yoksa konakta tanıdık bir kimsenin bulunup bulunmadığı gibi sorular. Gözlerini de Ahmed Can'dan ayırmıyordu, tek umudunun şimdilik bu adamda olduğunu bilir bir hali vardı.

Ahmed Can ne evet ne hayır dedi; «Hele kolay, hele vakti gelsin de...» gibilerde oyalanmış göründü. Genzinden tıkalı gelen can sesiyle yüzünün ve gözlerinin arasında bir ilinti olmadığı gizli değildi. Ses başka şey söylüyor ve düşünüyor, gözleriyle yüzü başka bir şeye susuyordu. Sefil Ali sabır-

sızlandı: «Vaktin gecikmesi yoldaşımın kötülüğüne olur hay baba» deyip topaldandı. Kaburgalarını düşünmüyordu.

Ahmed Can yatıştırdı Sefil Ali'yi, yerinden kımıldamaması gerektiğini gösterir bir gönül yakınlığında Sefil Ali'nin omuzlarını tutup sedire yatırdı. «Delilik yok oğul...» Az önce Sefil Ali'nin «Hay baba» deyişi ile şimdi Ahmed Can'ın «Oğul» deyişi, odanın ve biraz da Ahmed Can'ın gönül yakınlaşmasındaki ilgisinin içiçeliğinde birbirine yakışıvermiş bir baba oğul canlanması olup çıkmıştı. Sefil Ali onca yaşına, onca dalıp çıktığı hayat girdi çıktısına rağmen bu canlanmaya nazlanan olmayacak bir gevşeme hissetti damarlarında; yüzünü, dahi hemen hemen hatırlayamadığı babasının uykulu gecelere yorgan örten nefesini duyar gibi olmuştu. Gözlerini yumuşu o nefese oldu; yıllar yılı tadına varamadığı bir hoşluk karanlıklaştı gözkapaklarında.

Ahmed Can Sefil Ali'nin duygularından uzakçaydı ama yine de sevecendi; Sefil Ali'yi dinlenmeğe yatıran ellerinin dokunuşu okşamalara koşacak bir kan ısınmasındaydı. «Delilik yok oğul» diye tekrarladı; «Delilikle ele bir nesne geçmez. Kul, kulluğunda kalmalı; Tanrı bildiğinden şaşar mı? Vaktin gecikmesi yoldaşının kötülüğüne olacaksa, olur. Vaktin gecikmesi yoldaşının iyiliğine de olur bakarsın.»

«Nasıl?»

«Tanrı istediyse... olur. Biz Hacı Bayram Veli gönüllüsüyüz oğul, bizde umut tevekküldür.»

Sefil Ali pek bir şey anlamadı. Tanrı'ya bırakılacak iş vardı, Tanrı'ya bırakılmadan yapılması gereken iş vardı; Burçak yiğidin işi bu sonuncuların arasındaydı. Fakat Ahmed Can'a bunu söylemedi. Anladığı kadarıyla dervişti bu adam; derviş değilse dervişliğe heves eden bir gönül fukarası. Şeyh Bedreddinlileri gördükten, Şeyh Bedreddin'i ayaklandığı inden kapıp asılışına getirdiği günden bu yana dervişlerden de dervişliğe heveslenmiş fukara gönüllenmesinden de hazzetmiyordu. Ahmed Can'a karşı duyduğu baba

oğul erimesi donmağa başladı yüreğinde, sağır bir katılaşma o erimenin yerini alır oldu.

Ahmed Can ise bildiğinden şaşmayan düşüncesinde Sefil Ali'yi yatıştırma, sokağa çıkarma, iyileşmesini engelleyecek davranışlardan sakındırma çabasındaydı. Bir yandan da Sefil Ali'nin yoldaşına yardım edebileceğini anlatmak ister görünüyordu: «Benim ne iş yaptığımı düşünmüş müydün hiç oğul?» diye sordu. «Aklına geldiği oldu mu?»

Belki; Sefil Ali, bu eve girişinden bu saate doğru dürüst başkasını düşünmemişti, düşünecek duruma gelmemişti. Çok çok Serencam gelmişti aklına; Serencam'ın görünüşünden umulmayan yiğitliği, kolculara kurduğu oyun; korkusuzca oynayışı oyununu. Hele o çıra yakıp da kilerin izbesinde aktaracak aramağa kalkışmasındaki direniş yok mu, işte o, Sefil Ali'nin andıkça aklını karıştırıyordu. Ya kolcu «Pekey» deseydi?

Doğru dürüst bakamadığı, bakamadığı için de gözlerinin nasılını, yüzünün biçimini pek iyi bilmediği Serencam'a aklının köşelerinden en güzel gözleri, en şirin yüzü yakıştıra yakıştıra anışı, kızın muhakkak ona da bir çare bulacağına, belki de o sıra çırayı üfleyip söndürüvereceğine inandırıyordu. Kömüş Ebe'nin çiğnese adam ezecek ağırlığına rağmen kuş kanadı tüylerinde diriltici ellerini de hatırlıyordu ama Ahmed Can'ın ne iş yaptığını merak etmemişti doğrusu. «Benim Avratlar Pazarı'nda bir yerim var oğul» deyişi Ahmed Can'ın, merak etmediği soruya cevap oldu. «Orda, Avratlar Pazarı'nda kaşık maşık satarım; çanak çömlek, çul çuha cinsinden öteberi. Avratlar Pazarı'nda sözümü dinleyenler vardır...»

«Çerçi bu?» diye düşündü Sefil Ali. O anda da yağmur misali yağıverdi Çerçi; Çerçi'den kalanlar, Çerçi'yle geçmiş günleri, ayrılışı... Çerçi'nin yok oluşu. Unutmamıştı gerçi; Edirne'den yola çıktıkları günden bu vakte değin Çerçi yüreğinin en olmadık köşelerinden, yıllar yılı ısınmış bir aş kıva-

mında buğulanıp durmuş, yol boyu hatta Konya'da sık sık, sokaklarda meydanlarda nice bir elin adamını Çerçi'ye benzettiği, ardından koştuğu, durdurup yüzüne baktığı olmuştu. Yok; hiç biri değildi; hiç birinin yüzünde Çerçi'nin o umulmayan fakat için için göğnümüş bir üvezin tadında buruklaşmış çizgileri yoktu.

Ahmed Can'a Çerçi'yi anlatacağı sırada evin üst katından çakır çukur sesler gelmeğe başladı. Öğle ile ikindi arasının susmuş bir saatiydi; camdan görünen güneşe bakılırsa hayli tembelleşmiş hattâ uykulara bulanmış bir gün ışığı Konya'nın dış sokaklarında toza toprağa da yatarak çöğmüştü. Evin yukarı katından gelen çakır çukur sesler, böyle bir saatte daha bir ağdalanıyordu.

Ahmed Can gülümser gibi oldu; yüzünde gönenen çizgiler birbirine girdi; çenesinden alnınaca ağlandı: «Bizimkiler» diyen genzinde tıkanıp gelmiş can ses de hoplamıştı bir ayrı gönenişte: «Culfalığa başladılar. Dinlendirmezler seni artık.»

Çakur çukur sesler yavaş yavaş düzelmeğe başlamıştı. Birbirini tamamlayan, birbirine yardım eden; birinin bıraktığı boşluğu ötekinin doldurmasında acayip bir türkü çığırırcasına culfalıklar tatlı bir cıkındamağa dönmüştü. Sefil Ali'nin bu sefer gözlerini yumuşu o acayip türkünün dinledikçe sarıcılığı artmış ahengine oldu. Hangisi Serencam'ın çulfalığıydı acaba hangisi anasının? Evde bir üçüncü kadın olmadığına göre culfalıkların da ikiden öte çıkmadığına emindi. Biraz daha dikkat edince seslerden birinin çevik, ince cıkırtılarda; ötekinin ağır aksaklığını sürüyen ve berikine yetişmek çabasında yorulan kalın sesler mekiklediğinin farkına vardı. Biri inişe vermişti kendini... yele verilmiş gencecik saçların püfürdeyişini tellendirirken düğmelere dar gelmiş göğüs terlerinin buğusunu üfürüyor; alnında domurlanmış gelincik pıtıraklanmasında bir allanmayı oyalıyordu; öteki yokuşlara vurmuştu kendini... tezlenmenin boşunalığını anlamış, güvenli adımların toprağı tutuşundaki huzura

inanmış, ne yapılsa yolların her inişe bir çıkış düzenlenmesinde sürüp gittiğini bilmenin yaşlanmışlığındaydı, berikini yokuş aşağı rüzgârlanmış uçuşunda dizginlemeği de ihmal etmeyen bir durmuş oturmuşluktaydı.

Ahmed Can: «Gel çıkalım yukarıya» dedi. «Hem kımıldamış olursun hemi de sıkıntını bir parça atarsın.»

Sefil Ali kızarır gibi oldu; suç üstünde yakalanmış bir çocuğun toy kuşu büzülmesinde kamburlaşıverdi. Çıkrıklardan yokuş aşağı saçlarını yele vermiş Serencam'ın ter serinlemesini düşünmekteydi o an ve kendi yaşının kırk bir olduğunu hatırlayıvermişti; kırka indirmeğe çalışıyordu zihni, otuz dokuzu düşünüyordu ama hayır kırk birdi, inse inse kırka inerdi zıkkım! Kırk yaşında kartlaşmış bir evsiz barksız haytanın culfalığı cıkırdaklarında kanatlandırmış bir gelincik allanmasına ıçkınmasından utanmak üzereydi. Ahmed Can'ın: «Gel yukarıya çıkalım» demesi bu utanmak üzereliğin ortasına düşmüştü. Israr da etti: «Hadi bre oğul, yad yok yabancı yok; anan bacın sayılır kaç göç düşünülecek değil ya. Tanrı insanı yarattı, kaç göçü biz icat ettik eğer onu düşünüyorsan. Tanrı'nın yarattığı mı bizim icadımız mı utanılır olmalı? Hadi kalk hadi, gel benimle.»

Sefil Ali'nin canına minnetti. Nasıl olsa Ahmed Can dışarı çıkmasına, Burçak yiğidi aramasına izin vermeyecekti; Çerçi'yi hatırlaması da Serencam'ın araya girmesiyle eski ısınmasını alıp götürmüştü. Bir ayağı koşarak bir ayağı utanmasında ikinciklenerek Ahmed Can'ın sarsak yürüyüşüne katıldı.

Yukarı kat epeyce büyük bir sofaydı.

İki culfalık, yün pamuk eğirmesi için biri büyük biri küçük iki çıkrık, beş altı kirman... büyüklü küçüklü; kiminde al kiminde yeşil kiminde mor eğrilmiş ipler top top idi. Sofaya açılan kapalı üç kapı, odalar olmalıydı. Sefil Ali culfalıklara pek bakamıyor, gözleri şurda burda dolanıyordu. Çekingen seslerde. «Kolay gele bacılar» dedi ve kaçtı hemen; gözleri

çıkrıklarda durdu. Serencam'ın culfalığı bir an susmuş, sonra tedirginleşmiş, sonra eski düzenine döner gibi olmuştu, tam dönmemişti. Bu arada mekiği de şaştı bir defa, gerili iplik tellerinden bir kaçını kopardı; Serencam kopan ipleri bağlamak için bir defa da o sırada durdurdu culfalığını. Anasının çulfalığında bir değişiklik olmamıştı.

Ahmed Can: «Bu dokumalar Hacı Bayram Veli fukarası içindir oğul» dedi. «Biz evcek Hazreti Veli'nin gönüllüsüyüz. Yünü pamuğu keteni birilerinden gelir, bizimkiler dokur. Avratlar Pazarı'nda, olmazsa şurda burda satılır, akçesi dergâha ulaştırılır...»

«Siz...?» diye sordu Sefil Ali düşünmeden; «Yani bacılar..? Akçeden...»

«Orası düşünülmez» diyerek kesti yarım düşüncesini Ahmed Can Sefil Ali'nin; «Orası aklımıza gelmez, emeğin tadı bize yeter, emeğin bereketi bizim içindir. Gün olur pazardan erken dönerim, çıkrığın birinin başına geçerim. Çıkrığın dönüşünde yüreğim serinler oğul, gönlüm çiçeklenir. Denemek istersen... ister misin?»

Kadınların önünde çıkrığın başına oturmak Sefil Ali'ye imkânsız göründü; hele Serencam orada iken? Sefil Aliliği bir kadının gözlerinin önünde kirmanlarda eğiriliyormuş gibi geldi.

Gelgelelim ertesi günü isteyerek oturdu aynı çıkrığın başına. Eli ayağı birbirine karıştı, gönlüyle yüreği karmakarışık tellerde tıngırdadı ama çıkrığı da çevirdi. Serencamın gelepleri çıkrığa geçirişte, gelep uçlarının dolandırılmadan çözülüşünde yardım için didinmesi de sevmesine yardım etti. Serencam, ana baba bir kız kardeş sakınmazlığındaydı, Sefil Ali'yi yadırgamıyordu, davranışları gün ışığı doğumunda bir puslu çekingenliği salınmaktaydı ama sıcaktı.

Ala gözlerinin kuş uçuşunda süzülmesini de o arada gördü Sefil Ali Serencam'ın, yüzündeki yarım kalmış heveslenmenin hüzün yükünü de. Yirmi beş yaşlarında dolaşan

eskimemiş bir bahardı sanki, yaprak uçlarında seher yellerini bekliyordu.

Bir ara dışarı çıktığında anası Serencam'ın hüznünü döktü: «Acılıdır yavrum» dedi. «Belli etmez. On beş günlük evliyken götürdüler kocasını, dağ gibi bir babayiğitti...»

«Kim?» Yeni yeni alıştığı çıkrığı çevirmeyi unutmuş, ip kopmuştu, Sefil Ali canı yanmış bir bakışta sormuştu.

Serencam'ın anasının üzüntülü sesi culfalığının sesinde ezildi: «Damadımız» dedi.

Sefil Ali az kalsın terslenecekti: «Onu sormadım, götüren kim? Nereye götürdüler?» dedi.

«Adı batası Karamanoğlu'nun kolcuları, yok ettiler.»

«Suçu ne idi?»

«Ne suçu?. Karamanoğlu Mehmed'e suç mu olur? Sözüm ona Osmanlı'ya yardım etmekteymiş nasıl bir yardım ise? bilemeyiz ki oğul.»

Serencam'ın gelişi anasının susmasına sebep oldu. Sefil Ali de ateş üstünde oturuyormuş gibi oldu. Dündenberi acısını unutturan ezik kaburgaları sızlamağa başlamıştı. Kaburga ezikliği sızlamasından da öte bir sızlamada canını yakıyordu. Serencam'a da bakamaz olmuştu, arada bir, hırsızlamasına süzdüğü Serencam, bir kız kardeşten de öte, dokunulması günah bir kutsallık halinde culfalığa kutsallığından verdiği ahengi türküleştirirken Sefil Ali'nin gözleri bakarsa günahlanmış olacak korkusuna kapılmıştı.

Fakat akşam, Ahmed Can'ın eve gelmesi Sefil Ali'de azıttıkça azıtan yürek sancısının da üstüne tuz biber ekti. Ahmed Can: «Sen Osmanlı Padişahının adamıyım demiştin, he mi?» diyerek sözü açmıştı. Odada yalnızdılar.

Sefil Ali Ahmed Can'ın sorusunu geçiştirmek için: «Öyleyim» deyip sustu. Serencam'ın on beş günlük evliliği can evini oyup duruyordu. Burçak yiğitten sonra şimdi de, yüzünü bile bilmediği Serencam'ın on beş günlük kocası Karamanoğlu'na karşı yüreğini bileye bileye bıçak ucuna

döndürmüştü. Edirne'den ayrıldı ayrılalı geçen zaman, hele Konya'da hiç bir işe yaramadan boşuna akıp gittikçe Yıldırım Bayezid Beğ'in tutsaklıkta yitmiş oğlu Mustafa'nın izine de rastlayamamış olmasıyla birleşerek Sefil Ali'de karanlık bir çöküntü haline gelmişti.

O çöküntü, kolcuların peşine düşmesi yüzünden ezik kaburgalarıyla kapanıp kaldığı bu evde derinleşmiş iyice, derinleştikçe de Karamanoğlu'nu yutma arzularında kudurur olmuştu. Ahmed Can'a: «Öyleyim» derken Karamanoğlu'nun Konağına ne yapıp edip girmeği, Burçak yiğidi alıp zindanından kaçırmağı, Serencam'ın on beş günlük kocasının öcünü yerde bırakmamağı aklına koymuştu çoktan, kesinlikle koymuştu. Mustafa'yı ondan sonra arayacaktı. Ahmed Can: «Hangisinin?» diye sorunca Sefil Ali aptallaşıverdi, ağzı açık kalakaldı. «Ne demek hangisinin, bre baba? Osmanlı'nın kaç padişahı var ki? Kaç padişahı olur?»

Ahmed Can, odada iki ikiye olmalarına rağmen genizden tıkanmış gelen can sesini kısabildiğince kıstı, Sefil Ali'nin sersemlemesine bakmadan: «Çelebi Mehmed Beğ ölmüş oğul» dedi. «Onun için sordum. Sorum...»

«Ne dedin ne dedin ne dedin? Baba ne dedin sen? Olamaz Çelebi Mehmed beğ ölmüş olsa yer yerinden oynamaz mı? Çelebi Mehmed Beğ sessiz sedasız mı ölür, birdenbire mi ölür?» Yerinde duramayan bir taşmada, ne dediğini bilemeden inanamayacağı kimsenin inanamayacağından emin olduğu bir imkânsızlığı dillendirmeğe çalışıyordu. Ama Ahmed Can'ın tutumu, görünüşü verdiği haberin de yüzde yüz inanılması gerektiğini göstermekteydi. Sesi bile...

Ahmed Can, Sefil Ali'nin duyduğuna inanmamış halinde boş yere bir duruluş bekledi. İnandığına sonunaca inanan, inanmadığına kulak asmayan bir yaradılıştı karşısındaki onca yaşın adamı, bunca vurkırın içinde pişmiş kaptığını kopartıp götürmekten korkmaz bir gözü kara ama... gel gör ki sağanak yağmurlarında bir gönül taşıyordu... Duruldu mu

durulan; taşar, coşar, serilir yatar fakat akardı, varacağı yere varırdı. Ahmed Can kendi gönül inanmışlığıyla bununkini bir terazide tartmağa kalkarsa kefenin öte yanda allak bullak olacağını Sefil Ali'yi daha ilk gördüğü gün anlamıştı. Sefil Ali, Ahmed Can'ın belki de söylediği sözün sonunu düşünmekte olduğunu sandığı gözlerine bin bir parçada dökülüyor, ortalığı birbirine katmamış olduğu için inanamadığı Çelebi Mehmed Beğ'in ölümünün hâlâ olmazlığını ispata gayretleniyordu. Çelebi Mehmed Beğ'in böyle sessizce ölemeyeceğini düşünürken farkında olmadan boşlukta kalıveren özünü, yerine getirilmemiş... getirilememiş bir buyruğun utancını, o buyruğun bundan sonraki geçerlilik ölçüsünü bunlar gibi varıp dolaşıp Sefil Ali'de tortulanacak olan bir işe yaramaz adamlığın bunalışını düşündüğünden habersizdi. Hâlbuki duyduğu Çelebi Mehmed Beğ'in ölümünün olmazlığına gayretlenişindeki asıl sebepler bunlardı, Ahmed Can ile değil kendi içindeki kaynayışlarla cebelleşiyordu.

Ahmed Can sessiz sakin bekleyişinde: «Ben senin yerinde olsam sözün sonunu beklerdim hay oğul» dedi. Sesi Sefil Ali'deki sağnaklanmanın aksine çisil çisil yağan bir yağmurun toprağa işleyen uyumundaydı. «Dünyanın ölümlü bir dünya olduğunu unutmak neye yarar ki? Gelimli gidimli dünyadır bu» diyerek daha da işleyici oldu. «Çelebi Mehmed Beğ için de çömlekçi İlyas Usta için de geçerli bir yasadır, değiştiği oldu mu? Yoo... Öyleyse gönlünü bir yana koy da akıl gözüyle dinle beni. Çelebi Mehmed Beğ'imiz Tanrı katına ulaştı, durağı Cennet ola, elimizden gelen bizim bu duamızdır. Ötesi Tanrı'yla onun arasındadır. Eğer dersen ki, neden ortalık karışmadı yani öyle bir ölüm neden sessiz kaldı, dersen... henüz kimse bilmiyor da ondan diyeceğim.»

Sefil Ali bu sefer ağzını açmadı hiç, fırtına kopmuş, yıldırımlar düşmüş, deli sağnak savuşmuştu ve toprak şimdi onca yağışın nemine yatmıştı.

Ahmed Can daha inandırıcı olmak için: «Sana söylemiş-

tim» dedi. «Biz Hacı Bayram Veli gönüllüsüyüz, demiştim. Bizim gibiler Beğ Konaklarından han odalarına her yerde bulunur tarlada tapanda, dağda bayırda, orduda başıbozukta, her yerde. Kulağımız açıktır, gözlerimiz baktığını görür lâkin duyduğumuz da gördüğümüz de unutulsun! dendiği anda unutulur. Kör kuyulardan su çıkarılmak umudu bulunur da, unutulsun! buyurulduğu zaman bizden bir damla söz çıkarmak umudunu bulan olmaz. Ne dediğimi, ne demeğe getirdiğimi anladın mı?»

Sefil Ali anlamamıştı, öteden beri derviş ağzı kulağına ters gelirdi, şu durumda ise bir içinden çıkılmaz bilmeceye dönmüştü. Anlayabildiği tek şey, Çelebi Mehmed Beğ'in ölmüş olduğuydu, Ahmed Can onu anlatmağa çalışıyordu: «Anladığım sadece Çelebi Mehmed Beğ'imin ölmüş olduğudur» dedi. «Lâkin kimsenin bilmediğini siz nasıl bilirsiniz, nerden haber alırsınız? Bir burası aklımı karıştırır oldu, ölüm, gerçek.»

«Tek gerçek» diye tamamladı Ahmed Can, Sefil Ali'nin Çelebi Mehmed Beğ'in ölümü üzerine değil de ölümün varlığı üzerine söylediğini sanmıştı. «Ölümden başka ne varsa yalandır bu dünyada. Yalnız, ölüme hazırladığı için hayat da gerçektir. Şimdi bunu düşünecek değiliz.»

«Ben de onu diyecektim. Nerden haber aldınız?»

«Söyledim ya. Biz Hacı Bayram...»

«Anladım hay baba anladım, tamam, güzel, hoş, fakat sizin bildiğinizi Karamanoğlu da bilir, sizin öğrendiğinizi o da öğrenir. Karamanoğlu gibi bir Osmanlı düşmanı öyle bir ölümü bayram bilmez mi?»

«Bilmez olur mu? Bayramın en büyüğü bilir hemi de belki de bekliyordur bile... Gelgelelim ölümünden haberi yoktur. Bizden biri haber vermez.»

«Neden?»

«Bizden de öteki tekkelerden de. Her tekke öğrenmiştir, her dergâhın haberi vardır şu anda ama Karamanoğlu'na

söylenmez bu haber, başka bir kimseye de, duyulmaması için gereken yapılır, gizliliğe gizlilik eklenilir. Biz de öteki tekkeler de Osmanlı'yı biliriz, Osmanlı'dan gayrısına değer vermeyiz, çünkü Osmanlı birliktir, birlik bütünlüktür, bütünlük de güzelin kendisidir, Tanrı güzelliği buyurur, biz güzelliği bölen, bütünlüğü çirkinleştireni sevmeyiz, ondan yana olmaz ona arka çıkmayız. Benlik sevdası bütünlüğün yüzünde bir kara ben çirkinliğidir, ayrılıkçılık bütün kemiren...»

Dinlemiyordu artık Sefil Ali. Ahmed Can'ın Hacı Bayram Veli gönüllülüğünde kaynayışı hoş sözler dizisinde birbirine eklendikçe Sefil Ali'yi ne dizideki yerine çekiyor ne de oturması gereken yerde bırakıyordu, boşluklara itiyordu. Kulağında kalan yalnız bir gizlilik olmuştu, gizliliğin gizlenmesi, bir umut muydu belli değildi ama umuda benziyordu. «Gizlilik dedin,» diye mırıldandı. «Çelebi Mehmed Beğ'imin ölümünün henüz gizli kaldığını mı söylemek istedin..?»

«Bizden, bizim gibilerden başkası için, evet öyle.»

«Ya açığa çıkarsa?»

«Günü gelmeden çıkmaz. Zorlansa bile çaresi aranır, bulunur, açığa duyurulmaz. Onun için Murad Beğ'e haber salınmış sanırım Murad Beğ Edirne'ye gelmeden oralarda bir yere ulaşmadan duyurulmak istenmeyecek. O günece Murad Beğ'in yerinin sağlamlaşması gerekir ki biz de onu yapacağız.»

«Biz mi? Seninle ben mi?»

«Yok hayır, biz deyişim bizimkiler, tekkeler, dervişler. Her derviş tekkenin içinde olmaz oğul, çarşıda pazarda esnaf görünüşünde nice dervişler olduğunu bilirsin.»

Boş bulundu Sefil Ali: «Ya ben?» dedi ansızın, «Ben ne olacağım? Buyruk ne olacak?..»

Ahmed Can, Sefil Ali'nin boş bulunmuş da söylenmiş yalnızlığına bir merhem gibi uzandı: «Gizlini saklını açma zamanın geldi oğul» dedi, «Gelmemiş olsaydı duyurulmaması

gerekeni sana da duyuramazdım. Çıkmazını dersen bir yardımım olur, demezsen... Sen bilirsin. Derdin Burçak yiğit değil sadece... he mi?»

Sefil Ali Ahmed Can'ın merhem sesine açılmakta bir kötülük görmedi, ne sakıncası olabilirdi ki? Börklüce'yle Torlak Kemal ayaklanmalarının bastırılışında Murad Beğ'i yakından tanımıştı; Minnet Beğ'in yakın adamı olarak, o vakitler çocuk sayılacak bir bedeni yiğit delikanlı çalımında taşıran Murad Beğ'i sık sık görmüş, görebilmiş daha doğrusu; bu çocuk sayılacak beden yiğit delikanlı çalımını taşırdıkça Sefil Ali'ye güvenilir gelmişti. O vakitler, bu Murad Beğ, Çelebi Mehmed Beğ'in yerine padişah olursa yerini dolduracaktır diye düşündüğünü hatırladı. Çelebi Mehmed Beğ'in zararına meydanlara sürülmesi düşünülen Mustafa Beğ, Murad Beğ'in amcası olarak onun da zararına olmaz mıydı? Buyruk geçerliydi öyleyse? Fakat buyruğu veren İbrahim Paşa'ydı, Çelebi Mehmed Beğ'in veziriydi; Murad Beğ'in has veziri ise herhalde Bayezid Paşa olurdu; Torlak Kemal Börklüce Mustafa ayaklanmalarının bastırılışında Murad Beğ'in yanında bulunan Bayezid Paşa. Bakalım İbrahim Paşa'nın verdiği buyruğu Bayezid Paşa kabullenir miydi?

Ahmed Can, Sefil Ali'nin yer yer kendi düşüncelerinde bir sayıklamayı andıran, çoğu sorular halindeki bu anlatışına bir vakit dalıp gitti. Açıkçası buyruğu beğenmedi ama Sefil Ali'ye söylemedi bunu. Onun da defterinde Osmanlı soyundan olma bir Beğ'in öldürülmesi yazmıyordu, yazmazdı, yazamazdı. «Çelebi Mehmed Beğ'den almış olsaydın buyruğu keşki...» diye mırıldandı; ya kendine ya Sefil Ali'ye mırıldanmıştı.

Sefil Ali, yarasına basılmışların acısında: «Keşke...» diye sızlandı; «En doğrusuydu ama yapamadım. Yapıyordum canım, yapmasına yapıyordum, Çelebi Mehmed Beğ'e çıkmak üzereydim... gel gör ki Burçak yiğit o köylüyü çıkardı karşıma; çıkardı evet, düpedüz çıkardı...» Elini alnına vurdu

şappadak; «Bre ben ne budalaymışım meğer, oyundu o, oyundu! Beni tava getirmenin oyunuydu, bak hele sen şu İbrahim Paşa'ya, bak hele Burçak'a, tüüüü!»

Yazıklanması, döğünme biçimi elini alnına dizine vuruşu Ahmed Can'ı kaygılandırdı. Sefil Ali, İbrahim Paşa'nın yanından çıkar çıkmaz Burçak'ın karşılaştırdığı köylüyü de anlattı bunun üzerine... derken, Çerçiyi de.

Ahmed Can her şeyi bir yana bırakıp Yıldırım Bayezid Han'ın oğlu Mustafa Beğ üzerinde durdu. Bir şeyler biliyormuş hâli vardı. Başlangıçta belli etmemişti ama, Sefil Ali'nin varını yoğunu öğrendikten sonra Mustafa Beğ üzerine sorduğu sorulardan bir şeyler bilmekte olduğunu anlamamanın imkanı yoktu. Fakat Sefil Ali dağınıklığından Ahmed Can'ın ağzından çıkıvermiş: «Bizim Türkmen'in ne yapacağını bilinmez oğul» deyişine dahi parmak basamadı. «Bizim Türkmen deliyle yeninin budalasıdır. Deli gördü mü peşine düşer, yeni gördü mü ardından koşar; düş sever oğul düş, düş sever bizim Türkmen.»

«Benim gibi» deyip bir daha elini alnına vurdu Sefil Ali; «Olmadık işaretlerden olmadık yorumlamalara yatıyorum. Eskiden böyle değildim hay baba! Cinler cehenneminden ifrit kapar getirirdim... Öyleydim de, bir kıyıda unutulmuş olmak koydu bana herhal...»

Ahmed Can kendi düşüncelerinde cevaplar aramanın dalgınlığına düşmüş bir mırıltıda Sefil Ali'nin sözünü kesti: «Mustafa Beğ Konya'daysa ya neden Buharalara Semerkantlara adam gidiyor, ya niçin o yanlarda Mustafa Beğ aranıyor?» dedi. «Sen beni burda bilsen oğul, burda olduğumu bilsen taa Bursalara adam salıp aratır mısın beni?»

Sefil Ali ancak o vakit Ahmed Can'ın bir şeyler bilmekte olduğunu, o bildiği şey ne ise onun hesabına daldığını sezdi; o hesabın içinde de Mustafa Beğ var idi şaşmadıysa. Fakat birdenbire soramadı Ahmed Can'a. Sorduğunda da açık seçik bir karşılık alamadı. Ahmed Can, oyalayıcı olmaktan çok

güvenememiş bir tavırda: «Yarın...» dedi. «Bir iki yere sormam, bir iki yere danışmam gerek. Şimdi ne desem yanıltıcı olur oğul. Söyleyeceğime önce ben güvenmeliyim, ağzımdan çıkanın doğru olduğuna önce ben inanmalıyım. Yanlışa düşünmek Tanrı'ya isyandır; yanlışa düşündün mü insanı da hiçe saymış olursun. Yarın; inşaallah yarın, sabredelim.»

Ahmed Can'ın yarın dediği vakit Sefil Ali'nin bu evdeki üçüncü günü olacaktı. Kömüş Ebe'nin hesabına bakılırsa üçüncü günün sabahında da Sefil Ali eski gücüne kavuşacaktı. Gerçi üçüncü güne kalmadan Sefil Ali sızılarından kurtulmuştu, dinçliğine dönmüştü. Ne var ki bir yandan Serencam, öte yandan Serencam'ın on beş günlük evliliğine doyamadan alıp götürülen kocası; sonra Çelebi Mehmed Beğ'in ölüm haberini alışı Sefil Ali'de yeni sızıları göz açmasına sebep olmuştu. Beden sızılarından çok daha kötüydü bunlar ve Sefil Ali'yi hayli tedirgin etmekteydi.

Ahmed Canın evine dönmesini dört gözle beklediği üçüncü gün öğle sonunaca culfalıkların gıcırtılı türküsünde oyalanan ana kıza ip eğirip yün tarayarak yardımcı olmağa çalışmış ama aklı Ahmed Can'da, aklı Mustafa Beğ'de, Burçakta, hattâ Çerçi'de gide gele ne yaptığı işten bir zevk alabilmiş ne de sızılarına bir merhem bulmuştu. Susuşu, culfalıkların cıkırtılı türküsü, istemeye istemeye de olsa arada bir hırsızlama yüzünü, gözlerinin ala ışığını süzmekten kendini alıkoyamadığı Serencam'ın o hep hüzün kırığı güzelliği, Sefil Ali'yi bir burkaç yapmıştı oturduğu yerde; burkaç da döne dolana Karamanoğlu'na dayanıyor ve onu cenderesine alıyordu. Serencam'ın yemeğe bakmak üzere dışarı çıkışından yararlanıp anasına, nedenini bile bilmeden; «Serencam da üzülmesin anacık sen de» dedi boğukça; «Damadının da öcünü alacağım. Karamanoğlu'na bir değil iki hesap soracağım, fırsatını buldum mu üç hesap; Burçak'ı da aldı çünkü. Öcüm katılaştı sayılır.»

Serencam'ın anası culfalığını durdurmuştu. Ne düşün-

düyse düşünmüş, gözlerini Sefil Ali'den almadan boşluklara bakmıştı. «Öç mü?» demişti; «Ne öcü? Ölüm müsün sen hay oğul? Ölüm öç alır ancak...»

«Ne demek? Onca acı yerde mi kalmalı? Serencam'ın yanmış yüreği soğumamalı mı?»

«Sen öcünü alınca mı Serencam'ın yanmış yüreği soğuyacak? Nasıl alacağını bilmem ama herhal can yakarak yapacaksın yapacağını, he mi? Bir başkasının canının yanması mı kızımın yüreğini soğutacak? Yanlışın var oğul. Benim kızımın yüreğini yaratan Tanrı'dır, o yüreğe o yanmışlığı veren Tanrı'dır, sen nasıl karışabilirsin? Tanrı'ya karşı gelerek mi?»

«Ama anacık Karamanoğlu ne olacak?»

«Tanrı bilir; eyisini bilir.»

Tanrı?

Seven, esirgeyen, koruyan, uysal bir Tanrı tanıyordu Sefil Ali; insanların gönlünde sapasağlam tahtını kurmuş, insanlara güzelliği bal kıvamında bir sevgide sinmiş, insanları ipekten ağlarda dokunmuş bir iyilik denizinde yüzdüren bir Tanrı. Savaştakinden hayli değişik, vur kırın içinde bulunmayan, öçlerin nefretlerin ölümlerin öldürülmelerin tamamen dışında bir Tanr'ıydı. İnandırıyordu ki inanma dediğin böylesine olur, doyuruyordu ki doyurmaların en doygunundaydı. Sefil Ali savaşların ve cehennemlerin ortasında da Tanrı'dan uzak kalmamıştı; Balım Usta'nın yer altı dünyasında gün görmemiş toprakların kokusuyla haşir neşirken de Tanrı'yı yüreğinde buluyordu. Gel gör ki o vakitler bildiği Tanrı öç de aldırıyordu; nefret de ettiriyordu acımasızlığı en önde yazdırıyordu çünkü acımasızlığı bilmeyenin acımasız bir dünyada yok edildiğini binlerce kere göstermişti; aynı Tanrı'ydı. Ama şimdi şurada, Serencam'ın anasının ağzından öyle bir Tanrı dinliyordu ki savaşların ve ölümlerin cehenneminde kaynamış duyguları yaratmış olmasının mümkünü olamazdı. Serencam'ın babası Ahmed Can da her boyun

büküşünde kendini böyle erişilmezliklerde yücelmiş bir Tanrı'ya bırakırken, muhakkak ki Sefil Ali'nin duyamadıklarını duyuyor, göremediklerini görüyor bunun için de Sefil gönlünün alışamadığı bir mutlulukta huzurlanıyordu. Şimdi şurda şunun, Serencam'ın culfalıklarda yorgun anasının ışıklı bakışlarında bakışı gibi.

Öyle olduğu halde Sefil Ali Serencam'ın anasının öçsüz, nefretsiz, kinsiz bakışlarına doğru kaldırdı gözlerini, eskisi gibi olmasa da eskisine yakın: «Ya Serencam?» diye sordu; «Serencam öcünün alınmasını istemez mi? Onbeş günlük kocasının kanının yerde kalmasını ister mi?»

Kadın Sefil Ali'ye acıyan bir tebessümde süzdü yüzünü; küçültücü değildi, Beğenmemişliği de yoktu sadece Sefil Ali'nin yoksulluğuna acıyordu. «kan kanı çeker oğul» dedi; «beğlerin döktüğü kan da beğlerin kanını çeker, Tanrı bildiğinden şaşmaz, Serencam bilir bunu, başka türlü öğrenmedi.»

«Keşke başka türlü öğrenseydi...» diye geçirdi içinden Sefil Ali lâkin açıkça söylemeğe cesaret edemedi. Söylerse kadının gönül dünyasında bir duvarı yıkacağından korktu. Fakat ikindiye kadar da Serencam'ın anasının sözleri aklından çıkmadı. Hattâ Serencam dönüp culfalığının başına geçtiği, cıkırtılı türküsünü alabildiğine yele verdiği; hatta zaman zaman Sefil Ali'ye Edirne'yi, Bursa'yı, daha ötelerini sorup anlattıklarını seve sevine dinlediğini gördüğü halde Serencam'ın anasının sözleri kerpiç kerpiç üstüne binmecesine sağlamından bir duvar gibi durdu.

Ahmed Can'ın getirdiği haber bu sefer inanılmış, doğru bilinmiş bir haber olmalıydı ki rahatça anlattı Sefil Ali'ye. «Dün ikinciklenmiştim oğul» dedi; «Bir insanın hem burada hem bilmem nerelerde bulunmuş olmasını aklım almadıydı. Yine almıyor, almıyor ama, işin doğrusu da bu. Yıldırım Bayezid Beğ'in oğlu Mustafa Konya'da. Karamanoğlu'nun Konağında. Aldığım haber sağlamdır, Mustafa Beğ'i gören bir

karındaştan öğrenilmiştir, güvenilir. Lâkiiiin...»

Lâkiiin demese Ahmed Can, Sefil Ali sözünü kesip Mustafa Beğ'i nasıl görebileceğini soracaktı ama Ahmed Can fırsat vermedi: «Lâkin oğul» deyip tekrarladı; «Benim anlamadığım şu. Karamanoğlu epey önce Semerkant'a, Buhara'ya daha ötelere adamlar saldı, biliyorum. Bu adamlar oralarda Ankara Savaşı'nın tutsak olup izini kaybettirmiş olan Mustafa Beğ'i arayıp bulacaklar, alıp getireceklerdi. Elleri boş döndüler...»

«Elleri boş döndülerse bu Mustafa Beğ neci oluyor pekey?»

«Dur hele, bekle. Eli boş dönenlerin eli boş döndüğünü adım gibi biliyorum. Bir kısmı da hala aranmaktaymış hemi de bir iz bulamamışlar, onlar da eli boş döneceklermiş; gelenlerin söylediği bu...»

«Oyun da olabilir; yalanı böyle yayarlar bir maksatları varsa... ki, var olduğunu biliyoruz.»

«Bizimkiler oyunu anlarlar oğul, oyuna gelmezler; doğruluğuna inanmadıkları haberi söylemezler.»

«Öyleyse...? Bre öyleyse burdaki Mustafa Beğ asıl değildir, yalandır; düzmece biridir, olamaz mı? Neden olmasın? Bre doğruysa, Ahmed Can ağam işin aslı böyleyse bir düzmece Mustafa, Çelebi Mehmed Beğ gibi Murad Beğ'e de ayakbağı olmaz mı? Aslından bin beter ayakbağı olmaz mı?»

«Olmaz olur mu oğul, hemi de nasıl, hemi de nasıl?»

Sefil Ali'yi bir heyecandır sardı. Kafasının içinde durmadan birbirine giren dişliler, döndükçe hızlanarak, üstelik dönüşlerinde de ısınarak Sefil Ali'nin başını döndürür olmağa başladı. Öyle bir ısınmada kanı da damarlarını yaktı. Ahmed Can'ı yerinde duramaz sabırsızlanmalarda şaşkına çevirdi: «Hay baba gitmemiz gerek. Karamanoğlu'nun Konağına girmemiz gerek. Düzmece midir değil midir şu Mustafa Beğ bilmecesini çözmemiz gerek. Düzmeceyse daha kötü, aslıysa beter, her ne hal ise işini bitirmek gerek. Çelebi

Mehmed Beğ'imizin ölümü nice gün gizli kalabilir? Murad Beğ padişahlığa yetişmeden bu düzmece ortalığa salıverilirse..? Hay baba meydanlara dökülecek Türkmeni düşün; sen demedin mi? Bizim Türkmen yeniyle deliye vurgundur diyen sen değil miydin? Hem yeni hem deli bir Mustafa Beğ... he mi? İşini bitirmek gerek, bitirmek gerek!.»

Isıtmalanmış deli danaların, sineklenmiş atların huysuz sıkıntısında dönelenen Sefil Ali Ahmed Can'a da doğru dürüst bir düşünme fırsatı vermez olmuştu. Gerçi Ahmed Can, Karamanoğlu Konağı'nda öğrenmesi gerekeni öğrendiğinde ölçüp biçmiş, eve gelinceye dek üzerinde düşünmüş, hatta haberi öğrenince Sefil Ali'nin nasıl bir ısıtmalara tutulacağını dahi aklından uzak bırakmamıştı ama buncasına bir dönelenmeyi hesabına yazmamıştı. Niyeti Ahmed Can'ın, bir kaç gün daha geçirilmesi, Sefil Ali'nin bütün bütüne sağlığına kavuşması, o arada da gelişecek haberlere göre yapılması gerekenin yapılmasıydı. Yapılması gereken de tabii ki Karamanoğlu Konağı'na Sefil Ali'nin sokulması olabilirdi.

Bunları inanılır bir etkileyecilikte anlatmasına rağmen Sefil Ali, bu gecenin bile boşuna geçirilmesinden yana olmuyordu. Öyle ki o öyle öfkelenmez, sinirlerinin pamuk liflerinden örülme yumuşacık sinirler olduğu sanılan Ahmed Can: «Dur hele! Dur hele, deli oğul dur hele!» deyip çıkışmak zorunda kaldı. «Gece vakti görülen işin sonu kötüye gider; Tanrı bilir bir gece içinde ben de bir şeycikler yapamam. Sabah olsun, en geç öğleye varmaz, bir yolunu buluruz. Buluruz dedim oğul, yetmeli bu sana. Yapılacak başka nesne yoktur.»

Vardır yoktur tartışmasına verdi kendini Sefil Ali bu defa da; verdi ama ol görüp Ahmed Can'dan olurunu alamadı. Alamayınca da eğdi suratını çenesine, çekildi sedirin ucuna, tek başına düşündü. Gönlüyle yüreğiyle aklıyla döğüş çekiş bir iç savaşında eğlendi kaldı; savaşın sonu neye varacak kendisi bile kestiremedi. Ahmed Can'ın düşündüğünce git-

mekten başka bir yol göremedi. Öğrenebildiğince öğrenmişti, Ahmed Can göründüğünden çok iş becerir bir kişiydi; Konyalıydı, Konya'yı da biliyordu, üstelik de sözünün geçtiği belli bir derviş çevresi vardı. Dervişlerden nasıl yararlanacağını taa Minnet Beğ'den İne Beğ'den biliyordu Sefil Ali; taa Şeyh Bedreddinli gözü karalardan denemişti.

Öyleyse...?

Surat asışına, sedirin ucunda tek başınalığını belli edercesine içine çekilmişliğine utanarak Ahmed Can'dan yana döndü, kusura bakmamasını, çıkar yol bulamamanın şaşkınlığında abdalın budalası durumuna düştüğünü anlattı: «Sabaha kalmalı Ahmed Can ağam dedi: «Senin aklın daha sağlam, benimki hastalanmış, sabaha kalsın bu iş, haklısın.»

Gelgelelim sabaha kalsın denilip kararlaştırılan iş öyle bir sarpa sardı ki çözebilene aşk ola. Serencam'ın anasının yüreğindeki Tanrı; o sevecen, o esirgeyen bağışlayan, nefretleri öçleri kanları varlığında yok etmiş Tanrı bildiğinden şaşmamıştı.

Sabah ezanından az önceydi, müezzinin eli kulağındayken kapı çalınmıştı, kötülüksüz elini yüzünü yunup, giyinmiş, oturmakta olan Sefil Ali sabahın erinde, kötülüksüz de olsa bu kapı çalınmasından hoplamış, tavşan sinmesine geçmişti, Serencam'la anasının ne halde olduklarını bilmiyordu ama Ahmed Can'ın abdest almakta olduğundan emindi.

Ahmed Can abdest alışında ayaklarını yıkamakta iken çalınan kapıya kulak vermişti. Abdest almağa başladığı anda sonsuzluğunda Tanrı'nın varlığına bırakmıştı kendini, dış dünya şöyle böyle bir karanlıkta sabaha dönmenin uykusuyla Ahmed Can'ı tutabilmekteydi, kapı çalınışı o araya girdi ve Ahmed Can'ın yüreğinden uzakça bir karanlık sıyrığında geçti.

Abdestini bitirmeden de kapıya varmadı.

Dili, abdest alırken okumakta olduğu İnnâ-Enzelnâların tekrarında, kapıyı açtı.

Kapıdaki Karamanoğlu Kolcularından biriydi. Evin aranacağını söylüyordu; kaçağın burada saklanmakta olduğunun bilindiğini artık, teslim edilmesi gerektiğini söylüyordu. Evin her yanı sarılmıştı, kaçmaya, kaçırılmaya yeltenildiğinde kimse için kurtuluş olmayacaktı. Bu kimse sözünün içinde evdekilerin hepsi giriyordu.

Ahmed Can kapıyı açık bıraktı: «Bekleyin» dedi, getireyim. Yukarıda. Hastaydı, bakmamız gerekiyordu. Baktık. Getireyim!»

Kapının yüzlerine kapanmasını, bağırtılar çağırtılar içinde sokağın ayaklandırılmasını, bunlardan da öte bir direniş bekleyen kolcubaşı Ahmed Can'ın yumuşak teslimine inanmaz gözlerde baktı. Ahmed Can sözünü bitirdiği anda dönüp katın merdivenini doğrulamıştı. Kolcu durdurdu: «Heyy, sakın kaçmağa, kaçırmağa yeltenilmesin, kuş olsa uçulamayacağı bilinmeli» diye gözdağı vermekten geri duramadı.

Ahmed Can, daha bir sarsaklanmış adımını merdivenin birinci basamağında sürürken koyunların da en uysalında: «Söyledin ya kolcu başı» dedi; «Hayır mı dedik ki...»

Kolcu, anlaşılmaz bir ağın tutuşunda adım atamayacağını hissetti; bekledi.

Sefil Ali Ahmed Can'dan durumu öğrenince, dört bir yanlarının sarılmış olmasına değil, kuzu kuzu kıstırılışına da değil... Ahmed Can'ın uysallığına taştı. «Nasıl olur bre!» deyip hopladı; «Bu ne biçim teslim oluştur? Elimiz armut mu toplar? Ev sarılmış, sarılsın! Kolculara karşı gelinemezmiş, varsın gelinmesin. Bre döğüşmek de mi yoktur? Bre kendimizi pahalıya satmak da mı yoktur? Bre Ahmed Can dervişlik dediğin bu mudur senin?»

«Döğüşürsek ne olacaktır oğul? Kendimizi pahalıya satarsak ne olur? Sonunda satacağız kendimizi değil mi? Pahalı satmışız ucuz satmışız, kimedir kazancı? Hazırsan inelim aşağıya.»

«Korkaklıktır bu Ahmed Can!»

«Bak oğul, beni eyi dinle. Sırası değil şimdi ama sana iki çift lafım olacak, dinle. Korkaklık dedin, he mi? Nedir korkaklık? Yahut nedir yiğitlik? Ne korkaklık vardır ne de yiğitlik. Korkak insan, yiğit insan diye bir ayırım da yapamazsın. Duruma göre davranan insan vardır sadece, böyle bilesin!»

Sefil Ali ne desin şimdi? Bunaldı, afralı tafralı dönelendi, sonunda kırık dökük: «Pekey» dedi. «Bir kere daha dinleyelim sözünü. Sabaha bekle, dedin; bekledik. Gele gele kolcular geldi. Git diyorsun, gidiyorum, bakalım ne gelecek.»

«Git, demiyorum.»

Sefil Ali körü körüne umutlandı: «Oyun mu? Nasıl?» diye atıldı.

Ahmed Can sırtına abasını alıyordu: «Yok öyle bir şey» dedi. «Ben de geliyorum. Seni götürüp beni bırakmazlar. Birlikte gideceğiz. Serencam alışıktır merak etme, anası da.»

Nitekim Kolcular Sefil Aliy'le birlikte Ahmed Can'ı da götürdüler. Sefil Ali, sabah karanlığında, tanımadığı çıkmaz sokaktan çıkar sokaklara geçtiklerinde bile kaçabilecek fırsatlar aradı durmadan, bulamadı. Kolcular kalabalıktı sokaklar fırsat vermez. Ahmed Can ise kıpır kıpır dudaklarında dualara dalmıştı; kılamayacağı sabah namazının niyazındaydı belki de. Durup dururken Çerçi'yi hatırladı yine Sefil Ali; bir de Mustafa Beğ işine bulaştı bulaşalı peşini bırakmaz olan uğursuzluğu. Ama yüreğinin uzak mı uzak bir köşesinde, küçücük bir umut ışığının yandığını biliyordu. Bir tek o küçücük umut ışığı sıkıntısını azaltıyordu. O da Serencam idi. Serencam'ın bir yolunu bulup bir şeyler yapabileceği inancı Sefil Ali'nin tutunduğu tek dal oldu.

Ne var ki, Sefil Ali ile Ahmed Can'ı götüren Kolcular, iki bilemedin üç saat sonra geri döndüler; Serencam'la Anasını da alıp götürdüler.

Ahmed Can'ın evinin bulunduğu çıkmaz sokak taşlaşmıştı sanki; soluksuz, sessiz, kör... ve sağır.

Kömüş Ebe kapandı sanılan kapıyı kapatıp da kilitlemeseydi Ahmed Can'ın evinin kapısı dahi açık kalacaktı.

Kapıyı kilitledikten sonra ağırlığını bin bir güçlükte çeke sürükleye götüren Kömüş Ebe anahtarı camiin imamına verdi.

Çerçi, Sefil Ali'den ayrıldı ayrılalı rahat yüzü görmemişti. Gün geçtikçe, ay ilerledikçe ayrılık demeğe başlamıştı adına gel gör ki düpedüz kaçmak idi yaptığı iş, Sefil Ali'yi Edirne'de İbrahim Paşa Konağı'na gönderince en azından dönüşünü beklemesi, bundan böyle birlikte bulunmayacaklarsa bile bunu yüzüne karşı söylemesi, ondan sonra da, birbirlerine iyilikler dileyerek ayrılıp herkesin kendi yoluna gitmesi gerekirdi.

Ayrılık buna denirdi, böyle olurdu, Çerçi'ninki kaçmaktı; en azından Sefil Ali'nin yüzüne duramayacağını bildiğinden ona görünmekten korkmak idi. Paşa Konağı'ndan Beğ Sarayı'ndan çağrılır çağrılmaz her şeyi unutuverdi, onca unutulmuşluğun garipleşmesinde pekişmiş bir dostluğu bile düşünmeden Beğ, Paşa koşan biri için ömür tüketmek suyu avuçta tutmaktan daha mı değişik olacaktı ki? İlk serinliğiyle belki avuç içi yanmışlığını dindiren su gide gide ısınacağından o serinliğini de yitirecek, geride yorgunluktan başka bir nesne bırakmayacaktı; yorgunluğun usanmışlığa, usanmışlığın bıkkınlığa dönmesi de caba. Ve öyle bir anda bir de bakacaksın ki avucun boş! Su sızıp dökülmüş yahut buğulanıp uçmuş. Sefil Ali'nin İbrahim Paşa çağırışına sarhoşlanıp koşması bu idi işte. O anda suya benzettiği Sefil Ali, Çerçi'nin avuçlarında boş bir yorgunluk olup kalmıştı, benzetir benzetmez. O anda da Çerçi, yorgunluğun en hoşa gidebilecek gibi olanına dahi dayanacak halde değildi.

Sefil Ali'nin dönüşünü beklemeden heybesini omuzladı-

ğı gibi çarptı kapıyı evin terkedilmiş sessizliğine ve düştü yollara...

Kaçmaktı yaptığı; Çerçi de kaçtığının farkındaydı, üstelik hoşuna gidiyordu. Sefil Ali'den uzaklaşan her adımı Sefil Ali'nin kaypaklığının özüne basıyordu, Edirne'den uzaklaştıkça Sefil Ali'nin yüreğine zencirlenmiş vefasızlık prangasının paslarından kurtulduğuna inanıyordu.

Onuncu günün yalnızlığı akşamlanırken Çerçi, Sefil Ali'nin kaypak olmadığını düşündü; ertesi akşam ise Sefil Ali'nin yüreğinde zencirlenmiş vefasızlık prangasını hem de avuç avuç paslarıyla nasıl olmuş da düşünmüş olabileceğini... Sefil Ali suya da benzemiyordu üstelik; herkes gibiydi; her yaratılanın aynı; insandı canım, Sefil Ali de bir insandı işte. İnsanı insan olarak düşünmez, insanı insan olarak değerlendirmezsen sıkıntıyı sen çekersin!

Çerçi on beşinci gün böyle düşünüyor ve Sefil Ali'den kaçtığı için kendi kendini bağışlamıyordu. Sefil Ali, on beş gün önceki Sefil Ali değildi gözünde; bir kaç yıl önce, bu dağbaşı yalnızlığında yarasına merhem süren Sefil Ali'ydi... Şeyh Bedreddin ecinnilerinin arasında can birliği ettikleri kişiydi.

Ama dönmedi.

Anadolu topraklarındaydı. O günece bu yana hiç mi hiç gelmemiş, hep Rumeli topraklarında dolanmıştı. Sefil Ali'den kaçarken Rumeli topraklarına giderse orada da Sefil Ali'den kurtulamayabilirdi; çoğu yerlerini beraber dolaştıkları Rumeli Toprakları şurdan burdan dürteceği hatırlarını Sefil Ali kılığına sokarak Çerçi'yi kendi gönlüne komazdı. Bir vakitler can yoldaşlığı ettiğin biriyle dolaştığın topraklar yalnız kaldığında gözüne çöp gibi batar. Başka bir zaman olsa ağacı ağaçlıktan, pınarı pınarlıktan öte bir anlam taşımayan kırı bayırı can yoldaşından ayrı düştün mü her biri bir zehir oku olup da vurur gönlüne. Çerçi bunları bilmeyecek kadar budala değildi. Yıllar yılı taban teptiği Urumeli Toprakları her

geçişinde tanıdık bildik yüzleriyle bıldırdan kalma bir ömürün acısında hatırlanırken dahi Çerçi'yi bunalttığı olurdu; Sefil Ali ile birlikte çiğnedikleri yollar kim bilir nasıl ayağa kalkacaktı?

Onun için Urumeli Topraklarını onca zamanın hatırlarında bıraktı; Çerçi için yazılmamış bir defter gibi bomboş Anadolu Topraklarında kaderini yazmağı düşündü. Az zamanda çabuk ısındığı Sefil Ali ile de olsa Sefil Alisiz de olsa, Anadolu Toprakları Çerçi'nin hayatında yeri olmamış topraklardı; öyle bir ayna idi ki baktığın zaman ne kendini görebiliyordun ne de bir başkasını.

Lâkin vaktinden çok önce bunalttı Çerçi'yi. Daha İzmit'e gelmeden Anadolu Topraklarının Urumeli Topraklarına hiç mi hiç benzemediğinin farkına vardı; yeşil, git gide soluyordu... dağılıyor, olmadık yerde kelleşiyor, zamansız bir yorgunlukta yeşil tükeniyordu. Yelpük hastalığına tutulmuş insanların hırıltısı yahut soluyan otların mecalsizliği Anadolu Topraklarının yeşilinde veryansın etmişe benziyordu. Hâlbuki Urumeli Toprakları yeşili kusardı sanki; yeşili zorla sindirmiş, hatta sindiremediği için yeşil fazlalığından baş ağrıları çeken topraklardı. Öyleyken Çerçi bu yanı daha çok sevdi; Anadolu Topraklarındaki az yemenin açlığında arık kalmış yeşil, Urumeli Topraklarındaki çok yemenin doygunluğunda semirmiş yeşilin yanında daha bir candandı. Değilse bile, Çerçi'ye öyle geldi.

Oysaki İzmit'e kadar, İzmit'ten epeyce öteleri dahi, su demekti; deniz, delice dereler, bir hayli sık gözeler berekete uçuyordu. Yağmuru bol idi; bulutlar öğle sıcağında bile umut dökebileceğinin işmarında görünüyordu. Gel gör ki bir tekbaşınalık, bir gönlü kırıklık, bir kabuğuna çekilmiş yürek. Belki de böyle değildi; belki Çerçi'nin kendisi bir tekbaşınalığı, bir gönlü kırıklığı, bir kabuğuna çekilmiş yüreği sürüklediği için görebildiği her şeyin yüzünde kendi sürüklediğinin eşini görüyordu.

İzmit'te bir kere daha Edirne'ye dönmeği bu yüzden uzun uzun düşündü. Urumeli Topraklarından çok daha fazla sevdiği halde bu topraklarda gizlenmiş gibi gelen yalnızlığı her tırmandığı tepenin inişinde bir kere daha yaşayacaksa dönmemekte ayak direyişi delilik ile bir olacaktı. Fakat: «Sefil Ali Edirne'den çoktan ayrılmıştır» diye söylendi; «Nereye gittiğini de ancak Şeytan bilir, o bile bilemez. Habersiz ayrılışının farkına varabildiyse ne mutlu... aldığı buyruk düşlediği işlerden birineyse eve dönmeği dahi unutmuştur...»

O gün, kaçışına ayrılık deyip çıktı Çerçi; böylesi daha iyiydi, böylesinde bir gün karşılaşmak, buluşmak, dostluk tazeleyip yoldaşlığı yenilemek imkânı da vardı.

Dönmedi Edirne'ye.

İzmit'in iskele pazarında elinde kalan, biriken, elden çıkaramadığı malları satma çabasına daldı. Çoğu yumurtaydı, cevizdi, bademdi; buğday, bulgur, tarhana idi; bunun gibi değiş tokuş mallarıydı. Mal diyordu Çerçi bunlara, kazancının karşılığıydı. Bir küçük torba dolusu soğanı, biraz mercimeği bile vardı. Akçe dersen eh... bir kaç kuruşa akçe diyebilirsen... var idi. Anadolu Topraklarının İzmit'e kadar görüp tanıyabildiği köylüsünde bu akçe denilen meretin ya adı yoktu, değişikti ya da adı bilinen kendi bilinmez cinsten bir efsaneliği vardı. O yüzden kentliyle pek bir alışverişi bulunmayan Çerçi'nin cebine akçe yerine değiş tokuş malları giriyordu. Çorabını kendi ören, şalvarını kendi dokuyan, donunu gömleğini kendi emeğinde tezgâhlayan köylü buğdayını çeçleyip bulgurunu yarmasını da ayırınca Çerçi'ye kapı açacak ihtiyacı kalmıyordu. Aza alışmıştı, azı seviyordu. Yeniye hevesliydi ama, güvensiz bakıyordu; kendi eskisinin alıştığı güveninde yeniyi yadırgayan köylü gözlerini ilk gördüğünde Çerçi hayli umutsuzlanmıştı, «Hani bizim millet yeniyle deliyi pek severdi, nerde?» deyip içinden hayıflanmıştı. Gelgelelim İzmit'e doğru yaklaşıp bir iki hafta Anadolu Topraklarına alışınca bizim millet dediği köylünün yeniye de

deliye de hevesli oluşunun bir oyalanma isteğinden doğma olduğunu anladı. Yeni, aza alışan azı seven azla yetinmesini öğrenmiş tokgözlü bir hayatın tekdüzeliğinde bir gelip geçici değişiklik idi ve bu değişiklik de kısa bir oyalanma oluyordu. Tıpkı bir delinin akıllılar hayatına girişi ve o tekdüzeliği kopartışı gibi. Ne var ki sahiplenilir sahiplenilmez o heveslenilen yeni de eskiyiveriyor, ya alışıp eskimesinin güveninde unutuluyor yahut da güvensizliğin terk edilmişliğinde ilgisizliğe bırakılıyordu.

Urumeli Topraklarında iyi kötü de olsa çabuk akçe getiren pılı pırtı hesabına alışkın olan Çerçi bu yüzden ilk on gününü en kötü sıkıntılarda geçirmişti, bunalmıştı hatta. Şöyle böyle iki yıla yakın bir zamandır çerçiliğini Sefil Ali yoldaşlığına kapılanma sevdasından boşladığı için eli de ağzı da pas bağlamıştı. Çerçilikte yeri geldi mi de hem elini hem dilini bağlamasını bilir; alıcının iştahı yahut iştahsızlığı Çerçi'nin mihenk taşıdır. Lâkin Anadolu Topraklarının köylüsü ne iştahını ne iştahsızlığını belli ediyordu. Pılıya pırtıya da gönülsüz davranıyor, hele hele sırt çevirir hallerde bakıyordu. Allah'tan kadın cinsinin kızından gelinine incik boncuk merakı, eh biraz biraz da kınaya sürmeye yatkınlığı siftah kapısının açılmasına yetmiş tuzu, sabunu, toz boyası biberi derken o arada pılı pırtı da müşterisini bulmuştu. Bulmuştu bulmasına da hani akçe, nerdeydi? Akçenin yerine işte bunlar: yumurtalar, soğan, sarımsak, mercimek falan... Anlaşılan Urumeli Topraklarında bu kadar çok olmadığı haldeyken bile sevmediği değiş tokuş çerçiliğine bundan sonra eyvallah diyecekti.

Dedi de.

Gelgelelim bu deyiş gönlüne üzüntü olmadı. Aksine soğan sarımsak karışımında acıları lezzete çevirmiş bir tatlanma bulaştırdı. Kendinin olanı yapıyordu; bir başkasından aldığı buyruğun önü sıra koşmuyor kendi buyruğunu koğalıyordu. Ne hesap vereceği biri vardı ne de hesap soracağı.

Bir tek Tanrı'ydı boyun eğeceği, ötesi...?

Ötesi de elinde birikenleri şöyle bir hesaplıca akçeye çevirebilirse öyle pılıyı pırtıyı kendine yük etmemekti. Üç beş kalem öteberi ki kız gelin süsü için kına sürme cinsinden çoğunluğu olacaktı; bunların yanında tuzu biberi toz boyası sabun toprağı... bir de köylünün erkeği bu sonuncuları arıyordu hele demircisi olmayan köylerde... akçe getiren nesnelerdi; akçe getirmediği zaman sevap getiriyordu ki nasıl bir sevap olduğunu ışılayan gözlerden görmemenin mümkünü olamazdı. Ha bir de düven dişi için çakmaktaşı. Karnı doyurmada, üstüne başına giyinmede azı keramet bilen köylü nala, mıha, çakmaktaşına gelince kesesini açıyordu. Lâkin bu düşkünlüğü fırsat bellemedi Çerçi; umutlandı, fırsat belleme hevesi şeytan gözlerini açtı açmasına yüreğinde ama tezinden bastırdı yüreğinde ışılayan şeytan gözlerini. O anda, kendini, can çekişen bir ceylanın gönlüne göz dikmiş bir uğursuza benzetmişti, imrenmişti. «Ben böyle düşünmezdim, düşünmezdim, Tanrı'm düşünmezdim» diye söylenip durmuş, o günece bilmediği bir acayip titremede üşür gibi kötülüyerek: «Şaşırtma beni; şaşırtma beni, şaşırtma!» diyen yüreği karanlıklarda bunalarak ışıklara yalvarmıştı.

O gün bu gün şaşırmamıştı bir daha; malın değerinden ne fazla istemişti ne de eksiğini. Gelgelelim sattığına karşı aldıklarını elden çıkaramamanın derdine düşmüştü bu sefer de.

Çerçilik bu idi, ötesi yok. Sevse de sevmese de; istese de istemese de çerçilik bu idi; kimse de: «Sen çerçi olmak zorundasın arkadaş!» deyip zorlamamıştı. «Kader!» Yok hayır değildi, kader değildi; kaderin dışında bir şey idi bu, gönül idi. Sefil Ali'nin yanındayken anlamıştı aslında. Şimdi, İzmit'in İskele Pazarı'nda elinde birikmiş değiş tokuş mallarına alıcı beklerken de çerçiliğe soyunuşunda kaderin değil gönlünün yazgısı olduğuna inanıyordu. Alıcı çıkmasa da inanacaktı. İkindi ezanının eli kulağında olmasına, pazarın

tadının çoktan kaçmasına rağmen bu boş ve tatsız bekleyişte bile bir huzur vardı: umut idi sonu.

O umudu çerçilikten başka bir zeneatta bulamayacağından o kadar, o kadar, o kadar emin idi ki. Bu güven bile yetişirdi tek başına bir hayat için; bu güveni başka hangi zeneatta duyabilir, başka hangi hayatta yaşayabilirdi.

Kuşku muydu yoksa?

Sefil Ali'den ayrıldığı, yeni baştan çerçiliğe döndüğü için, bu yüzden de şu kadar gündür bir türlü gelmeyen alıcısını beklemek sıkıntısını yüklendiği bu değiş tokuş mallarına bağlanıp kalışının usancını susturma çabasıyla çerçiliğe övgüler dizmeğe mi yelteniyordu?

«Yok, hayır, değil; ondan değil;» mırıltısına dalmış iken ikindi ezanı da elini kulağına attı. Yanık, uykularda arınmış bir gönül sesi hemen yakınlarda bir minareden süzüle süzüle indi. Çerçi'ye, beklediği umudun müjdesi biçiminde geldi. Yaradan yarattığını unutmuyordu; nerede olursa olsun, göklerde yahut yeryüzünde, görünene görünmeyene sinmiş yarattıklarının umutsuzluğuna merhemini gönderecek zamana hazır olarak bekliyordu. Şu ikindi ezanı, süzülüp gelen yanık ve uykularda arınmış seslerde Tanrı'nın iyileştirici merhemlerinden biriydi. Çerçi, ezanın ilk Allahuekberinde bir cami içinde cemaat arasında ısınmayı arzuladı; gönlünde yalnızlaşıvermiş bir üşüme kıpırdamıştı. Ezanın çağıran sesine uyanmış bir üşüme de olabilirdi. Epeyden beri tadı kaçmış olan pazarın ezanla beraber boşalmış olduğunu, görünen ikindi gölgelerinin de boşalmakta devam ettiğini gördü. Pazar yeri ikindi ezanını çoktandır suya hasret bir çorak toprağın yanışında içmekteydi; camiye doğrulanlar suya dönen yaprak kımıldanmalarında...

Sabah ekmeğinden bu yana ağzına bir lokma atmadığını, bir damla su içmediğini hatırladı. Evebilirse farza yetişir abdest alırken susuzluğunu giderebilirdi.

O niyetle toparlanmağa el attı..

Gelgelelim niyeti yarı yolda kaldı.

İskeleden bu yana üç beş kişi gelmekteydi. Seçebildiği kadarıyla yabancı kâfirin giydiklerinden giyinmişlerdi. Sakıncası olanların gelişinde bir ürkekliği getiriyorlardı. İskeleye yanaşmış gemi yavrusu bir yelkenli görünüyordu. Gelenler ondan inmiş olmalıydı hem de gelişlerine bakılırsa geliş Çerçi'yi annacına almıştı.

Çerçi'de bir ikinciklenme; toparlansın mı gelişin kendisini annacına almış olmasını mı beklesin? Sonlarına doğru daha bir çağırıcı olan, bu dünyayı bütünlemeğe azmetmiş bir güzelliği tüllendiren ezan Çerçi'yi alıp götürüyor ama yaklaştıkça kâfir giyimleri iyice belli olmuş üç beş yabancının özünü doğrulayıp gelişi ezanın alıp götürdüğü aynı Çerçi'yi eteğinden tutup geri çekiyordu. Bir an o alıp götürüş ile bu geri çekiş arasında bocalayıp duran Çerçi ne yapacağını bilemedi. Ezana uyup giderse cami içi cemaatinde gönlünde uyanıveren üşüme yalnızlaşması ısınacak, gelenlere umutlanıp kalırsa elinde kalan birikmiş değiş tokuş mallarından kurtulacaktı. Üstelik sakıncalı gelişin sürüklediği ürkeklik de meraklandırmıştı.

Ayak sürüdü.

İkindi ezanının güz güzellenmesinde gezinen son çağırışını duymamak için sağır olmadığına, olamadığına yana yakıla gözlerini gelenlere dikti.

Gelenler, konuşmasalar da, giyinişlerinden buraların hayli yabancısı kâfir soyundan olduklarını belli edecek süslerde giyinmişlerdi; pırıltılar, zengin kumaş dokuması, işlemeli bir bolluk hemen göze batıyordu. En baştakinde enine boyuna taşmış bir iri kıyım zenginlik ötekileri gölgeye aldığını belli ediyordu. Ötekiler de gölgede adam olduklarını saklar gibi durmuyorlardı zaten. Biri çok kötü bir Türkçe konuşuyordu; eğer konuştuğu gaklamaya bir dil, hele Türkçe denirse. Diğerleri o kadarını da beceremiyordu.

Doğrudan gelip Çerçi'de durmuşlardı. Hoş, pazar yerin-

de başka bir satıcı da hemen hemen yok gibiydi ve Çerçi gelenlere tek yakın olandı.

Bakmışlar, burun kıvırmışlar, gördüklerini az bulmuşlardı. Çok kötü Türkçe konuşanın gaklaması, ötekilerinin kendi dillerinde çabuk çabuk konuşarak Çerçi'nin mallarını yoklamaları, malların almak istediklerinden az olduğunu anlatmak didinmesi halindeydi ama Çerçi ne yapsın? Elinde olanı bu kadardı. Keşke daha olsa idi de satsaydı, istemez miydi hiç? Bunları anlatmağa çalışıyordu o da yabancılara; anlatabildiğini sanmıyordu. O ara yanlarına sokulan bir İzmitliye bu yabancıların dilini anlayıp anlamadığını bile sordu ki yabancılara bir kolaylık göstere. Lâkin İzmitli de bilmiyordu konuşulan dili.

Yabancı zengin konuşurken sağı solu da kolaçan etmekten geri durmuyordu. Sakıncalı gelişlerinde sürüklenmekte olan ürkeklik alış veriş edişlerinde de görünmekteydi. Tezlenen, alacağını alıp savuşmak isteyen bir evme. Belki de bu yüzden yanındakilerden zengin görünen iri kıyım yabancı kesesinden bir kâfir altını çıkarıp Çerçi'ye fırlattı. Çerçi öyle bir fırlatışa alışık olmadığı için tutamadığından yere düşen altına bakakaldı. Bu altın bu mallara karşılık olmamalıydı herhâlde. Anladığı kadarıyla yabancılar neyi var neyi yoksa hepsini satın almışlardı ama verdikleri bu altının üstünü verecek akçeyi nerden bulacaktı Çerçi? Veremeyeceğine göre de ayağına kadar gelmiş olan niğmet geri gidecek yoksulluk belâsına kazanacağı üç beş kuruşu kaybetmek şöyle dursun birikmiş mallarının tümünden birden kurtulmak imkânını da elden kaçıracaktı. Böylesine yağlı bir müşteri ömür boyu ya bir ya iki kere çıkardı karşına üç kere çıktığını gören olmamıştı şimdiyece. Çerçi bir kere bile çıktığını hatırlamıyordu.

En iyisi adamın bir sarı pul değerindeymiş gibi fırlattığı altını alıp geri vermekti. Kaderin uğursuz yüzüne içinden vere veriştire altını almak için eğilen Çerçi yabancıların mal-

ları torbalamakta olduğunu gördü. Zengin alıcı da iskelenin yolunu tutmuştu. Alış verişe bitmiş gözüyle bakıyorlardı anlaşılan, mallar artık kendilerinin idi.

Çerçi'nin aklı almadı bu alışverişi. Kaptığı altını malları torbalayan adamlara uzattı, bu altının bu mallar için fazla, çok fazla olduğunu anlatmak için çırpındı. Aldıran olmadı; gülüştüler hatta. Çerçi de onları bırakıp efendilerinin ardından seğirtti ama nafile. Adama derdini anlatamadı, anlatmasını bilemedi. Hatta adam verdiği altını Çerçi'nin az bulduğunu sanarak terslendi bile.

Altın Çerçi'nin parmaklarında, Çerçi altına yapışık, kalakaldı.

Adamlardan biri yumurtalara sahiplenmiş ötekiler torbacıklara; gülüşmemsi bakışlarda Çerçi'nin yanından sıyrılıp efendilerinin ardına düştüler. Çerçi bir kere de bunlara dert anlatmağa yeltendi, o da boşa gitti.

Gidenlerin ardından, birilerini kandırmiş olmanın, birilerinden hak etmemiş olduğu bir parayı almanın acınmasında bakıp durdu. Bir ara parmaklarının ucundaki altın düşecek gibi oldu; nedense ısınmış, ısınmış, ısınmıştı; parmaklarının ucunu yakacak hâle gelmişti.

O zaman Çerçi tatsız bir alışverişin can sıkıntısında döndü. Ötede, az biraz uzakta olanları görmüş olan İzmitli, Çerçi'yi kınayan gözlerini dikmiş bakmaktaydı. Bu sefer de İzmitliden utandı Çerçi. Boynunu büküp yanaştı. Mallarını değerinin çok üstünde satın alanlara anlatamadığı derdini İzmitliye anlatabileceğini sandı. Gel gör ki onunda kınayan gözleri öyle pek dert anlayacak cinslerden görünmüyordu. Nitekim daha Çerçi ağzını açmadan İzmitli: «Yazık!» dedi. İp inceliğinde bir sesi vardı. Adamın, iki ön dişi kırıktı, ip inceliğindeki sesi o kırıktan ıslıklanarak çıkıyordu. «Yazık sana!» dedi. «Elin dil bilmez yabancı kâfirine üç kuruşluk malını bir altına sattın da zengin mi oldun? Sağlığına mı harcayacağını sanırsın?»

Çerçi, taş olsa kımıldardı yine de, taştan beter oldu. Kırık dökük bir utanmada gözlerini İzmitliden kaçıracak yer ararken: «Bre kardaş» deyip söylendi; «Sen de gördün… benim suçum… anlatamadım bre kardaş derdimi anlatamadım bre ben!»

İzmitli katı acımasızdı: «Verseydin üstünü altının... vermeğe yeltendin mi?»

«Vardı da mı vermedim sanırsın kardaş? Neyi vereydim ki, nasıl vereydim ki...» derken Çerçi yenini yöresini gösteriyor akçesi olmadığını anlatmağa çalışıyordu: «Bizde akçe ne gezer? Varlığımızdan mi vermedik, yokluğumuzdan mı veremedik... Hani... nerde?»

«Çerçi değil misiniz, beleşten kazanmanın ustası değil misiniz? Bre ne yapacaksınız onca kazancı mezara mı götüreceksiniz? Müslümanın köylüsünü sağdığınız yetmez elin gâvurunun dil bilmezliğini de fırsat bellersiniz, tuh!..»

Çerçi İzmitliye deli oluyor, zaten yüreğini kemiren ezikliği dökecek öfkeler aranıyordu ama karşısında dırlanıp duran katı acımasızlığın da yerden göğece haklı olduğuna inandığından ağız açacak dermanı bulamıyordu kendisinde. O sırada az önce gemi yavrusu yelkenlilerine binmiş olan alıcılardan ikisinin iskelede görünüp bu yana gelmesini minnet bilip İzmitliyi bıraktı gelenlere doğru çaptı. İzmitli de yere tükürerek pazarın öte yanına doğru uzaklaştı.

Çerçi gelen iki kişiden biraz umutlanmıştı. Verdikleri altına karşı aldıklarının azlığını anlamış olduklarını sanıyor, onlardan önce davranıp paralarını geri vermeği düşünüyordu. Hatta mallarını geri de istemeyecekti. İzmitlinin çerçilere küllenmiş acımasızlığı gönül kökünde zehirlendikçe zehirlenmekteydi. Eğer kâfirlerin altınını geri verirse, üstüne üstlük kendi mallarını da heriflere bağışlarsa dönüp İzmitliye varacak, onca katı kinini bir güzel adamın ağzına tıkayacaktı; söyleyecek, söyleyecek, söyleyecekti... zehirini kusarcasına!

Gelgelelim yine düşündüğünün tersi oldu Çerçi'nin...

Yelkenliden çıkıp gelen iki yabancı, ikisi de az önce alış veriş edenlerin arasında olup Çerçi'yi tanıdıkları halde tanımamış gibi geçip gittiler. Çerçi bir kere daha derdini anlatamamış olmasının acınmasında körlendi; yetmiyormuş gibi İzmitlinin zehirlemesi de gönlünde kabara kabara taşmış yüreğini çepeçevre kıskacına almıştı. Ne yapsın? Eli böğründe durmak da bir işe yaramıyacağına, hele hele yanından tanımadan geçip giden kâfirlere dert anlatmanın imkânı da bulunamayacağına göre; Çerçi camiye gidip kirinden arınmaktan başka çare göremedi. İkindi ezanının o yavru balaban çağırışına seğirtip gitmemiş olmanın cezasını çekiyordu. Bundan o kadar emin idi ki sabahlara kadar nafile namazlar kılsa, yıllar boyu yalvarıp yakarsa cezasının bağışlanmayacağını muhakkak biliyordu. İkindi namazının farzı belki de bitmek üzereydi. Duaya yetişebilirse, dua sonu cami yalnızlığında arınmağa çalışacaktı sonra da?. Evet sonra da Kadıya gidecek, olanı biteni anlatacak, ne yapması gerektiğini soracaktı.

Artık Kadı ne derse ona uyacaktı.

Hâlâ avucunda yabancı bir ateş halinde yanmakta olan kâfir altınının günahından kurtarsa kurtarsa Çerçi'yi, Kadı Beğ'in sözleri kurtarabilir.

Camiye giderken bir ara o kâfir altınını, Kadı Beğ'in cevabından önce de değerlendirebileceğini düşündü. Üç aşağı beş yukarı kâfirlerin almış olduğu malların kaç akçe tutabileceğini bilmekteydi. O kadarını ayırıp kalanı ile yenileyeceği mallarını ayrı satar, hesabını ayrı tutar satışından gelecek parayı ya fakire fıkaraya dağıtır, yahut da Tekkeye verebilirdi. Böylece bir yükten kurtulmuş olurdu.»

Abdest alırken iyi bir ata ihtiyacı olduğunu da düşündü.

Kendi atı şöyle böyle idi. Zor kötek idare ediyordu. İyi bir at hem işi arttırır, hem daha fazla mal taşırdı. Daha fazla mal da daha fazla akçe getirmez miydi bre? Fakir fukaraya dağıtacaksa daha fazlasını dayatmak. Tekkeye verecekse daha

fazlasını vermek kötü mü olurdu yani?

Daldığı düşünceleri Çerçi'yi iki defa abdest almak zorunda bıraktı. Birincisinde ya sırayı şaşırmış ya bir noksanı olmuştu. Abdestini yenilerken bu defa aklını düşüncelerden arıttı. Ne olursa olsun Kadı Beğ'e gidecekti. Sonradan düşündüklerinin de olurunu olmazını soracaktı.

Ne var ki Kadı Beğ'e çıkmak nasip olmadı Çerçi'ye.

Kadı Beğ geldi.

Hem de kolcusuyla geldi Çerçi'nin ayağına. Kolcunun yanında da o İzmitli vardı, sözleri hâlâ kınayıcı bakışları hâlâ zehirliydi. Nasıl anlattıysa neler dediyse Kadı Beğ'in Çerçi'ye saldığı kolcu da pek insaflı bakmamaktaydı. Buna rağmen sevindi denilebilir Çerçi. Camide bir hayli durulduğu, kâfir altınının günah yükü eski ateşini cami içi serinliğinde söndürür gibi olduğu için Çerçi'nin Kadı Beğ'e gidişi belki de geçikecek, daha sonraki günlere daha sonraki şehirlerin Kadı Beğlerine gitmek oyalanmasına kalacak, sürüncemelerde çürüyecekti git gide de. Kadı Beğ'in çağırışını minnet bildi.

Dil bilmez yabancı kâfirine değerinden fazlasına mal satmaktan suçlanıyordu. Çerçi de öyle bir suç işlemediğini, işlemeyi düşünmediğini bile, anlatırken olaydan bu yana ilk defa kendisini dinleyen bir kulak bulmuş olmanın rahatlamasındaydı her şeyden önce. Üstelik Sefil Ali'den ayrıldı ayrılalı ilk defa köylülerin dışında birilerine uzun uzun derdini anlatmaktaydı. Kendi derdini hemi de... Suçlamalara karşılık bir öz savunmasında olduğunu bile bile... Bundan da ayrı bir haz duyuyordu...

Kadı Beğ Çerçi'nin anlattıklarına inanmış görünüyordu. Yalansızlığı belli bir ses, inandırıcılığı açık sözler, gönlünden geleni döken bir dil idi dinledikleri. İzmitlinin, hem tanık hem haber verici olarak söylediklerinde imrenmiş bir hasedin kini kokmaktayken bu Çerçi'nin anlattıkları gün ışığının aydınlığında bir ısınmışlık idi. Kadı Beğ yine de elin yabancı kâfirini dinlemeyi bekliyordu.

Bu sefer çifte kolcular salındı. Bir yandan şehir içinde iki yabancı aranırken öte yandan iskeledeki gemi yavrusu yelkenliye adam yollandı. Yelkenli eğer denize açıldı ise gidilecek, yolundan döndürülecek. Çerçi'den malı alan zengin görünüşlü iri kıyım kâfir Kadı Beğ'e getirilecekti. Getirilmede bir gecikme olursa o vakte kadar da Çerçi İzmit'in dışına çıkamayacaktı. Hangi handa kalıyorsa o hancı Çerçi'den sorumlu tutulacaktı.

Hapiste saklasalar dahi razı olacaktı Çerçi, değil İzmit'te serbest dolaşmasına izin verilmek, bir dam altında bekletilmeye de razıydı. Bir ara sahiplenir gibi olduğu o yüzden abdest tazelemek zorunda kaldığı kâfir altınının günahından kurtulacaktı ya sonunda; ne olursa olsun, bekleyecekti.

Beklemesi uzun sürmedi.

Yabancı kâfirler henüz denize açılmamış olduklarından kolay bulundular, iri kıyım zengin kâfir de kadı Beğ'e gelmekte zorluk çıkarmadı. Böylece de yabancı kâfirlerin kimlikleri belli oldu. Doğru ise eğer Bizans İmparatoru'nun elçisi idi yelkenlinin sahibi. İri kıyım zengin kafir de Bizans İmparatoru'nun Sır Kâtibi idi. Nereye gideceklerini yahut nereden geldiklerini söylemiyorlardı ama karaya çıkmalarına izinli olmadıklarını, yiyeceklerini yeterli görmedikleri için izinsiz karaya çıkıp yiyecek almak zorunda kaldıklarını, tercüman aracılığı ile, o da biraz üstü kapalıca anlattılar. Çerçi iri kıyım Sır Kâtibine, gözleri yapışmışçasına bakıyordu.

Biran önce alış veriş işini o kâfirin, altınını nasıl fırlattığını anlatmasını istiyordu. Anlattığı an yüreğindeki zehirden kurtulacaktı.

İri kıyım Sır Kâtibi yine tercüman aracılığı ile onu da anlattı. «Karaya izinsiz çıkmıştık» dedi. Alacağımızı alıp hemen dönecek idik. Pazarda bu satıcıdan başka kalmamış gibiydi... Türkçe'yi de iyi bilen biri yoktu yanımızda. Yelkenlideydi... Aldıklarımız bize yetmezdi ama vaktimiz de yoktu. Aldıklarımızın bir altın etmeyeceğini ben de biliyo-

rum gönlümden koptu... Bir altın verdim, değerinden fazlasını verdim, aşağısını vermedik mi... Suç mu?»

Kadı Beğ Sır Kâtibini cevaplamadı. Çerçi'ye sattığı malların değerini sordu. O da aklına geleni söyleyiverdi. Gerçek değer miydi değil miydi? O anda düşünemedi Kadı Beğ de derinine inmedi. Çerçi'ye inanmıştı.

Altın oracıkta bozduruldu. Sattığı malın tutarı Çerçi'ye üst yanı Sır Kâtibine verildi. İş bitince Kadı Beğ Sır Kâtibine: «Kimliğiniz beni ilgilendirmez,» dedi. «Karaya çıkmak izniniz yok iken çıkmış olmanızı da aç kalmama sebebine bağladığım için üzerinde durmayacağım. Lâkin sordun söyleyim. Sizin Bizansınızda nasıldır bilemem fakat bizde bir malı değerinden fazlasına satmak haramdır, hemi de suçtur. Amma bir mala değerinden fazlasını vermek de haramdır ve dahi suçtur. Zengin olabilirsiniz, ülkenizde alışmış olabilirsiniz orası sizin bileceğiniz bir iştir. Bir mala, paranıza güvenerek değerinden fazlasını verip almak ahlaksızlıktır. Bizans'ta ahlaksızlık olarak bilinmemesi durumu değiştirmez. Şimdiden öğrenmiş olmanız bir gün işinize yarayabilir.»

Bizans İmparatorunun iri kıyımdan, zengin Sır Kâtibi Kadı Beğ'in sözlerini tercümanın ağzından, küçümseyen bir havada dinlemiş, asıl korkusu olan izinsiz karaya çıkmaktan suçlanmayacaklarını anlayınca geri yanına bütün bütüne ilgisizlenmişti. O ilgisizlik içinde Kadı Beğ'in son sözüne, Bizans Saraylarının alıştırılmış nezaketiyle teşekkür etti: «Bir daha böyle bir duruma düşmeyeceğim için öğrendiğimiz pek işe yaramayacak sayın yargıcım» dedi. «Sizleri boş yere yormuş olduk, özür dilerim...»

Bizans Saraylarında alıştırılmış bir nezaketin örttüğü sözlerde yargılamayı alaya alan bir tavır vardı ama ustalıkla gizlenmiş olduğundan hemen anlaşılması kolayına olmuyordu. Kadı Beğ anlamazlıktan geldi lâkin cevabını esirgemedi: «Haklısınız» dedi. «Ben de sizin bu olaydan sonra, bizim anlayışımızı yaşayarak öğrendiğiniz için böyle bir duruma

düşmeyeceğinize inanıyorum. Ama, Bizans'ta davranışlarınızı değiştirmeyeceksiniz, Bizans'ta alıştıklarınızı devam ettireceksiniz. Bu da bizim inancımızın Bizans'a gelmesini kolaylaştıracak. Siz de bilirsiniz ki iyi her zaman kötüyü esir eder. O zamana kadar yaşamanızı dilerim Sır Kâtibi, iyinin Bizans'ta kötüyü esir ettiğini görebilmeniz için Ulu Tanrı'nın size uzun bir ömür vermesi için dua edeceğim, yolunuz açık olsun.»

Çerçi olayı çabuk unuttu da Kadı Beğ'in Bizans Sır Kâtibi için Ulu Tanrı'dan uzun ömürler dileyen duasını bir türlü unutamadı. O günden nice sonraları, İzmit'ten pek çok uzak köylerde bile İzmit'in İskele pazarında bir ikindi ezanı elini kulağına attığında başlayan bu olayı hatırladığında aklına Kadı Beğ'in duası geldi ve her geldiğinde de bir sürü sorular Çerçi'nin pek de geniş sayılamayacak aklına üst üste yığıldı. Edirne'den öylece uzaklaşmış Sefil Ali'yi Anadolu topraklarının uzaklıklarına gömdükçe gömmüştü. Sanki doğdu doğalı kemik yakınlığında yerleşmiş o yalnızlığı, en güvenilir bir yoldaşlık haline gelmişti. Artık uzaklıklara gömülen Sefil Ali, eski ama yakın bir vaktin hoş bir dostluğu olarak hatıraları ile yoldaş olabiliyor, vakitli vakitsiz buğulanan bir özlemde canlanabiliyordu.

Çerçi her zamankinden çok yalnızlığını yoldaş edinmenin güvenini duyuyor, Sefil Ali özleminden debreşir olunca birbirlerinden hiç bir zaman ayrılamayacaklarından emin olduğu yalnızlığına daha da bel bağlayarak sarılıyordu.

Gel gelelim Sefil Ali de pek kolay bırakmıyordu yakasını Çerçi'nin bir bu dert işte; bir de aklına geldikçe İzmit'teki Kadı Beğ'in Bizans'ın Sır Kâtibine uzun ömür dileyen duasında sıralanan soruların derdi olmasa Çerçi, Anadolu topraklarında her yeni gördüğü lâkin birbirinden hiç mi hiç ayrıcalığı bulunmayan köylüsü ile kentlisi ile köyler ve kentlerden, olduğundan çok daha fazla hoşlanacaktı. Yıllar yılı bu

köylerde bu kentlerde ve bu insanlar arasında doğup büyümüş sanıyordu kendisini. Urumeli topraklarındaki insanlarından biraz değişik olsalar da mayada hiçbir ayrıcalıkları yoktu.. Nasıl o yan toprakların yeşili semirmenin pırpırında oynaşıyor, bu yan toprakların yeşili arıklaşmış bir açlığı doyuramamanın zahmetini çekiyor ise; tıpkı öyle, insanları da, yeşilin semirmesiyle arklaşması arasındaki genişliğin yahut darlığın ciğerinde nefes alıyordu ama darlığın ciğeri nefesin kıymetini daha çok biliyordu galiba; Çerçi'ye öyle geldiği için de daldıkça dalıyordu. Anadolu topraklarının ciğerine.

Kazanıyordu da.

Değiş tokuş mallarının yanı sıra, cebine akçelerin girdiğini de hem de epeyce; görüyordu. Değiş tokuş malları da pek fazla elinde kalmıyor.. sıkıntı vermiyordu. Bu taraflarda artık nelerin daha çok alıcı bulduğunu, nelerin çok az satıldığını yahut hiç satılmayacağını öğrenmişti!.. Gün doğumu ile başlayan gün batımıyla bitiveren, bilemedin yatsı namazından hemen sonra, yüzde yüz susan bir hayat ki satın alacağı nesne o kadar az idi. Çerçi bazan böylesine bir azlığın nasıl olup da öylesine bir canlılığı ayakta tutabildiğine şaşıp kalırdı. Ama şaşıp kalışı hiç bir zaman kendisine bir ayrı dert olmadı. Çünkü özü de o azlığın can verdiği bitmek tükenmek bilmez bir diriliş örneği idi. Onca dağı tepeyi, onca kırı bayırı dolanışı küçücük, azıcık ihtiyaçların giderilmesiyle yetinebiliyordu.

Kastamonu'da idi yanılmıyorsa... Dikine, doğrulayıp Ankara üstüne inmeyi düşünürken yolu sapmış daha bu yana kaymış adımı Kastamonu olduğu ilin topraklarını adımlamıştı. Bir Cuma Hutbesinde idi belki; belki de bir ikindi vaazında idi. Hocayı dinlerken bir sözü aklına saplanıp kalmıştı: «Baklava börek de yeyip doyan acıkır, peynir ekmek de. Yarım saat sonra yediğin baklava börekten de kalan nesne aynı nesnedir, peynir ekmekten de; gönlün aç ise, yüreğin doymamış ise, her gün baklava börek yeyip kursağı-

nı doyurmuş olsan, peynir ekmek yiyenden daha tok gezmiş olamazsın. Peygamberimizin bir tek hurmayla açlığını giderdiği günleri aklımızdan çıkarmayalım. İnsanların dış görünüşünü ıncık boncukla, ipeklilerle kutnu kumaşlarla süslemek neye yarar?.. Sen insanların yüreğini, sen insanların gönüllerini süsleyebiliyor musun?.. İnsanları ıncık boncuğa süse altuna heveslendirmek insanları eziyete heveslendirmektir; insanları eziyete heveslendirdin mi de, senin cebin para görür. Ama, insanların kökü kurur, kurudukça da senden daha çok ister; senden daha çok istedi mi de sana esir olur; sana esir olunca da sana tapmaya başlar; sana tapmaya başlayınca da seni yok etmeyi düşünür ne yapacaksın o vakit?.. Kendini kurtarmak için seni yok etmeyi düşüneni ezmeye çalışacaksın. İşte o zaman firavunlaşacaksın, kendi kuyunu kendin kazacaksın. Kendi kuyusunu kendi kazanlarda akıl da yoktur. Baklava börekle karın doyuranların, ipekliler kutnu kumaşlarla dış görünüşünü süsleyenlerin evlerinde daha çok açlık, daha çok çıplaklık vardır. Çünkü yürekleri açtır, çünkü gönülleri çirkindir; açlıklarını gidermek için durmadan yiyecekler çirkin çıplaklıklarını örtmek için, durmadan giyineceklerdir; daha daha giyeceklerdir. Firavun olmamak istiyorsanız insanlara ihtiyacı olanı verin. Firavun olmamak istiyorsanız ihtiyacınızdan ötesine karışmayınız.»

O gün bugün Çerçi, insanların ihtiyacını taşıdı, köylere de kentlere de gel gör ki, yine de günün birinde bir üçüncü dert eklendi öteki iki derdinin yanı başına: Sefil Ali'nin yanından habersizce ayrılmış olması... Biri bu idi, özlemlerde görünüyordu çoğuncası. İzmit Kadısının Sır Kâtibine uzun ömür dileyişi idi ikincisi: Bu da sorular halinde aklını kıskaçlara alıyordu. Üçüncüsüne de gene Kastamonu'da yakalandı; handa uyumak üzere iken İzmit Kadısını düşünürken o vakitten bu yana unutmuş olduğu bir ayrıntıyı hatırlayıvermişti; Sır Kâtibine sattığı malların değerini, Kadı Bey sorunca oracıkta pek fazla düşünmeden aklına gelen bir gelişigüzel

rakkamda belirtivermiş olmasını! Doğru bir rakam değildi o, gerçek değerden fazla idi. Ne var ki geç, çok geç hatırlamıştı ve artık geri dönmenin mümkünü de yoktu. Dönse bile Sır Kâtibini nasıl bulabilirdi?..

Hatırladığı anda uykusu kaçmış düşüne düşüne çıldıracak gibi olmuştu. Aradan bir hayli zaman geçmesine rağmen Sır Kâtibine sattıklarını bir bir göz önüne getirmiş fazla fazla hesaplamış lâkin Kadı Beğ'in odasında ağzından çıkan rakamın akçe olarak eline geçmesini yine de fazla bulmuştu. Sabah Ezanı Kastamonu'nun dört bir yanından gürül gürül çağıldayıp karanlık uykuları söküp götürürken bile Çerçi, hakkı olmadan aldığı akçelerin yükünden kurtulamamıştı; ne yaptı ise, ne kadar unutmağa çalıştıysa para etmemiş, hem de bir kâfirin iki üç akçelik hakkı yüreğini gönlünü daracık aklını cibreye çevirmiş mengenelerde ezmişti sanki.

O uykusuz gecesinin sabahında üçü de bir ayrı kurt oyuşunda içini kemire kemire nerede ise çökertecek hale gelmiş üç dert yükü ile Çerçi Kastamonu'dan da ayrılmıştı.

Çerçilik miydi yaptığı, ondan sonra tekke tekke Şeyh Şeyh dolaşıp, derdine derman aramak mıydı Allah bilir...

Hani bıraksa da Çerçiliği, dervişliğe soyunsa daha iyi olacaktı ama, böylesi kurtlanmış bir gönül ile Dervişliğe soyunmaya da cesaret edemiyordu.

Gel gelelim Tekkeler de Şeyhler de Çerçi'nin derdine pek derman olamamıştı. Fakat gire çıka bir şey öğrenmişti, o vakte kadar hemen hemen hiç alıcı gözle bakmadığı, arada bir düşündüğü olursa o vakit de bu dünyadan çok öteki dünya için özlerini seferber etmiş insanlar sandığı dervişlerin hiç de öyle olmadığını görmüştü. Taş kerpiç ağaç kiremit gibi bu dünyanın varlıklarından örüldükleri halde bu dünya ile hiçbir ilgisi olmadığını, yapı görünüşleriyle bu dünyaya oturmuş olmalarına rağmen içeriye girilir girilmez öte dünyaya adım atılacak sandığı tekkelerin her şeyleriyle bu dünyayı ilgilendirdiğini bu dünya için yapılmış yapılar olduğunu fark

edivermişti. Şeyhler öteki dünyaya bakar görünürken, aslında bu dünyaya, dönüktüler. Sanki bu dünyayı görebilmek için öte dünyaya bakıyorlardı. Azla yetinen, azda yaşamaya çalışan köylüsünün kentlisinin azın içinden ayırıp tekkeye getirdikleri, varsılından yoksula bu dünyada yaşayanların gönlünden kopup ellerinden tekkeye dökülenler orada birikiyor oradan yine bu dünyaya dağılıyordu; oradan bu dünyaya dağılırken de bollaşarak dağılıyordu işin tuhafı. Tekkeler koca bir ambardı sanki. Dervişler birer çuval yahut küp idi ve bu dünya için dolup bu dünya için boşalıyorlardı.

Böyle olduğu halde Çerçi'nin derdine derman olamadılar. Oldularsa da yarım oldular tam tamamına derman olduğunu sanmadı Çerçi, çünkü Osmancık'a geldiği günlerde dahi üç derdin üçü bir olmuş Çerçi'ye rahat vermemekte devam ediyordu.

Osmancıkta kime sorduysa derman olacak kişinin hoca olabileceğini salık verdi. Ak Hoca medresede ders veriyordu. Arada bir o da cumalarda canı istedi mi cami derslerine geldiği olurdu. Sözü ak, yüzü ak, yadından bilenlerin dediğine bakılırsa yüreği de gönlü de ak bir kişi idi. Adı Şemseddin, az biraz kibirliydi... Kendini beğenmiş görünür bir hali vardı, ama gençliğinden gelme olmalıydı. O kadarcığı da hoş görülmeliydi artık o yaşta o bilginin sahibi oldun mu sen de kendini beğenirsin beğenmez misin?

Kalktı, Çerçi Ak Hoca'ya gitti başka çaresi yoktu.

Köse miydi ne, Ak Hoca dedikleri bu adam? Değilse eğer, köse değilse köseye yakın görünüyordu. Osmancık kasabasında herkesin Ak Hoca deyişi bu yüzden olmalıydı. Yüzü pırıl pırıldı; öyle bir pırıl pırıllık ki yüze görülesi bir aklık vermedeydi.

Daha sonra yakından bakınca bu yüze Çerçi, köselik sandığı kılsızlığın özene bezene tıraş olmuş insanda, hemen saygı biraz da garip bir çekiniş bırakan bir genç erkek yüzü olduğunu anladı. Ak Hoca adıyla Şemseddinliğini neredeyse

unutturmuş olan bu genç erkek yüzünden taşan özene bezene yerleştirilmiş bakım, Ak Hoca'nın bütün görünüşüne sinmişti. Başındaki sarığın oradaki duruşu, gevşek sanılan bir sımsıkılıkta sarılışı, sarılışın kıvrımlarındaki gölgenin ak olsa toz kabul etmemesi, başka bir aklığın kısa sayılacak bir boya inivermiş olan cüppesindeki aklıkla yarışması ayrı bir muntazamlık, ayrı bir mükemmellik halindeydi. Çerçi Ak Hoca'nın gözlerine baktığından gözlerinde duru bir aklıkla değilse muhakkak akça bakmakta olduğunu sandı, hâlbuki Hoca'nın göz bebeklerinin kara ışığını daha yanına yanaşmadan fark etmişti. Yanına yanaştığında ise Çerçi bir süre konuşamadı. Ak Hoca, baştan sona görünen aklığını tozlandıracak bir söz kabul etmez görünümünde idi. Çerçi de onun için ağzından çıkacak ilk sözün toz kirinden arınmış olması gerektiğini düşünerek dilinin ucunda oğul vermiş arılar gibi salkımlanmış kelimelerin tozsuz olanını seçmesi gerektiğini hissetmişti. Ak Hoca denilen bu genç adam sarığının hemen altında daralmış bir alnın sakladığı onca bilgilerin de görünüşündeki aklığa eş olduğunu gözlere sokmak istercesine bakıyordu.

Dedikleri gibi kendini beğenmiş, anlatılanlar kadar kibirli bir görünüşü yok sanılabilirdi. Eğer bu ak duruşu bu aklı göstermeliği olmasa idi. Çerçi nereden nasıl başlaması gerektiğini düşünürken böylesine bir aklığa yaklaşabilmiş olmasına da şaştı. Ve bu yaklaşmanın de kolayına gerçekleşmediğini düşündü. Bir kaç gün gidip gelmiş, bir kaç gün Ak Hoca'nın ilgisini çekebilme niyetiyle yolunun üstüne çıkmış, bir defasında da talihi yaver gittiğinden bir Cuma vaazını dinlemişti Ak Hoca'nın; kolay, diline geldiği gibi konuşuyordu. Tumturağı olmayan, çarşıdaki pazardaki adamın anlayabileceği sözlerle konuşuyordu. Konuşurken azarlayan, anlatırken korkutan hocalardan değildi, sanki ak bir ses fısıldarcasına akıyordu dudaklarında lâkin halkanın en uzağındaki kulak o akışı hemen yanında büngüldüyormuş gibi

duyuyordu. Ne cennetler ne cehennemler vardı sözlerinde! İnsanlar, bitkiler, gökler ve yerler vardı. Bu dünyadan söz ederek öteki dünyaya gidiyordu. Çerçi'nin Osmancık'a gelmeden önce görüp uğradığı tekkeler gibi tıpkı şeyhlerden dervişlerden çok uzaktaydı. Sözlerine bakılırsa öyle bir âlemi kabul de etmiyordu, sevmiyordu.

Dinlerken dinlerken Çerçi, irkiliverdi. Ak Hoca insan bedeninden söz ediyordu. Yanlış anlamadıysa insan bedeni bu dünya idi Ak Hoca için... Bedenin sakladığı insanın içi de, Ak Hoca ona ruh diyordu, öte dünya idi. «Bedene musallat olan hastalıklar vardır. Bedene musallat olan hastalıkların da tıpkı bitkilerin tohumları gibi tohumları vardır hastalıklar: o tohumlardan ürerler, bedene yayılırlar... Hastalıkların tohumlarını gözle görmek mümkün olamaz... Bu tohumların ne olduğunu bilirsek hastalığı yok ederiz.»

Çerçi bunları da duyunca afalladı. Bitkilerin tohumlarını düşündü; haşhaşı, buğdayı, soğanı, nohutu... hastalıkların tohumları haşhaşınkilerden de ince olmalıydı. Görünmediğine göre? Öyleyse Çerçi'yi tedirgin etmekle olan üç derdin üçünün de böylesine görünmez, tohumları mı vardı?

Bunu sordu Ak Hoca'ya; bunu sormanın daha uygun olacağını hissettiğinden sordu. Böylece Çerçi, Ak Hoca'nın vaazlarını da dinlemiş olduğunu anlatmak istiyordu.

Ak Hoca: «Evet» dedi. «Lâkin senin illetin bildiğimiz beden hastalıklarına benzemez, onlardan daha kötüdür. Çünkü onlardan daha çok tedirgin eder insanları. Anlattığına göre dost bellediğin bir yoldaşını yüz üstü bırakıp kaçmışsın, bunun kötü olduğunu düşünüyorsun, kendini suçluyorsun; dön yoldaşına, kurtul...»

«Dönemem utanırım artık.» »

«O zaman utancını unutuncaya kadar bekle... Zaman merhemdir. Sen Çerçisin dolaşan adamsın anlattığına göre yoldaşın da bir savaş eri; birilerinin bir işlere saldığı, bir yerlere gönderdiği bir savaş eri... İki dolaşan kişi bir yerde

yüzde yüz karşılaşır. Dostun dostu özlemesinden güzel bir şey var mıdır? Zaman merhem ise, özlem de o merhemin özüdür. Kavuşmak unutturur... Dostun dosta kavuşması da güzeldir.»

Çerçi'ye öyle geldi ki Ak Hoca söylediklerini Çerçi için söylemiyor, belki başka bir kimse için de söylemiyor; kendi kendine düşünmüş olduğu, içinden çıkamadığını sandığı bir takım soruların cevabında sayıklıyor. Gelgelelim hoş bir sayıklamaydı, güzel bir sayıklanmaydı; Çerçi'yi doyurmuştu.

Ak Hoca: «Başka bir soracağınız var mı?» demeseydi, Çerçi duyduklarında unuttuğu öteki iki sıkıntısından hiç söz açmayacaktı. Ak Hoca sorunca söyledi onları da.

Ak Hoca'nın ak yüzünde bir durgunluk uzun boylu düşüncelerde esmerleşir gibi oldu. Yavaş yavaş ışıdı, ışıdıkça gülümsemelere açıldı: «Ne tuhaf?» diye söylendi, «Ne garip?..» dedi. «Ne kadar acaip?..»

Çerçi şaştı kaldı, İzmit'teki Kadı Beğ'in Sır Kâtibine uzun ömürler dileyişiyle, kendisinin Sır Kâtibinden fazla akçe almasında ne tuhaflık, ne gariplik, ne acaiplik olabilirdi ki? Olsa olsa bir terslik bir adam aldatmış olma, bir haram akçe söz konusu edilebilirdi. Bu da ancak günah gözüyle cezayı hak ettirirdi. Fakat Ak Hoca günahtan söz etmemişti. Üstelik o sırlı gülümsemesi de açıldıkça açılmıştı ak yüzünde... «Ama şimdi yanlışı hatırladın, düzeltmezsen haram akçenin günahlısı sayılırsın. Fazla aldığın akçeyi sahibine geri vermeli...»

«Verememem ki, adam Bizans'ta bile değil. Bir yelkenlideydi. Nereye gittiğini de bilemem.»

«Nasıl olsa Kostantiniyye'ye dönmeyecek mi? Oralı değil mi?»

«Oralı ama ben Bizans'a gidemem ki, bilmediğim bir kâfir şehrinde kimi nasıl bulurum.»

«Sen de beklersin. Kostantiniyye'nin fethedilmesini beklersin. Kostantiniyye muhakkak feth olunacaktır Peygambe-

rimiz böyle buyurmadı mı?»

«Ama ne zaman? Ne zamanaca beklemem gerekir?»

«Bilemem. Bildiğim Peygamberimizin buyruğudur. Buyruk yerine gelecektir.»

«Ya o vakte kadar Sır Kâtibi ölürse? Ya da ben ölürsem?»

«Seni bilmem fakat Sır Kâtibi yaşar.»

«Nereden belli?» «

«İzmit kadısının duasını hatırlasana! Sır Kâtibine uzun ömürler dileyen duasını. Bir kadı bir kâfire neden dua etsin? Anlattığına bakılırsa İzmit kadısı boş bir kişi değil.»

Çerçi'nin gözü açılıvermişti. Birden düşünmüş, düşünmüş, düşünmüştü. Ak Hoca'nın gittikçe belirginleşen ak tebessümlerine baka kala düşünmüş, hem de birçok şeyleri bir anda anlamış olmanın, hem de hiçbir şey anlayamamanın sersemlemesinde Ak Hoca'nın yanından ayrılmıştı.

Kesinlikle bilmemekle beraber, dertlerinin dinmiş olduğunu hiç değilse, eskisi kadar tedirginlik vermediğini sezinlemişti. Bu yüzden de Ak Hoca'nın merhem dediği zamanı, özü özlem olan bir ilacın kutusudur bellemiş, var gücünü Çerçiliğe verip, kır bayır yalnızlığında taban tepip durmuştu. Edirne'den ayrıldığından beri ilk defa eski gençliğine dönmüş olarak.

Gele gele Ankara'ya gelmişti. Samanpazarı'nı şöyle bir dolaşmış, işine yarar bir nesne görüp beğenemediğinden odun pazarına atlamıştı. Oradan da Koyunpazarı'na. Kesin kes bilmiyordu ama, adımlarına dolandığını sandığı bir ipin çeke çeke Koyunpazarı'na götürdüğünü hissediyordu. Hava günlük güneşlik, vakit kuşluğu bir parmak geçmiş, kalabalık da sıkıntısız idi. Koyunpazarı'nın alt başında ayakları dolanır gibi oldu Çerçi'nin; duruverdi. İki üç adım ötesinde kuş uçuşu bir yürüyüşle bu yana gelen Akşemseddin Hoca idi. O idi tabii, ondan başkası olamazdı; hafiften buğulu islerde bir sakal koyuvermişti. Ama Akşemseddin Hoca idi bu genç; aklar içinde, tertemiz, benim; diyordu.

Uçtu sanki Çerçi gençliğini düşünmeden Hoca'nın ellerine eğildi öpmesine. Öyle ki ellerini öpmek için eğildiği Ak Hoca'nın baştan aşağıya süzülen aklığı alışılmamış bir tedirginlikte rahatsız olduğunu belli etti. Çerçi de içinden gelen çağlayana kapıldığı için utandı. Allahtan ki, Ak Hoca tanıdı da bir anda Çerçi'yi kendinden geçirmiş olan bu karşılaşma ikisini de üzücü bir karşılaşma durumuna varmaktan kurtardı. Daha çok Çerçi kurtuldu, Ak Hoca'nın kendini pek beğenmiş aklığı ise bir tanıdığa rastlamış olmanın sevecenliğiyle büyüklenmesini bir yana bıraktı. Koyunpazarı'nın kışlık güneşini yemiş ağıl kokusunu ikisi de aynı anda duymaz olmuştu.

Çerçi hiç ummadığı bir sırada Ak Hoca'yı görmüş olmanın çağlayanını henüz yüreğinden boşaltmamıştı. Ak Hoca'nın hal hatır soruşunu büzük sözlerle cevaplandırırken aklında da dilinde de sözlerin kuruyuverdiğini hissetti. Durup dururken, üstelik de yeri yekken hem de Çerçi yeri olmadığını, bile bile... «Artık Çerçiliği bırakacağım» dedi. «Bıraktım bile, bıraktım sayılır.»

Ak Hoca usulca gülümsedi. «Bak hele» dedi. Sesi en hafifindeydi. «Garip, ben de medreseyi bıraktım.»

«Yoo! Hayır, olamaz... Medrese bırakılır mı Ak Hocam?»

«Neden? Sen Çerçiliği bırakmışsın ya?.»

«Benimki?.. Ak Hocam benimkiyle bir olur mu bu. Çerçilikle medrese bir olur mu?»

«Niye olmasın? Sen çerçilikte pılı pırtı satıyorsun, insanlara ihtiyacı olan öteberiyi götürüyorsun. Ben de bilgi satıyorum insanlara...»

«Hâşâ Ak Hocam hâşâ... İkisi bir olamaz, çerçilik ile medrese bir tutulamaz. Ben çerçiliği bırakırsam benim gibi bin adam çıkar çerçilik yapar. Ama sen medreseyi boşladın mı yerin çukur kalır. Minderin yetim düşer...»

Az önce aklında da dilinde de sözlerin kurumuş olduğunu sandığı Çerçi, kendi de farkında olmadan konuşmaktaydı.

Ne var ki, konuştuklarında yalan yoktu. Ak Hoca'ya yaranıcı düşünce kırıntısı yoktu. Sözler Çerçi'nin gönlünden gelmeyen değildi, onun için de konuşurken yüreğini de parça parça sözlerine katmaktaydı. Neredeyse Ak Hoca'yı ellerinden tutacak, gerisin geriye çevirecek, hiç düşünmeden Osmancık'taki medreseye götürüp minderine oturtacaktı. «Senin yerin burasıdır. Burayı boş bırakmaya da hakkın yoktur!» deyip bir güzel paylayacaktı hatta.

Ak Hoca bu içtenliği sezdiği için Çerçi'yi kollarından tuttu. Her şey gibi sesi gülüşü, konuşuşu, yürüyüşü gibi Çerçi'yi kolundan tutuşu da usulca idi. Sanki taa uzaklardakine: Benim benim dercesine tiril tiril ak giyimi usulca kımıldamış, Çerçi'nin koluna dokunmuştu...

«Koyunpazarı kalabalıkça hay Çerçi vaktin varsa şöyle bir tenhaya yürüyelim... Gelip geçişe engel olmayalım.» dedi.

Çerçi'yi sevmişti. İçtenliği hoşuna gitmişti Çerçi de o zanaattaki alışveriş adamlarının olmadığını daha ilk görüşte anlamıştı ama şu andaki kadarını bilememişti. Kaba kıl dokuması bir giyimin kışlık güneşinde terlettiği bir yüzde bakınca puslanmayan bir çift göz o zaman da şimdiki gibi biraz hastacaydı. Fakat sağlam baktığı sanılan hiçbir göz buncasına, baktığına kendinden bir şeyler vermeye hazır görünmezdi. Çerçi'nin gözleri almasına değil, vermesine bakıyordu. O vakit de, bu vakit de Ak Hoca Çerçi'yi ilk gördüğünde içinden geçirdiğini hatırladı. «Çerçi değil, gönül adamı olmalıydı bu...»

Koyunpazarı'nın çıkışında bir küçük alana gelmişlerdi. Birinin göğdesi iyice kemirilmiş üç kavak, irileştikçe irileşmiş tek bir söğüt, bir de ne olduğu belirsiz bir fidan gölgelenmesinde bir kuyu başının sekiz on adım ötesinde Ak Hoca: «Epeydir ben de yollardayım» dedi. «Gel şu taşa oturalım... Senin gibi kendimden başkasıyla konuştuğum olmadı bu sıra. Sen bana ilk gelişinde de pek boş gelmemiştin, şimdi de boş gelmedin; o zaman soruların vardı, şimdi sorulardan

kurtulmuş olmalısın. Otursana.»

«Ayakta dursam?.. Oturmam yakışık almaz da. Ben ayakta durayım en iyisi...»

«Otur hay Çerçi, şunun şurasında iki yolcuyuz, medrese geride kaldı. Çok geride...»

«Olamaz! Olmamalı...»

«Oldu...»

Gelip geçenler bir taş sekinin üstüne rahatça oturmuş aklar içinde; gençten birini varlığını belli eden giyimiyle, yanında düşecek gibi eğreti oturmuş kara kıl dokumasında terli kaba saba biriyle senli benli söyleşmesine yadırgayarak bakıp geçiyorlar, bazıları da dönüp bir daha bakıyordu. Çerçi görünüşlerinden de ayrıca sıkıldı. Bir kere daha kalkmağa yeltendi. «Benim gibi otursan iyi edersin» dedi. Ak Hoca: «Gelip geçenler yerine yerleşmesini bilmeyenlere şaşkın bakarlar. Sağlam otursan sana bakan olmaz. Olanı da oturuşunun sağlamlığını görünce yadırgamaz olur, iki de bir kalkmak kararsızların işidir. Kararsız adam çerçiliği nasıl bırakır? İşini bırakan kişi güvenli olmalı...»

Çerçi ister istemez oturmuştu, yerleşti. Fakat Ak Hoca'yı medresesine döndürebilmek için neler söylemek gerektiğini düşündüğü için pek de yerleşmiş sayılmazdı. Üstelik sözleri de bulamaz olmuştu yine...

Ak Hoca: «Çerçiliği bırakmana sebep ne?» diye sorunca da söz bulmakta yoksulluk çekti: «Sebep» dedi? «sebep işte... şey» dedi, «sebep var... kavuşmak» dedi. «Yoldaşımı yüz üstü bıraktım, biliyorsun, belki de bana ihtiyacı vardı. Çerçiliği bırakıp onu arayacağım!»

«Araman şart mı?»

«Derdimi sana anlattığımda bana bu aklı sen verdin ya Ak Hocam, unuttun mu?»

«Unutmuş değilim... Bunun için işi bırakmak gerekmez...»

«Aklımdan çıkmıyor, işi bırakmazsam çerçilik bana a-

yakbağı olacak. Sefil Ali yoldaşımı bulmalıyım. Bizans'a gidip Sır Kâtibinden haksız yere aldığım akçesini geri vermeliyim. Sefil Ali yoldaşımın yanında olursam Bizans'a girmem kolay olur, o bu işlerin kurdudur, eyi bilir...»

Ak Hoca birdenbire sordu: «Kaç yaşında senin bu Sefil yoldaşın?»

Ak Hoca'nın hep usul hep yumuşak konuşmasına alışmış olan Çerçi ansızın gelen değişken bir seste sorulmuş bu soruya hemen cevap bulamadı. Sefil Ali'nin yaşını da hiç düşünmemişti, «Bilmem ki...» dedi. «Ben emsal belki benden biraz küçüktü...»

Ak Hoca'nın sesi indi, sızlandı hatta, döne döne uzanıp giden karanlıklara karışmış bir düşüncede: «Ancak Tanrı, bilir.» dedi; «Günler... nasıl gelir?»

Çerçi sözden çok uykularda bir düşünme gibi gelen Ak Hoca'nın sözlerinden pek bir şey anlamadı, hatta hiç bir şey «Ak Hocam hangi günler?» diye sordu.

«Kostantiniyye'nin fethini demiş miydim sana? Demiştim, İzmir kadısından söz ettiydik.»

«Haaa evet...» Çerçi güçleniverdi: «Sen merak etme Ak Hoca, eğer o dediğin doğru çıkarsa. Bizimkiler Bizans'a girerse içlerinde yüzde yüz Sefil Ali yoldaşım da bulunacaktır. O böyle bir işten geri durmaz, o böyle işler için yaşar, ölmez inan ki o vakte kadar ölmez Sefil Ali, bilmez miyim nasıl bir Sefil Ali olduğunu...»

Ak Hoca, Çerçi'nin coşkunluğuna doyasıya baktı. Çerçi'yi sevdiğini bir defa daha hissetti. Seven bir tebessüm yeni islenmekte olan sakalını da ağarttı: «Ne güzel,» dedi, «Ne hoş, insanın dost bellediği bir yoldaşına güvenmesi bulunmaz bir duygu. Neden geciktiriyorsun öyleyse? Hemen gitmiyorsun...»

«Gidemem ki... söz verdim bir kere...»

«Ne sözü?»

«Elimde bir takım öteberi var bre Ak Hoca, onları elden

çıkarmak için uğraşırken dün bir dervişe rastladım. Satmak istediklerime baktı, bu bizim işimize yarar satıp da üç beş kuruş kazanacağına bize ver himmetleri, dedi. Şaştım. Siz kimsiniz, necisiniz? diye sordum. Ankara'ya yakın bir köydenmişler, biz Zülfazıl köyünden Hacı Bayram dervişleriyiz dedi.»

Ak Hoca ilk defa paklığına durmuş oturmuşluğuna kendini beğenmiş dolu bilgisine ters düşen bir ilgilenilişte sıçramış Çerçi'yi bileğinden tutuvermişti: «Hacı Bayram Veli mi? Zülfazıl köyümü mü? Hay Çerçi sen benim bilmediğim gönlüm müsün, karanlıklara ışığım mısın? Önümde uzayan yolum musun? Bir yazılan kader misin sen?» deyip akça ısınmış kara gözlerini gözlerinin içine salıvermişti.

Çerçi bir yanlış iş yapıp yapmadını düşünmenin saklanmasında iken de: «Sen şimdi elindekileri o dervişe mi vereceksin?» diye sordu.

Onca sözün içinde doğru dürüst bir soru olarak bu kaldı Çerçi'nin aklında bunun için de kolay cevap verdi. Yine de Ak Hoca'nın baştan sona değişmiş olan haline bir anlam veremiyordu. «Dervişe vermeyeceğim» dedi. «Kendim götüreceğim. Neden dersen pek meraklandım. Dervişin anlattığına bakarsan bu Hacı Bayram Veli bilinip alışılmış şeyhlerden ayrıcadır. Tarlada çift süren, eken, işçilerle derslerde birlikte burçak yolmasında ter döken bir şeyh ekip biçmeği, alın teri dökmeği, kazandığını yemeyip bulamayanlara taşımağı öğütlermiş; ayağı tırpana basan, eli ekine nasırlanmış bir şeyh görmedim şimdiye Ak Hoca gidip göreceğim, elimdekileri vereceğim. Üç beş akçe kazanmak beni zengin etmez. Kazanmamakla da yoksul olmam. Kör karın nasıl olsa doyuyor Ak Hoca, soğuktan koruyacak bir şey nasıl olsa bulunup giyiliyor. İnsan olana yeter bunlar ama eğer anlatılanlar gibi ise bir Hacı Bayram Veli'yi görmek her zaman mümkün olamaz. Akçeyle de satın alınmaz...»

«Kalk!» dedi Ak Hoca. «Çerçi yürümem gerek, otururs am

düşeceğim. Sen yine içimdeki kuşkulara konuştun... Anladım, seni bana gönderen Tanrı'dır, ikidir gelmedin gönderildin sen...»

«Yok, Ak Hocam, ben kendim geldim, ben ben diyorum ki...»

Ak Hoca Çerçi'nin sözünü tamamlatmadı, çekiyordu kolunu: «Gel yürümem gerek dedi... Gel bre Çerçi, gel bre şimdi sen dinle, beni dinle, medrese dediydim he mi?»

Çerçi Ak Hoca'nın ne bir anlam verebildiği ne de anlayabileceğini sandığı tezlenmesine karşı duramadı, doğru dürüst bir tezlenmeye de benzemiyordu Ak Hoca'nın davranışı... Acayip bir yel esişinde çırpınıp duran yaprakların hem yerinde durmağa çalışan hem kendini yele veren kaynayışı ne ise, Ak Hoca'nın Çerçi'yi çekişi de öyleydi. O durumda Koyun Pazarı'nın iyice dışına çıktılar, kalenin eteğinden yokuşa vurmuş bir daracık sokağı adımladılar; sokağı kıvrılırken arasından geçtikleri sekiz on koyundan olma bir sürü, kirli koyun postlarında Ak Hoca'nın aklığına sürünmüş; pasaklı yünlere sinmiş koyun kokuları, koyun kokularında ağırlaştıkça ağırlaşmış bir güneş, sürünün sürükleyip getirdiği geniz tıkayan bir toz ağı, hepsi bir arada Ak Hoca'nın aklığına hörelenir gibi olmuştu; bir de küçücük sinekler... aklığın omuzlarına yakın, sarığın az üstünde, el ayası bulutçuklar halinde Ak Hoca'yla birlikte yürür olmuştu.

Ak Hoca'nın aldırış ettiği yoktu; geçip giden koyun sürüsünün artıklarına, geniz tıkayan koyunsu kokuya ve sineklere oralı olmayan bir düşünceyi adımlıyordu.

Çerçi, hiç değilse sineklerden o aklığı kurtarmanın dürtüklenmesinde bir elin sıkıntısını duyuyordu. Kolunu kaldırsa sinekleri koğalayabilir, elini uzatsa sinekleri dağıtır ama Ak Hoca'nın aklığına uzanacak ne el ne kol olmadığını, olamayacağını da biliyordu; sıkıntısını da artıran bu idi zaten.

Ak Hoca evlerin aralanıp kale eteğinin yokuşa sardığı bir otlukta aranır gibi durdu. Yukarıya doğru tırmanan, yer yer

toprak yer yer kaya çıkıntılı yokuş kale bedenlerine varıyordu; aşağıya doğru kepir küpür yuvarlandığı sanılan iniş ise evlerde duruyor, daha aşağılarda Ankara'nın düzlüğü bomboz sırıtıyordu. Bir düzlükten çok güneşin altında serilmiş bir yorgun hayvan solumasında yatmakta olan bir kır; güneş orada ağır ağır sağılıyor, toprak ölüyordu; sonra sağda ve solda tepelere doğru tırmanan yeşillikte ölen toprağın dirilme azmi göğü tutuyordu, ondan sonrası da parlak bir güneş maviliği ki ölümle kalım arasında salınan bir düşünceli hayat!

Ak Hoca Çerçi'ye o güneş maviliğini gösterdi: «Buradan oraya bakılınca görünen acaba oradan buraya bakılınca nasıldır?» dedi. «Değişir mi yoksa aynı mıdır? Değilse ayrılığı ne biçimdedir? Burdan orayı görebilirken ordan da burayı görebilmek isterdim.»

«Görülmez ki? Görebilmek mümkün olmaz ki? Burdaysak orda olabilir miyiz ki? Ordaysak burda da olamayız. Evliyalar olurmuş, öyle duydum.»

«Evliya nedir?»

«Bre Ak Hoca, ben ne bilirim evliyanın ne olduğunu, ben bir garip çerçiyim, onu da elime yüzüme bulaştırır oldum artık. Ben neyim onu bile bilemiyorum ki evliyayı bileyim.»

«Gözünü yum bakalım; yum, burda olduğunu da unut, bir yerlerde olmak iste... nerdesin?»

«Edirne'de. Sefil Ali, İbrahim Paşa'nın çağrısına koşup gitti...»

«Ayrıntıyı bırak, Edirne'de olduğundan emin misin?»

«Evden çıkıyorum. Sefil Ali dönmez artık, o beklediği işe koştu, ben de kendi işime gideceğim.»

«O kadar Edirne'desin demek; hâlbuki yanımdasın. Demek mümkün oluyormuş, insan evliya olmadan da iki yerde birden bulunabiliyormuş. Öyleyse..?»

Çerçi Ak Hoca'nın neyi denediğini de anlamadı. Gözünü açtığında Ak Hoca bir taşın üstüne oturmuştu. «Medresede

böyle bir oyunu oynayamazsın Çerçi» dedi. «Medrese şu kale bedenlerine benzer, kitaplar şu burçlar gibidir, bilgi dediğin nesne ise şu aşağıda serilmiş yatan düzlük var ya, şu yorgun hayvan solumasında yatan kır... işte onun gibidir. Kale bedenlerinin sardığı, burçların kapadığı yorgun hayvan solumasında yatan kırda düşlere yer yoktur. Hâlbuki düşler insanın içindeki hayatın hürriyetidir, ömrün çiçekleridir. Çiçek açmasını bilmeyen bir ömür insanın hapishanesi olur. Kötü bir kafes.»

Çerçi Ak Hoca'nın sözlerini bir güneş uykusuna benzetti; güneş altında kala kala hoşaflamış bir uyku, onu da Ak Hoca'ya yakıştıramadı. Aslında az önceki denemeden de şimdiki şu sözlerden de bir şey anlamamıştı. Anlayabildiği Ak Hoca'nın medreseyi boşlamak isteğiydi, o isteğe bir kılıf aranıyordu. Bunu da Ak Hocalığına yakıştıramadı. «Herkes senin yerinde olmağa can atar hay Ak Hoca'm» dedi gevşekçe; «Can atar da, Ak Hoca olmanın zorluğunu bildiğinden heveslenemez bile.»

«Ak Hoca olmak nedir?»

«Ak Hoca olmak..? Senin gibi olmak bre; bilmek! Her şeyi bilmek, her sorulana cevap yetiştirmek, medresede mindere oturmak, ağzından çıkana inanılmak... bunlar, bunun gibiler...»

«Bilmek bitmez ki; her şey dediğinin sonu olmaz ki, medrese de her şey değildir. Senin bilmek dediğin nesnenin medresenin dışında olduğunu sanıyorum, arayacağım. Bir bileni bulursam kölesi olacağım, öğreninceye kadar yanından ayrılmayacağım.»

Çerçi'nin aklı almıyordu. Kendisi gibi şu Osmanlı Ülkesinde nice bir bin kişinin bilgisinden medet umduğu bir adam, adını Ak Hocalıkta unutturmuş bir yüce kişi bilmediğini, bildiklerinin noksan olduğunu mu söylemeğe kalkışıyordu? Daha bir bilen olduğunu, öyle birinden bilmediklerini öğrenmek istediğini mi söylüyordu? Öyleydi evet, duymuş-

tu; işte o kişi karşısındaydı... yanına varılabilmek için günlerce beklenilen, bir meselenin öğrenilmesinde ağzından çıkacak söze bel bağlanan kişi, şu Ak Hoca, hemen yanı başında ve başka bir canlının olmadığı bir yalnızlıkta iki ikiye iken şu acayip lafları söylüyordu. Sevinmeliydi buna; gönenmeli, Ak Hoca gibi birinin yoldaşlığına erişme talihinden başı dönmeli miydi yoksa duyduklarının olmazlığından yerinmeli miydi? Ne o ne bu; çerçiliği bırakışı geldi aklına. O anda da Ak Hoca'yı anlar gibi oldu, daha doğrusu anladığını sandı. Benzese de benzemese de, kendi çerçiliğini bırakmak isteyişi Ak Hoca'nın medreseyi bırakmak isteyişi bir eşleşmeydi. Ama yine de bu eşleşmeyi düşünmek istemedi, günaha gireceğinden korktu, bir kutsallığı bozmuş olmanın huzursuzluğunda bocalayıp durdu. Lâkin bir çıkış yolu ışıması da oldu bocalayışı. Kutsal ve üstün görünen medrese hocalığı ile sıradan bir ayak işi sanılan çerçiliğin bir yerlerde bir kapıya açıldığını, hiç değilse açılabileceğini düşündü. Debbağlık, çerçilik, demircilik, kazzazlık, yazıcılık, attarlık, hancılık, duvarcılık... çobanlık hemi de rençperlik gibi; bunca zeneat ne ise bunlar gibi medresecilik de bir zeneat idi, sağ elin sol elden ayrıcalığı mı vardı bedende? Osmanlı Ülkesini bir beden sayarsan zeneatlerin kutsallığı da aynılaşacak mıydı yani?

Derken düşünürken unuttuğu Ak Hoca'nın da belki bu düşüncelere dalıp çıktığını, böyle bir dalıp çıkma sonunda sorularına cevap ararken medrese dışına taşmak gerektiği inancına kapılanmış olduğunu... bunun için de..? «Bilemem ki...» deyip boyun büktü Çerçi; kendi düşüncelerine karşı mırıldanmıştı.

Ak Hoca Çerçi'nin düşüncelerine cevap verdi sanki: «Bana ilk geldiğinde sorduklarını hatırladın mı?» dedi. «Sen cevabını aldın, Ak Hoca'dan aldığın için de inandın, rahata erdin; yahut rahata erdiğini sandın, her ne ise, kurtuldun. Ben düşündüm. Mektep medrese görmemiş bir kişi, belki kitabın yazdığından habersiz, hayata nasıl doğduysa öyle

büyümüş biri olarak yoldaşını yarı yolda bırakıp kaçmış olmanın derdini çekiyordu. Farkında olmadan birinden aldığı üç beş kuruşun haksız olduğuna inanmanın derdini çekiyordu. Bir Müslümanın bir kâfir için uzun ömür dilemesindeki çelişkinin derdini çekiyordu. Biri sevgi derdi, biri inanç derdi, biri düşünce derdiydi; üçü bir arada insan derdiydi. Kim, nerde, nasıl yoğurmuştu o insanı? Kitap mı? Hayır. Medrese mi? imkânsız! Kitapla medresenin çocuğu olan bilgi mi? Ne gezer!. Pekey ne idi bu hamur, bu ekmek nerde pişmişti? Sen olsan sormaz mısın? Varsa o fırını aramak istemez misin? Nerdeyse gidip görmeyi de arzulamaz mısın? Ben o fırının medresede olmadığını biliyordum, bir tek onu biliyordum. Arayıp bulmak istedim. Medreseyi bırakmazsam aradığımı bulamayacağımı da biliyordum. Yoluma yine sen çıktın. Bana Hacı Bayram Veli'den söz ettin. Tanrı'nın bir işareti olarak göründü bana. Çünkü ben de Hacı Bayram Veli'ye gidiyordum, aradığımı orada bulacağımı, fırının yerini ondan öğreneceğimi sanıyordum. Dört duvarın dışında düşünen, öğreten, alın terlerinin emeğinde hayat veren bir veli benim aradığım olabilirdi, olmalıydı, olurdu... Yoluma çıktığına göre birlikte gidelim.... he mi? Yardım eder misin?»

«Ben mi?»

Ak Hoca'ya yardım edebilmeği aklı almamıştı Çerçi'nin; daha doğrusu Ak Hoca'nın Çerçi gibi birinden yardım dilenmesi akılcığına sığmamıştı. Çerçi gibiler Ak Hocaların kölesidir yardım ne kelime? Ak Hoca gibilerin dilemesi buyruk, çerçilerin koşması himmetlenmedir; bunun dışında düşünmek ne mümkün? «Ak Hoca'm yardım mı dedin? Benden mi? Ne demek; hay hay. Hay hay ki bizim gibiler için bir Tanrı'nın bulunmaz lütfu olmaz mı? Yoluna kurban olurum, yoldaşlığın benim için cennet muştusu. Neyin varsa taşırım, sırtımda taşırım, omuzumda taşırım. Sen yeter ki: Çerçi yürü! de. Uyku durak olmaz benim için; neyin varsa sırtlanırım.»

«Varım yoğum şu gördüğün yüküm Çerçi. Onu da ben taşırım.» »

Çerçi, Ak Hoca'nın yanında taşınacak herhangi bir şeyi olmadığını bildiği halde sağına soluna bakındı. Ak Hoca'nın görünür bir yükü yoktu, küçücük bir çıkını dahi yoktu; tek başınalığında görünen bir kendisi.

Çerçi'nin taşınacak yük aranmasını seyreden Ak Hoca gülümsedi. «Aranma» dedi. «Yanımda taşınacak bir yüküm yok. Bir ben varım, bedenimle, onu da kendim taşırım. Kitapları çoktan boşladık.»

Boşladık sözü Çerçi'nin idi; Ak Hoca o sözü severek kullanmıştı, kullanırken de hayli ağır bir yükten kurtulmanın rahatlanmasında görünmüştü, tekrar etti. «Boşladık Çerçi, kitapları çoktan boşladık. Ama beden, insana yine de taşınması ağır bir yük olur bazan; olsa da olmasa da taşıması gerekir. Ne zaman yola çıkalım?»

Allah'tan ki Ak Hoca, anlaşılması ağırca laflarının sonunu kolayından sözlere bağlıyordu; Çerçi için içinden çıkılamayacak konuşmalar bir ufacık soruyla kopukluğa meydan bırakmıyordu. Ak Hoca'nın: «Ne zaman yola çıkalım?» deyişinden öncesini bir yana bırakıp bu soruya cevap verdi Çerçi: «Şimdi, de şimdi yola çıkalım Ak Hoca'm!»

Ak Hoca, ikinci defa hayatına karışan Çerçi'nin sesindeki boyasız gönül çağlayanını dinlemekten hoşlanıyordu. O güne kadar görüp bildiği mekteplerin medreselerin dışında gelişmiş bir gönül biçimlenmesiydi bu, Ak Hoca da öyle bir biçimlenmenin yabancısıydı. Mekteplerin medreselerin biçimlendirdiği gönüller ne kadar yaratıldığı günlerin arılığında bırakılmağa çalışılırsa çalışılsın yine de katı kuralların çemberinden çıkarılmıyordu. En serbesti kendi gönlüydü; Ak Hoca kendi gönlünü düşününce: «En çemberlisi nasıl acaba?» diye söylenmekten kendini alamadı. Çemberlerin dışında bir gönül çağlayabilirdi ancak, çemberlerin dışında bir gönül insanları huzura çağırabilirdi.

Çerçi Ak Hoca'nın söylenişini düşünmedi bile; aklı, Ak Hoca'yla birlikte yürüyeceği yollarda idi. Hacı Bayram Veli'yi görmek isterken, Hacı Bayram Veli'yi görmek isteyişine Ak Hoca'yla birlikte gidebilmiş olmak gibi bir zenginliğe sahip oluvermişti birdenbire. Altı üstü toprak olan şu yeryüzünde böyle bir niğmet acaba kaç kula nasip olurdu ki..? Bir an önce yola çıkabilmenin heyecanı, duyduklarını da duyacaklarını da şimdiden sağırlaştırmıştı.

Ak Hoca, aklı fikri bir an önce yola çıkmak mutluluğunda olan Çerçi'ye: «Tanrım izin verirse yarın sabah» dedi. «Sabah namazını da bir ağaç altında kılarız, he mi? Gönlümüzce kılarız.»

O gece Çerçi sabaha dek uyumadı.

Uyku haram bir lokma gibi boğazına takılı kaldı. Suların coştuğu bir yürek, sellerin birbirine karıştığı bir gönül ile birlikte Çerçi'yi alıp götürdü. Sabah bir türlü gelmez oldu. Zamanın böylesine kör topal sürüklendiğini görmemişti şimdiyece; gecelerin bu türlü uzadığını hatırlamıyordu. Arkı tıkanmış bir suyun, akıp gideceği yerde dört bir yana sızıp bulaşmasına döndü gece; sızıp bulaştığı her yanı batağa çevirdi.

Ama sonunda da vakti geldi meretin; pörsüdü.

Er ezanına yakın tasını tarağını topladı. Kendisi gibi erkenci yolcuların arasında atına yüklediği çerçi malını handan çıkarırken duymaz bir dünyanın karanlığından aydınlıklarını duyuran bir yeni dünyaya geçer gibiydi. Hanın dev ağızlarında kütükleşmiş kapısından üç beş adım atmıştı ki Ak Hoca'yla karşı karşıya geldi.

Ak Hoca, sabaha dönen gecenin sarınışında ak bir umut gibi duruyordu; saydamlaşmış sanılan bir ak süzülmede kösemenliği ya geceyi peşine takıp getirmişti yahut da gecenin daha bu yana gelmesini önlüyordu. Çerçi hayran kalakaldı.

Ak Hoca'nın, boynuna yandan asılı iki karışlık bir torbası vardı, taşıyacağı yük bu kadardı Çerçi'ye göre. Giyecekleriy-

di. Almak istediyse de Çerçi'ye vermedi. Ata da binmedi. Üstelemekten de korktu Çerçi. Atı yedeğinde, kendisi Ak Hoca'nın bir adım gerisinde kalmağa gayret ederek Ankara'nın sabaha hazırlanan gecesinden sıyrıldılar. Atın, yolun taşlarına değen nalları ses vermemiş olsa, bir de Ak Hoca'nın geceyi ağartan aklığı görünmese kimse o gidişin varlığını bilmeyebilirdi.

Ankara'nın dışına çıkıncaya kadar Çerçi de farkına varmadı, varamadı.

Sabaha hazırlanan gece Ankara'nın dışında daha bir uysaldı; kendi halinde, yoksul mu zengin mi bellisiz, alıcı mı verici mi bilinmez ama güzel mi güzeldi. Gecenin kendini duyurduğu bir tenhalıkta varlığın varlığına sahiplenmesini arz ediyordu. Çerçi şükran hislerini göğsünü sıvazlayan eliyle belli etti. Bütün gece uzamış uykusuzluğu, uzak bir baş ağrısının örümcek gözlerinde kıpırdandı.

O kıpırdanmayı da Ak Hoca önledi.

Ankara boşalıvermişti; kirini pasını atmış, hayını huyunu dökmüş, aldısını verdisini bir kıyıya boşaltmıştı. Kır olanca haşmetini bir gece sonuna boyamış, alabildiğine açılmaktaydı. Doyumsuz bir hürriyetin serinliği salınıyordu. Bir kağnı genişliğinde uyku dinlenmesini uzunluğuna sermiş toprak bir yol mırıl mırıldı. Her adımda biraz daha gerileyen Ankara'dan, böyle bir anda, bir sağanaktır koptu; er ezanıydı, inceli kalınlı ama her biri ezgisini kendi düzenine dökmüş seslerdi. Çerçi dönüp baksa, Ankara evlerinin bacalarından tüten incecik tütünler gibi bu seslerin de gecenin içinden yalpalanarak yükseldiğini görebileceğini sandı. Her ses bir birleşme noktası ararcasına muhakkak ki Ankara'nın göğünü dönüp dolanıyor, birleşme noktasına yöneliyor, sağdan soldan gelen seslerle elele verip akıyordu. Ve o birleşme noktasında elele vermiş bütün sesler bir daha dönüp dolaşarak Ankara'nın göğünde ev ev yankılanıyor dışarılara, dışarılara, dışarılara rüzgârlanıyordu. Ak Hoca'yla Çerçi'nin

ardı sıra kopup gelen sağanak oluyordu.

Üçlü, beşli, bazan tek bazan ikili; ara yerde bir sıra boyu dizili kümeleşmiş kaba söğütler er ezanının sağanağına kulak kabartmıştı sanki; adımlarına boyun bükmüş toprak yol ilerilerde bir yerde ayağa kalkmıştı.

Çerçi ürperdi.

Çerçiliği bırakmağa karar verdiği bir sırada, Hacı Bayram Veli'ye giderken, Ak Hoca'nın yoldaşlığında böyle bir ürperme göğe ağma ile birdi; ondan farksız buldu. Ak Hoca önlememiş olsaydı Çerçi çoktan heyheylenir «Ya Allah!»ı bastırırdı.

Ak Hoca: «Şu söğüdün altı boş mudur?» diye sordu Çerçi'nin ürpertisine. «Namaz için; uygun mudur?»

Çerçi'de cevap verecek hal mi var? «Uygun dediysen uygundur Ak Hocam» diyebilmesi bile bir mucize oldu. «Hay hay!»

«Ezanı oku öyleyse. Abdestsiz yola çıkmamışsındır inşaallah?»

Abdestsiz yola çıkmasına çıkmamıştı da Çerçi sesi..? İşte orası zor iş; sesi ses değildi bre; karga bizim sesin yanında mübarek kalır... gel gör ki söylemesi nasıl olacak? Ak Hoca: «Ezanı oku öyleyse...» dedi mi ötesi düşünülmemeli. Düşünülmemeli de, okunması nasıl olacak bu seste?

Çerçi atı bağlayıp yükünü indirinceye kadar bu bocalamada sürüklendi; vakit olsa oyalanacaktı ki oyalanabildiğince, vakit yoktu. Üstelik duyduğunun er ezanı olmadığını, dosdoğru sabah ezanı olduğunu da ufka bakınca anlamıştı.

Bekleyen Ak Hoca'ya ezile büzüle: «Ak Hoca'm ezan şart mı?» diye sordu.

«Şart!»

«Okunduğunu duyduk, biliyoruz ya.»

«Bir de biz duyuralım.»

«İn cin yok ortalıkta. Dağ taş uykuda. Biz bizeyiz.»

«İyi dedin ya; uyuyan dağı taşı uyandıralım, ortalıkta ol-

madığını söylediğin ini cini çağıralım. Ezan Tanrı'nın çağrısıdır, Tanrı'nın çağrısını Tanrı'nın yarattıklarına duyurmamak olur mu?»

«Olmaz Ak Hoca'm, olmaz da... nasıl desem bilmem ki, hani benim ses..? Ses denir mi soyhaya Allah bilir, uyandıralım dediğin dağı taşı öfkelendirmesin de. İni cini başımıza üşüştürmesin de. Söylemesi benden.»

Ak Hoca, Çerçi'nin Ak Hoca'yı gördüğü günden bu yana ilk defa, gönül dolusu güldü. Kırın, gece yalnızlığının, uykuda bildikleri dağın taşın tenhalığında can bulmuş bir tatlı gülmeydi, doyuncaya kadar sürdü.

Ezanı da kendi okudu; Çerçi'yi eziyete sokmadı.

Kösemenliğinden beklenmeyen bir ses, söğüt yapraklarının gümüşlenmesindeydi; sabah karanlıklarını sıyırıyor, dağın taşın uykusuna siniyor, ine cine el uzatıyordu. Sabah dönüveren gecenin bir başka türlü ışıdığını sezdi Çerçi. Sanki bir görünmez bereket göğün laciverdinden toprağın esmer sabahına iniyor, toprağın esmer sabahında filizlenmiş başaklardan bir deniz sonsuzluğa genişlenmiş bir göğsü yelpazeliyordu. Yıllanmış hastalığına can bulmuş gencecikten bir kadın saçlarını tarıyor, ummadığı anda oklanmış bir savaş eri yarasına kapanıyor, kötürüm bir çocuk koşuşuyor, bir delikanlı tenhalıklarda derdini sarıyordu; yaşlılığın onmaz sancılarını unutmuş bir ihtiyar şaşkınlığında gülümsüyordu. Gecenin sabaha kıvrılan soluğu, bir an için gecenin göğsüne sokuldu.

Çerçi, ezanın bitimiyle birlikte söğüdünden dağına, ininden cinine tenha görünen kırın ayaklanıp namaza koşmasından korktu.

Ak Hoca'nın imamlığında farzı tamamladıklarında Çerçi beş altı kişilik bir cemaatin varlığına inanamayan gözlerle bakıyordu. Köylümsü, çobanımsı, dervişimsi bir cemaat; irisi, tıknazı, kavruğu, boynu büküğü... ama hepsi de gözü yerde kişilerdi; yüzleri kendileri içindi. Nerden çıkmışlardı?

Nasıl gelmişlerdi? Nerelerdeydiler? Ne soran oldu duanın sonunda ne de meraklanan. Ak hoca fatihayı çektiğinde kısa bir mırıldanış duyuldu, sonra da bir kendiliğinden ses Salavat Duası okudu. Toprağımsı bir ses, güven verici bir yüreği yararak saçıyordu. Çerçi, beş altı kişilik gördüğü cemaatin görünmez kalabalıklar halinde hemen ardında saf saf omuza nefes almakta olduğunu hissetti. Bomboş sandığı kır, yalnızlığında yeşermişti sanki, her bir insan olup saflanmıştı. Salavat Duasında dalmış olan o kendiliğinden ses, birbirine kenetlenmiş bir nice bin yüreğin sesi olup çıkmıştı.

Ak Hoca sese teşekkür etti, sağlık diledi.

Cemaati bırakmadı da. Allah ne verdiyse, kimde ne varsa ortaya döküp bir arada karın doyurmak dileğini dillendirdi. Kısa bir kıpırdanış, bir göz açımında açılıp kapanmış bir hışırtı dileği yerine getirdi. O arada Çerçi de kıpırdanışa ve hışırtıya kapılmış, atından indirip söğüdün göğdesine dayadığı heybesine ulaşmıştı. Azık çıkınını elini atar atmaz buldu, getirdi, ortaya yaydı. Köylümsü, çobanımsı, dervişimsi cemaat kimi kuşağından bir düremeç, kimi çıkınından yumurta çökelek, kimi kara somun çıkardı. Sessiz bir halkalanma ortalığa yayılan niğmetin çevresini sardı.

Çerçi su kabını da çıkardı ama su aranmanın derdinde kaldı. Ona da cemaatin en genci görünen kavruk kişi koştu; su kabını aldığı gibi seğirtip elli altmış adım ötede bir gözeden doldurdu, getirdi; başı göğsüne eğik bekleyen cemaatin halkasındaki yerine diz çöktü. Sabah ekmeğine Besmeleyi Ak Hoca çekti.

Yoksul bir sofraydı. Olan varını yoğunu ortaya dökmüştü. Çerçi o yoksulluğun lezzetini unutamadı. Utanmasa, lezzetin hepsini birden avuçlayacaktı, yine de orta yerde avuçladığının beş on mislinin kalacağına yemin edebilirdi. Sanki yoksul sofra, her el uzanışta azalacağına çoğalıyordu; topraktan beslenen bir sofra mıydı bu, gökten mi lezzetleniyordu onun orasını Çerçi anlayamadı.

Ak Hoca o yoksul sofranın duasını da yaptı; Fatiha kendiliğinden gelen cemaatin kendiliğinden dağılmasına yol açtı. Gelen geldiği gibi gitti, Ak Hoca'dan niyaz dileyip yoluna vardı. Olduğundan başka türlü görünmesi imkânsız olduğu halde Çerçi gördüklerini kabul etmekte güçlük çekiyordu.

Taaa Zülfazıl Köyü'ne, Hacı Bayram Veli'ye yaklaşıncaya kadar da güçlük çekmekte devam etti. Yol boyu Ak Hoca hemen hemen ağız açmamıştı, düşünce yüklerini sırtlanmış bir yüzde, düşüncelerden ağırlanmış tazecik bir sakalda yürüyüp durmuştu. Çerçi de Ak Hoca'ya uymanın susmuşluğunu getirmişti yol boyu.

Bir defa, o da yol boyu dinlenen dervişlere rastladıklarında Ak Hoca düşüncelerinden arınmış göründü. Dervişlerin Hacı Bayram Veli dervişleri olduğunu anlayınca da ilgisini saklamamıştı. Yolun tozunu toprağını emmiş aklığını silkeleyerek dervişlere yanaştığında, üst baş bakımından Ak Hoca'yla taban tabana zıt bir hırpanilikte yoksul dervişlerden biri yanlarında yer açmıştı, Ak Hoca'nın oturması için. Daha oturur oturmaz da: «Yolun tozundan üstünün başının aklığını kurtardın Hoca, yüreğin nasıl?» diye sormuştu; «Yüreğinin tozu toprağı da silkelenmeli ki aklığı çıka ortaya?»

Ak Hoca gülümsemekle yetinmişti. Çerçi, dervişin densizliğinden canı sıkılmıştı ama Ak Hoca'nın gülümsemesi üzerine aldırmazlıktan gelmiş, atının yükünü almadan çayıra çekmişti; dervişlerin biraz berisine çömelmişti. Dervişlerin ekşimiş insan kokusu, nice zamandır alışkını olduğu halde Çerçi'ye dayanılmaz gelmişti. Ak Hoca böyle bir kokuya ne diyordu acaba?

Bir şey dediği yoktu. Kırk yıllık bir yakınlaşmada alışkan oturuyordu. Dervişin laf atışına da karşılık vereceğe benzemiyordu, gülümsemesinin yettiğine inanmış görünüyordu. «Biraz soluk alalım dedik» dedi az sonra; «İzin verdiniz, yanınızda yer açtınız, sağ olasınız. Buraların yabancısıyız. Siz buralı olmalısınız.»

Hiç bir şey söylemediği halde paylamanın ötesinde bir ses dervişleri ayıplayan bir tavırda sormuştu. Konuşan Derviş, yanındakileri göz altından süzdü: «Katısına çattık» der gibilerden baktı ama ne kendinde ne de yanındakilerde başka bir değişiklik olmadı. Savunmaya çekilmiş bir seste: «Kimse yabancı değildir Hoca» dedi; «Kimse de yerli değildir. Aslına bakarsan herkes yerli, herkes yabancı. Üstünde oturduğumuz toprak Tanrı'nın toprağı; seni de beni de oradan alıp getirdi, öyleyse yerli yabancı ayrıcalığı neden?»

Ak Hoca boyun büktü: «Haklısın» dedi sadece. «Benimki dil alışkanlığı olmalı.»

«Alışkanlıklar insanı boğar Hoca. Toprağın alışkanlığı var mı? Ne verirsen alır, ne alırsan verir.»

«Alıp vermek mi önemli olan? Alışkanlık bu mudur yalnız?»

«Enine boyuna uzatmazsan, odur. Enine boyuna uzatırsan yine aynı kapıya gelirsin.»

Yamalı yırtık üst baş giyiminde, Ak Hoca'nın aklığına baktığında hayli kirli dervişler, eğer ötekiler de bu konuşan gibiyse, giyimlerinden çok zengindi; yoksulluk dıştaydı, öyle olmalıydı. Çerçi Ak Hoca'yla dervişler arasında kararsız kaldı bu yüzden.

Ak Hoca da lafı değiştirdi. Zülfazıl Köyü'nü, Hacı Bayram Veli'yi sordu. Konuşan Derviş iki sorunun ikisine de üstün körü cevap verdi: «Biz Hacı Bayram Veli dilencileriyiz» dedi; «Dilenciliğimizi biliriz.»

Ak Hoca'nın aklı almadı dilenciliği; Hacı Bayram Veli ile dilencilik arasında bir ilgi kuramamıştı. Sormak da istemedi. Derviş: «Köyde uzun süre duralılardan değiliz Hoca» dedi. «O yüzden öğrenmek istediğine cevap verecek durumumuz yok. Gittiğinde nasıl olsa görürsün. Yakınlaştın sayılır. Bir saat sonra ordasın. Buruttuğuna bakılırsa dilenciliği hor görenlerdensin sen de? Öyle midir?»

«Eh, biraz» dedi Ak Hoca sakınarak; «Ben Hacı Bayram

dervişlerinin emek verip çalıştığını duymuştum... da.»

«Bizimki çalışmak değil midir Hoca, bizimki emek değil midir?»

«Aklım almaz.»

«Almalı. Almalı çünkü ayrıcalığı olmayan bir dünyada yaşıyoruz. Kimimiz burçak ekip biçerek topraktan alırız, topraktan dileniriz. Ayrıcalık neresinde bunun? Toprak ekip biçen dervişlerine varını veriyor mu? Varlıklı insan da dilenen dervişlere varını veriyor. Dilenmek insanın kendi özü için olursa kötüdür, bir başkası için dilenmenin kötülüğü nerde.»

Ak Hoca, dilenciliğini seve sevine savunan Dervişin içtenliğine inanamıyordu. Fakat inanmamak da imkânsızdı. Yine de dilenciliğin hoş görülmemesi gerektiğini söyledi. Derviş: «Sen bilirsin» demekle yetindi. «Senin için öyleyse öyledir. Gelgelelim Osmanlı'nın Ülkesi bir sen demek değilsin. Karnın tok, üstüne başına bakılırsa durumun eyi, sıkıntıda da değilsin. Dilenmek senin için utanç vericidir, varsın olsun. Lâkin Osmanlı Ülkesinin onca toprağında bir sen yaşamıyorsun ki. Yetimler, dullar da yaşıyor he mi? Açlar, kötürümler, körler de yaşıyor. Odsuz ocaksız kalmışlar, gâvuru Müslümanı ayırt edilmeksizin işsiz güçsüzler de yaşıyor, yaşamıyor mu? Bunlar ortaya çıkıp dilenemez de; dilenmek ağırlarına gider, senin gibi. Öyledir diye ölsünler mi? Sürünsünler mi? Onların yerine birilerinin dilenmesi gerek; varlıklıların vereceklerini onlar adına birilerinin toplaması gerek. Toprağı ekip biçen derviş kardaşlarımız da onlar için topraktan almıyor mu alacağını; ambarlarda onlar için saklamıyor, onlar için dağıtmıyorlar mı? Biz de alıp getiriyoruz, biz de topluyoruz, biz de dağıtıyoruz. Ha topraktan almışsın ha insandan. Devletin elinin uzanamadığı yerlere kim ulaşacak? Şeyhimiz Hacı Bayram Veli'ye sormayasın, Şeyhimizi yormayasın diye anlattım sana bunları, öğrenesin diye değil Hoca; Başkaları doysun, başkaları giyinsin diye

dilenmek hoştur; başkaları ısınsın diye. O zaman doyduğunu, o zaman giyindiğini, o zaman ısındığını hissedersin. He mi?»

Doğruydu yahut değildi; Çerçi'ye sorsaydı hiç düşünmeden doğrudur, derdi ama Ak Hoca Çerçi'ye sormadı; düşünmek dahi istemediği halde Hacı Bayram Veli'nin, başkaları için bile olsa dervişlerini dilendirmesi hoşuna gitmemişti. Zülfazıl Köyüne girene kadar bir ayağı geri gitti, Ankara'ya, Osmancık'a. Gönlü bulanmıştı bir kere. Arada bir onca dervişin yamalı yırtık giyimini, ekşimiş ter kokularını, kirlerini paslarını da düşünüp dilenciliğe uygun bir görünüşte dilenciliğe hazırlanmış dervişliği hor görmekteydi. Böyle dervişlerin Şeyhi ne öğretebilirdi, neyi öğretebilirdi? «Dilenciliği mi?» Ak Hoca aradığının, uğruna medreseyi Ak Şemseddin Hocalığını ayak altına attığının bu olmadığını, dilenciliği öğrenmek olmadığını biliyordu ama düşmüştü bir kere yollara, köprülerini yıkıp atmıştı.

Köye girerlerken iki geçeli yolun sağında solunda uzanıp yatan burçak tarlalarında orağa sarılmış, yolmaya oturmuş sayısı bellisiz dervişler gördüler. Vakit ikindi ısınmasında yanıyordu, gölge dersen bir dirhemini dahi esirgemiş. Bir don bir gömlekle terlemiş onca can, kadınlı erkekli kızlı oğlanlı bir hayhuyda ne güneşi görüyorlar ne gölgeden medet umuyorlardı. Türküyü andırır bir zikir yanıklığında zencirlenmiş bir unutuş terlerini alıp götürüyor, öbek öbek yüklendikleri burçağın kurumuş çalılaşması, boyundan omuzdan aşağı dökülen yaprakcıkların pürtüklenmesinden olma bir dalama, güneşi yedikçe yemiş bir ağır ot kokusunun öldürücülüğü belliydi ki vız geliyordu. Biri bile dönüp bakmamıştı, biri bile işini bırakmamıştı. Ne Ak Hoca'nın göz alan aklığı ne Çerçi'nin kaba kıl dokumasında avuç içiliğini götürüşü ne de atın yükü, hiçbiri, hiç kimsenin gözünü çekmemişti. Sınırları belli olmaz tarla genişliğinde öbekleşmiş dervişlerden birinin başında, göğüs bağır açık, sarımsı kaba

sakalı göğsünü döğmekte kanlı canlı bir er kişinin dur durak bilmeden eğilip kalkışı Çerçi'den çok Ak Hoca'nın gözüne batmıştı. Çevresindekilerle pek bir ayrıcalığı olmamasına rağmen çevresindekilerden ayrılığı da belliydi. Bir dokunulmazlığı varmışçasına hem uzaktı yanındakilerden hem onların içindeydi Çerçi durup baktı, sarı kaba sakalın göğüs döğen rüzgârlanmasından gözünü alamadı. Yelin kırıntısı bile esmiyordu hâlbuki ikindiye yaklaşan vakit olanca sıcağını yaprak kımıldatmadan burçağın acısına vuruyordu.

Ak Hoca da durup baktı elinde olmadan; gönlüyle yüreği arasında var sandığı kalınca bir tel geriliverdi. «Bu o olmalı» diye söylendi.

Çerçi bilinmez esrüklenmelerde: «O herhal» dedi ama neden dedi, kime dedi, niçin dedi, bilemedi.

Durmalı mı gitmeli mi? İkisi de kararsızdı. Durmak neye yarayacaktı ki? Öylesine yoğunlaşmış bir emeğin ara yerine sipsivri girmek yakışıksız olurdu? Sıyrılıp gitmek ise acayip. Belki de o değildi bu göğüs bağır açık kişi, biraz sivrilmiş bir derviş olabilirdi. Ak Hoca, Hacı Bayram Veli adında bir şeyhi, böyle bir tarlaya, böyle terlere, böylesine kanlı canlı bir didişmeye yakıştıramıyordu. Şeyh dediğin tekke içinde, düşünce sessizliğinde, inanmanın bedenleşmesinde yakışırdı; öylesini görmüştü şimdiyece. Gayrisini düşünemiyordu.

Yol üstü çekilmiş bir kağnıya burçak sapı yükleyen bir delikanlıya sorduklarında Hacı Bayram Veli Hazretlerinin o er kişi olduklarını öğrendiler. Ak Hoca onun olmadığını duymağı o kadar çok istiyordu ki.

Belki de bu yüzden tarlaya girip o emeğe katılmağı ister bir halde duran Çerçi'ye: «Diliyorsan var git karış aralarına hay Çerçi» dedi sinikçe; «Durma. Gönlünün dilediğini yerine getir...»

«Ya sen Ak Hocam? Ya bu at? Ya heybe?»

«Beni koy bir kıyıya. Atı götürürüm, heybeyi yerine ulaştırırım.»

Çerçi atta heybede Ak Hoca'da dönelenen gizlerini Hacı Bayram Veli'nin burçak yolmasında savaşa çöğmüş kanlı canlı bedenine çevirdi. Şeyhti bu ha? Bre ne biçim iş bu, ne biçim?

Fakat Ak Hoca'ya: «Sensiz olmaz» dedi; «Sensiz gidilmez, gidemem.»

«Öyleyse köye varalım, ikindiye varalım.»

Çerçi Ak Hoca'ya gönülsüz gönülsüz uydu. Daha bir gün önce birisi çıksa da Ak Hoca'nın bir isteğine Çerçi'nin gönülsüz uyacağını söylemiş olsaydı hiç düşünmez terslerdi onu. Gelgelelim Çerçi de gönülsüzlüğünden üzüntü duymasına rağmen Ak Hoca'nın ardı sıra gitmenin gitmemekten daha iyi olduğunu düşündü. Eğer köyün içine girdiklerinde Ankara'da görmüş olduğu dervişe rastlamasaydılar, Çerçi'yi avutmak zorlaşırdı. Ankara'da gördüğü, buraya gelmesine sebep olan dervişi görmesi Çerçi'nin gönülsüzlüğünden kurtuluşu oldu. Ak Hoca'yı düşünmeden dervişe kucak açtı. Sarılıp sarmaştılar; derviş dervişliğinde Çerçi çerçiliğinde kucaklaştılar.

Derviş yalnız değildi; yolda gördüklerinden bir hayli değişik giyinmişlerdi, onlar gibi yamalı yırtık idiler ama onlara benzemeyen nice halleri vardı. Yanlarında bir şebek maymun, bir bozoğlan ayı, bir iki de sincap; bir ikisinin elinde def. Ak Hoca daha çok bunları süzüyordu. Çerçi Ankara'dan tanış dervişe; «Bu Ak Hoca» dedi; «Yoldaşım benim.» Birdenbire kendini unutmuş, görebildiği her şeyle kırk yıllık biliş olmanın rahatlamasına bırakıvermişti kendini. Dervişin kulağına eğilip usulca: «Bu Ak Hoca bildiğin gibi değildir haa!» da dedi; «Pek ünlüdür. Medrese hocasıdır ki üstüne hoca bulunmaz. Varımı yoğumu da getirdim, tekkenize vereceğim hepsini, bilesin.»

Derviş Çerçi'nin Ak Hocasını dervişçe selamladı, buyur etti, yol gösterdi. Yanındakileri savdı: «Siz gide durun ben yetişirim arkanızdan» deyip ayrıldo onlardan. Konukları

ağırlayacak birini bulduğunda da izin istedi. «Döndüğümde burada olursanız görüşürüz» dedi. «Gitmem gerek. Yoldaşlarım beklemesin.»

Ak Hoca buruk buruk şebek maymunu, sincapları, ayıyı sordu.

Derviş anlattı. «Dağ köylerinde oturan aşirete eğlence gerek hay hoca» dedi. «Herkes kendine göre olanı ister, herkesin dilince çığırmak gerek. Dağ köylerinin aşiretine medrese ağzıyla vaaza kalktın mı yanında kimseyi bulamazsın; gider, dilince çığıran bir kötü yürekliye kapılanır, yol kesici, adam soyucu olur; ondan sonra uğraş ki imana getiresin. Öyle olmaktansa böyle olması daha eyi değil mi? Bizim onlara göre dervişlerimiz de vardır, bekletmeyim gidenleri Allah'a emanet olunuz...»

Ak Hoca geldiğine de geleceğine de bin pişman somurttu. Özene bezene arıttığı aklığına gölgeler düşmüştü, tozlar topraklar aklığını kirletmiş, sinekler üşüşmüştü. Ekşimiş ter kokularında kendini derviş sanan adamların kiri pası, terlerde eriyen Şeyhin sırılsıklamlığı Ak Hoca'ya göre değildi. Hayır!

«Ben gidiyorum!» deyip kalktı yerinden «Sanırım sen kalacaksın?»

Çerçi Ak Hoca'nın kalkışına belinledi. Okumuş adamların bir vakti bir vaktine uymuyordu herhal. «Ak Hocam? Ben..? Yeni geldik bre hemen gitmek olur mu?»

«Olur? Nerde benim torbam? Ver bana, ben taşırım.»

Çerçi ne yapacağını bilemeyerek; «Ben getiririm Hocam, taşırım» dedi, vermedi. Boynuna astı çarçabuk. «Taşırım ben.»

«Benimle dönüyorsun öyleyse?»

«Yani... evet, öyle.»

«Atını nalınlayacak mısın?»

«Kalsın. Bunların olmalı, bunlarla yaraşır.»

Diyordu ama gidip gitmeyeceğini bilmiyordu Çerçi. Ak Hoca'nın ansızın esmesine kapılmış, düşünememiş bile, su akışında dal parçası olup çıkmıştı. Az önce geldikleri, daha doğru dürüst oturamadıkları köyden çıkışlarına da gelişleri kadar aldıran olmadı.

Çerçi köy çıkışına kadar aptal aptal yürüdü, boynuna astığı torbaya sıkı sıkıya sarılmış olarak. Ak Hoca'nın suratından düşen bin parçaydı. Aklığı katılıp kalmış, taze sakalı kararmıştı, dolu bulutlara dönmüştü.

Hacı Bayram Veli'nin çalıştığı tarlanın önünden geçerlerken duruverdi Çerçi'nin ayakları. «Ak Hocam!» dedi birdenbire. Elleri de boynundaki torbaya gitmiş, askıyı çekip çıkarmıştı boynundan. «Ak Hocam torbanı al, bana ağır gelir oldu. Kusura da bakma, ben buralı olduğumu anladım. Burçak yolmasına katılacağım. Ne dersen de, ne düşünürsen düşün; benim yerim burası, şimdi anladım. Hakkını helal et, bağışla beni.»

Ak Hoca çok kısa bir bocalama anı geçirdi, akça bakan gözlerinin kara ışıltısı donuklaştı ama hemen gülümsedi, zor da olsa gülümsedi: «Bilmiyorum» dedi. «Kimin kimi bağışlaması gerek bilmiyorum. Sen seçmesini bildin, ben kararsızım. Lâkin yerimin burası olmadığını biliyorum. Arayacağım. Sağlıcakla kal Çerçi, beni unutma.»

Torbasını aldı, yanlamasına omuzladı; bir kere daha gülümsedi Çerçi'ye. Bu seferkinde zorlanma yoktu.

Döndü, yürüdü.

Çerçi ikinciklenmedi dahi, burçak tarlasına daldı; önüne ilk gelen delikanlının elinden aldı orağı: «Sen kendine başka bir orak bulursun kardaş» dedi; «Ben yeni geldim.»

Orağın sapı terliydi, kaygandı; orağın ağzı toprak paslanmasında aşınmış bir çelik... kurumuş burçak sapları hışır hışırdı, el vurdun mu dalıyordu. «Bismillahirrahmanirrahim» deyip vurdu orağı burçağa; avuçladığı saplar kırılarak çıtırdadı, orağın ağzı kaydı, Çerçi'nin baş parmağını yarıp

attı. Bir kızıl kan güllendi Çerçi'nin başparmağında, aktı; gözleri kararır gibi olurken yanı başında bir gelin yetişti: «Bre kardaş orak neyine, el yolması daha kolay değil midir?» deyip yırttığı yemenisini parmağa sıkıca sardı. Bir başkası tuz bastı, ötekisi örümcek ağı yetiştirdi. Beyninin ortasında kanlanmış bir gül sancısında vınlayan acı durdu Çerçi'nin.

Hacı Bayram Veli'nin oralardan bir: «Hay can huuu.» çığırışı kopup geldi, ardından türküyü andırır bir zikir inilemesi. Çerçi'nin kanına ağırlaşan iş eski hızına döndü.

Burçak kokusu Çerçi'nin burnunda kanla karışık bir güneşi ağırlaştırdı.

Hacı Bayram Veli belli etmeden kendiliğinden gelip burçak yolmasına katılan yeniye bakmıştı bir aralık. «Hay can huu!» çığırışının ardından inileyen ezgiye katılırken de yol aşağı kösemenliğini götüren Ak Hoca'nın gidişine göz attı.

«Geleceksin!» diye mırıldandı, «Kapın burası senin, zencirin burda!»

Mustafa Beğ Konya kapılarına geldiklerinde onca zamandır adımladıkları yolun sona ermiş olabileceğine inanmaz duygulardaydı. Buhara'dan beri yokuşlardan inişlere, inişlerden düzlere bata çıka arşınladıkları yollar, kıvrılışlarında dirseklenişlerinde sapışlarında her zaman tozlu her vakit çakur çukur uzamıştı. Uzadıkça da bitmez görünerek, yahut bittiği yerlerde yeniden başlayarak kimi umutsuzluk kimi bölük börçük umut; ara yerde kör bir heves haline bile bürünüp Mustafa Beğ'i tozuna toprağına katmıştı. İran içlerinden Akkoyunlu toprakları, sonra Doğu Beğliklerinin dağı çayırı çimeni, sonra Karamanoğlu'nun mülkü; yollar aynı, toprak aynı, gök aynı... insanlar da aynıydı; yabancı dil konuşmak niye? Oğuz Soyu bölük bölük serpiştiği köklenmeğe çalıştığı bunca topraklarda dilini konuşuyordu, geleneklerini yaşıyordu, törelerini tutuyordu; değişen Beğliklerin adıydı, Beğliklerin adı değiştikçe de Kolcuların, Beğlik adamlarının tutumu değişiyordu sadece. Pek içlerine dalmamışlardı, aralarına karışmamağa özen göstermişlerdi ama handa hamamda, tarlada kırda tekkede isteseler de istemeseler de görüşüp konuşmak zorunda kaldıkları insanların Kolculardan da Beğlik Adamlarından da ayrı bir bütünlüğü devam ettirdiklerini görmüşlerdi.

Mustafa Beğ o zaman babası Yıldırım Bayezid Han'ın Urumeli'nden Anadolu'ya ayrıcalığı ortadan kaldırmak, bütünlüğü bölüştürmemek çabasında neden her şeyi bir yana bıraktığını, neden bir acımasız hayatın peşi sıra koştuğunu

daha iyi anlamıştı. Ankara Savaşı'nın ters kaderine acınmış, Timur'un karanlık gölgesine lanetler yağdırmaktan kendini alamamıştı. Karamanoğlu Topraklarına yaklaştıkça günleri yeni baştan yaşamanın sancısında kıvranışını unutamıyordu. Ölüm harmanında kan kusan savaş, savaş sonu tutsaklığı, tutsaklığında yok olup unutulmağa karar verişi, Buhara'da kendini unutturuşu... derken Gülçehre geliveriyordu gözlerinin köküne; Gülçehre'nin dünya mülküne bedel iddiasız güzel yüzü, sessizliklerde güllenmiş yüreciği, o yüreciğin o güllenişlerde ölüvermesi... zamansız ölüvermesi geliyordu. Mustafa Beğ Ankara Savaşı'yla Ankara Savaşı sonu tutsaklığından çok bu zamansız gül ölümünün, adına ömür denilen zaman dalını kopartıp attığını bilmekteydi. Gülçehre'den sonra ömür, asıl o zaman işte, yaşanmaz olmuştu; yaşanırsa bile tatsız bir bulamaçtan farksız olacaktı.

Gel gör ki yaşanıyordu zıkkım hem de insanı kaçtığı yere geri getirterek, hem de hiç istemediği oyunların ortasında şebekleştirerek.

Mustafa Beğ için bu geri dönüş adlı adınca bir Şebekleşmeydi.

Öyle olduğu halde Konya Kapılarına yaklaştıkça şebekleşme dediği geri dönüşünün belki bir işe yarayabileceğini düşünmeğe başladı. Babasının, anlı şanlı Yıldırım Bayezid Hanın Timur derdinden yarım bıraktığını bu geri dönüş, nasıl bir şebekleşme olursa olsun tamamlayabilirdi. Tamamlaması gerekiyordu. Eğer bu işe sarılmış bir kimse çıkmamış ise ortaya...

Ne var ki Çelebi Sultan Mehmed'in ölümünün yerini boş bıraktırmadığını, oğlu Murad Beğ'in yetişip o yeri doldurduğunu da daha İran içlerindeyken öğrenmişlerdi. Murad Beğ var iken, Osmanlı'nın başına geçmiş iken, o yer de onun hakkı iken Mustafa Beğ varlığını bir kere daha fuzulî buldu. «Horoz Dede biz bu işten geri duralım!» dedi kesinlikle. «Benim ortaya çıkmam haram olur. Yiğenim Muradın işini

zorlaştırmak bana yakışmaz!»

Horoz Dede de Mustafa Beğ'den ayrı düşünmüyordu da, geri dönmeği uygun görmüyordu. Maksat Murad Beğ'e ayakbağı olmak, zorluk çıkarmak değildi ki. Horoz Dede'nin acayip erik gözlerinin bademleşmesi Mustafa Beğ'i bu yüzden kolay kolay bırakmadı. Gırtlağında tıkırdayan sallabaş sesi: «Yok öyle değil» dedi; «Öyle değil Mustafa Beğ. Gitmek gerek. Ben Buhara'da seni aramaktayken sanıyordum ki derdim seni bulmaktır, götürmektir. Yola düştük düşeli derdimin bu olmadığı ayan oldu bana; başka bir şey, başka bir şey, başka bir şey bu benim derdim. Beni bir sur dibi çekiyor bir yerlere; ne olduğunu bilemediğim sisler beni denizlere, denizlerin surlarda örülmüş duvarlarına çekiyor. Orada sen var mısın yok musun iyice bilemiyorum ama ben varım, ötüyorum, tütüyorum, çığırıyorum... güleceksin şimdi sözüme, oralarda öterek çığırarak ben varım. Ben oraya gidiyorum. Orada kalacağım herhal, orası sonum olacak.»

«Bre ne biçim iştir bu Horoz? Bana gelişin böyle değildi, nedir bu değişme, nedir bu abuk subuk laflar? Suç bende ki senin gibi bir deliye uyup yola düştüm.»

«Delilik velilik, ne dersen de; Buhara'dan çıkarken yüreğime düşen ateşin közünü ben bilirim. Bu köz de neye gittiğimi niçin gittiğimi söyler gibi oldu. Sana gelince... ben olmasam da senin gitmen gerek çünkü adın konmuş ortaya. Benim adımın üstüne oynanmıyor oyunlar senin adına oynanıyor.»

«Gidişimiz de o oyunların şebeği olmak için midir diyorsun?»

«Buhara'dayken anlattım. Ne olduğunu da Konya'ya girdiğimizde anlarız.»

Konya'ya giriyorlardı işte.

Bir ok atımı ötede gün ışığına sararmış Konya'nın gedik dişlerde sırıtan sur döküntüleri Mustafa Beğ'e hesap soruyormuşçasına bakıyordu. Buralardan gidişinin hesabını so-

ruyor gibi, buralara dönüşünün hesabını soruyor gibi, buralardan sonrasının hesabını soruyor gibi. Onun için de Mustafa Beğ'in gönlünde Konya'nın gedik diş surlarının sararmışlığı Cehennem Zebanilerinin gözlerinde buğulandı. Kötü bir ikinciklenme adımlarını bağladı; dili, birdenbire tükrüğü kurumuş bir ağızda toprak topaklarına döndü, soluğu bir yük.

Yolun kıyısındaki hendeğin tümseğine oturdu düşünmeden. Börkünü çıkarıp alnının terini sildi. «Sen yorulmamışa benzersin Horoz Dede, ben yoruldum» dedi gönülsüzce; «İki satır soluklanıp öyle girelim şehire, tozumuzu toprağımızı silkeleyelim.»

Sabahtan bu yana hemen hemen hiç ağzını açmamış olan Horoz Dede: «Düğüne gitmiyoruz ya hay Mustafa Beğ, şehirde dinlecek çok vaktimiz olur» diye cevap verdi. «Burda oturmamız göze batmaz mı?»

«Burda oturmamız göze batarsa senin Mustafa Beğ deyişin de göze batar. Beğ sözünü alma ağzına dedik. Demedik mi?»

«Dedik. Haklısın. Beğsiz Mustafa demeğe dilim varmıyor, kusura bakma. Lâkin dememem gerek. Konya'da Karamanoğlu var.»

«İstersen sen önden git, ben sonra geleyim. Şehirde bulurum seni.»

Horoz Dede Mustafa'nın sesinden çok duruşunun oturuşunun görünüşünden huylandı. Yalnız kaldığında ayağa kalkışı şehire girmek için değil geri dönmek için olacağa benziyordu. «Korkumuz mu var ki?» diye sordu.

«Ne korkumuz olacak? Neden ki?»

«Öyle ya. Ne korkumuz olur? Olsa bile bize göre değil korkular, bizden uzaktır.»

Horoz Dede de oturmuştu. Burnunun ucundan delinmiş çediğini çıkardı, sağını solunu yoklamakla uğraşır göründü.

Bir kör arı dolandı Mustafa'nın çevresinde vınlayarak;

bir yeşil sinek kondu Horoz Dede'nin alnına. Temmuz güneşi sapa samana karışmış bunaltıcı kokusunu yıktı yıkabildiğince. Geldikleri yol gerilerde bir bitmeyen düzlüğü bölüyor, hayli uzaklarda harelenmekte olan temmuz sıcağında kayboluyordu. Toprağın sararmış, gitgide kurumakta olan ekini otu gevremekteydi; kuruluğa gevreyen ekinin otun sararmış çıtırdısı nerdeyse duyulur halde. Dağınıkça öten cırcır böcekleri, ekinin otun kuruyan çıtırdısına karışmış, güneşten yorgun bir toprak türküsünü bütünlemeğe didiniyordu.

Kimsecikleri olmayan bir tabiat az sonra dirilip ayaklanacak mı, ölüp yokluğunda susacak mı bilinmez bir ağrıyı çekiyora benzemekteydi. Horoz Dede o ağrının büngül büngül büngüldediğini hissetti.

Mustafa zor soluk aldığını.

Horoz Dede büngüldeyişin belli bir yere akmağa hazır kaynadığını sezinledi.

Mustafa yokluklara yokluklara çekildiğini.

Horoz Dede kimsecikleri olmayan tabiatın çektiği ağrıda bin kere bin canın toparlandığını, bin kere bin canın saf saf dizildiğini, bir yerlerden bir buyruk beklemekte olduğunu fark etti.

Mustafa öldüğünü öldüğünü öldüğünü tabiatın; bir ölüm uykusunda silinip gittiğini.

Ve ansızın Horoz Dede çır çır çığırdı; keskin, ölümleri yırtan saflanmışlığı gayretlendiren bir horoz ötüşünde ortalığı velveleye verdi.

Mustafa sıçradı yerinden.

Tabiatın da sıçradığını sandı.

Horoz Dede bildiğinceydi.

Mustafa Horoz Dede'nin eteğini çeke çeke bir hal oldu. «Deliliğin sırası mı? Horozluğunu hatırlamanın yeri mi? Bre kendine gelsene! Cümle âlemi başımıza mı üşüştüreceksin? Bre sus! Hay soyha sus!» dedikçe Horoz Dede çıngırdağını uzatıyor, çatallanmış sesi duymayanı çağırmacasına çığırı-

yordu. Ardından da bir: «Gumnu yaa gaafilûn! Gumnu yaa gaafilûn!» çekti ki duyana Allah yardım ede. Mustafa ölüp ölüp dirildi. Bir delinin ardına takılıp sürüklenmenin günahını bin kere ödemiş oldu.

Horoz Dede çığırışını da çağırışını da tükettiğinde yağını dökmüş tulumlara döndü. Acayip erik irileşmesindeki gözleri bademlerin en cılızına çekildi, bakışları ne olduğunu bilmez korkulara kaçtı, sallabaşı pörsümüş boynunu göğsüne eğdi. «Kusura bakma Mustafa'm» dedi ölgün; «Bir doluluğu boşaltmam gerektiğini sandım... bilmiyorum... belki de.»

Lıkırdadı gırtlağı, sustu.

Mustafa Buhara'dan sonra Horoz Dede'nin çığırıp çağırmaz olduğunu hatırladı. O âna kadar yadırgamadığı susuşunun garipliği bu ötüşüyle büsbütün ortaya çıkmıştı. «Yeri miydi?» diye çıkıştı Mustafa bir daha; «Yola çıktık çıkalı horozluğun unutulduydu, hastalığına dönmenin gereği mi vardı, ha?»

Horoz Dede de yaptığını beğenmemiş bakıyordu: «Bre Mustafa'm bağışla ben de şaştım» dedi. «Elimde değildi, yemin ederim kendiliğinden geldi. Bütün yol boyu ne ötmek ne gaafilûn çekmek gelmedi içimden. Öyle ki, bana bir hal oldu herhal, deyip var aklımı dahi yokladım. Ötmedim, ötemedim. Ama ne yaparsın ki şimdi, şurda tuttu tutacağı horozlanmamın. Eğer ötmeseydim çatlardım.»

Elinde olmadan: «Çatlasaydın keşke» dedi fakat dediğine de üzüldü Mustafa.

Horoz Dede alınmadı bile; ne Mustafa'nın ne çevresini sarmış olan tabiatın farkında olmayan bakışları göğün derinliklerine saplanıp kalmıştı. O durumda: «Çatlamış olmam senin işine yaramazdı ki» diye fısıldadı. «Çatlayacak zamanım da gelecek. Belki de bunun için çığırıp çağırmadım şimdiyece. Çok öten horoz vaktini şaşırmaz mı? Vaktimi şaşırmayım diye susmuşumdur. Şurada otururken, Buhara'dan ayrıldığımızda yüreğime düşen ateşin közünün alev-

lendiğini hissettim, varacağım yolumun ışıdığını gördüm. Nereye gideceğimi biliyorum gayri. Ötmeseydim, taşardım; yok hayır çatlamazdım taşardım.»

Bakışları göklerin derinliklerine saplanmış bir sallabaş dervişin fısıltılarında Mustafa'nın duyabildiklerini değerlendirmesi kolay olmadı; değerlendiremedi dahi. Nice zamandır alıştığı delice sözlerdi. Arada sırada hayli düşündürücü sözler çıkardı içlerinden ama çoğunlukla da bir akıl fukarasının aklına eseni söylemesi sanılırdı. Hele Buhara'dan bu yana yoldaşlığında geçmiş zaman Horoz Dede'nin zararsız, vaktin tatlanmasında işe yarar bir derviş olmasından öte işe yarayabileceği kuşkulu bir kişi olduğuna inandırmıştı Mustafa'yı. Yanı başında tintin yürüyen yarım yamalak bir gölge.

Bir kere daha böylesi bir insan çemütünün ardı sıra buralara gelmenin akıl karı olmadığını düşündü. Fakat: «Bunun aklına uyup gelmedim buralara» diye geçirdi içinden; «Şeyhin Buhara'daki Tekkede söyledikleri olmasaydı böyle birine takılmazdım.»

Horoz Dede'nin Buhara'daki Şeyhi: «Konya'da düşün sözlerimi oğul» demişti; «Konya'ya varıncaya kadar unut. Konya'ya varıncaya kadar sağda solda duyacaklarına da aldırış etme. Dildir bu, yalanı yanlışı ayırt etmeden konuşur. Kulaktır bu, doğruya eğriye bakmadan dinlemeğe can atar. Böyle bir dilden böyle bir kulaktan da hayır gelmez. En eyisi Konya'da her şeyi gözlerinle görmektir. Bakarsın, Osmanlı'nın başındaki sağlam ise, güvenilir ise unutulmuşluğuna dönersin; Osmanlı'nın başında bir sahip yok ise ortaya çıkarsın, kendine güvenini yerinde bulduysan sahip olursun. Gelgelelim Osmanlı'nın başındaki sağlamsa ona ortak olmağa kalkışma; ona ortak olmağa kalkışanlara omuz verme. Senin adının kullanıldığı söylenir; Karamanoğlu'nun seni aratması da bu sözü doğrulamakta. Eğer öyle bir durum var ise adını kullananların sakatlığını göstermelisin, Osmanlı'nın

başındaki sağlam kişiden yana olup sakatı ortadan kaldırmanın yolunu aramalısın. Yoksa Kostantiniyye'nin fethini geciktirenlerden olursun; Timur'a benzemiş olursun. Kostantiniyye'nin fethini geciktirmek de Peygamberimizin buyurduğuna karşı gelmek olur ki bunun günahı nasıl ödenir, nerde ödenir bilemem gayri. Kostantiniyye'nin fethini geciktirenlerin arasında bulunmaktan sakın oğul, kesinlikle sakın. Günahların en katısını işle, korkma, Tanrı büyüktür, elbet bağışlamasını bilecektir, lâkiiin, Kostantiniyye'nin fethini geciktirenlerin arasına katılırsan Tanrı'nın seni bağışlayabileceğinden kuşkuya düşerim.»

Sanki Buhara'daydı, Tekkedeydi, Horoz Dede'nin Şeyhinin huzurundaydı Mustafa; Şeyhin sesini öylesine taze, öylesine yakın, öylesine inandırıcı duymaktaydı. Zaman tersine çevrilmiş, belki de buharlanıp yok olmuş, yer yerliğinden kaymıştı. Zamansız ve mekânsız bir boşlukta sapasağlam bir toprağa bastığının farkında fakat bedeninden de sıyrılmış bir halde şimdi çok gerilerde kalmış o görüşmenin ayrıntılarına dalmıştı. Mustafa, Şeyhin odasında ışığını duyurmaktan çekinmekte, bir mum görünmezliklere eriyordu. Şeyhin odasında gölgeli karanlıklar Şeyhin yüzünde, upuzun ak sakalında zamanlaşıyordu. Şeyhin sesi inanılması güç bir varlığın yokluğunda, tuttuğunu bağlıyordu. Mustafa'yı da bağladı.

«Hay Mustafa can? Hay can oğul? Dinlendin mi? Kalkalım mı? Konya'ya huu deyip girelim mi? Uygun mudur?»

Konuşan Şeyhi mi idi yoksa yanı başında tüneyen Horoz Dede mi? Mustafa ilkin ayırt edemedi. Gecenin ortasına doğmuş bir güneş şaşalamasında Mustafa, yerini arandı. Karanlık ile aydınlığın sınırına geldiğinde de Horoz Dede'nin acayip erik irileşmesinde donmuş gözlerini gördü. Çok uzaklardan bakıyordu, o kadar da yakından.

«Gidelim...» diye mırıldandı.

Horoz Dede gülerek: «Gidelim» diye tekrarladı.

Mustafa Horoz Dede'nin yarı çarpık yüzünün sallabaşlı-

ğında bir tuhaf aydınlanmış olduğunun o zaman farkına vardı. Gün doğmadan az önceki ufuk ağarmasını andırıyordu. Ya olduğunun beş on misli bir delilik gelip konmuştu bu yüze yahut da olan deliliği bir incecik yel esişi silip götürmüştü. Ne olursa olsun, samanından ayrılmış bir buğday çecinin yığınlaşmasında bir dinlenmişlikti Horoz Dede'nin yüzündeki aydınlanış.

Mustafa şaşakala; «Sen hayli dinlenmişsin Horoz Dede» dedi, «Oturmak sana yaramış. Yok hayır ötmek yaramış, ötmek.»

«Öyle sayıyorsan öyle olsun.»

«Öyle saymıyorsam..?»

«Eh, o da öyle olsun.»

Yine sır küpü, yine deli, yine sallabaş. Bu adam yosun tutmuş bir su göleği miydi Yarabbi? Horoz Dede'yi düşünse bir türlü, düşünmeyip gölgesi yerine saysa bir türlü. En iyisi olduğu gibi kabul etmekti, her zamanki gibi... yoldaşlığında vakti tatlandıran bir akıl fukarası.

Bununla beraber, surlara on on beş adım kala sormadan edemedi. «Bakasın, Horoz Dede bana bakasın; sen orda otururken horoz ötüşünden sonra bir söz ettin. Gideceğim yerin nere olduğunu bildim artık, gibisine bir söz. Bildiğin ne idi?»

Horoz Dede: «Bildiğim, bildiğim idi» dedi. «Bildiğimi ben bildim.»

Mustafa sorduğu için kendine öfkelendi: «Deliye sor aklını kaçır» deyince Horoz Dede çok kötü baktı Mustafa'ya: «Deliysem, bana!» dedi ağzı tükrüklenerek; «Ben sana ikide bir akıllısın diyor muyum? Desem kimi inandırırım, senden başka?»

Somurtuşu Horoz Dede'nin söylediği ile yetineceğini sandırır iken: «Gideceğim yeri de Kolculardan öğrenirsin» dedi; «Nasıl olsa az sonra soracaklar. Ben senin yerinde olsam yanımdakinin nereye gideceğini değil kendimi düşünürdüm.»

«Niyeymiş o?»

«Mustafa Beğ olan sensin. Ben bu deliliğimle, sallabaş dervişliğimle göze batmam. Yol boyu tıraş olmayıp sakal koyverseydin sen de göze batmazdın. Gözlerinden burnuna Yıldırım Bayezıd Han benzerisin, işin bu yanını düşündün müydü?»

Düşünmüştü Mustafa; aslında sakal bırakmayışı da bu yüzden idi. Eğer söylenilenler doğru ise Karamanoğlu dedikleri gibi kendisini aratmaktaysa daha Konya'nın girişinde tanınması işine gelirdi. Küçücük hesabını da buna göre yapmıştı yol boyu.

Fakat Horoz Dede'ye söylemedi. Horoz Dede'nin muzipleşmiş fakat muzipleşmeği de beceremediş yüzüne gülüp geçti.

Kapı girişinde ikisi de suspus idi, ikisi de kendi halinde. Doğrusu, başlarına bir kötülük gelmeyeceğine pek güvendiği halde Horoz Dede bir parçacık heyecanlanmış onu da çarpık yüzünün sallabaşlığı örtmüştü. Mustafa aksine benliklenmişti.

O saatte şehre giren bir kimse yoktu. Sur dışındakiler işinde gücünde, kervanı varsa yolda; sur içindekiler de temmuz sıcağının sersemlemesindeydi. Kolcular da öyle. Kapı girişinin sağında oyuk bir odacığa açılan kapının aralığında serili bir hasıra rahatlamışlardı, uyuklayanı vardı. İki kişi de bir oyuna dalmıştı; göz ucuyla baktığında Mustafa oyunun satranç olduğunu sandı, belki de benzetti.

Horoz Dede nedense Kolcuların ilgisizliğini fırsat bildi, dişlerinin arasından: «Ayağını sürüme de geçip gidelim» dedi Mustafa'ya; «Kendi hallerindelerken gidelim.»

Mustafa aynı seste: «Olmaz» dedi. «Kaçak değiliz ya.»

Horoz Dede hırsla çekti Mustafa'nın kolunu. Öyle hislere uzak görünen bir çarpık dervişin koluna yapışmış çeken hırslı eline sinirlenmişti. Çekip kurtardı kolunu, kapı aralığına doğru selam verdi gelişlerini duyururcasına.

Kolcular düzeldiler; oyuna dalmışlar oyunlarını, uyuklayan uyuklamasını bıraktı. En yaşlıları olan Çavuş, gelişlerini duyurmak isteyen biri acayip öteki pek benlikli iki kişiyi süzdü o değilden, Mustafa'nın selamını aldı. «Ne istersiniz?»

«Bizim bir isteğimiz yoktur, sizin varsa, sormadan geçmek istemedik.»

«Gelişiniz nerden?»

Mustafa'dan önce Horoz Dede karşıladı soruyu: «Buhara'dan.»

Mustafa'nın, nedenini bilemediği benliklenmesinden çekinmişti; durup dururken başlarına bir iş çıkarabilecek dikliğini örtmeğe yeltenmişti.

Çavuş babayiğit görünen yolcuya sorduğunun cevabını çelimsiz dervişten alınca ikinciklenir gibi oldu. Bir terslik batmıştı çavuşluğuna, tersliği aranırcasına baktı bu sefer. Can sıkıntılarına gelen iki yolcuya meraklanmış Kolculardan şişmancası da çipil gözlerini Mustafa'ya dikmişti. Bir şeyler düşünen, bir şeyler bulmak isteyen yahut da o can sıkıntısında birdenbire ilgisini çekmiş, niyeti miyeti olmadan ilgisini çekmiş bir babayiğit yüzü seyre dalmış gözleri Mustafa'nın yüzünden kopmak bilmedi. Mustafa da bunu hissedince Çavuşa bakmağı bırakıp şişmanca Kolcuya döndü. Yüzünden başka bir yerine bakmayan şişmanca Kolcuya varını göstermek isteyen bir tavırda görünmek istediğini saklamadı. Şişmanca Kolcunun gözleri geriledi, gerilerken bunalmış düşüncelerde arandı; tuhaf bir toparlanmada gelişigüzel duruşunu da düzeltti şişmanca Kolcu; belli belirsiz bir yüz kızarmasında başını önüne eğdi.

Horoz Dede iyice perişanladı. Mustafa'nın maksadını da bilmediği için eli ayağına karışır oldu. Maksadını bilseydi daha beter olurdu o da ayrı mesele. Şu sıra, daha yeni selamünaleyküm demişlerken Konya'ya Kolcuların eline düşmek, Karamanoğlu'nun karşısına dikilmek işine gelmezdi. Durumu kurtarmak niyetiyle bir çırpıda Çavuşa: «Konya'da

duruculardan değiliz» dedi. Ağzında varsa bile yüreğinde yalan olmadığından emin: «Gelip geçiciyiz çavuş kardaş. Taş çatlasa üç gün kalırız. Mevlânâ Hazretlerine yüz sürelim dedik de.»

«Eh, yazın şunları deftere» dedi. «Gelişlerini gidişlerini bilelim bakalım. «Adın ne senin yiğit?»

«Mustafa.»

«Sen de mi Buhara'dan? Buharalı'ya benzer bir yanın yok, kimin nesisin? Nereden?»

Mustafa, baba adını, kimin nesi olduğunu diyebilirdi hattâ görünüş o görünüş ama fırsat vermeyen yine Horoz Dede oldu: «Buhara'dan değildir. Yanıma aldım, kandırdım. Katılacağım işe sürükleyen benim.»

Çavuş bir Horoz Dede'ye, bir Mustafa'ya baktı; kimin kimi kandırmış olabileceği, kimin kimi sürüklediği ayan beyandı ama çarpık dervişin çarpık çenesi görüneni tersine çeviriyordu. Bir kurt düştü gönlüne. Sert, Çavuşça biraz da önemsememiş: «Ne işine katılacaksın?» diye sordu.

«Kostantiniyye'nin fethine gidiyorum!»

Kimse inanmadı. İnanmadı değil, Mustafa dâhil, afalladı duyan. Çavuş yanındakilerin de Mustafa'nın da yüzünü aynı bakışlarda, dudak bükerek, şaşmış süzdü. Kolcuların bir ikisi eğlenmelik tebessümlerde sırıttı. Şişmanca Kolcu, daha bir toparlanmış, belli belirsiz saygılarda Mustafa'ya baktı.

Çavuş, az önceki gibi olmasa da ona yakın bir seste: «Kostantiniyye'nin fethi mi var?» diye sordu. «Biz burdan duymamışken sen Buhara'dan duymuşsun, he mi? Nerden çıkarır böyle şeyleri derviş aklınız? Yok böyle bir fetih.»

Kolcunun biri: «Olsa bizim burda işimiz ne hay derviş» diye tamamladı Çavuşunu. «Sen düşte olmalısın.»

Horoz Dede'nin akıl almaz sesi bu sefer: «Düşte miyim değil miyim anlaşılır elbet» dedi. «Fetih şimdi yoksa biz oraya varıncaya kadar olmayacak demek değildir. Duyduğunda şaşmayasın sakın. Soracağınızı sorun da gidelim biz, yolu-

muzdan kalmayalım. Başımızı sokacak bir yer söylersen iyi olur Çavuş Ağa, aranmayız boşuna.»

Çavuş lafı uzatmadansa yarım akıllı olduğu belli iki yolcuyu bir an önce başından savmağı uygun buldu: «Karatay Medresesi'nin barınağına varın» dedi. «Orası size daha uygundur. Kalıcı olmadığınıza göre orası iyidir, iyidir. Gidin bre!.»

Mustafa aklındaki hesabı boşa çıkaran Horoz Dede'ye kızmış, Horoz Dede durup dururken bulaşıklık çıkarmağa niyetli Mustafa'dan pirelenmiş bir apul apullukta uzaklaştılar. Çavuş gidişlerine baka baka söylendi: «Dervişi iyice kaçık ya babayiğit görüneninde akıl noksanlığı olmalı bana kalırsa. Kostantiniyye'nin fethiymiş. Osmanlı canı derdinde, Yıldırım Bayezıd Han sağ olsaydı, hadi neyse, aklım yatardı...» derken şişmanca Kolcu elini alnına vurdu şappadana: «Tuh! Bu o; Çavuş bu o! Kalıbımı basarım bu o!»

«Al bir daha! Sıcak mı vurdu başına dervişin akılsızı mı aldı aklını? Hangisi?»

Şişmanca Kolcu kendi düşüncesindeydi: «Babayiğit olanı babayiğit olanı» dedi. «Yıldırım Bayezid Beğ'in yüzüydü gördüğüm Çavuş, yemin ederim Bayezıd Hanın yüzüydü. Ankara Savaşı'ndan bilirim ben o yüzü, şaşmam. Bu kadar benzemez bir yüz...»

Çapıp baktı gidenlerin ardından Çavuş; aklı karışıvermişti: «Mustafa Beğ olmasın bre? Onu mu demektesin sen?»

«Yüz o yüz. Burun, göz bakması... birden ne yaptığımı bilemedim, Bayezid Han bana bakıyor sandım bir ara, toparlandım farkında olmadan, yemin ederim Çavuş, o idi..»

Şişmanca Kolcu hep: «O idi» diyordu ama o dediğinin kim olduğunu söyleyemiyordu. Çok sıkıştıran olsa: «Bayezıd Han dirilmiş gelmiş» der çıkardı işin içinden.

Çavuş: «Öyleyse var git arkalarından» dedi. «Kendini belli etme. Nereye giderler, kiminle görüşürler.» Dedi ama dediğine de kendi güldü: «Salak!» dedi dönerek; «Ahmak,

budala! Mustafa Beğ şu sıra nerde? Murad Beğ'in başına dert olmakta değil mi? Duymayan mı kaldı? Bir adam hem oralarda hem buralarda olabilir mi?»

Şişmanca Kolcu söylediklerinden şaşmıyordu. «Gördüm. Tanıdım. Yemin ederim» diyordu.

Sonunda Çavuş: «Adam adama benzer» dediyse de ikinciklenmekten de kurtulamadı. Ne olur ne olmazına şişmanca Kolcuyu gidenlerin peşine saldı. Konağa da böyle bir benzerliği ulaştırmağı düşündü. Bir zamanlar Mustafa Beğ'in arandığı kulağına çalınmıştı. Bulunsa da bulunmasa da Konağa ulaştıracağı haberin işe yarayabileceğini sanıyordu.

Öyleyken yine de emin değildi; ulaştıracağı haberin ters bir sonuç vermesinden de korktu. Gidip gitmemekte bocalamakta olan şişmanca Kolcuyu itti: «Git dedik, izle şunları! Hay soyha aklımıza kuşkuyu sokan sen değil misin? Hiç değilse inlerini bilelim, bakarsın soran olur... olmaz mı?»

Şişmanca Kolcu ister istemez Horoz Dede'yle Mustafa'nın izine düştü.

İkinci sokağın başında da gördü. Sokak Karatay Medresesi'ne giden yola çıkıyordu. Bildiklerinden mi gelmişlerdi buraya yoksa bilmediklerinden mi? Belli etmeden iz sürmeyi bilenlerdendi Kolcu ama ah şu içindeki Yıldırım Bayezıd Hanın yüzü olmasa? O yüzden çekinen bir saygı ayaklarına dolanıyordu.

İzlendiklerini aklının ucuna getirmeyen Horoz Dede, kapı kolcularından ıraklaştıklarını hissettiğinde, Mustafa'nın Beğliğini unutmuş bir çıkışmada: «Bana deli deyip durana bak hele!» deyip başladı kısık gırtlak seslerinde, hemi de tıkırdayarak: «Akıllıma bak sen akıllıma! Bre Beğliğimi ağzına alma diyen sen değil miydin? Bre unutulmaklıklara kalkışan sen değil miydin? Öyleydi de Çavuşun gözüne gözüne kimliğini sokmağa heveslenmeler neyin nesi, ha, neyin nesi? Karamanoğlu zindanına mı varmağı koydun aklına yoksa el üstünde tutulup yollarına halı kilim döşenmeği mi kurdun

kursağında? Ha bre açıkça söyleyeydin, kimin oğlu olduğunu sormuşken patlayaydın, bir o noksan kaldı zaten!»

Horoz Dede'nin çıkıştıkça acayip erik irileşmesinde bademleşmiş gözleri kararıyor kararıyordu. Ağız burun çarpılmanın da ötesine geçmiş, sallabaşlık veryansın etmişti ki Allah saklasın. Mustafa bu birbirine girmiş surata gülse mi ağlasa mı kestiremedi. Fırtınanın geçmesini beklemek en iyisiydi o da öyle yaptı, ses etmeden bekledi. Horoz Dede zor kötek kendine geldiğinde de sessiz sakin: «Sana deli demem yalanına değilmiş Horoz Ağa» deyip kengeline aldı işi; «Akıllı davrandığın görülmediydi şimdiyece, şimdi de görülmedi. Görüldü diyorsan sen bilirsin... durmayalım, yürüyelim, yürürken diyelim ne diyeceksek birbirimize, kuşkuya düşürmeyelim kimseyi.»

«Bak, şuna bak... şimdi de saklanma derdine düşer. Hay soyha Yiğit Çavuşun önünde açılıp saçılma, tenhalarda gizlenme mi senin zorun da, ha?»

«Çavuşa kimliğimi belli etme işime gelir, tenhalarda bilinmek zararımadır. Beğ olduğumu unutma. Bayezıd Hanın oğlu olduğumu da. Nerede nasıl davranılır doğuştan bilir Osmanoğlu, aklında bulunsun, he mi?»

Mustafa, Horoz Dede tanıdı tanıyalı ilk defa benimseyerek, bilerek, bildirerek konuşuyordu. Gizlenmiş bir damarın depreşmesi de olurdu bu, öz topraklarına öz havasına gelmiş olmanın güçlenmesi de olabilirdi. Horoz Dede ne olursa olsun dervişliğine döndü, baş kesti boyun büktü: «Sözümüz yok» dedi sevimli bir teslim oluşta; «Mustafalığını en olmaz zamanlarda bilenlerden değil miyiz?»

Mustafa da teslim oluşa bıraktı kendini: «Kusura bakmayasın» dedi. «Kendime göre bir hesap çizmiştim. Çavuşun beni bilmesini, yakalayıp Karamanoğlu'na götürmesini aklımca doğru bulmuştum. O bizi arayıp bulacağına biz ona gidelim, bir an önce bitirelim işi... demiştim. Nedense engel oldun...»

«Olmalıydım Mustafa can; yanlışa düşünmüşsün. Şeyhim ne dedi sana? Konya'da gör, dedi herhal; Konya'da gözlerinle bak, Konya'da düşün... dedi; öyle mi? Karamanoğlu'nun konağı Konya demek midir? Karamanoğlu'nun konağında neyi görür neyi düşünürsün ağacan?»

Doğruydu.

Doğruydu da Şeyhinin bir tek Mustafa'nın bilmesi gereken söylediklerini bu Horoz Dede nerden biliyordu, nasıl biliyordu?

Şeyh, ayrıca, bir kere, de bu Horoz Dedeyle mi konuşmuştu yoksa?

Sanmıyordu; öylesine bir Şeyhin yalnızlığında konuşulmuş olanı yalnızlığın dışına taşırmayacağına güveni vardı. Öyleyse? «Şeyhin benimle konuştuklarını nasıl bildin?»

Horoz Dede yine sır küpü, yine susmuşluğun katısında, yine sağır!

Yolun kendiliğinden getirip ulaştırdığı Karatay Medresesi'nin garip yolcu barınağına girdiklerinde Horoz Dede: «Senin dediğin de oldu sayılır Mustafa can» dedi; «Konaklamamızı istedikleri yere kendiliğimizden geldik. Şimdi nerde olduğumuzu biliyorlar hiç değilse. Sen yerleşmene bak ben bir dolanıp geleyim...»

«Nereyi dolanacaksın? Konya bildiğin bir yer midir ki?»

Bir durdu, iki durdu üç durdu Horoz Dede; dördüncüsünde duramadı güldü: «Hamsın hamsın hamsın» dedi; «Pişeceğini de sanmam. Beğler pişmesini bilebilseydi dünya böyle çiğ kalır mıydı zaten? Ne ise, şu kadarını deyim sana, gönül gözüne yaban yer yoktur. Mevlâna Celaleddin'e varmam gerek, niyaz vaktindeyiz. Somuncu Baba'nın izini sormam gerek, himmet muhtacıyız. Arayan bulur.»

«Başka?»

«Başkası..? Vardıkça ararız; Ankara'da Hacı Bayram Veli'yi, Bursa'da Emir Sultan'ı sorarız...»

«Dahası?»

Çok konuşmuş olmanın, çok sır vermenin telaşına düştü Horoz Dede: «Dahası sana kalmıştır ağacan. Gücün yeterse sana kalmıştır.»

Deyip gitti.

Mustafa: «Niye deli dedim buna ben niye deli dedim?» diyesiye çırpındı yüreğinden ama Horoz Dede görünmez olmuş Mustafa'yı Beğliğine bırakmıştı.

Karamanoğlu'nun Konyası da temmuz sıcağını fırınlamış köze döndürmüştü.

Burçak yiğit bir han odasında tavuklar gibi bastırılıp zindana sürüklenmesini kendine yedirememişti. Zindanlara alışkın olmayan gönlü ol görüp bağışlamıyordu aptallığını. Sefil Ali'nin böyle tavuklar gibi bastırılışını haber aldığında neler düşünebileceği de aklına geldikçe başını bir zindanın taşlarına vurmadığı kalıyordu. Ama nafile; olan olmuş, basılıp yakalanmış, itile kakıla zindana konulmuştu, anlayabildiği kadarıyla da buradan çıkış, yoktu. Eğer Sefil Ali bir şeyler yapmaz, tavuklar gibi yakalanmış olsa da Burçak yiğit benim yoldaşımdır deyip gayrete gelmezse bu zindan son durağı olacaktı, ona benziyordu.

Gelgelelim Sefil Ali umudu da sönüverdi bir akşam üstü. O vakte kadar bu umut yüzünden sorgulara suallere direnen Burçak Konya'da ne aradıklarını, neyin ardından koştuklarını söylememişti. Fakat adamlar biliyorlardı; sorguların gelişi gidişi baştan sona Yıldırım Bayezıd Hanın oğlu Mustafa Beğ üzerine idi; Sefil Ali'nin kimin adamı olarak Mustafa Beğ'i aradığı, bulursa ne yapacağı, Mustafa Beğ'in sağ olup olmadığı, Burçak'ın Sefil Ali'nin yanındaki görevinin ne olduğu ne olmadığı... bunlar, bunun gibi sorular sabah akşam soruluyor. Burçak sadece adını söylüyor, Sefil Ali ile ilgisinin bir yol arkadaşlığından öte olmadığını, ikisinin de karın doyuracak bir Beğ kapısı aramakta olduğunu tekrarlıyordu.

Kimse inanmıyordu.

Burçak da her gün aynı şeyleri söylediği için dönemiyor, daha doğrusu uygun bir yalan aklına gelmediğinden inandı-

rıcı olmasa bile inandırıcılığa yakın uyduruklar sıralayamıyordu. Aklı sıra zaman kazanmak, Sefil Ali'nin muhakkak kurtaracağına güveni bulunduğundan, o günece adamları oyalamak istiyordu.

Henüz sorgular zorlama halini almamıştı, eziyet ettikleri yoktu, eziyet edeceklerini gösterir bir işarette de bulunmuyorlardı. Günün değişik saatlerinde zindanından alıp çıkarıyorlar, çakır yüzlü bir Çavuşun yanına götürüyorlar, iki de çelimsiz onbaşı, soruyorlar da soruyorlardı; kimi zaman eğlenerek, kendi aralarında gülerek, birdenbire de sertleşerek bağırıp çağırarak. Ya işlerinin ehli değillerdi bu adamlar yahut da gönülsüz, vakit geçirmecesine bir sorgu sual tutturmuş gidiyorlardı.

Bunun böyle olmadığını da o akşam üstü anladı Burçak. Çakır yüzlü Çavuş, Burçak'ın hep aynı şeyleri tekrarlamasından bıkmış bir yüzde: «Bana bak» dedi; «Sana üç gün izin; ne çağıracağım ne soracağım, zindanına da aş vakitlerinin dışında gelen giden olmayacak. Sefil Ali denilen yoldaşın yakalanmıştır, bilesin. Üç gün onunla uğraşacağım; söyledi söyledi, söylemedi sıra sana gelecek. O zaman da doğruyu söylemezsen benden günah gitti; Allah yarattı demem, girişirim haberin ola.»

Burçak, Çavuşun çakır yüzüne aptal aptal: «Sefil Ali'yi mi yakaladınız? Siz mi?» demişti. Sefil Ali'nin yakalanmış olmasına değil zindanından kurtuluş umudunun uçup gittiğine aptallaşmıştı daha çok. Çavuş çakır yüzünü kaşırken gülmüş keyifli keyifli: «He, yaa... Sefil Ali'yi yakaladık, senin Sefil Alini... biz» diye karşılık vermişti. «Sefil Ali'yi yakalamağı bize yakıştıramadın mı yoksa?»

«Yok o değil, hayır ondan değil...» Kısa bir çöküntünün sersemlemesiydi Burçak'ın ağzından çıkan sözler; Sefil Ali'nin yakalanmazlığına inanmış olduğu kadar Konya'da Karamanoğlu Kolcularının Sefil Ali'yi yakalayabilme gücüne erişemeyeceklerineydi de. Ama hemen topladı kendini, «Sefil

Ali'nin yakalanması benim işime gelir de...» dedi; «Söylediklerimi doğrular hiç değilse...»

«Ya doğrulamazsa? Ya şimdiye kadar bizi oyaladığın ortaya çıkarsa?»

«Sefil Ali'yi yakalamışsınız ya? Elinizde imiş ya? Nasıl olsa öğreneceksiniz. Yalanım yoktur benim.»

«Göreceğiz. Yalanın yoksa kazanan sen olursun.»

Zindanına göndermişlerdi Burçak'ı sonra; geldiği yerin de eski zindan odası olmadığını hemen anlayamamıştı. Sefil Ali'nin yakalanmasını öğrenmiş olması Burçak'ı hayli düşündürmüştü; aklı fikri şimdi ne yapacağındaydı. Tecrübesi yoktu; ilk defa bir zindana düşüyordu, kaçılırsa nasıl kaçılır denememiş, deneyenleri dinlememişti. Kapkara taşların soğuk katılığı ne delinebilir ne yıkılabilir gibiydi. Dışardan bir yardım olmadıkça Karamanoğlu'nun zindanı, adam yeyiciliğinden zerre miktar vazgeçmezdi. Konya gibi bir yerde de Burçak'ın yoksulluğuna dışardan kim koşup gelirdi ki? Şunca gündür Sefil Ali dışardaydı üstelik, gelebilmiş miydi? Gelişi eli kolu bağlı zindana sokulmağa idi, Burçak'ı kurtarmağa değil...

Aklını fikrini tutsaklayan bu düşünceler neden sonra dağılır gibi olduğunda Burçak getirildiği yerin eski zindan odası olmadığını gördü. Ötekinde bir kuru sedir vardı hiç değilse, üstü sapla samanla örtülü, tahta kurularının kemirdiği tahtaları kararmış küflerde bir sedir zindanın döşeme taşlarının soğuğunu alıyordu; gece ayazında büzülüp sığınılacak bir tahta ısınmasını hayal ettiriyordu en azından; burda o da yoktu. Döşemesinden duvarına taş, taş, taş... tepesinde karalığında bitlenmiş hatılların çatısı, merteklerin soğuk örümceklenmesi; ötekinde bilek kalınlığında demirli el kadarcık da olsa bir ışıklık vardı iyi kötü, burda aydınlık hak getire. İçerisi de bir nem kokusunda ki sorma; küflü bir nem, vıcık vıcık. Hâlbuki değildi. Gün yüzü görmemiş otların nicedir serili durduğu karmakarışık bir zindan döşemesi,

belki de gün yüzü görmeyişin nemlenmesinde çürümüştü, bastığında otun nemlene nemlene çürümesinden olma bir yumuşamaya basıyordun, bu da Burçak'a vıcık vıcık bir batak yüzü hissi veriyordu. «Bizi niye getirdiler ki buraya?» deyip düşündü. «Üç gün nasıl geçer böyle yerde yoksul Burçak? Üç günde çürümez misin?»

İbrahim Paşa'nın vezirliğinde köklenmiş oda çavuşluğu geldi aklına yeri değilken; öyle bir görevdeyken insan zindanları düşünmüyordu, zindanların olabileceğini hatta aklına getirmiyordu. Osmanoğlu'nun zindanı olup olmadığını bile bilmemişti; var mıydı gerçekten? Bir gün bir yabancı kentin zindanında kötüleyeceğini bilse Osmanoğulları'nın da zindanı olup olmadığını araştırır, gidip görür, ne biçim yer olduğunu gözden geçirirdi tabii; gel gör ki gönül rahattayken akıl def çalıp oynuyordu, ötesini düşünmüyordu.

Ama Burçak o gönül rahatından o vakitler bunalmıştı. İbrahim Paşa gibi bir vezirin yanında sabahlayıp akşamlayan bir ömürde yiğitliğin yeri yoktu, varsa dahi işte o kötülüklerden sakınmak... Burçak için atların kılıçların birbirine karıştığı, terlerin yol tozlarının çamurlaştığı bir yorgunluktan söke söke çıkarabildiği bir ömrü yaşarsa ancak yiğitliğin tadına varabileceğine inanmıştı bir kere; İbrahim Paşa'nın kapı çavuşluğunda dinlenmiş bir hayat olsa olsa süslü bir göstermelik ömürdü ki heveslisi için geçer akçe. Burçak için ayarı bozuk bir altından farksızdı.

Sefil Ali'nin görevlendirildiği gün aradığı yiğit ömrün ayağına geldiğini görmenin hoplamasında yerinde duramaz olduğunu hatırladı; şimdi, «Gelmez olaydı» diye düşünüyordu. «Hoplamaz olaydım?» diyordu içinden. Yiğit ömürün zindanları da olduğunu öğrenmenin acısını çekiyordu. Ama o zaman yerinde duramaz olmuştu. Ne olur ne olmaz. Sefil Ali'nin verilen görevden çekineceği düşünülerek, İbrahim Paşa'nın ayarladığı o köylü oyununa Sefil Ali'yi çekerken ne kadar hoşlanmıştı? Düşlediği yiğit ömürün bu oyuna bağlı

olduğunu bilmenin kurnazlığında köylüyü, inandırıcı olabilmesi için nasıl da sıkılayıp durmuştu? Şimdi. «O sıkılamanın beni bu zindana getireceğini bilseydim kendimi yorar mıydım?» diye düşünüyordu oysa ki. Hâlbuki köylünün anlattıklarına kapılan Sefil Ali'nin görevi kabul ettiğini görünce az kalsın sarılıp öpecekti, ya köylüyü ya Sefil Ali'yi, belki ikisini birden. Düşlediği yiğit ömür, kapısını ardınaca açmıştı artık Burçak'a.

Açmıştı evet, ardınaca hemi de bir solukta. Lâkin o ardınaca açılan kapıdan o düşlediği yiğit ömüre attığı ilk adım korkunç bir baş dönmesi olmuştu. Şimdi: «Belliydi, ah bre yoksul Burçak belliydi, o vakitten belliydi bunun böyle olacağı. İlk adımda iki ölümü birden yaşamak yiğitlik mi olur?» düşünmesinde, başlangıcı kanlı bir yiğit ömüre nasıl olup da kapıldığına şaşıyordu.

İbrahim Paşa'ya bakılırsa Sefil Ali görevi kabul edince Burçak da onunla birlikte gidecekti. Sefil Ali görevi kabullenip koştuğuna göre Burçak da ardına düşmeliydi. Düşmüştü de. Ne var ki İbrahim Paşa o kötü, o ters, o pek de hoş olmayan buyruğu Burçak'ın kulağına sokmuş, yüreğine çakmıştı: «Sefil Ali'nin ne yapacağını biliyorsun Burçak oğlum. Sefil Ali o görevi yerine getirir, İnandığına göre muhakkak yerine getirir. Görevi de orada biter. O vakit senin görevin başlayacak. Yıldırım Bayezıd Hanın oğlu Mustafa Beğ'in öldüğünü gözünle göreceksin, ölüme kesinlikle kanaat getireceksin. O andan sonra da senin görevin Sefil Ali'yi ortadan kaldırmak olacak. Sefil Ali'nin ölümüyle Mustafa Beğ'in yok edilmesi bir sır olarak kalacak, tamam mı? Bir sen bileceksin bir de ben. Sefil Ali'yi yok etmen bunun için gerek.»

Burçak, düşleyip durduğu yiğit ömrün ilk adımındaydı, hayır diyemezdi; yapamam hiç diyemezdi. Şimdi ânına söğüp sayıyordu ama o vakit hayhayı bastırmıştı titreyerek; titremesi de bir düşün gerçekleşme titremesindeydi.

İlk işi gizli görevini Sefil Ali'ye belli etmemek olmuştu;

belli etmemişti de. Becerikliliği güveni oluyordu, her gün biraz daha güveni oluyordu. İbrahim Paşa'nın vezirlik konağının gölgesi dağ bayır hürlenmesinde kararıp kaldıkça Burçak yıllardır düşlediği yiğit ömrün soluklanmasında esrüklendikçe esrükleniyordu. Şimdi, o esrüklüğün zindan nemlenmesinde boğucu soluğu, göğüs kafesini zorladıkça zorluyordu.

Yeni zindan odasının ilk günü sersefil geçti Burçak'ın. Aklı, geçmiş günlerle gelecek günlerin arasında sallanıp durdu. Düşlediklerini, yaşadığı ânı, düşleyeceklerini bir arada torbalıyor fakat torbaya dolanların pek de iştah açıcı olmadığını görüyordu. Sefil Ali'yi yok etmek görevi iken, bir han odasında tavuk gibi bastırılıp zindana getirilince Sefil Ali'den medet ummuştu, sadece Sefil Ali'den. Konya gibi bir şehirde yapayalnız kalmış bir insan olmanın da güvensizliği yüreğini oya oya Sefil Ali'nin gelmesini, bu taş duvar karanlığından kurtarmasını beklemişti. Vakti gelince aldığı buyruk gereğince öldüreceği bir kişi zindanının umudu oluyordu. Yıllar yılı düşlediği yiğit ömür bu muydu? At kılıç karışması neresindeydi bunun, ter toz toprak çamurlaşması neresindeydi?

İkinci gecesinde her yanı ağrıyordu. Zindanda çürüye çürüye batak yüzüne dönmüş otların, yapıldı yapılalı gün yüzü görmemiş zebani suratında karanlık yosunlara yeşermiş duvar taşlarının sızdırdığı nem Burçak'ın oynak yerlerini çamurlaştırmıştı. Şöyle bir silkelense dirseğinden dizine, omuzundan kalçasına, bilekleri dâhil her yanından çamurumsu bir batağın sızacağını zindan odasının havasında yüzen nemi dalgalandıracağını sanıyordu. Ya Sefil Ali zindan korkusundan her bildiğini doğru doğru dosdoğru söylerse? Muhakkak ki o bu zindanların ne demek olduğunu biliyordu. Sefil Ali gibi, yiğit ömürlerin mayasına doğmuş bir adam zindan yaşamamış olur muydu hiç? Zindan yaşayan bir kimse de orada çürüyüp kalmak diler miydi?

Söyleyecekti o zaman bildiklerini.

Söyleyince de Burçak'ın «Bilmiyorum; tanımıyorum, haberim yok» deyip durmasının yalanlığı ortaya çıkacak, Sefil Ali başını kurtaracak tabii, olan Burçak'a olacaktı. Üstelik bir yolunu bulup zindandan kurtulunca Sefil Ali görevini yerine getirecek, Mustafa Beğ'i muhakkak öldürecekti. Sonra?.

Burçak, Sefil Ali'yi öldüremeyecekti: Burçak, görevini de yerine getirmemiş olacaktı.

Zindanda doğru dürüst düşünülmüyordu da herhalde; nemlerde, çürümüş otlarda, zebani suratında kararmış taşlarda adam gibi düşünülmüyordu, her şeyi bırakmış şimdi de Burçak, Sefil Ali'yi öldürüp görevini yerine getirememiş olmanın sancısında kıvranmağa başlamıştı. Olacak iş miydi bre! Akıl alacak nesne miydi?

Asıl üçüncü günün gecesinde zıvanadan çıktı Burçak. Aklı yerinden oynadı ki taş duvarlara çarpmasına oynadı. Gözleri kör kör fırladı; ya hiç bir şey görmeyerek yahut da görünmeyen cinlerin hoplayıp zıplamalarını dahi görerek. Viyaklamalarını, cıyaklamalarını; kıvıl kıvıl dolanmalarını, alt alta üst üste binmelerini seyrederek gördü.

Gece yarısını biraz geçiyor olmalıydı. Öyle bir zindan odası zamanı ki nerelerde dolandığını bilen evliya olur. Taş, çürümüş ot, şıpır şıpır sızmakta olan nemden meydana gelmiş bir zaman güneşsizliğin acısında kıvrana kıvrana yoksullaştığı için ayrı bir cendere haline gelmişti. Yine de Burçak'ın bilemediği bir parçası, aklı yahut yüreği yahut gönlü; bunların hiç biri değilse kör topal sürünmekte olan sezgileri zamanın bir gece yarısını tırmandığını sandırıyordu. Üç günlük acayip ölümlerden kurtulabildiği kadarıyla oturup kaldığı köşede uyur uyanık bir demlenmedeydi. O demlenişe düşmüş pıtırtıları ilkin fark etmedi. Hoplayıp zıplayan canlı et parçaları lap lap; cansız bir viyaklama, bir şapırtı, bir sızan su sinsiliği. O arada bir lop et kalktığı gibi suratına da yapıştı, yapışır yapışmaz da kaydı, düştü; kucağına, sonra ordan da atladı.

Burçak can havliyle sıçradı yerinden. Ne yaptığını bilemeden irileşen gözlerini alıştığı nemli karanlıkta gezindirdi. Duvarlardan su sızıyordu herhal, sızmıyorsa duvarlar yosununda terliyordu, öyle bir şey. Ama asıl acayibi zindan odasının döşemesindeki çürümüş otlar ayağa kalkmaktaydı. Zıp zıp zıplıyor, duvarlara çarpıyor, duvarlardan düşüyordu. Yer, kalınca bir su sıvanmasında iyice kabarmıştı, yerinde de duramıyordu.

Kurbağalar olduğunu neden sonra anladı.

Düş görüp görmediğinden emin olamadı. Anlaşılmaz bir dirilikte kendine gelmişti ama gördükleri, kurbağa olduğuna yemin edebileceği yaratıklar nereden çıkmıştı? Üstelik çoğalıyorlardı da. Neredeyse bütün odayı dolduracaklardı, birbirlerini yemezlerse Burçak'ı parçalayacaklardı.

Yerde kurbağalar, taş duvarlarda kurbağalar, tavanda kurbağalar; düşen, tırmanan, viyaklayan deliler gibi, hoplayan kurbağalardı. Kurbağasız bir yer kalmamıştı.

Haykırdı.

Boğazından yırtarcasına çıkan haykırışın cansız bir kurbağa kımıldamasında ölü bir haykırış olduğunun farkında değildi. Bir daha haykırdı.

Çekilebildiği bir köşede, ellerini iki duvara dayayıp tutunmağa gayret etti.

Kurbağalar elinin üstünden sıyrılıyorlardı; tutunabilmiş bir yer bulmanın dinlenmesinde yerleşmeğe çalışıyorlardı.

Ellerini çekti duvarlardan kurbağalardan kurtulmak için; omuzuna, başına, yüzüne düştüler.

Düş olmadığını biliyordu; düşlerin sıkıntısında soluksuz kalıyor, uyanmak uyanmak uyanmak istiyordu... uyanabilmek için bütün ömrünü vermeğe hazırdı, yıllardır düşlediği yiğit ömrün tamamını vermeğe dünden hazır.

Daha kötüsü oldu.

Kurbağaları da kaçırtan bir cik cik cıvıltısında zindan odası dolup taştı. Sanki duvarların birinden bir taş oyulup

açılmış, yıllardır beklemenin kokmuşluğunda bunalmış bir su fırlayıp içeriye akmıştı. Ama ne akış; sürü halindeydi. Sesi cikciklerde deliriyordu; ne delirmesi cikciklerde delirtiyordu. Bir anda Burçak'ın çevre yanı, canı derdine düşmüş kurbağaların umulmadık yüksekliklere sıçramasından geçilmez oldu.

Aynı anda da üst üste binmiş sayısı bellisiz sıçanlar odada boş yer bırakmadı.

Burçak, artık en korkulu düşlerin de ötesinde bir olmazlığın tutsağı olup çıktığını sezebildi. Ondan sonrasını ise hatırlamadı.

Gözlerini açtığında güneş doğmuştu.

Güneş..?

Var mıydı acaba yeryüzünde? Bir zamanlar var olmuş, ateşinde yana yana erimiş, erimesinde küllenmiş de dünyayı dolduran rüzgârların üfürmesinde nice yaşamış, nice var olmuşlar misali yokluğa karışmamış mıydı? Kurbağalar yememiş miydi güneşi, sıçanlar kemirmemiş miydi? Güneşi yok eden kurbağalar, kurbağaları kemiren sıçanlar yarattıkları sulu taşların zindanında en sonra insanları da yok etmek için hücuma geçmemişler miydi?

Güneş olduğuna göre kurbağalar yoktu öyleyse, sıçanlar da yoktu.

Ya gördükleri? Yaşadıkları?

Ya zindan?

Burçak bir kere daha kendinden geçmek üzereyken açılan kapıda çakır yüzlü Çavuş göründü; daha doğrusu Burçak onu tanıyabildi, ondan önce gireni tanımamıştı. Çakır yüzlü Çavuşun, daha öncekiler gibi kasılmayışı, aksine edepli terbiyeli duruşu, önce girenin çavuşun üstünde bir rütbesi olduğunu gösteriyordu, iki onbaşı, çavuşun ardından girdi odaya.

Burçak üstüne kilim serilmiş, kilimin altında da minderler olduğu belli yumuşak bir sedirde yatmaktaydı; girenlere doğrulmak istediyse de çakır yüzlü Çavuş rahat etmesini

söyledi: «Bak Yüzbaşı Bahadır seni yoklamağa geldi» dedi. «Geçmiş olsun; dün gece başına olmadık işler gelmiş, üzüldük bre kardaş.»

Dün gecenin hatırlatılması Burçak'ı sıçrattı yerinden, geceki sıkıntılı saatleri yeniden yaşar gibi oldu, bunaldı. Çakır yüzlü Çavuşun sesi, görünüşe göre öyle bir sıkıntıyı hatırlatmak değil, o sıkıntıya sebep olanlar adına özür dilemek isteyen bir sesti; özür diliyor görünerek hatırlatmak istiyor da olabilirdi. Ama Burçak'ın bunları düşünecek hâli yoktu. Gelenlerle birlikte odadaki güneş, gerçekliğinde ısıtıcı olmuş, Burçak da hatırlamanın bunalışını çabuk atlatmıştı. Neyin nesi olduğunu bilemediği bir umutla Yüzbaşı Bahadır'ın yüzüne baktı. Yüzbaşı Bahadır, savaş eri olmaktan çok kendi halinde bir köylüye benziyordu; yüzbaşılığı iğretiymiş gibi duruyordu.

Gelgelelim konuştuğunda yüzbaşılığının değil Burçak'ın zannettiği kendi halinde köylülüğün iğreti durduğunu anladı; sanki Bahadır Yüzbaşı, yüzbaşılığını saklamak üzere tebdil giyinmiş, tebdil giyindiğinde de kendi halinde bir köylü kılığını seçmişti. «Bir şeyler anlattılar.» dedi; «Bu Çakır Çavuş senin kılına zarar gelmemesi için buyruk almış olduğunu bilir. Bilir de neden olur bunlar, şaşarım. Kurbağalar, sıçanlar, bilmem neler. Nasıl oldu bu iş?»

Burçak geceyi konuşmak istemiyor, gecenin konuşulmasını hiç duymak istemiyordu. Fırsat verseler çakır yüzlü Çavuşa bambaşka şeylerden söz edecekti hem de gecenin adını bir kere bile anmadan; lâkin fırsat veren yoktu üstelik de durmadan geceden laf açılıyordu..

Bununla beraber gecenin bir kötü bulut öfkesinde gelip geçtiğini, gördüklerinin de bir düş olmayıp, bilerek yahut bilmeyerek hazırlanılmış bir işkence olduğunu anlamıştı Burçak. Şimdi, ikide bir geceyi hatırlatmakla o işkencenin başka gecelerde de tekrarlanabileceğini söylemek istiyorlardı aslında. «Buna gerek yok» demek üzereyken, Bahadır

Yüzbaşı, Burçak'ın isteğini ağzına tıkadı: «Dinlenmek için gereken yapılacak Burçak yiğit» dedi. «Bir yanlışlık olmuş, seni eski zindan odana götürecekleri yerde bir başkasının odasına tıkmışlar. Araştırtıyorum. Yapılan bir yanlışlık değil de kasıtlı bir hareket ise cezasını vereceğim. Bundan böyle burada, bu odada dinleneceksin. Zindan mahpusu değilsin, öyle sayma kendini. Say ki konuğumsun benim; tam tamına olmasa da konuğumsun. Biz işkence yapılmasını sevmeyiz, işkence yapanları da sevmeyiz. Tanrı'nın yarattığı bir bedene ancak Tanrı el dokundurmalıdır.»

Burçak, Bahadır Yüzbaşı'nın yüzünden alamıyordu, gözlerini; bir ara bakabildiği Yüzbaşı'nın gözleri inandırıcıydı. Ama çakır yüzlü Çavuş neden hep kaçamak bakıyordu? Daha önceleri tuttuğunu bırakmayan gözleri neden ya onbaşılarda ya Bahadır Yüzbaşı'nın dudaklarında ya da odanın şurasında burasında dolaşıyordu da bir kere bile Burçak'a dönüp bakmıyorlardı? İlk fark ettiğinde üstünde durmamıştı Burçak, Bahadır Yüzbaşı'nın inandırıcı gözleri daha çok ilgisini çekmişti. Ne var ki çakır yüzlü Çavuşun gözlerindeki kaçışın kendisiyle ilgili olduğunu da hissetmiş, arada bir yan göz süzmelerinde bakabildikçe Çavuşun kaçışını yakalar olmuştu.

Güvenmek üzere olduğu Bahadır Yüzbaşı'ya bu yüzden güvenemedi.

Gel gör ki güvense de güvenmese de elinden gelecek bir nesne olmadığını bilmekteydi. Ayrıca bir gece öncesinin kurbağalarına, sıçanlarına dönmek ihtimali ürpertiler halinde yüreğini yokluyor, ne yüzden olursa olsun Bahadır Yüzbaşı'nın söylediklerine sarılmak dileği gönlüne kök salıyordu.

Bu yüzden teşekkür etti Yüzbaşı'ya; gece olanları unuttuğunu, kötü bir yanlışlığın gelip kendisini bulduğu için üzgün olduğunu ama gösterilen ilgiye de bir o kadar minnet duyduğunu bölük börçükçe anlattı. Anlatırken içtendi, yanıktı, dertliydi; anlatırken Yüzbaşı ile iki eski tanıdık olma-

nın yakınlığını duymuştu.

Bahadır Yüzbaşı çakır yüzlü Çavuşla onbaşılara bir daha böyle pis yanlışlıklara meydan verilmemesi için gözlerini dört açmalarını sıkı sıkıya buyurdu: «Burçak yiğidi benim konuğum belleyeceksiniz» dedi. «Konuklara nasıl davranılır, Karamanoğlu konuğu nasıl ağırlanır bilmez gibi davranmayın. Bir dahasına bağışlanmayacağınızı bilin.»

Oyunsa dahi sürebildiğince bu oyun Burçak'ın hoşuna gidecekti. Sonunda ne olacaktı, hoş bakılmaların karşılığında ne istenecekti acep? Ne istenirse istensin; kurbağalarla sıçanların olmadığı bir güneşli oda Cennet demek değil mi? Ama karşılıksız olmayan bir Cennetmiş, ne gam! Burçak bir yiğit ömür hayallemesinde bu uğurda bir ömür verilmek gerekeceğini düşünmemişti ki hiç!

Bahadır Yüzbaşı'ya minnetle baktı. Yeni baştan teşekkür etmek geldi içinden; o sırada da çakır yüzlü Çavuş, Yüzbaşısına merak etmemesini, bir daha hata yapılmayacağını kesinlikle belirtti. Yüzbaşı, baştan savma bir: «İnşaallah! İnşaallah!» dedi, fazla yüz vermek istemez bir tavırda; «O zaman başınıza geleceği bilirsiniz. Kurbağalar mı sıçanlar mı her neyse sizi de sarıverir bakarsınız,» diyerek sözünü tamamladı. Ve sanki birden gelmiş gibi aklına Burçak'a döndü: «Hekim gerekir miydi acep Burçak yiğit?» diye sordu; «Belki gerekecektir. Konağın hekimlerinden birini göndereyim mi?»

Burçak yiğit hekimlik bir iş olmadığını söyledi. Gece, alışık olmadığı hayvanlardan bir parça huzursuzluk duymuştu, hepsi bu. Şimdi iyi idi; Bahadır Yüzbaşı'ya iyi olduğunu söylerken belli etmeğe bile çalıştı.

Yüzbaşı'nın karşılığı ise umulmaz bir şaşırtmaca oldu: «Yürüyebilecek gibi iyi misin bre Burçak yiğit? Adım atacak halin var mıdır?»

Var mı dese yok mu dese? İyi olmanın o kadarı yararlı mı zararlı mı? Kestiremedi Burçak. Başına yeni işler açmaktan korkuyordu. Ama hayır demesi de başına yeni işler açmak

olmaz mıydı?

İyi ki Bahadır Yüzbaşı insancıl davrandı bir daha: «Yürüyebilecek gibi olsaydın seninle şöylece bir Konya'yı dolaşırdık Burçak yiğit» dedi. «Sanırım Konya'nın garibisin. Güzel şehirdir bizim Konyamız. Edirne'den de Bursa'dan da hoştur, her gören öyle söyler. Yürümen kendine gelmene de yardımcı olur, he mi?»

Çıkmak burdan?

Günlerdir gün yüzü görmemiş bir zindandan, güneşli bir odaya kavuştuğu yetmemiş gibi dışarı çıkıp şehirin içinde adım atmak; hemi de bir Karamanoğlu Yüzbaşısıyla,.?

Duyduğuna inanamamış baktı Burçak.

Duyduğu gerçek ise böyle bir gerçeğe kavuşmak için bilebilse daha önceleri nice bin kurbağaya nice bin sıçana razı gelmez miydi?

Yine de sustu; Bahadır Yüzbaşı'nın, sözünde ısrar etmesini bekledi. Yanlış duyduysa coşkunluk göstermemiş olacaktı. Yanlış duymadığını da o vakit anladı. Bahadır Yüzbaşı açıktan açığa Burçak'a dışarı çıkıp yürümek isteyip istemediğini sordu. «Şöyle bir Karatay Medresesi'ne kadar uzanırız bre» dedi. «Karatay Medresesi'nin barınağında dört bir yandan gelen yolcu vardır. Bakarsın bir tanıdığına da rastlarsın… kötü mü?»

O anda Burçak çakır yüzlü Çavuşun gözlerini görmeği istedi. Sanki Bahadır Yüzbaşı'nın sözlerinin yalan mı sınama mı yoksa doğru mu olduğunu çakır yüzlü Çavuşun gözlerinden anlayacaktı. Göremedi.

Çakır yüzlü Çavuşun sırtı dönüktü; pencereden dışarıya bakıyordu. Dönmeden: «Yüzbaşım Burçak yiğidi Mevlana'ya da götürün» dedi. «Konyamıza gelen Mevlânâsız olur mu? Madem ki konuğum dersin... görmeli değil mi?»

Burçak'a kalkıp hazırlanmak düştü.

Hazırlanması da ne olacak? Üstü başı yerindeydi, börkü bile. Böylesine bir hazırlıklı giyinişin rastgele olmayacağını

düşünmedi hiç. Elinde olsa çoktaan dışarı çıkacaktı; çoktaan kurbağaların sıçanların cirit atmadığı bir güneşli meydana serilip yatacak: «Güneş! Güneş!» diye bağırıp ortalığı velveleye verecekti. O andaki kadar çevresinin tanıdık tanımadık insanlarla dolmasını istememişti. Her bir insan bir sürü kurbağanın, bir sürü sıçanın ölümü olacaktı. Her gün ışığı bin kurbağanın yahut sıçanın yere serilmesi...

Çıkmadan önce bulunduğu odanın zindanın güneş gören bir güzel odası sanıyordu; dışarı çıkınca hiç de öyle olmadığını, üç kat üstüne yapılmış bir ahşap evin ikinci katında güneş görür bir odada uyanmış olduğunu gördü, Nerden gelmişti buraya, nasıl gelmişti? Getirilirken neden haberi olmamıştı hiç? Bir korkulu düşün baygınlığında hayal meyal seçilen gölgeler hatırladı aklını zorladıkça ama bu kadarcık gölgeler de hiç bir işaret vermedi. Düşündükçe karanlıklaşan hayallerde tek aklına gelen berbat mı berbat bir zindan gecesiydi ve Burçak da o geceden kaçabildiğince kaçmalıydı.

Geceye dönmektense yanı başında güvenilir adımlarını Konya'nın sokağında duyurmak istercesine dikleşmiş Bahadır Yüzbaşı'nın varlığını duymak çok daha hoştu; insanların gelip gidişini, atların arabaların curcunasını, yolun tozlarında olmadık Cennet düşleri yaşatan güneşi düşünmek daha akıl kârıydı. Burçak da öyle yaptı. Kafasının içine doluşur gibi olan o hayal meyal gölgeleri, o gece hatırlamasını koğalarcasına silkeledi başını. Güldü de. «Yüzbaşım» dedi; «Bu benimkisi göz kamaşmasıdır. Hani bunca gündür unuttuğumu sandıydım da. Güneş, bildiğimden daha hoş. Sokak daha hoş. İnsanlar daha hoş.»

«Yaşamak hoştur» dedi Bahadır Yüzbaşı kısaca.

Burçak kendini Bahadır Yüzbaşı'ya bırakmıştı. Bir ara kaçmak geldi, aklına ama hemen defetti. Kaçsa nereye kaçacaktı ki? Edirne'ye mi? Ya İbrahim Paşa'ya ne diyecekti? Sefil Ali Mustafa Beğ'i bulup öldürdü, ben de buyruğun gereğince Sefil Ali'yi yok ettim, mi diyecekti?

Bir an için böyle bir iş gerçekleşmiş gibi geldi gözlerine bir tuhaf buğularda. Yıllar yılı hayalledi̇ği yiğit ömrün ilk başarısı, yiğitlenmenin ilk gururu olurdu tabii. İbrahim Paşa da buyruğunu yerine getiren kapı Çavuşuna elbette yeni görevler verir, yeni görevlerin yanı başında yeni rütbeler.

Ya çıkıp gelmez miydi Sefil Ali bu görevlerle bu rütbelerin üstüne? Bre ben neciyim, ben nasıl ölmüşüm, nerde gömülmüşüm? diye sorup çıkmaz mıydı ortaya? O zaman ne olacaktı?

Elinden gelse durup Bahadır Yüzbaşı'nın koluna sarılırdı Burçak; İbrahim Paşa fırtınasından korunmak için Bahadır Yüzbaşı'ya sığınırdı... onu da yapamadı. Yapamadığı gibi çekindi de. Ya aklından geçenleri sezdiyse Yüzbaşı? Ya İbrahim Paşa'yı, Sefil Ali'yi, Mustafa Beğ'i hissetti ise?

Geceki işkenceye benzemeyen ama ondan da aşağı kalmayan bir başka işkencede olduğunu sandı. Sanmak da değildi bu, işkencenin ortasında kıvrandığını hissetmenin kendisiydi. Bahadır Yüzbaşı ne soruyor, ne korkutuyor, ne açıkça hatırlatıyordu; aksine bir konukluktur tutturmuş, sözüm ona geceki acayip işkenceden utanmış olmanın özür dilemesinde görünmüş gönül almalara kalkıyordu.

Aklı bir daha düğümlendi Burçak'ın. Yıllar yılı hayallemiş olduğu yiğit ömre de, hayallemiş olmasına da, Sefil Ali'nin ardı sıra koşmağa heveslenmeğe de verdi veriştirdi.

Ne var ki sokak, ne var ki insanlar, ne var ki güneş zindanda değildi; Burçak da.

Bahadır Yüzbaşı ana yoldan sapan bir sokağın başında durdu. Uzaktan bir yeşil kubbe görünüyordu, sivrice. «Mevlânâ Hazretlerinin türbesi orası» dedi Yüzbaşı. «Ama şimdi oraya gitmeyeceğiz. Gel sana birini göstereceğim. Bakalım tanıyacak mısın?»

Eyvaaah Sefil Ali! Burçak'ın yüreği cızz etti. Ayakları yola yapıştı, gözü yeşil türbenin uzaklığında: «Türbeyi görse miydik ki?» dedi.

«Görürüz. Yakınına gelmişken şuraya uğrayalım da...»

Yarı ölü yarı diri yürüdü Yüzbaşı'nın şura dediği yerece Burçak. Yüzbaşı'nın şura dediği yer de hem eski bir hanı andıran hem de yeni bir zindanı anıştıran bir taş yapıydı. Kapısındaki kolculardan han olmadığı, mazgallı bir kaç pencereden sarkmış salkım çiçeklerinden de zindan olmadığı anlaşılır bir acayiplikteydi. Gelgelelim zindan olduğunu, hemi de kadınlar için ayrıcalıklı bir zindan olarak kullanıldığını içine girdiğinde gördü Burçak, Kolcular Yüzbaşı'yı tanıdıkları için, girmelerine sorup sual eden bulunmamıştı.

Ortada bir geniş avlu vardı; çiçeklerdi, çimenlerdi, güllerdi. Bir kıyıda şırıl şırıl akan bir çeşme, bir kaç salkım söğüt, bir sıra kavak, kaba gölgelerde bir kocaman söğüt... avluyu şenlendiriyordu. Avlunun çepeçevre dört bir yanı da han edaları biçiminde, iki kat idi; kemerler aşınmıştı, tonoz yer yer sarkmış.

Ortalarda kimseler görünmüyordu.

Kolculardan sonra kadın gözcüler... her üç beş kemerin bir ayağında, aynı biçim giyinmiş, uyur görünürken gözleri dört dönmekte, oturmaktaydı. Yüzbaşı'yı gören ayağa kalkıyordu.

Burçak ikinciklenmemişti bile. Aklı fikri bu sefer de Sefil Ali'ye takılmıştı lâkin Sefil Ali'nin kadınlar zindanında ne arayacağını düşünmüyordu. Kolcuların Yüzbaşı'yı tanımasını, kadın gözcülerin Yüzbaşı'ya ayağa kalkmasını düşünmüyordu.

Kadınlar zindanında Sefil Ali'yi göreceğinden o kadar emin idi; Yüzbaşı'nın kendisini Sefil Ali ile yüzleştireceğinden de...

Fakat karşısına bir kadın çıktı Sefil Ali yerine; iki kadın aslında. Biri yaşlıca, ana duruşunda, anaç davranışlarda. Öteki gencecik bir kız.

Yüzbaşı ses çıkarmaması için eliyle Burçak'a işaret ettiğinden, Burçak da zaten beklediği Sefil Ali'yi görme der-

dinden ses soluk çıkarmamaktaydı. İçerdekiler kendilerinin gözetlendiğini bilmiyorlardı. Mazgal penceresinde dışa bakmaktaydılar, oradan vuran güneşin sıcağında kendi içlerine dalmışlardı. Kim bilir neler, neler düşünüyorlardı. Kızın saçları dağınıkçaydı, yüzü süzgün. Gözlerini göremiyordu Burçak, ama gözlerinin de süzgün olduğu belliydi, belki de uykusuz. Bir tutam saç, perçemlenerek sağ yanağını örtmüştü, bu da kızın süzgün yüzüne gün ışığında bir düş kararması vermişti.

Yaşlı kadının kaygılı bakışları bir dışarıyı dolanıyorsa iki de kızına dönüyordu. O anda da iç çekiyordu en sessizinden; iç çektiği göğsünün kalkıp inişinden belli oluyordu.

Burçak, Sefil Ali'yi görme korkusunu atlatmanın da verdiği rahatlıkta, anasından çok kızı seyre daldı. Bir gizliliğe bakmanın ezici heyecanı gelip geçti göğüs kafesinden; gelip geçtiği yeri ısıttı, biraz da sızlattı yakarış gibi. Bir vakitler, bilmediği bir gecenin bilmediği bir seherinde böyle bir düş gördüğünü sanıyordu Burçak. Niye seher vaktiydi, niye bilmediği bir gece vaktiydi onun orasını düşünmüyordu. Düşündüğü, böylesine saçı perçemlenmiş bir kızın, bir yanından gün ışığı vurmuşken gergefine daldığı idi.

Gel gör ki bu kız gergefine dalmamıştı; bir zindandaydı, anasıyla birlikteydi, çok uzaklarda ışığına solmakta olan bir güneşe dalmıştı. Aklında muhakkak ki zindanlara meydan okuyan bir uçsuz bucaksız kır yeşillenmesi vardı, bir şafak allanması vardı, bir gökyüzü morarması salkımlanıyordu.

Hiç yeri değilken bir kısrağın yavru kulunuyla birlikte alabildiğine bir gökyüzünü otlamaktayken kementlenip yakalanması, getirilip karanlık bir ahıra kapatılması geldi aklına Burçak'ın. Kısrağın ölümüne kendini bırakışı, kulununun kısrak ölümünün anaç kokusuna yatması geldi.

Çatallanmış bir seste korka korka: «Suçu ne bunların?» diye sordu.

Kulunuyla gökyüzünü otlamakta iken yakalanmış bir

kısrağın ne suçu olabilirdi ki?

Bahadır Yüzbaşı suçunu değil de adını sormuş gibi Burçak'a. «Kızın adı Serencam» dedi yavaşça; içeriye duyurmaktan sakınıyordu sesi.

Serencam adını iki defa tekrarladı Burçak gönlünden, nedense iki defa. Üçüncüsünü yudumladı adetâ: «Se-ren-cam!»

Soluğunu tuttu olduğu gibi; yudumladığı Serencam bahar kokusundaydı.

Perçemlenmiş saçıyla süzgün yüzünü düş kararmalarına götüren gün ışığı pırpırlandı.

Bahadır Yüzbaşı: «Sanırım kız değil, gelin. Yeni gelin iken kocası ölmüş. Birine mi benzettin?»

Az kala: «Evet!» diyecekti Burçak; «Düşümde gördüğüm kız.»

Ama kendi de şaştı; ne düşü, ne kızı? Nerde ne zaman gördü o düşü, nerde ne zaman bu kız o düşe girdi? Uydurmak dediğin bu kadar olur, gel gör ki Burçak o düşü gördüğünü hatırlamağa çalıştı yine de.

Hatırlayamadı.

Görülmemiş düşlerin görülmemiş kızlarını hatırlamak zor ama görülmemiş düşlerin görülmemiş kızlarını karşında buluvermek kolay mı?

Sustu Burçak. Bahadır Yüzbaşı'ya evet de diyemedi hayır da. «Suçu ne bunların?» diye sordu bir daha.

Bahadır Yüzbaşı'nın gözleri Burçak'ı bir saniye olsun bırakmıyordu. Aklı Serencam'a takılı kalmasa Burçak artık bu gözlerden pirelenirdi. Yüzünde, bitmemiş bir kıl tüyünün bile titremesini kaçırmaktan korkan Bahadır Yüzbaşı'nın gözlerine bir daha inanmazdı. Ama Serencam, ama perçemlenmiş saçın süzgünlüğünde doyumsuz gölgeler çizen yüz,. ama bir türlü göremediği gözlerin zindan düşüncesi... bunlar yetmemiş gibi bir vakitler bilemediği bir gecenin seherinde gördüğünü sandığı düşün Serencam'da yenilenmesi Burçak'ı

Yüzbaşı'dan hayli ötelere götürmüştü.

«Gidelim» dedi Bahadır Yüzbaşı sinik seslerde. Aradığını bulamamanın üzüntüsü dolmuş yine de umudu kırılmamış bir Yüzbaşı sesiydi. «Serencam'la anasını tanımış olsaydın iyi olurdu. Kimseleri yok fukaraların. Evsiz barksız kalmışlar... hani, belki dedim; Edirne'nin oralardan olduğu söylenir, tanımış olsaydın bir şeyler düşünürdük..»

Burçak bu bir şeyler düşünmek sözünün üstünden ayrılamadı ondan sonra. Bahadır Yüzbaşı'nın adımlarına uymuş gidiyordu ama Serencam'ın perçemini örmüş saçını, yüzünü, görmediği gözlerini Yüzbaşı'nın sözüyle bir arada yoğuruyor, yoğuruyor, yoğuruyordu.

Karatay Medresesi'ne geldiklerinde Burçak, dün geceden sonra, aklı kıt bir çocuğun davranışlarında, biraz uyur biraz uyanık ama daha çok gece korkularıyla onlardan kurtulmanın arada bir dürtüklenen heyheylenmelerinde sersem sepeleğe döndüğünün farkına vardı. Ağır bir uyku kötü bir yorgunluk halinde gözlerine yerleşmişti. Başı ağrıyordu, kulakları zonklamakta. Yüzbaşı sanki bir ip takmıştı boynuna, Burçak'ı koyun niyetine pazar pazar dolaştırıyordu; bazan bir avuç tuz yalatıyor bazan bir tas su; arada çimenleri otları gösteriyor ama alıcısını aradığı pazardan ayrılmıyordu.

Burçak koyunlaşmanın sümsüklüğünde bir çaresizliğe baktı, bomboş.

Yıllar yılı hayalledığı yiğit ömür gele gele gelmiş, koyunlaşmıştı bu sefer de tüh!

Yüzbaşı: «Bir de şu Karatay Medresesi'nin barınağına bakalım» dedi. «Niyetim bir tanıdığını bulmak. Bulursam ben de rahatlayacağım Burçak yiğit.»

Burçak'ın tanıdığını bulsan ne olacak bulmasan ne olacak? Oldu bitti tanıdık yüzüne hasrettir Burçak. Bir zamanlar gördüğünü sandığı düşler, bir zamanlar gördüğünü sandığı düşlerde gördüğünü hayalledığı kızlar nasıl çok uzaklarda

kuşkulu bilinmezliklere sarınıyorsa, tıpkı onun gibi çocukluğu da sanışlarda, hayalleyişlerde, düşlerdeydi. Gerçekliği olmuş muydu bir vakitler? Çocukluğu, çocukluğum, diyebildiği bir sahiplenmede yaşanmış mıydı? «Ne demek çocukluğunu yaşamak?» diye sızlandı içi; «Bizim zamanımızda çocukluğunu yaşamak diye bir şey var mıydı ki? Yürümeğe başladın ha babam işe... iş ise aramadığın kadar. Biraz palazlandın mı, haydiii, mahallenin imamı yakana yapışırdı. Şimdiki çocuklar Cennette bilmeli kendini...»

Bir de yetimliği vardı Burçak'ın; baba Ankara Savaşı'nda şehit, ana bir satlıcan erimesinde başka şehit. Kumral Dede Konağının ağzı dili olmalı ki söyleye Burçak'ın hâlini. Anasının satlıcan erimesindeki sönüşünü her uykuya dalışında bir ayrı çeşit hatırlamaktaydı hem de yüreği göğnüye göğnüye.

Bahadır Yüzbaşı da tutmuş, tanış, diyor; getirmiş buralara tanışını arıyor. Yok, var bunda bir iş; var ama Burçak'ın kurbağalardan sıçanlardan zindan taşlarının kararmış yosunlarından arta kalan aklı tam tamına: «Bahadır Yüzbaşı şu işin peşindedir» deyip işin içinden çıkamıyordu.

Şimdi de Karatay Medresesi'nin barınağı dediği bu yerde, karşısında bir el pençe divan durması noksan Barınakçı'ya bir şeyler soruyordu. Bahadır Yüzbaşı'nın ne sorduğunu yahut ne söylediğini duyamadı da Barınakçı'nın yaranıcı sesinin yavaşlığında: «Dervişe benzeyen sallabaş herif gitti Yüzbaşım» dediğini duydu; «Öteki burda. Sallabaş dervişin yerinde durduğu yok zaten, deliye de benzer ayrıca.»

Bahadır Yüzbaşı Barınakçı'nın fısır fısır sıraladığı, daha da sıralayacağa benzer sözleri yarıda kesti; yine Burçak'ın duyamadığı bir şey söyledi, kısa. Arkası Burçak'a dönüktü Yüzbaşı'nın; Burçak Barınakçı'nın yol üstü odalardan birine doğru koştuğunu gördü. Az sonra da o odadan beş altı yaşlarında bir çocuk fırlayıp yukarı kata giderken Barınakçı iki hasır sekiyi çıkarmış odanın kapı ağzına yerleştiriyordu.

Bahadır Yüzbaşı: «Gel azcık oturalım Burçak yiğit!» dedi; «Epey yürüdük, soluklanalım. Barınakçı'nın ayranı da içilir doğrusu, içelim, içmeden gitmeyelim.»

Oturduklarında, Burçak'a pek de lezzetli gelen ayranın ilk yudumunda Bahadır Yüzbaşı nihayet Mustafa Beğ'i sordu. Üç gün önce çakır yüzlü Çavuşun bir gözdağı vererek sözüm ona dinlenmeğe yolladığından beri Burçak Mustafa Beğ adını duymamış olduğunu hatırladı. Unutmamıştı da unutur gibi olmuştu. Bahadır Yüzbaşı'nın sorması zindan öncesine sebep oldu; ayran çanağı elinde bir acayip sallandı. Bahadır Yüzbaşı'nın gözlerinin ne biçim yapışmada baktığını bildiğinden eline sıkı sıkıya sahip olmağa çalışırken: «Mustafa Beğ dediğiniz necidir?» diye sordu. «Çavuş bana bu Beğ'i sordu hep. Tanımıyorum, dedim; inandıramadım. Yemin ederim ki tanımıyorum.»

«Beğ dedin ama? Beğ olduğunu ne biliyorsun?»

O kadarına aklı yetişti Burçak'ın: «Mustafa Beğ, denildi hep. Şimdi Mustafa Beğ diye birini tanır mısın deyip sordun? Beğ denildiğine göre Beğ olmalı.»

Aslında eline de aklına da sahip olamıyordu Burçak; aklı, bir su dolabının kendi dönüşünde çevriliyordu.

Az önce yukarı kata giden beş altı yaşlarındaki çocuk, yanında tıknaz bir babayiğitle bu yana doğru geliyordu. Su dolabının kendi dönüşünde çevrilen Burçak'ın aklı, akan bir selin ara yerinden Çelebi Mehmed Beğ'e takıldı, kepçesine aldı, getirdi. Babayiğit Çelebi Mehmed Beğ'i andırır gibiydi, ama olamazdı, o, incedalan uzunundaydı. Bir kere, o da uzaktan görmüştü Burçak, Çelebi Mehmed Beğ'i, bununki gibi bir yürüyüşü vardı, öyle geldi Burçak'a. Lâkin hiç mi hiç ilgi uyandırmadı Burçak'ta.

Bahadır Yüzbaşı tepeden inme bir soruyu vuruverdi o sıra: «Çocukla gelen şu yiğidi gözün ısırıyordur herhal; bir bak bakalım, ne dersin?»

Burçak denileni yaptı.

Çelebi Mehmed Beğ'in yürüyüşünde gelip önünden geçen. Barınakçı'nın odasına giden babayiğitten çok İbrahim Paşa'yı, Sefil Ali'yi; yıllar yılı hayalledi yiğit ömrün heveslenmesi peşinde buralara kadar sürüklenişini düşündü Burçak. Ne olacaktı yani, neye yarayacaktı? İbrahim Paşa'nın vezir sırlarında arattırdığı, buldurunca da öldürtülmesine buyruk saldığı kişi bu ise Sefil Ali bu adamı öldürecekti, Burçak da Sefil Ali'yi... Ölüm, ölümü koğalayacaktı tabii ölüm de Burçak'ı. Sefil Ali'yi öldürdükten sonra kendini de yaşatmayacaklarını o saat anladı Burçak. Zindanlar, sorgular sualler, bilerek bilmeyerek yapılmış o kötü işkence sonunda Burcak'ın elde ettiği tek işe yarar sonuç oldu bu.

Kendini de sağ bırakmayacaklardı!

Bahadır Yüzbaşı bir de kalkmış tanış arıyordu Burçak'a. «Hay Yüzbaşı tanışım olsa bu hallere mi düşerdim?» dedi demesine yüreği dedi de, tanışı olsaydı hangi hallere düşecekti orasını kestiremedi.

Bahadır Yüzbaşı da, Burçak'ın düşüncesinin burasında: «Düşüncelere daldın Burçak yiğit?» dedi. «Bana mı öyle gelmekte yoksa gördüğün kişi mi seni düşündürtmekte? Hangisi?»

«Hiçbirisi değil Yüzbaşı» dedi kendi de farkında olmayarak hem de kesin; «Ne o ne bu. Aslını sorarsan aklım başımda değil ki düşünebileyim. Dün geceden beri uçuşup duruyorum; geliyorum gidiyorum... bir kaç gün sessizde kalmalıyım ki aklımı bulabileyim. Doğrusunu deyim mi sana? Hem bir şeyleri açık açık biliyorum, ne olduğunu biliyorum hem de o açık açık bildiğim şeylerin hiç birinden haberim yok. İster inan ister inanma.»

«Kalk öyleyse... ayranını iç de kalk, benim görülecek işlerim var, seni de dinleneyim dediğin sessize bırakayım.»

Burçak'ın elindeki ayran çanağı düştü yere; çanak paramparça, ayran aklığında yarı köpüklenmiş dağıldı. Burçak korkularda yuvalanmış gözlerini Yüzbaşı'ya dikmişti: «Ne

demek? Yüzbaşım sessize bırakayım ne demek?» deyip kekeledi.

Gördü göreli Bahadır Yüzbaşı ilk defa güldü; belki kahkahalara boğulacaktı ama yerinde kesti gülüşünü: «Bre sen ürkek kekliklere dönmüşsün? Sessizde dinlenmek isteyen sen değil miydin? Sessizde dinlenirsem kendime gelirim, diyen? Nedir bu dökülüşün.»

Burçak toparladı kendini ama bin güçlükle; hatta derinden soluklandı ferahına. Bir: «Çok şükür» demesi noksan: «Ha evet» dedi; «Öyle. Öyle dediydim...»

Barınakçı'nın odasına giden deminki babayiğit, nedense kızmış, kızdığını da saklamamış bir yüzle geri döndü. Bu sefer yanında çocuk yoktu, indiği kata yalnız çıktı. Hemen hemen Burçak'a sürünerek geçmişti, o kadar değilse de ona yakın. Burçak, az önceki korkusundaydı hâlâ, gideni fark etmemişti bile. Bahadır Yüzbaşı'nın yüzü buruştu. «Gidelim» dedi sertçe. «Yürü artık..»

Bir kere daha Konya sokağına çıkmak Burçak'a iyi geldi. Yüzbaşı'nın bırakacağını söylediği sessizi güneşli, sokağa bakan, sokaktan yaşayan temizce bir oda olarak düşündü. Eh bir de ağaç gölgelenmesi kuş sesi olursa..?

Acaba Yüzbaşı'nın yanında kalamaz mıydı? Karamanoğlu'na sığınmış olarak, Karamanoğlu'nun Konağında verilecek bir görevi yaparak yaşamak... olur muydu olmaz mıydı? İbrahim Paşa'nın yanına dönmeği silmişti aklından. İbrahim Paşa'nın yanına gidebilirse bile bir ölüme tanık, bir ölüme Azrail olarak gidecekti; üçüncü ölüm de kendi ölümü olaraktan...

Bir fırsatını bulur bulmaz Bahadır Yüzbaşı'nın ağzını yoklamağı kurdu aklında. Nasıl yoklayabilirdi ki?

Bilseydi ki Yüzbaşı Bahadır da çeke çeke Burçak'ı oralara götürmekte Burçak muhakkak ki ne diyeceğini şaşırırdı. Gelgelelim Yüzbaşı o değilden dervişlerle tekkelerle bir ilgisi bulunup bulunmadığını sordu. Burçak, çocukluğunu Kumral

Dede Konağında geçirdiğini söyleyebilirdi: Kumral Dede Konağının bir Tekke olduğunu lâkin mektebe medreseye de benzediğini söyler, dervişlerle tekkelerle bu kadarcık bir yakınlığı olduğunu Yüzbaşı'ya duyururdu. Ama sakıncalı buldu nedense: «Yok» dedi; «Yok yüzbaşım. Ben bir yoksul kişiyim. Bu Sefil Ali'nin yanına kapılandım ki adam olayım diye. O biraz at kılıç ehlidir, bana yararı dokunur diye düşündüm. Doğru dürüst kapılanacak bir yer bulsaydık belki yararı dokunurdu bana, gel gör ki şu anda zararındayım. Sefil Ali'ye takılmam beni zindana getirdi.»

«Sefil Ali'nin dervişlerle ilgisi mi var?»

Bilmiyordu Burçak. Bilmemişti hiç. Yüzbaşı'nın rastgele taş atışlarını andırır sorusuna düşünmeden böyle dedi. «Olamaz» dedi; «Sefil Ali kim dervişlik kim» dedi; «Tekkeye gitse gitse karın doyurmağa, barınmağa gider o» dedi.

Sefil Ali'ye kızdığını belli ede ede hemi de.

«Neden dervişlerle düşüp kalkar Konya'da öyleyse? Sen Hacı Bayram Veli adını duymuş muydun? Sefil Ali Hacı Bayram dervişi olmasın sakın... hani senden de gizlemiştir belki?»

«Sefil Ali bir baldırıçıplaktır Yüzbaşım» deyip çıktı işin içinden Burçak. «Baldırıçıplak bile olamaz, sefilin biri işte. Hacı Bayram Veli kim? Onu bilemedim.»

«Bak Burçak yiğit» dedi bunun üzerine Bahadır Yüzbaşı; «Seni yanıma takıp boşuna dolaştırmadığımı herhal anladın. Ne Serencam'la anasını tanıdın ne Mustafa Beğ'i. Serencam'la anası Hacı Bayram gönüllüsüdür, herkes bilir Konya'da. Mustafa Beğ ise...? Mustafa Beğ işte. Sizin arayıp sorduğunuz kişi...»

Burçak durup baktı Yüzbaşı'nın yüzüne aptalcasına: «Biz mi? Ben mi?» dedi. «Mustafa Beğ'i mi aramışım? Ben... yok!» dedi.

Yüzbaşı sinirlendi. «Sözümü kesme!» deyip çıkmıştı. «Konya'ya geldiğinizden beri Sefil Ali gizli açık Mustafa Beğ'i

soruyor, kim olduğunu bilerek soruyor. Konya'ya gelen birinden kuşku duyuldu mu ardını bırakmayız; Osmanlı da bırakmaz. Belki sen doğru söylemektesin, Sefil Ali'nin kim olduğunu bilmeden peşine takılmışsın. Belki de Sefil Ali göze batmasın diye seni yanına almıştır. Onun orası şimdilik gizlide benim için, anlayacağız tabii. Anlayacağız da, ondan önce bir teklifim olacak sana. Sefil Ali'yi bırak, benim adamım ol! Niye ayakların dolaştı Burçak? Neden çakılıp kaldın? Beğenmedin mi teklifimi? Benim adamım olmak ağır mı geldi sana...»

Bre Burçak yapacaktı bu teklifi a Yüzbaşı sen ne diyorsun? «Canıma minnet, kölen olam canıma minnet» diyecekti de: «Olurum» dedi sadece, onu diyebildi.

«Öyleyse bir yararı oldu sayılır dolaşmamızın, he mi? Benim kim olduğumu yeri gelince anlarsın. Şimdi senden istediğim şu...»

«İster misin bu da Sefil Ali'yi öldürmemi istesin?» diye düşündü Burçak. Sefil Ali'ye olan ölüm bağlantısı yine karşısına çıkarsa...? kaçacaktı. Ne pahasına olursa olsun kaçacaktı. Böyle bir bağlantıdan korkuyordu artık.

Yüzbaşı: «Senden istediğim şu» diye tekrarladı; «Sefil Ali neyin peşinde..?»

Ölüm yoktu; hiç değilse şimdilik yoktu... yarın öbürsü gün çıkarsa ortaya, kaçmağı o zaman düşünmeliydi. Onun için Burçak kolayca: «Yaparım bunu» dedi.

«Hemen he demene gerek yok, dinle. Sefil Ali Mustafa Beğ'i bulup Hacı Bayram Veli'ye mi götürecek? Götürüp Murad Beğ'in başına bir iş mi açmağa çalışacak yoksa buralarda bir yerde bize karşı bir ayaklanma niyetinde mi? Eğer bize karşı bir ayaklanma hazırlamaktaysa, onu düşünüyorsa bu kokuyu alır almaz bana bildireceksin. Değilse, Mustafa Beğ'i Hacı Bayram Veli'ye götürtenin kim olduğunu öğrenmelisin, zor da olsa öğrenmelisin. Bu, seni denemem olacak. Başarırsan gerisini düşünme, ben sağ oldukça gerisini dü-

şünme. Şimdi seni rahat bir yere bırakacağım, yat uyu...»

«Ya Sefil Ali'yi nasıl göreceğim..?»

«Patlamana gerek yok, bekle. Akşama kadar dinlen orada. Akşam seni çağırtacağım. Dinlenmiş olarak bana he deyip demediğini öğreneceğim. He demiş isen zindana gideceksin, benim adamım olarak gideceksin. Sefil Ali ile Serencam'ın babasının zindan odasına tıkılacaksın. Kaçarsa sen de onunla kaçacaksın anladın mı? Kaçmanıza yardım edecek olan da benim adamımdır. Duyduklarını onunla iletirsin, o kendisini sana tanıtır korkma...»

Burçak düşünemiyordu; Yüzbaşı'nın sözlerini takip edemiyordu; her şey aklından yüz arşın ötede koşmaktaydı, aklı ise topallamakta. «Akşama kadar kalacağın oda şu evde Burçak yiğit» dedi Yüzbaşı; «Geldik işte. Dinlenip kendine geldiğinde de bana he dersen öte yanını o zaman konuşacağız. Şimdi var gir içeri. İçerdekilere adının Burçak olduğunu söylemen yetişir. Benim gitmem gerek, geciktim bile.»

Bahadır Yüzbaşı Burçak'ı sersemsepelek bıraktığını, eve girdiğinde dahi kuşkuların, ikinciklenmelerin, kaçışların dönüşlerin çalkantısında sersemsepelekliğinden kurtulamayacağını biliyordu. Herşeyden önce dün geceki kurbağalı sıçanlı işkence türü Burçak'ı hazırlamıştı. «Hep iyi sonuç verdi bu tür, hep iyi sonuç verdi» diye geçirdi içinden, icat ettiği için de kendini beğendi gönlü, pek beğendi. «Sefil Ali'ye mi deneseydik acaba?» demesine ikinciklenen yüreğine de: «Sırası geldi mi onu da deneriz bre» deyip söylendi. Sefil Ali dayanıklı çıkabilirdi, sağlam damarların adamı olduğu belli bir kişiydi; Burçak gibi sığ toprakların pişmemişliği yoktu görünüşünde. «Varsın olsun» dedi yine de Bahadır Yüzbaşı; «Öyleleri için de oyunlarımız vardır bizim.»

Yüzü işkembe derilerinde gerilmiş, çenesi kilitlenmişti... gözleri ise cam gibi.

O durumunu Karamanoğlu'nun Beğlik Konağına kadar götürdü. Konağın mermer merdivenine adımını attığında

soğlayıverdi. Kabuk değiştiren bir soğlayıp şişmede Bahadır Yüzbaşı olarak Konağa girdi.

Odasına gidecek iken caydı. Kapı Çavuşlarından biriyle geldiğini bildirmekle yetindi. Doğruca Beğ odasına çıktı.

Bekletilmedi.

Bekletilmeyeceğini de biliyordu.

Karamanoğlu İbrahim Beğ'in hafif kamburunu saklamak için var gücünü harcayan bedeni çitlembik salkımlarında oynuyordu. Bahadır Yüzbaşı'ya gel gel etti tezlenmesine. «Gel bre Yüzbaşı nerde kaldın? Nedir? Sonuç sonuç? Elde ettiğin ne oldu?»

Üstü birbirine girmiş sedeflerin, koyu ceviz cilaların pırıltısında göz alan bir çekmeceli masaya dayanmıştı; sırtındaki kambur hafifliğinin yok olduğuna inanmıştı, öyle duruyordu. Gözlerinin biri burnuna doğru girmiş, öteki gözpınarında yırtık, kınalı sakalı heybetli olabilmek için yüzünde kabarmıştı. Bütün görünüşü Bahadır Yüzbaşı'ya tezleniyordu. «Yakına gel, yakına gel, daha bre. Çekinmenin sırası değil, ne oldu?»

Bahadır Yüzbaşı sabahtan bu saate geçen vaktini kısaca anlattı; ağır ağır, taneleyerek. İbrahim Beğ'in gözpınarında yırtık gözü sulandı, öteki kurumuşçasına geri çekildi, alnına kaçtı sanki. «Nerde kaldı Bahadırlığın? Nerde kaldı Yüzbaşılığın? Sen de mi boşsun? Bre bunlar size nasıl susar?» deyip hiddetlendi.

Yüzbaşı: «Pek de boş sayılmaz Beğ'im» dedi. «Burçak denilen adamı elde ettik sayılır. Bu da yeter şimdilik. Sefil Ali elimizde, Hacı Bayram gönüllüleri elimizde nasıl olsa.»

«Ne zamana kadar? Nasıl? Hacı Bayram dervişleri boş mu durur sanki? Ben dervişlerden korkarım, derviş milletine güvenim yoktur. Bizi tutmazlar bir kere var mı yok mu Osmanlı onların aklındaki, Karamanoğlu dedin mi derviş milleti de düşman. Neden? Çünkü Osmanlı'nın soyu Kayı Soyu imiş... soyu tükenesice. Benim soyum ne pekey? Ha?»

Bahadır Yüzbaşı İbrahim Beğ'in sedefli masaya dayanan elinin mümkünü olsa masayı ters yüz edecek bir kıvranmada olduğunu görüyordu. Keşki derviş milletine kinlenmeseydi bu kadar İbrahim Beğ. Bıraksa da derviş milletiyle aralarını düzeltseydi Yüzbaşı...

İbrahim Beğ'in iki gözünün ikisi de cinleşti: «Derviş milletiyle iş yapılacağını aklından sil Yüzbaşı» dedi. «Benim soyuma güvenmeyene benim de güvenim yok. Bir gün vuracağız yumruğumuzu. Derviş milletine de Osmanlı milletine de. Bir tek bizim yumruğumuz gümleyecek dünyada, böyle bil.»

«Biliyorum Beğ'im» dedi Bahadır Yüzbaşı. «Yoluna baş koymuşuz bunun için.»

«Niyetin ne şimdi?»

Bahadır Yüzbaşı niyetini anlattı, Burçak'ı nasıl kullanacağını.

«Eh bu da bir çare» deyip sustu İbrahim Beğ. Düşündü ne düşündüyse; «Bekleyelim» dedi. «Gelgelelim çok bekleyemem. Muradın üstüne saldığımız Düzmece Mustafa ortadayken, Mustafa Beğ diye ortaya çıkan bu Konya'daki durumu öğrenirse pek hoş olmaz, bilesin. Yanındaki o deli sallabaş derviş midemi bulandırıyor zaten. Sefil Ali bu yanda Hacı Bayram dervişle içli dışlı, Mustafa Beğ'im diyen kişi bir sallabaş dervişle can cana... yok mu bunda bir acayip görünüş? Var... bence var. Yoksa Murad Beğ'in yanındakilerden biri bir şeyler mi kurmakta aklından, haa? Bu da geldi bu gün aklıma sen yok iken geldi, düşünmek gerek.»

Bahadır Yüzbaşı: «Ben de düşündüm bir ara» diyecekti, fazladan gördü, demedi.

İbrahim Beğ elini masaya vurdu sertçe: «Bakasın Yüzbaşı» dedi; «Seni Karamanoğlu'nun gözü kulağı kıldık, Karamanoğlu'nun gözü kulağı yaptık bu yeryüzünde. Görmezsen, duymazsan kelleni gitmiş bil. Görürsen duyarsan yemem yedirir, giymem giydiririm, bunu da bilirsin. Tamam mı?

Tamam. Sefil Ali'den çok bu Mustafa Beğ'i gözden ırak tutma. Düzmece Mustafa'mız ortadan kalkacak olursa, Murad yenilirse bunu çıkarırız ortaya. Benzerlik tam mı?»

«Tam» dedi Yüzbaşı. «Bana kalırsa bu Mustafa, Bayezid Beğ'in has oğludur.» .

«Bizimkinin düzmece olduğunu ben de biliyorum» dedi İbrahim Beğ; «Bizim uydurduğumuza biz inanacak değiliz ya, çocuk muyuz?»

«Sefil Ali'ye de Mustafa Beğ'e de göz açtırmam Beğ'im» dedi Yüzbaşı; «Elimizdedir.»

«Burçak dediğin herif nasıl? İşe yarar mı?»

«Sanmam Beğ'im. Olsa olsa kapı çavuşu olur, oraların adamı. Gelgite, ayak buyrultularına, getir götüre yatkın. Gönlü yiğitlenme sevdasında elinden gelen odacılık, öteye gidemez.»

«Ne yararı olacak pekey?»

«Bana kalırsa canı derdinde, kapılanacak yer arar. Verdiğim işi yerine getirebilirse iyi, getiremezse yok ederiz gider...»

«Getirince de yok et, getirmeyince de yok et. Yoldaşını satan seni de satar.»

«Hay hay Beğ'im.»

«Sana üç gün izin, dört gün değil. Bu işin uzaması işime gelmez. Sonra Mustafa'yı yakalar içeri atarsın. Sallabaş dervişi de boğdur gitsin.»

«Ben derim ki Beğ'im...»

«Senin demeni bırak şimdi, benim dememe bak... Ben... Bre neden girersin yalnızlığımıza kim çağırır seni abdalın budalası kim?»

Sözünü yarım bırakıp bağırması o sıra sünepe sünepe giren kapı çavuşundaydı. Bağırışına rağmen sünepeliğinde bekleyen çavuşa bu sefer de: «Ne var?» diye çıkıştı; «Haber mi?»

«Yüce Beğ'im elçi gelmiş» dedi çekinerek çavuş; «Bi-

zans'tan. İmparatorun Sır Kâtibi imiş. Yüksekten konuşur, tezden Beğ'imi görmeği diler. Haberdir diye kellemi unutup girdim katınıza...»

Bir an düşündü her yanı İbrahim Beğ'in; Karamanoğluna has bilinen bir cinleşme gelip oturdu gözlerine, kalkıp uçuştu: «Pekey git... Yüzbaşı çıkınca alırsın herifi içeri, git!» dedi çavuşa. Masaya dayalı eli sakalına vardı, kaşıdı. Hafif kamburu ortaya çıkmıştı, anlayınca kaşınmayı bırakıp masaya dayandı yeniden: «Ne dersin?» diye sordu Yüzbaşı'ya; «Nedir bu sır kâtipliği? Kostantiniyye'den İmparator ne ister? Hemi de sır kâtibiyle ne ister?»

Yüzbaşı'nın cevabını beklemeden de: «Sakın bu düzmece Mustafa işine karşı çıkmağı istemesin Kostantiniyye?» deyip düşündü. «Öyleyse hazır ol Bahadır Yüzbaşı, bakarsın bu Mustafa'yı süreriz Murad'a... hem işine bak hem kulağın bende olsun. Fırın harlandı gibi geliyor bana, harlandı gibi geliyor. Söyle de göndersinler içeri, salsınlar.»

Selam verip çıkmakta olan Yüzbaşıyı durdurdu sonra: «Dur hele, dur Yüzbaşı dur bakalım bir sorum olacak» dedi. «Nasıl oldu da Sır Kâtibinin Konya'ya gelişinden haberin olmadı? Hani senden habersiz kuş uçmazdı Karamanoğlu toprağında, haa?»

Yüzbaşı verecek cevap bulamadı.

İbrahim Beğ ekşimiş bir suratta: «Git şimdi» dedi; «Git de düşün. Sonra konuşacağız. Eğer Sefil Ali'yi, dervişleri, Mustafa Beğ'i de böyle bekliyorsan vay geldi başıma vay... Gözünü aç, dört değil on dört aç Yüzbaşı, karşımızdaki Osmanlıdır, gidinin Osmanlısıdır, kurbağalar sıçanlar değil, anladın mı? Bakalım Kostantiniyye'nin Sır Kâtibi ne getirdi? Tersine bir haber olmalı ki, aklımı başımdan alacak bir söz demeli ki… Bahadırlığını görmeliyim o vakit, yüzbaşılığın kaç paraymış görmeliyim, çağır gelsin herif!»

Yüzbaşı baştan aşağı bir erik ekşimesinde kamaştı çıkarken; kafasına bir şeyler dank! dedi ama ne yer onu düşünecek yer idi, ne de zaman.

Bir de Bizans'ın Sır Kâtibi çıkmıştı ortaya; «Bre bunlar birbirine el edip de mi geldi Konya'ya, bre bir danışıklı döğüş müdür bu meret, nedir?»

Boynunda bir yağlı urgan gibi sıkıştı sorular; soluksuz.

Serencam, hiç konuşmadan Takkeli Dağa dalıp gitmiş anasına bir laf etse kadıncağızın dalgın dünyalarına şimşeklemesine gireceğinden korkuyordu; bu yüzden de adına Bakımevi dedikleri bu zindan odasını sessizliğinde dolduran anasına uymuş, sessizliğin, en ağırında incelmişliğine bırakmıştı kendini. Soldan vuran güneş, yanağında uyuşmuş bir ısınmayı gezdiriyor, sağına düşmüş bir tutam saçın perçemi uykusunu getiriyordu. Gelse de uyuyamayacağı uykular, belki güneşten belki sessizlikten, belki de zindan odasından görünen Takkeli Dağın morumsu hürlüğünden menevişleniyor, menevişlendikçe çekici oluyordu.

Anası okuyup üflemelerde; içinden derin, derin, derin dünyasından; gözlerinin gönlüyle birleştiği yerin güvencesinde bir kuyu içi serinliğinden okuyup üflüyordu. Görünen dalgın sessizliği aslında bir baş edilmez kaynamaydı; en deli büngüldeklerin çağlayanlaşmasıydı, bir dumansız buhurdandı. Serencam bunun böyle olduğunu çok iyi biliyordu çünkü aynı şeyler yüreğinde tortop olmuş, anasında erimiş bir sessizlik haline geldiği halde kendisinde taşlaşmıştı.

Çok yıllar önce, o vakit Serencam henüz tatlı küçük bir güneş hoplamasında evi odayı dolaşıp dururken anası yine böyle bir pencereden, ama penceresinde kırmızı küpe çiçekleri salınmakta sokağı alabildiğine hür bir evin penceresinden, Takkeli Dağa dalıp gitmişti. O vakitler Takkeli Dağ Serencam için bir kocaman dev idi; Konya'yı kanatları altına almış, Konya'nın görüp gözetilmesinden sorumlu, Konya'da-

ki bütün çocukların, Konya'nın dışındaki bütün çocukların da tabii, gülebilmesi ve tatlı küçük bir güneş hoplamasında gezinebilmeleri için varını yoğunu harcamakta olan bir iyilikler devi idi. Ne yandan bakarsan bak görünen, nereye dönersen dön annacına çatıp gelen bir dağın başka türlü olmasını Serencam'ın akılcığı almazdı. Anasının öyle bir deve dalıp gitmesi olağan sayılmaz mıydı?

Hoplayıp sırtına binmişti anasının tatlı küçük güneş. Dirseklerini hasır yastıklara, omuzlarını pencerenin çatına dayayıp sırtını semerlemiş anasının bu dalgın duruşu pek hoşuna gitmişti; bir yandan dehdehliyor, bir yandan yemeninin altından enseye doğru taşıvermiş daha körpeliği solmamış kokularda kına yüzü görmemiş saçları dizginlemesine çekiyordu. Anasının bir at şahlanmasında yırtıp pencereyi olduğunca, kanatlanmış bir dörtnalda Takkeli Dağın takkesine uçmasını mı istemişti ne? İstemediyse bile, şimdi hatırlayınca, o uçuşu yaşadığını hissetti. Takkeli Dağın morumsu eflatunlarda esrükleşmiş tepesi, arkasında kirlenmemiş bir gökyüzü mavisiyle nasıl da bir kocaman dev dünyası idi Yarabbi! Bu dünyaya sığmamış bir mavilik, öteki dünyaya dar gelmiş zapt edilmez bir eflatun, çiçeklerin hiç birinde görülmemiş bir morumsuluk kol kola girmiş halay çekmekteydi ki bir aralarına karışabildin mi..?

Ne olurdu acaba aralarına karışabildin mi?

Tatlı küçük güneş hoplamalarında Serencam ne olabileceğini bilemiyor ama başının döneceğini biliyordu. Öylesine bir halay düğünlerde bile görülmezdi.

Şimdi, adına Bakımevi dedikleri bu zindan odasından Takkeli Dağın akıl almaz halayına karışabilmenin imkânsızlığını bile bile o baş dönmelerine kurban olur musun? diyen olsa «Laf mı seninkisi de!» deyip kanat takardı hemen.

O vakitler, anasını bir at haydalamasında tepip çekerken yorulunca çocuk gözleri anasının hâlâ bir başka yerlerde olduğunu görmüştü; gözleri Takkeli Dağın morunda eflatu-

nunda kaymış bir dalgınlığa bedelenleşmişti. Baka baka, şimdiki gibi tıpkı, o vakit de anasının dalgınlığına kapılmış, uykularda bir çocuk esnemesi yüzünü alabora etmiş, korkmuş sonunda... Takkeli Dağın dev dünyasında uçacak sanılan anasının sessiz düşüncelerinden korkmuş, çeke çeke bu dünyaya, tatlı küçük güneş hoplamasında bir küçük Serencam'ın korkularına döndürmüştü... ardından da ağlayıvererek. Bir süre dalgınlığından uyanan anası, iki dünya arasında sıkışıp kalmanın bocalamasında kızına bakmıştı.

O ağlama sırasında sormuştu işte anasına Serencam, nerelerde olduğunu sormuştu. Anasının iç çekişi bu dünyaya dönmenin pişmanlığındaydı sanki: «Bir at olmuş uçuyordum herhal kızım, Takkeli Dağa uçuyordum» demişti.

Şimdi sorsa Serencam, Anasının yine aynı cevabı vereceğinden o kadar emin idi ki...

Ama sormadı, soramadı.

Gözlerinin önündeydi, neden sorsun; bir uzun at idi anası... kuyruğu bu zindan odasının penceresinde hiç kımıldamadan duruyor, fırtınalı başı Takkeli Dağın morunda eflatununda mavisinde halaya katılıyordu. Burdan oraya uzamış bir uzun at ki sırtına binebilse, ah, o tatlı küçük güneş hoplamasında kötülüksüz bir çocuk bedenini kaldırdığı gibi bu uzun atın sırtına atabilse bir... at şaha kalksa, uzunluğunu toplasa, daralmışlığını şişirse, yelelerini sarkıttığı gibi rüzgâra, Ya Allah!.

İmkânsızdı.

Hayallemesi bile zor.

Körpeliği solmamış kokularda kına yüzü görmemiş saçlar şimdi kına kokusunda, yazık ama gerçek, biraz da keçeleşmişti; tavanmış yunmuş bir tiftik keçeleşmesinde olsa da keçeleşmişti.

Bu sefer de bir ağlamak geldi içinden Serencam'ın, tıpkı o vakitler çekinmeden ağlayıvermesi gibi. Ne var ki yuttu ağıdını, yeri değildi sırası değildi; ağıdı anasının yüreğini

dağıtabilirdi. Böyle bir zamanda yürek dağınıklığının ölümden beter bir acı olacağını bilmez mi Serencam?

O sırada da gözetlendiğini sandı, gözetlendiklerini. Üzerlerine dikilmiş gözler, sinsi ve gizli deliklerden, sinsi ve gizli fısıltılarda bir anasına bir kendisine bakıyorlardı. Kimler idi, nasıllar idi, nerede idiler, neye benziyorlardı? Bilmiyordu. Bedenleri olmayan varlıklar arasından kaçıp gelme gözlerdi. Takkeli Dağın yavaş yavaş dev dünyasına soluklaşan eflatunların morların mavilerin soluklaşmasını fırsat bilerek gelmişlerdi; duvarların içinden, tavanın çamur sıvasından, döşemenin toprağından... soluk aldıkları havanın zerreleri arasından, sinsi ve gizli fısıltılarda, anasıyla Serencam'ı gözden ayırmıyorlar, ikisini konuşuyorlardı. Bir ara, sinsi ve gizli gözlerin kendi gönlünden Serencam'la anasına bakmakta olduklarını bile sandı.

O zaman da ürperdi; Allah saklasın şeytan yoklamasından beter bir ürpermede titredi sapır sapır.

Sessizliğinde yok olmuş dalgınlıklara sürüklenmesine rağmen kızını gözaltından da olsa ihmal etmeyen anası Serencam'a uzandı bir yumuşak el olup, sırtını sığadı, omuzlarını okşadı: «Bismillahirrahmanirrahim! Rabbim sen esirge, yavrumu gözet» deyip yalvardı yoksul gönlünden zenginleşmiş bir seste: «Rabbiyessir» okudu. «Düşünme» dedi; «Bir Sırat Köprüsüdür, geçiyoruz; düşünme.»

Serencam: «Bir Sırat Köprüsüdür...» diye tekrarladı. Anasının sıyrılıp geldiği dalgın dünya Serencam'a gömlek olmaktaydı. Takkeli Dağın eflatunu moru mavisi dümdüz bir tepsi gibi, esmerlere kayıyordu.

Anası: «Geçittir kızım» dedi; «Bizim bu dünyamız, bir deneme dünyasıdır. Asıl dünyamıza gittiğimizde, biliyorsun bizim asıl dünyamız burası değil, burada denenenleri yaşayacağız. Buranın geçitlerinden sıkıntısız geçmiş isek, alışarak geçmiş isek, isyansız geçmiş isek kızım Serencam, asıl dünyamızda sıkıntımız olmayacak, olmaz! Bu zindan bizim

Sırat Köprümüzdür.»

«İyi de neden herkes geçmiyor, neden biz geçiyoruz?»

«Herkes? Herkes dediğin kim?»

«Karamanoğlu'nun kendisi sözgelimi; Karamanoğlu'nun kolcuları...»

«Zebaniler Sırat Köprüsünden geçmez ki.»

«İyi öyleyse zebani olmalı bu dünyada da.»

«Yazık. Yüreğin hastalanmış senin. İyiyi kötüye karıştırır olmuşsun, vah.»

Serencam karşılık verecek oldu; tazecik gelin iken kocasının yok edilişini, bir suçları kimselere zararları yok iken getirilip buralara tıkılmalarını söyleyecek oldu, caydı. «İyi ne, kötü ne ana?» dedi; «Karamanoğlu'na sorarsak kötü olan biziz.»

«Karamanoğlu'na niye soracağız ki? Karamanoğlu mihenk taşı mıdır? Yoksa Kadı mı? Karamanoğlu dediğin bir zibididir.»

«Ama güçlü olan zibidi, he mi?»

«Yüreğin güçsüz ise öyle say. Yüreğin güçlü ise zindandaki Karamanoğlu olur.»

Hiç bir kötü niyeti olmadığı halde sırf anasının yürek güvenişi yüzünden: «Biz de Hacı Bayram Veli'ye kapılanmışız gönüllenerek» deyiverdi Serencam; «Bu dünyanın denenmesine alışalım bakalım.»

«Hacı Bayram Veli Hazretlerinin himmeti yeter kızım, yerli yersiz anılmasına ne gerek? İllâ bir karşılık mı beklemelidir? Yeni yetişenler ne kadar da alıcı olmak istiyor Tanrı'm neden hep verilsin diyor?»

Serencam genellemeyi bir kendi için ölçtü, bir kendi için cevapladı: «Alıcılık neremizde bizim hay ana; kimden ne istedik kimden ne aldık?» dedi; çirkinleştiğini sandı hemen arkasından da. Perçemleşmiş saçını topladı.

Anası, Serencam'ın çözülen bir vaktinde olduğunu bile bile üstüne gitmiş olmasından üzgünleşmişti. Kızının gönlü-

nü almağı denedi: «Yavrum, ben senin dertlerini bilmez değilim» dedi; «Senin, düşünmeden söylediğim gibi hep isteyen kişilerden olmadığını da bilirim. Sabret. Bana inan, sabrın sonu gül açımına olur. Bu dünyaya Karamanoğlu gibi zibidiler yön vermiyor; Osmanoğlu gibi yüce kişiler de değil. Benim aklım ermez fazla, ben de babanın ağzından duyduklarıma inanmış bir kadınım. Ne var ki bir şey bilirim, o da, kadının kocasından duyduklarının doğru olduğudur. Doğru odur sadece, yalan onun dışındakilerdir...»

«Eyi, bir kadın kişi olarak demek durmadan koca ağzına bakacağız sana kalırsa...»

«Olur mu? Hay kızım öyle söz olur mü? Ben bana göre olanı söyledim. Yanımızda olaydı da bir kere de babana soraydın bakalım ne der idi?»

«Herhal senin dediklerini...»

«Bak, sen hepten ters söz etmeğe başladın. Bulunduğumuz yerde başka türlü söz edilmez, onun için alınmıyorrum. Baban der idi ki, doğru söz insanın karısının ağzından çıkan sözdür! Bir yanlı değildir güvenceler has kızım; evin dirliği düzeni iki ağızın bir olmasındadır.»

Serencam, alacağı cevabı bilmesine rağmen, anasının yarım bıraktığı soruya dönmeği uygun buldu. Anasına kalırsa, kocasının sözü açıldı mı uzar giderdi, kocasının sözünü açmak için de fırsat olsun olmasın muhakkak bir yolunu bulurdu. Aslında seviyordu anasının bu huyunu; hele on beş günlük gelinliğini doyumsuz bırakan kocasının yok edilişinden sonra, acı bir şerbet içiyormuşçasına anasının, babasından söz açmasında kendi söyleyemeyeceklerinin artık, tadını tadamayacaklarının tadını buluyordu. Fakat bir zindan odasının bu saatinde o tadı canı çekmedi. Anasının pek sevdiği konuyu bıçakla kesti attı: «Dünyaya kim yön veriyor öyleyse? Karamanoğlu zibidisi değilse, Osmanoğlu gibi yiğitler değil ise kim?» diye sordu.

Anası gücenmedi: «Kim olacak has kızım» deyip o konu-

dan bu konuya atladı; ikisini de seviyordu: «Hacı Bayram Veli Hazretleri, Somuncu Baba, Bursa'da Emir Sultan... bunlar, bunun gibi Tanrı'nın gözde kulları. Tanrı böylelerini dünyaya dirlik versinler diye göndermiştir. Biliyorsun, bizim Hacı Bayram Velimiz Somuncu Baba'dan almıştır iznini; bir bayram günü buluşup halleştiklerinden, Hacı Bayram Velimiz iznini o gün o bayram sabahında Somuncu Baba'dan aldığından adı Bayram kalmıştır. Böyle kutsal kişiler olmasa bu kötü dünya ayakta kalır mıydı şimdiyece? Böylelerinin yüzü suyu hürmetine aç açık kalmıyoruz hay yavrum, böylelerinin sayesinde nefes alıyoruz azıcık...»

«Evet» dedi Serencam acı biber buruşmasında; «Böyle zindanlarda işte...»

Anası öfkesini yenemedi: «Sus!» dedi bağırarak; «Çarpılacaksın, sus!»

Serencam uzun uzun çarpılmayı düşündü. Konya'da, sokak sokak dolaşan bir sürü çarpılmış çolak, eğri boyun, ağız burun fukarası, kör... bir nice kişi geldi aklına. Konya'dan başka bir yer görmemişti ama oralarda da böyle çarpık, böyle sallabaş bir sürü insan düşündü. Karamanoğlu'nun da kambur olduğu söylenmekteydi fısıltılarda, Karamanoğlu'nun da yırtık göz çarpık çene bir kişi olduğu kulaktan kulağa aktarılıyordu. Doğru yahut ki yalan. «Madem çarpacaktın hay Tanrı'm bütün bütüne çarpaydın, bütün bütüne çarpaydın» dedi Serencam'ın gönlü Takkeli Dağa doğru.

Takkeli Dağın moru eflatunu mavisi tertemiz bir ikindi güneşine taçlanmaktaydı. Aşağıdan dümdüz bir toprak bozunda Konya'yı da yalayarak ayak altına serilmiş bir şehir güneşi Takkeli Dağın eteklerinde kirli ayaklarını siliyor, pılısının pırtısının çamurundan soyunuyor, çıplak bir tazeliğe dirilerek dağa tırmanıyordu: morararak, eflatunlaşarak, mavilenerek. Dorukta eşi bulunmaz bir temizlik, takkenin gölgelerinde köpüklenmiş bir eflatuna sarınarak göğün maviliğine süzülüyordu, «Sen...» diye mırıldandı Serencam'ın yü-

reği; «Sen... eyisini bilirsin. Benden eyi bilirsin, benden çok...»

Anası uslu mazlum bir tebessümde eğildi Serencam'a içinden geçenleri bilmişçesine yahut içinden geçenlere karışarak: «Çok sürmeyecek yavru» dedi; «Az kaldı, erenlerin himmeti ha çaldı kapımızı ha çalıyor. Sırat Köprüsüdür bu; geçerken bir başına olmalısın.»

«Bir başına» diye göğüs geçirdi Serencam; «Yalnız? Yapayalnız? Sırat Köprüsünün üstünde? Ya düşersen ana? Ya ayağın kayar gözün kararırsa?»

«Tanrı nerde pekey? İnananların yanında değil mi Serencam? Unuttun mu?»

Serencam Takkeli Dağın titrediğini sandı. Dimdik bir inanmışlık dorukta maviliğin sonsuzluğuna eflatununu sağıyordu. «Tanrı!.» deyip mırıldandı; «Tanrı o kadar engin ki yüreğimden taşıyor ana; yüreğim bana az geliyor.»

Ak Şemseddin Şam'a geldiğinde ummadığı bir rahatlamanın doruğundaydı. Hava yumuşak mı yumuşak; hâlbuki sıcağı ter dökmesinde bunaltıcıdır sanıyordu. Suyu köpük köpük bir lezzet hâlbuki kirecimsi, çölümsü hatta susuz sanmıştı, dudak çatlatmasında. Ve toprağı yeşildi Şam'ın; hâlbuki kum incelmesinde yığın yığın bir zerrecikler mahşeri sanıyordu, toprak yerine kumlaşmış bir güneşin uzanıp gitmekte olacağından o kadar emin idi ki.

Daha kapısından iç sokaklarına adımını attığında bir güllenmiş yelin alnını okşadığını, kıvırcıklanarak uzayıp yüzünde topaklanmış sakalını araladığını görünce Şam'a değil de doğup büyüdüğü topraklara, sokaklarına ayak izlerinden mühürler bıraktığı sımsıkı tanıdık evlere, eskimiş bir ömrün içli dışlılığında boy atmış ağaçlara, bir de çocukluğuyla sıkı fıkı olmuş kuş yuvalarına geldiğini şaşarak görmüştü. Oysa ki Ak Şemseddin'in defterinde şaşmak pek yazılı değildi. Şaşılacaksa şaşmanın bir tek Tanrı'nın işaretlerine olmak gerektiğine inanıyordu. Onlar da insanlardı, insanlar gibi yarattıkları her şey idi. Şaşmak aptallaşmak olmadığından Ak Şemseddin'in dilinde, kalsa kalsa hayran kalınırdı bunlara da; kalırdı, kalıyordu.

Bütün yol boyu, Ankara'nın Zülfazıl Köyünden Şam'aca gelen yürüyüşler, sıkıntılar, beden yorgunluklarına eklenmiş en kötü yorgunluk olan ikinciklenmeler Şam'a girdiği anda, bir yılanın terk edip gittiği eski kabuğu gibi üzerinden kaymıştı, onca yolu yürümemiş bir Ak Şemseddin dinçliğinde ö-

zünü yalnız komuştu.

Bunu hissettiği an duraladı. Neden yılan gelmişti aklına benzetmede? Bir mum yapıştırması gerek miydi üzerine yoksa bırakmalı, bir münasebetsiz şeytan benzetmesi sayıp geçiştirmeli miydi?

Geçiştirmeyi düşündüğü halde mum yapıştırmanın uygunluğunu kabul etti gönlü. Sebepsiz olamazdı. Bir nesne ki düşüncede var olmuştur yahut gerçekte, yüzde yüz bir sebebe bağlıdır demez miydi herkese? Öyleyse bu yılan benzetmesinin de bir sebebi olmalıydı. Aramasını geceye bıraktı. Şam'ın ilk girişinde hoşluklar saçmış havasında yol yorgunu bir düşünme, sebebi öldürürdü. Varmalı, başını sokacak bir yer bulmalı, niyaz saatlerine durmalı, sonra hesaba? Sebeplere, sebep aramalara, gelmiş geçmişe...

Şam şimdi, bu ilk adımında ilk girişinde bir arap kışrağının göz süzmesinde hoşgeldine seriliyorken sebepler zenciri ağırlık verirdi.

Şimdi de zencir?

Yılandan, kabuk değişmeden sonra bir de zencir? Ankara'nın Zülfazıl Köyünden Şam'aca gelen yol bir zencir gibi uzayıp halkalandığından mıydı acaba? Şam zencirin son halkası olacağına göre... belki.

«Bir mum da bu zencirin üstüne yapıştırmalı» diye düşündü. «Şam'da iki sebep arayacağız, he mi Şemseddin? Bir de senin buraya geliş sebebin... etti üç. Üçüncüsü biliniyor, biliniyor da ya şu iki sebep bu sebebi ayak altına alırsa o vakit ne olacak?»

Yaramamış mıydı yoksa Şam'ın havası? Bir arap kışrağının göz süzmelerinde sürmelenmiş şu soyha çekicilik aklımızı başımızdan mı alacak bre?

Silkinip attı düşüncelerini. Bir kabuk daha attı. «Kabuk? Yine kabuk, yine o benzetme..?»

Düşündükçe zencirin halkalarının içinde bir ipek böceğine döneceğini sezdi; ama düşünmeden adım atamayacağı-

nı da. Düşünceleri hep benzetmelere gidiyordu; istese de istemese de benzetmesiz düşünemiyordu.

«Nasıl düşünebilirim? Gördüğüm her şey benzetmelerle var olmuş iken ben benzetmesiz nasıl düşünebilirim? Tanrı ne yarattıysa benzerliklerin üzerine yaratmış. Tanrı'nın yarattıklarının dışında düşünemem. Tanrı'nın yarattıkları, sebeptir; sebepsiz hiç bir şey yaratılmıyor.. Sebepsiz düşünemem.»

Onu yoranın da bu düşünceler olduğunu fark etti. Şam'ı, daha ilk adımında; yaşadığı ömür boyunca senli benli olduğuna inandırdığı havasıyla Ak Şemseddin'i kundağına almıştı. Sere serpe nefes alabileceği, bir unutulmuş köşesini dahi yadırgamayacağı, yabancılığını çekmeden adımlarını kaldırıp bırakabileceği, bir eski tanıdık şehir. Böyle bir şehirde düşünceler yorgunluk oluyordu.

Ama onu Ak Şemseddin yapan da düşünceleriydi, bu yorgunluklardı; yorgunluklarını sevmeliydi, «Seviyorum, seviyorum da... ben bu düşüncelerden kurtulmak için Ankara'nın Hacı Bayram Velisine gitmedim mi? Ben bu Ak Şemseddinliğimin ağırlığını atmak için Hacı Bayram'ı beğenmeyip buralara kadar gelmedim mi?»

Yol boyu böylesine yoğunlaşmamış olan düşünceleri Şam'ın sokaklarında neden gemi azıya almıştı acaba? Birbiri üstüne binen, yoğrulurcasına hamurlaşan, üstelik birinden ötekine atlayan sonu gelmez düşünce zerreciklerinin denizlenmesi, gizli bir ürkütücülükte adımlarına yapışıyordu.

Kurtulmak için hızlandı; alışmadığı için gözlerini yerden kaldırıp çevresine bakamıyordu... hızlanışı durumuna uymadı. Elleri, göbeğinin bir parmak üstünde yenlere girip bağlanmış, başı bir omuzuna eğik ve gözleri adımlarında bir yürüyüş ancak düşüncelerin yürüyüşü olabilirdi; hızlı adımlar ise ya kaçanın ya koğalayanın.

Ak Şemseddin ne kaçandı ne koğalayan. Şimdiyece kendi özünü arayan bir su sanmıştı. Ya kaynağına dönmeli, yahut

kurumalı. Düşününce bu hâlin de ya kaçma ya koğalama olduğunu anladı. «Ne yaparsak yapalım, çizilen çizgiyi yürüyoruz. Ömür dediğimiz nesne bir ayrı Sırat Köprüsüdür; biz o köprünün üzerinde doğmuşuz. Düşmek istemiyorsak ya kaçacağız yahut da koğalayacağız. Ben koğalayan olacağım kaçan değil!»

Bu karara varınca yüreği rahatladı. Ağır bir yükü üzerinden atmış gibiydi. Hâlbuki taa Osmancık'ta. Medrese'yi boşlamağı aklına koyduğu zaman bu kararı vermişti:

«Boşlamak!»

Çerçi geldi aklına.

Çerçi gelince dE Hacı Bayram Veli...

Gönlü köpürdü bir an, çölleşiverdi. Durdu, adımları kazıklandı, bedeni kayamsı; öyle bir kayamsılık ki yüzyıllardır güneşi emmiş de tozlaşmıştı; tozlarını bin güçlükle tutuyordu, bir dokunan oldu mu un ufak olup uçuşacaktı.

«Aklar giyinmiş Şeyh? Neyi düşlersin? Neyin sıkıntısındasın sen?»

Tozlaşmış uykuların arasından bir seslenen vardı herhal: Ak Şemseddin tozlaşmış yorgunluklarda dönüp sese baktı. Gele gele gelmiş, han kapısına benzer bir kapının önünde durmuştu; ardına kadar dayalı duran kapıdan görünen avlu bir han avlusuydu, giren çıkan tek tük insan da han yolcusu. Hemen kapının sağ kanadına sırtını dayayıp oturmuş bir saç baş dağınık, sakal bıyık bir arada kirden görünmez, gelgelelim gözden bakışları adamın ciğerine oturur bir deli, meczup kişi, Eğer kalkarsa sırtını dayadığı han kapısını da beraberinde kaldıracakmış gibi görünüyordu. Soran, çağıran o idi.

Ak Şemseddin Meczub'un görünüşünden irkildi. Oldum olası dilencileri sevmezdi bir, bir de böylesi meczup kişileri. Dilenmenin de bir temizliği, meczupluğun da bir sevdiren aklığı olmalıydı. Hele bunda esintisi yoktu. Tanrı'nın yarattığı bir bedeni rezil edebildiğince etmiş bir kişi, kolaylığı

meczupluğa vermiş, yetmezmiş gibi çağırmış, sorular sormuştu. Beğenmediği halde Allah'ın selamını esirgemedi. «Yatacak bir yer arıyorum» deyip geçiştirdi.

Meczup duruşunu oturuşunu bozmadan, selama da karşılık vermeden: «Burası han işte» dedi. «Garip kişinin barınağıdır. Amma sana göre midir, bilemem.»

«Neden bana göre olmasın? Han ise, ben de yolcu isem, bana göredir.»

«Pek aklar giyinmişsin de hay yolcu... Böylesi aklık yas alâmetidir. Sen neyin yasını çekiyorsun? Dünyaya geldiğinin mi?»

Meczuptu ama adam görünüşünde meczuptu, kirinde pasında, duruşunda oturuşunda meczuptu. Aklı meczuba benzemiyordu. Lâkin böylelerini de sevemediğini düşündü Ak Şemseddin. Bu yüzden de Meczub'a cevap verip uzatmaktansa hazır bir hana da gelmiş iken girip içeri, yol tozlanmasından bunalmış üstüne başına bir çeki düzen vermek kolayına geldi. O niyetle de, yarı duyulur yarı duyulmaz bir mırıldanma çıktı ağzından. Fakat Meczup yakasını bırakmadı Ak Şemseddin'in: «Dünyaya gelen dünyadan gitmenin yasını çeker hay yolcu,» dedi. «Doğmak: ölümü de birlikte getirdiği için. Sen doğumun bir mucize olduğunu bilememişsen ölümün de bir mucize olduğunu bilmiyorsun demektir, korkun bundandır.»

İster istemez Ak Şemseddin: «Benim yas çektiğim yok» dedi. «Aklar giyiyorsam sevdiğim için. Yorgunum baba; söyleşmeğe mecalim yoktur. İzin verirsen barınacak bir yer bulayım.»

«Dünyada barınacak bir yer bulmak ne güzel» diye söylendi Meczup; «Gelgelelim Ahirette barınacak bir yer aramak daha güzel değil mi?»

«Evet. Haklısın.»

Ak Şemseddin'in geçiştirmesi Meczub'u sinirlendirdi: «Haklıysam hakkımı ver de git köse!» diye bağırdı. «Hakkımı

vermeden gidersen handa uyku tutmaz gözlerin.»

Ak Şemseddin boğulacaktı az kalsın. Bunca yıldır her adımı bir saygıya açılmıştı; kimseden dik bir ses duymamış, kimse adını saygısızca anmağa cesaret edememişti, düşünememişti bile. Öyleyken şu süprüntü yığını, şu han kapısında dertop olmuş acayip bir pas yumağı, şu deliliğe vurmuş akıl; tutmuş üst perdeden bağırıyor, yetmemiş gibi «Köse!» deyip saygısızlığın dik âlâsını yapıyordu. «Köse ha!»

Öfkeyle döndü Meczub'a. Öyle bir huyu olmadığı halde kendisi de üst perdeden verecekti karşılığını. Lâkin döner dönmez öfkesi gırtlağında kaldı. Meczub'un sakal bıyık karışımında görünmez yüzü umulmayan bir dostlukta temizlenmiş bakıyordu; duruşu da. Ak Şemseddin o sakal bıyık karışımının görünmez ettiği yüzde, yıllar yılı bir arada yaşamış olmanın alışkanlığını bulmuştu. Meczub'un gözleri de bakışını bal yumuşamasına dökmüştü sanki. Bir de gülümseme! Bir an Ak Şemseddin bu meczup gülümsemesine kapıldı; kurumuş böğürtlenlerin, ezik sütleğenlerin, gübrelerin gübrelerin arasında nar çiçeklerini seyrettiğini sandı. Elinde olmadan nar çiçeklerinin gülümsemesindeki çekişe bıraktı kendini; bir adım, bir adım daha... bir adım daha... Meczup ile adım adıma gelip durdu, oysa ki Meczup yerinden dahi kalkmamıştı. Ak Şemseddin Meczub'un oturuşundan doğrulduğunu, nar çiçeklerinin gülümsemesindeki pırpırlara bürünmüş adım adım, adım adım kendisine doğru geldiğini hissetmişti.

Başı dönüyordu şimdi de. «Yol yorgunluğundan olmalı» diye düşünüyor ama Meczub'un acayip bir buhurdan tütüşünde bakan gözlerinin aklında dumanlandığını seziyordu.

Meczup o durumdayken: «Aklığından söz edince durmadın da köseliğini haykırınca dönüverdin hay yolcu!» dedi usul usul; «Neden? Aklığın hoşlandığın, köseliğin utandığın olduğu için mi yoksa aklığını gösterip köseliğini saklamak isteyişinden mi? Hangisi? Dur ben söyleyeyim: Aklığın aradı-

ğın, köseliğin bulduğun idi. Bulduğun seni sıktı, aradığının peşine düştün. Medrese budur işte.»

«Benim medreseden olduğumu nereden anladın baba?»

«Yaşımız arasında fark yok herhal; meczup görünüşüme baba diyorsan, hay hay. Medreseden olduğunu bilişime gelince... neden şaştın? Bu aklık medrese aklığı, medreseye yaraşır. Adını bağışla da dost olalım.»

«Neden?»

«Hep sorar mısın sen? Adını esirgemek de medreseye hastır, çünkü medrese kapalıdır. Açıklıkta her şey bilinir. Tanrı adını esirgemiş mi? Neden her yerde görünür? Çünkü Tanrı açıklıktadır, görünür, gizlide Tanrı olmaz. Senin şahdamarından sana daha yakın olan Tanrı gizlide olsaydı bu kadar yakın olabilir miydi? Gel, otur yanıma, otur. Nasıl olsa handa bir oda bulabilirsin.»

Meczup sağ yanına oturması için eliyle toprak yerin tozunu temizliyordu. Meczubun toprağın tozunu temizleyen eli bir kara çalı kurulduğunda göründüğü halde tozları temizleyişi incelmiş yaprakların haslığındaydı. «Otursana...»

Ak Şemseddin oturup oturmamağı düşündü bir an. Meczup pek kirli, toprak el süpürmesinde temizlenmiş tozlarına rağmen yine de tozlu geldi. Oturmak, tozlanmak ve kirlenmek olacaktı. Meczup: «Otur bre!» diye çıkıştı. «Nasıl olsa oturacaksın bir gün; handan daha kötü yerlere, beni aratacak yaratıkların arasına... oturacaksın.»

Ak Şemseddin istemeye istemeye oturdu, ilişti daha doğrusu. Gelgelelim sırtını bir yere dayamıyordu ki sırtı kirlenmeye; ağırlığını oturuşuna vermiyordu ki altı berbat olmaya. Ama Meczup oturuşunu bozmadan bir elini attı Ak Şemseddin'in omuzuna, bastırıp oturttu: «Otur! Yer senden sağlamdır, duvar daha dayanıklı. Şu han duvarı senin gibi kaç ölümlüyü eskitti, düşünsene. Üstüne oturmaktan çekindiğin toprağın koynuna gireceksin bir gün, şimdiki iğrenmen niye? Yazık, adını da söylemiş değilsin henüz... saklayacak mısın?»

«Şemseddin...» diye fısıldadı.

«Bak heleee! Benimki de Şemseddin bre... ister misin bir gün üçleşelim... dünya o kadar geniş ki! Darlaştığı zaman bakarsın üçleşmişiz.»

Ak Şemseddin, adaş olduklarını söyleyen Meczub'un çökertişinde hem oturmuştu toprağa iyice, hem de sırtını hanın kapı duvarına dayamıştı. Toprağa ilk oturuşuydu aklığıyla, bir duvara ilkin sırtını dayıyordu. İkisinden de tuhaf bir şekilde haz duydu. Kesin, varlığını duyuran bir hazlanma değildi henüz, belli belirsiz sezintilerdeydi ama dinlendiriciydi. Zülfazıl Köyü yolunda bir sabah namazını Çerçiy'le birlikte kılışı geldi aklına; fakat o çayırların üstündeydi, otların. Yer temizdi, sabah temizdi, namaz tertemizdi; Çerçi'nin de akan kokan bir görünüşü yoktu.

«Niye daldın adaş? Toprak mı duvar mı seni alıp götürdü? Susmaktasın? Öyleyse sana bir çift lafım olacak, dinler misin? Dinlemesen de söyleyeceğim zaten. Sen, geldiğin yere geri dön adaş, buralarda zaman öldürme; aradığın geldiğin yerdedir, aradığını bulmuşken yolu uzattın bana kalırsa...»

Dalgınlığında, haz belirtilerini sezinlese de bütün bütüne alışamadığı toprağın ve duvarın iğretiliğinde Ak Şemseddin irkildi: «Aradığım nerden belli?» diye sordu.

«Aramayan yola düşmez adaş» dedi Meczup kısaca; «Senin gibi biri durup dururken yola düşmez.»

«Aradığımın geldiğim yerde olduğunu ne biliyorsun pekey?»

Güldü Meczup; açık açık, eğlenircesine hatta, belki de çocukların bileceği bir şeyi aklar giyinmiş bir koca adamın nasıl olup da bilemediğine şaşmış güldü: «Ondan kolay ne var adaşım» dedi. «Nereye giderse gitsin insan her vakit geldiği yerdedir, geldiği yeri özler. Aslında aradıklarımız özlem dediğimizdir.»

Cevabı pek sığ buldu Ak Şemseddin; derin denizler beklemişti oysa ki.

Meczup da durup dururken ilgisizleşmişti zaten.

Canı sıkkın kalktı Ak Şemseddin. Hana doğru bir iki adım attı atmadı, geri döndü. Adaşı olduğunu söyleyen, ikide bir «adaş» deyip hazlanan bir meczuba hiç değilse bir «Eyvallah» demeden ayrılmayı özüne yakıştıramadı. Gelgelelim «Eyvallah» yerine: «Az önce dünyanın genişliğinden söz ettin» dedi. «Darlandığı zaman üçümüz bir araya geliriz, üçleniriz, dedin. Aklıma takıldı, ne demektir bu?»

Meczup bırakmışa benziyordu Ak Şemseddin'in yakasını. Önceki coşkunluğundan eser yoktu. Baştan savma verdi cevabını: «Senin aklın çok şeye takılmış hay köse» dedi; «Bir de bizim sözümüze takılsın, ne çıkar? Bir araya geldiğimiz gün anlarsın...»

«Bir araya gelmek var mı? Seninle..?»

«Mahşer gününü unutma» dedi Meczup; «Kıyamet Gününde bir araya gelmeyecek miyiz?»

Öyle bir cevaptı ki Ak Şemseddin'in hayır demesi imkânsızdı. Ama Meczub'un aslında bunu söylemek istemediğinden de emindi. Israr etmesi de boşuna olacaktı. Anladığı kadarıyla Meczub'un gönlünü kırmıştı, nazlanıyordu. Meczup nazının ne olduğunu bilmiyordu ama ölçebiliyordu kabaca: kötü bir çekilmezlik!

Ak Şemseddin böyle bir çekilmezliğe dayanabilecek gücü göremedi kendinde. İsteksiz bir kuruluğa kıpırdadı dudakları: «Öyleyse eyvallah... dinlenmem gerek.»

Meczup kendi kendine konuşurmuş gibi söylendi: «Git... git bakalım. Ben de gideceğim nasıl olsa. Kostantiniyye'nin fethinde bulunmak boynumuza borçtur... olmalı!»

Çok istediği halde ayrılamadı Ak Şemseddin. Kendi kendine mırıldanılmış sanılan sözün özüne olduğunu hissetmişti birden. «Zamanı bilinmeyen bir fetih» diye mırıldandı farkında olmadan: «Mutlu bir buyruk ama belirsiz bir zamanın müjdesidir bence.»

«Sence!» deyip fırladı yerinden Meczup; «Sana kalırsa e-

ğer! Lâkin sana kalmayacak, seni de sürükleyecek günü gelince...»

Gidiyordu.

Koştu ardından Ak Şemseddin, yeniden tuttu. «Yakın mı?» diye deliler gibi sordu; «Çok yakın mı?»

Sonunda Meczub'un dediği olmuş, Ak Şemseddin'i pençesine almıştı. Öyle bir pençeye almaktı ki kıvrım, kıvrım kıvrandırmacasına; bırakacağa da benzemiyordu.

Yenini silkip Ak Şemseddin'in elinden kurtardı; bir yerine kir bulaşmış gibi silkelendi. Hızlı hızlı solumağa başlamıştı bir de. «Bana ne soruyorsun?» diye haykırdı. «Peygambere inanmak yetmez mi? Osmanlı'nın haline bakmak yetmez mi? Sen hep gözünün önündekileri bir yana bırakıp yollara mı düşmenin sevdasını çekersin? Sen hep inandıklarını bırakıp inanmadıklarına mı koşarsın? Ne biçim bir insansın bre sen? Ne biçim adaşsın?»

Aldırmadı Ak Şemseddin. Yeniden tuttu Meczub'un yenini: «Dur!» dedi bir garip ürpermede; «Osmanlı'nın halinde ne var? Canı derdinde bir soy...»

Büsbütün delilendi Meczup. Tutulmaz oldu. Ufak tefekti; kabak bağlanmasında bohçalanamamış bir görünüşü vardı; girintisi çıkıntısı, taşışı büzülüşü sımsıkı bağlanmış bir dağınıklıktaydı: «Murad'a bak!» dedi soluyuşunda; «Murad Beğ'e bak... gidişi müjdeyedir heyyy, gidişi müjdeyedir. O gidişe katılmayan namerttir, hayındır, kaçaktır, hey hey heyyyyyyi-heeeey!»

Ak Şemseddin, sıkı sıkıya tuttuğu halde koparırcasına kurtardığı yenini alıp götüren Meczub'un bir boğuk hıçkırık halini alan heyheylenişine mıhlanmıştı. Ne kendine dönebiliyor ne heyheylenmeden kurtulabiliyor ne de deliliği köpürmüş heyheylenmenin ardına düşebiliyordu. Gönlü, coşkun pınarların akışında takılıp gidiyordu Meczub'un peşinden ama bedeni aklığına sarınıyor, sarınıyor, sarınıyordu.

Gelip geçen yolculardan kimse Meczub'a da, heyheyleni-

şine de aldırmıyor, aksine dönüp Alt Şemseddin'in durgunluğuna bakıyorlardı.

Meczup taa sokağın ucunda sağa kıvrılıp görünmez oluncaya dek Ak Şemseddin aklığından uzak kaldı; sarındığı halde üstündeki aklığın Meczup'la birlikte gitmiş olduğunu sandı. Neden sonra, düş uyanmalarında gözlerini kırpıp durdu bir vakit; eli sakalına gidip geldi gidip geldi; ele gelen bıyıklarını sıvazladı bir iki kere. O anda da Meczub'un sakal bıyık karışmasında görünmez olan yüzünün kirliliğinde incecik bir aydınlık gibi duran bıyıklarını hatırladı; bıyık değil de bir ak çizgiydi bıçak uçlarında üst dudağı yalıyordu; salkımsöğütlerin yapraklarında sakala karışıyordu: «Bıyık... ak bıyık; o karalıkta bir ak bıyık...» diye düşünürken... terledi Ak Şemseddin. Teri, yorgunluğuydu; farkına vardığında, yol yorgunluğu olmadığını, Meczub'un yorgunluğu olduğunu da hissetti.

Hana öyle girdi. Odasına öyle çıktı. Üstündekileri öyle soyundu.

Abdest üstüne abdest tazeledi vardan yoktan arınmak için. Namazlara, nafile namazlara durdu. Gecenin bir vaktine geldiğinde de durulur gibi oldu; dinlenmek, Ak Şemseddin'in kitabında durulmak idi. O vakit gelişini düşündü, rahatça; Zeyneddin-i Hafidi nasıl bir Şeyh idi acaba? Ankara'nın Hacı Bayram Velisi gibi olmamalıydı, olursa, bunca yola yazık, bunca taban tepişe yazık! «Ben dilenciler şeyhinden medet umacak isem benliğine ne derim? Ayak altına attığım medreseye ne derim Ak Şemseddin'e ne derim?»

Zeyneddin-i Hafidi'ye aklında yüz göz, sakal bıyık yakıştırmağa çalıştı bir süre; nice değişik yüz göz sıralamasından, nice sakal bıyık yakıştırmalarından sonra çizebildiği Zeyneddin şeyhin yüzü, çıka çıka bir Ak Şemseddin yüzünde çıkmıştı hayaline. Sanki bir aynadaydı Ak Şemseddin, Zeyneddin şeyhin yüzüne bakıyor kendini görüyordu. «Biz taban tepip kendimize mi geldik bre bunca yorgunluktan

sonra?» deyip düşündü. O anda da Akbıyık Meczub'un sözleri kulağında çınladı: tek tek, bir arada, uğultularda ve süzülüşlerde. Akbıyık Meczubun beden görünüşü bir yana bırakılıp sözleri düşünülürse şaşmamak elden gelmezdi. Her biri yerli yerinde ağır, her biri dirhemini tartmış değerlendirmiş sözlerdi, hemi de hiç biri Meczup işine benzemezdi. Gelgelelim o görünüş, o kir, o pas, o çökmüş insan yığını..? Derken Hacı Bayram Veli'nin ter kokularında pişmiş kanlı canlı insan çırpınışı, burçaklarla savaşması durmadan, güneşe meydan okuması, toprağı yıldırması geldi aklına. Tekkelerin güneşsizliğinde solmamış bir insan fırlayıp bir güreşe soyunmuştu ki yenilen ya toprak, ya güneş, ya burçak tarlalarının denizi oluyordu. İnsanları dizi dizi dilenmeğe yollayan Hacı Bayram Veli ile güneşle boğuşmakta bir Hacı Bayram Veli nasıl yan yana konulabilirdi? Ak Şemseddin koyamıyordu, koyamayınca da terliyordu.

Ya o Akbıyık Meczub'un Kostantiniyye'nin alınması üzerine söyledikleri? Bir vakitler Çerçi'ye kendisi, medreselerin güvenilir Ak Şemseddin Hocası olarak kendisi üç aşağı beş yukarı aynı sözleri söylememiş miydi? İzmit Kadısından, Bizans'ın Sır Kâtibinden şundan bundan anlamlar çıkarıp hemi de?

Çerçi nerdeydi acaba? Hâlâ yoldaşını yüz üstü bırakıp kaçtığı için derdine tasasına mı yanmaktaydı yoksa bir derman bulmuş muydu?

Aklından geçenler derman sözüne takılınca kafasının içi sütliman oluverdi; fırtınalar dindi, düşünce yükü silkelendi döktü ağırlığını, taşacak yer arayan suların çağıltısı susuverdi. O sessizlikte derinden derine topraklaşmış, güneşe bulanmış, burçakların temmuz güneşinde inceden dikenleşmiş bir ses ilâhiler okudu:

Yandı bu gönlüm yandı bu gönlüm
Yanmada derman buldu bu gönlüm.

Ses Hacı Bayram Veli'nin olmalıydı, ona benzetti. Hâlbuki böyle bir sesi ne duymuş ne tanımıştı şimdiyece. Uzaktan, burçak yolmasında gördüğü Hacı Bayram Veli'yle konuşmak gereğini bile duymamıştı. Lâkin bu sesi yıllardır duymaktaydı da sanki, o kadar tanıdıktı. İlâhinin Hacı Bayram Veli'ye ait olduğunu biliyordu; daha önceleri de okumuştu, dinlemişti, duymuştu. Ama hiçbirinde şimdiki kadar aydınlatıcı olmamıştı. Duyduğundan emin olduğu sese uyup gönülden tekrarlarken birçok ışığın bir arada göllendiğini görmüştü: yanmada derman bulmak?

Bu muydu aradığı özünün? Uğruna yollara serildiği, taa Osmancık'tan Şamlara döküldüğü, medreseleri gözünü kırpmadan bırakıp terk ettiği sancı bu sözlerde miydi? Eğer bu sözlerde ise bir kere daha yanılmış olacaktı. «Bedene bakıp yargılara varmaktan kurtulamadım; görünüşe bakıp hüküm vermekten kurtulamadım, kurtulamadım, kurtulamadım...» deyip döğünmek üzereyken bir defa daha Akbıyık Meczup dediği kişiyi hatırladı. «Evet kurtulamıyorum. Görünüş değil görünmeyiş...» dedi. «Görülmeyişi görebilmek, görünmeyişe göre ölçmek...»

Neden illâ ölçmek istiyor, her şeyi ölçmeğe çalışıyordu? Ölçmeden yaşamak da mümkündü.

Mümkün müydü değil miydi derken uykusu geldi, kıvrıldı olduğu yerde, büzüldü. Yatağa gidip soyunmak, uzun geceliğini giyinmek, takkesini geçirmek başına, yorganın altına girmek yorucu gelmişti, pek yorucu; üstelik boşuna bir gayret olacaktı, vakti de yoktu zaten.

Uyku, uysal bir kedi mırıltısında geldi kucağına oturdu; kıvrılışına, büzülüşüne karıştı, kedilisinden de sıyrıldı, uysallığıyla sardı sarmaladı Ak Şemseddin'i.

Uyur uyumaz da bir düş!

Ufacık bir düş idi, küçümencik. İki karış eninde bir yol olup başlamıştı, ışıktan bir şerit gibi. Sağı solu, altı üstü karanlıktı yolun; karanlıklardan geliyor, karanlıklara gidiyor-

du. Cücelerin yürüyebileceği daracık yolda da kendisi, aklığı, Ak Şemseddinliği ufacık, küçümencik adımlarla yürüyordu; bir cüce yolda bir cüce yürüyüşü. Epeyce sürdü. Sabahsız ve akşamsız bir yürüyüş devam etti gitti. Ak Şemseddin cüce yoldan da, cüce yürüyüşten de memnun idi.

Gele gele geldi, yol kıvrılıp bükülmeden ışıklara boğulmuş bir kocaman şehrin kapılarından birinde sona erdi. Baktı o ışıklara boğulmuş şehire uzaktan Ak Şemseddin, gözünü kırpmadan baktı. Gözü kamaştırmayan ışıklar buğularını taşıracak yer arıyordu. «Şam!» dediler karanlıklardan; «Şehir, Şam şehridir.»

Ses arkasından gelmişti. Ak Şemseddin dönüp baktığında karanlıklardan başka bir şey göremedi. Yüreği ışıklarla boğulmuş şehire koşuyorken ayakları tınmadı bile. Tınmadı değil, belki tınacaktı ama adımını atamaz hale gelmişti. Eğilip baktı adımlarına; bir değil bir kaç adımın ayaklarında toplandığını sanmıştı. Eğilip bakınca sağ ayağının bileğinden bukağılanmış olduğunu gördü. Bukağı kalın bir zencire bağlıydı, o kalın zencir de ardında yoğunlaşmış karanlıklara doğru uzayıp gidiyordu. Karanlığın yoğunluğundan zencirin uzayıp gidişini göremiyordu ama yılan gibi uzadığının farkındaydı.

Zencir ile yılan benzetmesi üzerinde düşünecekti hâlbuki üzerlerine bir mum yapıştırmıştı gündüz Şam'a girerken ama Akbıyık Meczup düşüncelerini alt üst ettiğinden ne zenciri ne yılanı aklına getirebilmişti. Şimdi, hazır yeri gelmişken düşünmek istedi. Ona da zencirin kendisi engel oldu, çekilmişti ansızın; gerilerde bir yerden, karanlığın görünmez yoğunluğundan bir el zenciri çekmiş, bağlı olduğu bukağı ise Ak Şemseddin'in ayak bileğini acıtmıştı.

Acıyı gidermek niyetiyle eğilip zencirin bukağıya bağlı ucunu eline aldı. Aklında yok iken de dönüp zenciri toplamağa başladı. Gelgelelim zencir kendisine doğru gelmiyordu, kendisi zencirin çekişine gidiyordu. O sırada ayak bileğine

bağlı bukağı koptu durup dururken, yere düşecek gibi oldu. Düşmesin diye eğildi Ak Şemseddin nedense, eğilir eğilmez de bukağı, ince bir tasma haline dönüştü, gelip boynuna bağlandı.

Boynu acımamıştı.

Tasma boynuna geçerken de geçişi duymamıştı.

Bu sefer tasmasının zincirini toplamağa başladı, toplarken yürüdü.

Her halka sekiz on adım oluyordu; geldiği cüce yolun cüce yürüyüşü yerini sekiz on adımlık zincir halkalarına bırakmıştı, geldiğinden kolay geri dönüyordu.

Yoğun karanlıklar her zincir halkasını çekişte yeğnileniyordu, inceliyordu, tülleniyordu. Her zincir halkası eline geçtikçe Ak Şemseddin uca yaklaştığını hissediyor, hatta uca yaklaştım bile diyor ama bir sonraki halka olanca katılığıyla gelip parmaklarını buluyordu.

Bitti sonunda.

Halkalar bitti.

Bittiği anda da düşüp bayıldı Ak Şemseddin. Sanki son halka avucuna bir bütün güneş olarak düşmüştü. Düşer düşmez de bir dayanılmaz erimiş sıcak, bir dayanılmaz erimiş ışık, bir dayanılmaz erimiş renklerde ebemkuşağı. Hepsi birbirine girmiş, bulamaçlaşmış, dayanılmaz dönüşlerde savrula çalkana saçılmış ve sonra toplanıp bir araya gelerek dayanılmaz, erimiş bir tebessüm olmuştu... tebessümün ardında da Hacı Bayram Veli'nin yüzü, gözleri!

Uyandığında o yüzü, o gözleri gördüğüne kesinlikle yemin edebilirdi Ak Şemseddin, hem de yemin etmeği sevmediği, yemin etme huyu olmadığı halde.

Uzunca bir süre o yüzün ve gözlerin tebessümünde kendine gelemedi; geldiğinde ise o tebessüme dokunmak istedi.

Eli, uzalı kaldı.

Sabahı dar etti; namazı kılar kılmaz yola düştü. Han'dan

ilk çıkan yolcuydu, kapı Ak Şemseddin'in çıkışına açılmış, şiş gözlerini oğalayan hancı bu gidişe sokrana sokrana şaşışını belli etmişti.

Ak Şemseddin'in dünyayı görecek gözü yoktu. Aklında onca zamandır kapakları sımsıkı yapışmış gibi duran binlerce tencere kapağını birden açmıştı. Pırıl pırıl kalaylarda pırıl pırıl tencere içleri dolmak üzere aş arıyordu sanki, pişirmek üzere burçaklar. Bulamacından çorbasına, etlisinden sütlüsüne pişireceği burçaklara acıkmış binlerce tencere yalım yalım yanıyordu, yanışlarında Ak Şemseddin'e buğulanıyorlardı.

O tencerelere koştu Ak Şemseddin, o açık kapaklara, o burçak açlanmasına. Başka bir şey düşünmedi. Gece demeyip yürüdü, gündüze aldırmayıp yürüdü. Ya bir ya iki saat uyku; bir bilemedim iki saatlik dinlenme; namaz vakitlerinin niyazında geçmiş zaman zaten onun değildi. Geldiği yolları geldiğinin yarısı kadar bir zamanda geri dönmüştü. Ankara'yı da o hızda geçti gitti, Zülfazıl Köyünün yol tozları alnına yapıştığında bunca zamandır bedeninin su yüzü görmediğini hatırladı. Üstündeki aklık nasıldı acaba? Belki buruşuk, belki aklığını karartmış; yine de kirli olmadığını biliyordu. Farkında olmadan giydiklerine özen göstermişti, gösterebildiği kadar tabii.

Zülfazıl Köyüne epeyce yaklaştığında yorgun terlerin bütün bedeninde kokmakta olduğunu sandı. Böyle bir terle, bu yorgun kokularla Hacı Bayram Veli'ye gidemezdi. Gözden ırak bir dere kıyısında çarçabuk soyundu. Yanından ayırmadığı sabun otu topağında bir güzel oğalandı, yundu, arındı. Üstünün başının tozunu toprağını silkeledi. Bir parça da nefeslendi. Su yorgunluğunu almıştı, kokularını gidermişti. Böyle bir anda namaz kılınmaz mıydı Tanrı'm?

Gönlü dola dola kıldı namazını. Hangi vaktin namazı olduğunu bile düşünmedi. Aradığına kavuşmak üzereydi, bunun için de Tanrı'ya şükretmek gerekiyordu, şarttı.

Köye girdiğinde Eylülün öğle güneşi tenhalaşmış burçak harmanlarını yakıyordu. Beklenmedik bir sıcak çökmüş, canlıyı cansızı gölgeye çekmişti. Vakit de aş vakti. Gölgede, gölge heveslenmesi uyduruk çardaklarda üçlü beşli derviş, harmancı kız kadın karışık aşa oturmuştu, oturmamış olanlar aş hazırlığında, aş hazırlığında olmayanlar da öyle bir hazırlığın peşindeydiler. Ak Şemseddin'in birdenbire açlaşmış gözleri doymasına aranıyordu; aşa oturmuşlardan, oturacak olanlardan, hazırlık peşindekilerden birinde kanlı canlı bir beden; her telinde ya güneşi ya toprağı yenmiş bir zaferi uçuşturan sakal bıyık canlanması, baktığını kopartan bir çift göz... bulamıyordu, göremiyordu... arıyordu.

Bulduğunda durup seyretmekten kendini alamadı.

Bir adam boyu yüksekliğinde yayılmış, üç adam boyu uzunluğunda yatmış bir burçak tığının başındaydı; yanında üç dört dervişi vardı. Çok hafifinden esmekte bir incecik yel sakalını kabartıyordu; gömleğinin göğsünü kabartıyordu, omuzbaşlarının devleşmiş terini gömlek beden yapışmasında uçuruyordu. Tığı ölçüp biçtiği, savurmak için yel gözlediği belliydi. Dünyada bir kendisi vardı sanki, bir kendisiyle dünyayı dolduruyordu bir de önündeki burçak tığının dev uykusu vardı; burçak tığının dev uykusu da dünyayı dolduruyordu. Ondan ötesi eylülün kaykılmış öğle güneşiydi ve mavilikti; bitmez tükenmezcesine.

Ak Şemseddin dünyaya böylesine kendini vermiş, dünyayı böylesine kendisileştirmiş bir ikinci adam düşündü, bulamadı; gelmemişti, gelmeyecekti de. Hacı Bayram göçerse dünya da göçebilirdi, kapkara bir uçurum boşluğunda, dolmamacasına.

Hayranlığında selam verdi; alan olmadı.

Uzakçaydı da uzakçalığına verdi duymazlıkları. Zaten önemi de yoktu. Dünyaya selam verdiğinde karşılığını alır mısın? Ahirete selam verdiğinde? Hacı Bayram Veli dünya ile Ahiret bütünleşmesinde bir duymazlıktaydı.

O duymazlığa biri geldi; Ak Şemseddin gelene baktı, baktı, baktı; tanıdı. Çerçiydi bre hay! O idi tabii, ondan başkası değildi canım. Yılların canlanmasında bir hoş tanışlık geldi Çerçi'yle birlikte Ak Şemseddin'e, her yanını sildi süpürdü, yudu arıttı bir güzel hoşluk veren yağlarda oğaladı sanki. Daha bir ay önce kendinden geçercesine bir gördüğüne ısınacağını söyleseler dünyada inanmazdı Ak Şemseddin.

Ya Çerçi'ye ya Hacı Bayram'a koştu ayakları yerinde duramayarak.; gelgelelim Hacı Bayram Veli Çerçi'nin söylediği iki üç söze takılıp döndü, yürüdü, gitti. Vara vara vardı gölgesi kaba göğsü açık, bir ağacın altına kurulmuş sofraya bağdaş kurdu. Kırk yıllık bir köy ağası azametinde, yüz yıllık bir köylü yoksullaşmasındaydı. Yanındaki bir çam bardağa uzandı bir kolu kulaçlamasına, kaldırdı, dikti, ıkırdattı. Dudaklarından taşan su sakalından aşağı göğsüne aktı, bolca. Burçak kirlenmesinde yanmış akça gömleği geniş göğsüne yayıldı su ile birlikte: «Çok şükür Tanrı'm» deyişinde tek başına bir sahiplenme vardı, uzakça da olsa Ak Şemseddin hissetti.

Ak Şemseddin sofraya doluluğunu döke döke yanaştı:

«Selamünaleyküm Şeyhim...»

Çıt çıkmadı.

Küçücük bir kuş kıpırdanması dahi kocaman bir hareket sayılabilirdi.

Aldıran olmadı. Dervişler, dervişten çok köylü kabasında, köylüden çok derviş incesinde Şeyhlerinin yanını aldılar. Çerçi ayakta, hizmetteydi. Buğusu tüten bir tencere getirdi sofraya. Nar kızarmasında yanmış geniş bir ekmeği Hacı Bayram Veli, altın tozu tartan bir kuyumcu özeninde eliyle böldü, dervişlerine öperek her bir parçayı, dağıttı; dervişleri öperek her bir parçayı alıp alınlarına götürdüler, sofrada önlerine bıraktılar. Çerçi, Hacı Bayram Veli'nin yanındaki çam bardaktan bakır taslara su doldurdu.

«Ya Bismillah Allah huuu!»

Hacı Bayram Veli'nin dünyayı dolduran sesiydi. Ak Şemseddin Şam'da, gece düşünde duyduğu sesi hatırladı, bunun gibiydi.

«Dünya bir niğmettir, bizim içindir. Ahiret bir başka niğmettir, bizim içindir; alın terlerimiz bir niğmettir, bizim içindir. Ve dahi insan bir niğmettir, bizim için değildir, Tanrı içindir. Tanrı aşkına bir daha ya Allah Bismillah, huuu!»

İlk kaşığı Hacı Bayram Veli çaldı aşa; burçak çorbasının kavruk kokusu Ak Şemseddin'in burnunu aldı, taneler dişlerinde lezzetlendi. Kursağı karıncaladı açlığın en kötüsünde.

Yanaştı sofraya iki adım daha, yeniden selam verdi. Hacı Bayram Veli kendinden geçmiş aşa diş çalıyor, dervişler açlıklarına dalıyorlardı. Çerçi bakmıyordu hiç, gözü sofradaydı, boşalan su taslarında, noksanlaşan ekmekte, aşta.

Ötede bir hırıltı, aç havlamalar; köpeklerdi. Ya birdenbire ortaya çıkmışlardı ya daha önce de varlardı da sessize yatmışlardı, yal bekliyorlardı. Veren olmayınca seslenmişlerdi. Ak Şemseddin de sesleniyordu selamında ama duyan olmuyordu. Hâlbuki köpekleri duydular.

Çerçi yal çanağını kaptığı gibi bir uçuşta götürdü, köpeklerin önüne bıraktı. Yal çanağı kocaman bir toprak sahandı. Köpekler yal çanağına üşüştüler. Hırlaşa dırlaşa açlıklarına dalıp yalandılar.

Ak Şemseddin'in gözü açılır gibi oldu. Gördükleri bir kocaman oyundu. Bu oyunda kendi yeri de vardı muhakkak, vardı ama neredeydi? Bulamadığını sandığı anda buldu. Hacı Bayram Veli olanlardan haberliydi, daha önce gelişinden, beğenmeyip gidişinden, tekrar dönüşünden haberliydi. Darılmıştı haklı olarak. Ak Şemseddin'in hamlığı gönlünü kırmıştı, o gönül de onarılmadan oyuna katılamayacaktı.

Attı kendini köpeklerden yana Ak Şemseddin; aklı durmuş, düşünceleri durmuş, yüreği durmuştu; karanlıklarda durmuş bir beden yapısında tek ışıklı yer gönlüydü, o gönül de köpeklerden yana çalkalanmıştı. Yal didişmesindeki

köpeklerin arasında bir yer buldu kendine, elini daldırdı yal çanağına, attı ağzına, attı ağzına, ve dahi attı ağzına.

Dünya da durmuştu; zaman soluksuz!

Dünyayı yerinden oynatan, zamanı soluklandıran bir sıcacık ses el etti:

«Köse! Hay köse utandırdın beni, yüreğimi açtın, gel! Yerin benim yanımdır artık, gel soyha gel, gelsene!»

Ak Şemseddin, o güne kadar bilemediği bir başka Ak Şemseddin'di, bir kocaman tebessüm ki dünyaya sığamıyordu. Öte yanda Hacı Bayram Veli de, iki kocaman tebessüm aka çeke birbirlerini gölgesi kaba göğsü açık ağacın yaprak uçlarında kucaklaştı.

Çerçi gelmiş, Ak Şemseddin'i köpeklerin yanından kaldırmış, Hacı Bayram'ın yanındaki yere getirmişti. Hacı Bayram Veli bağdaşını kısarak yanındaki yeri daha da genişletmişti, Ak Şemseddin'i elinden tutup yanına oturtmuştu: «Gel... yakın gel» demişti.

Sıcak, sıcacık, taptaze bir dünya filizleniyordu yeni baştan.

Çerçi kaşık, Hacı Bayram Veli ekmek verdi.

Burçak çorbasının ilk kaşığı Ak Şemseddin'in kursağına indiğinde gölgesi kaba göğsü açık ağacın bir dalında bilinmedik bir kuş öttü, uzun uzun.

Hacı Bayram Veli Çerçi'yi çağırdı. Elini koynuna sokup bir süre arandı, gömleğinin altından bir şeyler arandı, bulduğunda çıkardı, üç beş burçak kapçığıydı. Çerçiye uzattı:

«Oğul Ak Hocan geldi sana yol göründü» dedi: «Senin derdin de bu, kavuşup ayrılmak he mi? Şu burçak kapçıklarını götür. Konya'da Karamanoğlu zindanına git, zindan çavuşuna ver. Selamımı ilet. Kapçıkları açsın da burçaklar soluk alsın biraz, yeter hapsoldukları.»

Sefil Ali, Burçak'ın bulundukları odaya getirilişine hiç mi hiç memnun olmadı; yüzünden, duruşundan, dudaklarının arasından ezile büzüle dökülen laf kırıntılarından belli etmekten de çekinmedi. Oysaki Burçak neler ummuştu; Sefil Ali'nin daha görür görmez Burçak'ı kol kucaklamasında çırpınacağı, yerinde duramaz coşkunluklarda bir kıyıya çekeceği, geçmiş günlerini koklarcasına Burçak'a eğileceği... soracağı, anlatacağı, tekrar soracağı tekrar anlatacağı bir sorular anlatmalar ırmağında hem kendini hem onu boğacağı en azından düşündükleri olmuştu; zindan odalarında devleşmiş özlemlerde karşılanacağını sanmıştı. Göre göre bir toprak gülümsemesi ki o da kuşku yağmurunu yemişe benziyordu, uzana uzana bir el ki Burçak'ı çekmesine değil itmesine, geldiği yer neresi ise oraya geri göndermesine uzanıyordu; duya duya bir bulgursu söz ki «Hoş geldin mi?» diyor yoksa «Hangi cehennemden çıkmasın?» mı soruyor bilene aşk ola.

Ahmed Can o kadarını da yapamamıştı. Hem Burçak'ı tanımadığı için hiç, hem de hastalıklı bir zindan oturuşunun acayip saklanmasını yırtamadığından yerinden kıpırdamamış, gelene duvar taşlarının, eh biraz masada belki, kurumuş yosununda bakmıştı.

Hal böyle olunca da Burçak, içeri girer girmez ardından kapanıveren kapının kapkara kararmış bir ağırlığı çeken tahtaları ile içerde kapıdan duvardan farksız iki insanın istemeyişi arasında sıkışıp kalmıştı. Dönse dönemez, varsa

varamaz diyenin işi bir gelişti, gelgelelim buralı olacaktı, bu odayı mesken tutacaktı, burada kalacaktı. Sefil Ali'nin küfürden beter karşılayışı ile şu ikincisi kim ise onun vurdumduymazlığında bir zindan odası yaşamak, Burçak'a daha ilk adımında ölümün habercisiymiş gibi geldi. Yüreği cızz etti; bu oda çıkışı olmayacaktı, tabutu olacaktı.

Bir an dönüvermek, kapıyı yumruklamak, kendisini getiren zindancıya bağıra çağıra kapıyı açtırmak, ne manasına olursa olsun buradan alıp götürmelerini, işkencelerin en kötüsüne razı olduğunu söylemek, kurtulmak geçti aklından. Hani neredeyse kurbağalarla sıçanlarla dolmuş, duvarları su sızıntısında döşemesi bataklaşmış o geceki zindan odasına da razı olmak üzereydi. Hiç değilse yalnızdı orada, böylesine iki insan kurdu yoktu, altı üstü bir takım hayvan olan yaratıklar bu iki insan kurdundan çok daha eziyetsiz olabilirdi. Bunların, bu iki insan kurdunun bakışları, daha ilk adımında özünü içten içe kemireceğini, yok edeceğini, çürüte çürüte bitireceğini belli ediyorlardı.

İnsanın aklına gelmesi başka, yapması başkaydı, o anda anladı Burçak. Böyle bir hareketi yapabilse bile buradan alınıp başka bir yere götürüleceğinden emin olamadığı gibi, Sefil Ali'nin öyle bir anda elinden kurtuluş olmayacağını da görmüştü. Çaresiz boyun büküp anlamazlıktan gelmek yolunu tuttu, güç de olsa gülümsemeğe gayret etti, Sefil Ali'yi kucaklamak niyetiyle kollarını açıp adımladı; beri yandan da Ahmet Cana: «Baba selamünaleyküm» demişti. Bundan ötesi elinden gelemedi.

Sefil Ali bir zindan direği; soğuk, katı, yıkılmaz cinsinden. Ha bir zindan direğine sarılmışsın ha Sefil Ali'ye. Üstelik adamın yüreğini oyan bir burguya dönmüştü sesi de, öyle sordu: «Kim gönderdi seni buraya?»

Burçak bu soruyu beklemişti aslında fakat çok değişiğiyle. Meselâ şöyle: «Nasıl geldin bu zıkkım yere Burçak'ım? Vay ne hoş geliştir bu, nereden çıkmışsın bre kardeş? Hele

olur, hele gel beri, hele göster yüzünü doyuncaya bre, özlemişim...»

Anlatacaklarını bu değilse de buna benzer bir soru üzerine kurmuştu. Su akışında, hatta anlattıklarına kendisi de inanarak nice laflar sıralayacaktı. Biraz acındıracaktı, biraz naza çekmiş gönüllerde sitemler söyleyecekti, biraz küsmüş davranıp Sefil Ali'yi onca zamandır arayıp sormadığı, zindanda bile olmuş olsa el altı bir haberi yolunu bulup ulaştıramadığı için kınayacaktı. Daha da öte gidecek: «Nerde kalmıştır senin Sefil Aliliğin? Biz sana bel bağladık da düştük bu yollara ağa?» deyip Sefil'i yük altında bırakacaktı.

Yapamamıştı, edememişti, bırakamamıştı

Sefil Ali'nin zindan direği konuşmasında kahreden sorusu Burçak'ı yokuşta terlere sürmüştü. Sanki her şeyi biliyordu bu şeytan dölü; Bahadır Yüzbaşı'nın kurduğu tuzağı, Burçak'ın o tuzakta nasıl bir yem olduğunu biliyordu. Böyle bir şeytan dölüne tuzağı olduğu gibi söylemek en doğrusuydu ama Burçak o yiğitliği o sırada düşünemedi. Düşündü düşünmesine de yiğitliğe cesaret edemedi. Burçak'ın yıllar yılı heveslendiği yiğitliğin tarifinde sadece atlar kılıçlar vardı; söz güreşi aklının ucuna gelmemişti, gelmediğinden de söz güreşinin oyunlarını hiç mi hiç düşünmemişti.

Sefil Ali'nin sorusuna hemen cevap vermezse durumunun hiç de inandırıcı olmayacağını akıl edebildi Allahtan ki. Zorlana zorlana: «Kimse göndermedi, ben geldim» dedi.

«Eyi; ne hoş; Konya'nın Meram Bağlarındasın hercai ki dilediğin bağdan dilediğin bağa gidebiliyorsun, he mi? Biz de kendimizi zindanda sanırdık. Bak hele, elinde de bir bohça dürülü yiğidimin; nedir o? Meram Bağları seyranlığı mıdır?»

Burçak bir elindeki bohçaya bir Sefil Ali'ye baktı. Az önce kucaklamak niyetiyle kaldırdığında az biraz ucu kaymış olan bohça da o sırada elinden düştü. Bir eğretiliktir gidiyordu Burçak'ta. Eğilip almağa yellendi, yarı yerde bıraktı, doğruldu. Anlaşılan bütün ömrü böyle gidecekti bundan sonra;

böyle horlanmış, adam sırasına sayılmamış, kötü bir elulağından da kötü, tepilip çiğnenecek adam olarak. Yandı kavruldu özünde. Başı yerde: «Biz de Sefil Alimizin yanı olsun da ne olursa olsun dediydik» deyiverdi. İçinden geldiğince söylemişti, belki yalanı yoktu da yakıştırması vardı durumuna uygun olarak; «Zindanı düşünmezken zindana düşmüşüz bir kere...» dedi boynu büküldüğünde, Lâkin yersiz bir acındırma gibi geldi «Zindan yaşadık» diye çevirdi. Ne demeliydi? Ne diyeceğini bilemeyerek: «Zindan yaşamasında senden güç buluruz deyip yanına geldik bre Ali Ağa, böyle mi karşılanmalıydık?» sözünde acınıp durdu.

Sefil Ali hoyrat: «Davul zurna mı çaldırmalıydık?» kötülemesinde höykürdü; «Mehter takımını bulamadığımızdandır» deyip eğlendi.

Burçak'ın bozuk düzen çözülüşü karşısında Sefil Ali'nin katılandıkça katılanan yüreği Ahmed Can'a çuvaldız uçlarında batıyordu. Kımıldamadan büzülüp kaldığı köşesinde duydukları yüreğini üzüyor, gördükleri gönlünde köz ateş oluyordu. Gelgör ki karışamıyordu, yerinden kımıldayamıyordu. Kımıldarsa uğrun uğrun sızıldanmakta olan sağ bacağı taa can evinden kopacaktı, beynini demir dağlamalarında söküp çıkaracaktı, öyle geliyordu. Zindandan önce de zor şer sürükleyip taşıdığı sağ bacak, zindanda kapıp koyvermiştı kendini; ayak bileğinde şişmiş, diz yukarılarında morumsulaşmış, kalça ekleminde kireç kaynamasında yapışmıştı sanki kalça çanağına; kalk kalkamazsın otur oturamazsın. Kalkıp oturabilse bile bu sefer de üstüne oturduğu suç ele verecekti kendilerini yeni gelen bu yoksula. Günlerdir suç üstünde oturup yatmış olmanın hareketsizliği de vardı Ahmed Can'da; aklına geldiğinde dahi düşünmediği bir suç... işaretleri de hemen altındaydı. Kalkabilir de iki kişinin arasına girerse suçu ortalığa dökülüverecekmiş sanıyordu; korkuyordu, korkmuyordu da çekiniyordu bu yüzden. Sefil Ali'nin katılığına üzgün, Burçak'ın boynu bükük yoksullaş-

masına acımakta, kâh gözlerini yumup görmezden gelerek kâh gönlündeki zikri dilinden tekrarlamağa dalarak sonucu bekliyordu.

Burçak, Sefil Ali'den bulamadığı yüzü Ahmed Can'dan umarak güçsüzlüğünü ona çevirdiğinde Ahmed Can bir kere daha gözlerini yumdu; zikirde ferahlık buluyordu, bir tek onda. Belki şu uyumsuz çekişmenin de bir sona ermesini kolaylaştırabilirdi. «Allah! Allah! Allah! Allah!» Zindana girdi gireli bu yüzbininci, milyonuncu çağırıştı. Geceleri, fırsat buldu mu da gündüzleri, en azından Sefil Ali'nin koluna güç oluyordu, Ahmed Can'ı gönül hürriyetinde bir bekleyiş sahrasına uçuyordu.

Fakat Burçak'a hiç bir faydası olmadı.

Burçak, yüzünü ilk defa gördüğü, Sefil Ali ile birlikte bu zindan odasında bulunuşuna da bir anlam veremediği bu yaşlı kişinin bir yararı dokunamayacağını anladığında daha bir kötü oldu. Bahadır Yüzbaşı da zaten hep Sefil Ali'den söz etmişti bundan değil; Hacı Bayram dervişi olduğunu söylemiş fazla üstünde durmamıştı. Sefil Ali'nin ağzından laf alacağına, bu da kesin kurtuluşu olacağına göre ne yapıp edip Sefil Ali'yi yumuşatması, gelişinin kötülüğe olmadığına inandırması şart gözüküyordu.

Ahmed Can'ı yok belledi ondan sonra; onu orada bir kaba gölge bildi. Var gücünü topladı, Sefil Ali'ye döndü: «Bilsem gelmezdim» dedi; «Ben sandım ki... Sefil Ali kardaşım beni arkalar sandım, yalvarıp yakarıp geldim...»

«Ne pahasına? Gelişin bir yalvarıp yakarma pahasına mı yoksa başka şeyler de var mı?»

«Yok!» derse biteceğini bilse yok, diyecekti hiç çekinmeden Burçak; o kadarcığını anlayabilmişti. Sefil Ali, kandırılması kolay olmayan bir herifti, bu yanını şimdi, bu zindan odasında görüyordu. O zamanaca, dışardayken, daha zindana konulmadan serbest günlerinde Sefil Ali yiğitliğine yiğit, bir tatlı dilli, yoldaş canlısı, aklı şeytanlıkta birinci bir kişi

olarak gönlünde yer etmişti. Bu yanını görmemişti hiç. Bunun için yok, deyip kurtulmak da işine gelmedi Burçak'ın.

Bohçasını aldı yerden, artık konuşmayacakmış hissinde görünerek gönülsüz, yüz verilmemiş bir konuk görünümünde Ahmed Can'ın yanına yürüdü. Kerevetin hemen ucuna ilişti, bohçasını yere bırakmak için eğilirken Ahmed Can, hiç kımıldamayacakmış sanılan gölgeliğinden nasıl koptuysa koptu, uzanıp eğilmekte olan Burçak'ın sırtına yapıştı ama canı yanmış bir yapışmaydı, belliydi, Burçak'ın sırtındaki elleri biraz da kendi canı derdindeydi. O sırada da Sefil Ali, sanki boş bulunmuş, Burçak'ın eğilişine atılmıştı.

Burçak aptal aptal açtı gözlerini; eğilişinde kerevetin altına doğru ilişmişti gözleri. Kerevetin altına doğru ilişmese de görebilirdi zaten, bir iki toprak kerevetin hemen ayağından dışa taşmıştı: topraktı; kirecimsi bir aklıkta pek eskimemiş bir toprak! »Bre bunlar kaçıyor! Bre bunlar kaçma derdinde, üstlerine gelmiş olmayım sakın? Aman!. Sefil Ali'nin katılaşması bundan olmasın?»

Rahatlamıştı Burçak. Kesinlikle bilmemekle birlikte eline bir koz geçtiğini sezinlemişti. Bu kozun üstüne üstüne giderse..? Bu kozu kullanmasını becerebilirse.. Bu kozu..?

Ama nerde? O gücü nasıl bulacaktı? Sefil Ali'nin yüzüne karşı nasıl söyleyecek, nasıl ele vermek tehdidinde bulunacaktı? Daha suç işaretlerini gördüğünde gölge sandığı dervişin canavar hareketlerinde kımıldanması, sırtına yapışan ellerinin can derdinde tuttuğu yere yapışması yeterdi susması için; Sefil Ali'nin kallanguç gibi kanatlanması yeterdi.

Ne var ki o anda Burçak, olalı beri belki de ilk defa, bir terazi hayalledi; hayallediği terazide de durumunu tarttı hemen. Kefenin birinde kendi vardı, oturmuştu, olanca ağırlığıyla kefeyi sarkıtmıştı. Öteki kefeye Bahadır Yüzbaşı'nın tuzağını koydu, tuzağı kurarken söylediklerini, kendini nasıl bir yem olarak kullanmak niyetinde oluşunu... koydu. Terazi bir türlü ibrelenemedi, Burçak'ın oturduğu kefe sarkıyordu,

ibrelenmeğe Bahadır Yüzbaşı'nın verecekleri yetmez görünüyordu.

Attı Bahadır Yüzbaşı'yı kefeden, yerine Sefil Ali'yi koydu. Sefil Ali'nin kaçma hesaplarını, yer altından kaçma yolu hazırlayışını koydu. Şu derviş Ahmed Can da var mıydı yok muydu bu kaçma işinde bilmiyordu ama varsa da yoksa da iki kişinin kaçma hesabı kendisinin de kurtuluşu olurdu, teraziyi dengelemişti.

Terazinin dengelendiğini sezer sezmez: «Dur!» dedi Sefil Ali'ye; «Yiğidim dur. Sefil Ali kardaşım dur sana diyeceklerim var... Bana, yanınıza gelişimin ne pahasına olduğunu sorduydun, he mi? Dur ki anlatayım» dedi.

Doğrulmuştu.

Ahmed Can bir kurtuluş soluklanmasında bıraktı Burçak'ın sırtını, az önce sıyrılıp geldiği gölgeliğine döndü. Bacağı bir kazık olmuş batmıştı can gözüne, sancımadık yeri kalmamıştı. Bacak değildi de bini bir arada sivrilmiş mızraklardı zıkkım. Hazreti Eyyüp gücü olsa dayanmaz, sabrı az gelirdi. Hele böylesi bir hazreti Yusuf zindanında bu sancı kabir azabından beterdi. Eski yerine dönebildiğinde yine de şükretti. Bir anda ne Hazreti Eyyüb'ü ne Hazreti Yusuf'u rahat, bırakmayıp az gördüğü için Tanrı'dan bağışlamasını diledi uzun uzadıya.

Sefil Ali Burçak'ın hangi hesap peşine dolandığını düşündü.

Burçak kalkmış, Sefil Ali'nin bileğini kardaşça tutmuş, öteki kerevete yönelmişti. «Gel kardaşım gel bre, şurda... oturup anlatayım. Karşılamana şaştım. Karşılaman aklımı dağıttı. Ben senin yoldaşın değil miyim? Burçak değil miyim? dedim kendi kendime. İbrahim Paşamız bizi birbirimize emanet etmedi mi sanki? dedim. Şimdi bak, şimdi beni dinle... dinlersen soruna cevap vereceğim. Bura Meram Bağları değil tabii, bura zindan, biliyorum. Senin yanına gönderilmem de bir pazarlık sonucudur tabii... bırakmadın ki

anlatayım, ağız açtırmadın ki söyleyim. Ben sizin ne yapmak niyetinde olduğunuzu anlamağa geldim arkadaş!»

Sefil Ali, Burçak'ın çekişinde gelmiş kerevetine oturmuştu. Otururken de önce bir şeyler saklamak istercesine sağı solu kollamış, sonra Burçak'ın o saklamak istediğini gördüğünden emin, caymıştı. Burçak'ın son sözü üzerine biraz geriledi, can almacasına baktı. Burçak'ın varını yoğunu görünmez ışıklarda yokluyordu gözleri; saklısını gizlisini deşip ortaya çıkarmacasına saplanıp kala kala yüzünde gözünde geziniyordu; durdu sonunda. Hiç bir şey belli etmez yüzü kasılmış: «Ne niyetimizi?» diye sordu; «Hangi niyetimizi?»

Burçak anlattı. Bahadır Yüzbaşı'dan başlayarak bütün sorgu suali, çakır yüzlü Çavuşu da, kurbağaların sıçanların işkencesinde geçmiş zindan gecesini de. Sonra Bahadır Yüzbaşı'nın alıp götürüşünü, aklı sıra Burçak'ı deneyişini, bir başka türlü sorgu suali anlattı.. Serencam ile anasını anlatırken Ahmed Can gölge dinleyişinde bir kere daha dirildi, Serencam'ı sordu; nasıl gördüğünü, nerde gördüğünü, kiminle gördüğünü. Bir sürü soruydu, ardı ardına sıralanıyordu, duymak duymak duymak istiyordu soruların hepsi de; özlemler, ayrı kalmaların acıları, zindan sıkıntıları birbiri üstüne binmiş at sürüyordu hepsinde. Bir küçücük haber bir kocaman güneş ışığında nura boğacaktı ortalığı, sorular onu istiyordu.

Burçak, Ahmed Can'ın akıl almaz ilgilenişine gönül verdi. «Neyin olur baba bunlar?» diye sordu; «Canın yangın, gönlün hayli dumanlı, yakınların mıdır?»

Sefil Ali: «Serencam kızıdır» dedi ama birdenbire düşlenmiş seslerin buğulanmasına açılmış gibi oldu ağzı. Kendini toplayıp: «Yaşlı kadıncağız karısıdır» deyip bağladı.

Burçak ansızın Serencam'ın perçemleşmiş saç güzelleşmesinde süzgün yüzünü hatırladı. Bir zindan odası ışığında, güneşin kaçıp gittiği bir pencereye can vermiş bir güzellikti Serencam'daki. Hatırlaması görmekten hoş, görmesi hatırla-

maktan yakıcı bir hayatın güzelleşmesiydi.

İç çekmesine karışmış bir yangın seste Burçak: «Güzel kız, Serencam çok güzel bir kız» dedi. Sefil Ali terslendi yeri değilken: «Kızın güzelliğinden sana ne!» dedi, der demez de kızardı elinde olmadan; kızarışında bunaldı, bunalışında sinirlendi, tersliği tuhaflaşmış bir sebep göstermede Ahmed Can'ı işaret etti: «Babasıdır. Serencam'la anasını gördüğüne göre anlat da bilsin. Nasıllar? Hasta gibi miler, iyiler mi onu söyle abdalın budalası onu söyle!»

Burçak, aslında Sefil Ali'nin cevap istediğini Ahmed Can'ı bahane ettiğini hissetti, hissedince de eli ayağı kuruyuverdi. Şimdiyece böyle bir his duymamıştı, çok iyi biliyor duymamıştı, oncacık zamanda farkına vardı duymamış olduğunun; üstelik Sefil Ali'nin ne itliğini ne şeytana pabucunu ters giydirir oluşunu ne şunu ne bunu, hiç birini değil de Serencam ile ilgilenişini kıskandığını sandı, şaştı. Öyle bir şaşma ki neyin nesi olduğunu kendi de çözemiyordu. Serencam, bir vakitler, çok pek çok gerilerde kalmış bir vakitler Burçak'ın yoluna çıkmış, Burçak'ın gönlünü çelmiş, Burçak'ın yaşamasına sebep olmuş bir... bir?. İşte bu birin ne olduğu, adlı adınca denirse bu bile ne deneceği Burçak için karşılığı bulunmayacak bir bilmece olup çıkmıştı o saatte. Sefil Ali de, Burçak'ın yaşamasına sebep olan can damarını koparıyordu, öyle mi?

Hiç bir şey söylemedi Serencam hakkında; ne Ahmed Can'ın yalvar yakar gözlerinden boğulana buğulana akan meraka ne de Sefil Ali'nin: «De bre nasıldı, nasıl?» demeğe utanmış, utancında dünyaları yırtan bakışına... hiç bir şey demedi. Aksine: «Zindan odasında sen nasılsın onlar da öyledir herhal» deyip fit soktu aklısıra. Fiti yerine vardı mı varmadı mı düşünmedi bile. Gelgelelim kendisi, yoksul boynu bükük Burçaklığını bir kere daha duydu. «Acep İbrahim Paşa konağında kapı çavuşluğunda kalsaydım daha mı iyi olurdu ki..?» diye düşündü. Ama o vakit de Serencam'ı göre-

mezdi ki? Konya'ya gelemezdi ki.. «Hay gelmez olaydım» diyemedi bu sefer içindeki çıbanlar; Serencam'ın perçem saçına benzer bir başka çıban kanayıvermiş, ötekileri susturmuştu.

Sefil Ali de fazla üsteleyemedi. Ahmed Can'a dönüp sönükçe: «İyiymiş» dedi; «İyilermiş. Yerlerini bildik sayılır gamlanma baba. Bu can bu tende var oldukça Sefil Ali seni kavuşturur...»

Bir zindan esnemesinde vakit uyuştu; Ahmed Can kımıldamayan gölge buruşmasına döndü, gönlünden diline yürümüş zikirlerine daldı. Sefil Ali, olmayacak çocuk heveslenmelerinde irezilleşmeye benzettiği davranışının utanmasına çekildi, lâkin Serencam ilk gördüğü andaki doluluğuyla gözlerinden bir türlü gitmediğinden, eğdi başını. Burçak pişman oldu. Sefil Ali'ye fit sokacağım derken yaşlı dervişin baba bekleyişine derman olmadığı için kendi kendini yedi durdu. Kızından, karısından kim bilir ne vakittir habersiz, belli ki hasta hem de zindanda hasta bir ev adamını bir de çoluk çocuk umutsuzluğunda bırakmağı Burçaklığına yakıştıramadı. Burçaklığının ne olduğunu, tartıldı mı kaç dirhem çekeceğini bilmiyordu ama yine de kapı çavuşluğu zamanından bir işe yarar adam sandığı yüreğinin aşağılanmasına gönlü razı olamıyordu.

Kalktı, ağır aksak Ahmed Can'ın kerevetine gitti, yanına çöktü. «Baba kusura kalma» dedi. «Kızın sağ, rahatı yerinde. Evdeşin de sağ; onun da rahatı yerinde. Kaldıkları yer zindan odası değil. Avluda bahçesi olan, gülü sümbülü olan, allı yeşilli havadar bir yere bakıyor pencereleri, dağlar görünüyor karşıdan. Ana kız diz dizeydi ben gördüğümde, eyiydiler bre baba inansana.»

Sefil Ali, eğik başını kaldırmadan: «Zindanda değil, dedin, nasıl bir yerdeler pekey?» diye sordu çekinmelerde.

Burçak Sefil Ali'ye değil Ahmed Can'a cevap verdi:

«Bakımevi denir bir yer; zindandan çok eyi.»

Sefil Ali: «Tarif etsene yerini?» dedi; sesi bir parça canlanmıştı, eğik başı şöyle böyle. Burçak yine Ahmed Can'a cevap verdi: «Konya'yı eyi bilsem yerini de tarif ederdim baba» dedi. «Yerini tarif etsem neye yarar ki. Durumları eyidir, onu bilmek yeter.»

Sefil Ali: «Burdan çıksan, kolay bulur musun orayı?» diye sordu daha bir güvende.

Burçak Ahmed Can'a: «Ben buradan çıkamam ki baba» dedi. «Çıkabileceğimi sansam...»

Koptu yerinden Sefil Ali, vardı Burçak'ın yakasını kavradı sıkıca, büktü; yüzü öfkeden birbirine girmişti her kırışığında: «Sen bana cevap ver bana!» diye haykırdı nerde olduğunu unutarak; «Burdan çıkarması benden... çıkaracağım seni, çıktın belle. Varıp bulur musun kolayca orayı onu söyle!»

Burçak yakası Sefil Ali'nin burkuşunda kabuğuna çekildi: «Bulurum» deyip sustu.

Sefil Ali hemen bırakmadı Burçak'ın yakasını; gözlerinin içine kadar morarmıştı bakışı, yüzü dumanlanmış tütüyordu. O durumda bir süre baktı. Yavaş yavaş Burçak'ın yakasından çekilen ellerine rağmen gözleri Burçak'ı sıkıp durdu. «Bir bulamayasın ki?» dedi; «Bir bulamayasın ki o zaman ben..?»

Ahmed Can'ın sancılı bacağına oturdu düşünmeden. Can yanmasında yerinden hoplayan Ahmed Can Burçak'a sarıldı. Sefil Ali de yaptığının farkına varmış bir kıvranmada uğundu: «Baba ben ne yaptım? Ne yaptım? Ne yaptım?»

Ahmed Can, acıdan büklüm büklümdü, gözlerinin içinden fışkıran bir sancı kızarması halkalanmıştı. Ya oyuluyordu gözleri ya da gözevlerinden kopmak üzereydi. Yine de: «Zararı yok oğul, zararı yok oğul...» deyip geçiştirmeğe çalışıyordu, ilgilenmeğe eğilmiş Burçak'ı iten Sefil Ali, bir yararı dokunup dokunmayacağını bilmeden ağrılı bacağı diz boğumundan oğuşturuyordu. Ahmed Can, her oğuşturmada

biraz daha artmış acısını koyacak yer ararcasına bacağını bir o yana bir bu yana atıp bırakıyor, büküp çekiyordu. En sonunda, genizden gelen tıkanmış sesi sabırsız sancılarda boğularak: «Sefil Ali bırak!» diye bağırdı, «Oğul bırak!»

Kendi sancısına kendi sahip çıkmak isteyen bir davranışta Sefil Ali'nin ellerini de itmişti. O durumdayken bile kaba davrandığını anlamış olmalı ki, yapabildiği kadar yumuşadı: «Zararı yok, zararı yok!» dedi. «Sefil Ali oğul zararı yok, geçer şimdi. Alışmalıyım. Alışmalıydım. Alışacağım. İnşaallah..»

Burçak o vakit Ahmed Can'ın bacağına alıcı gözle baktı. Ahmed Can'ın üstündekini sıyırdığı bacağı tırnaklarda ölü sarılığını çoktan geçmiş bir pörsümeyi yaşıyordu. Ayak bileğinin kırışık derisi kat kat idi, incecik mor damarlardan örümcek ağı biçiminde kilitlenmiş; morluk pul pul kabarmıştı; dize doğru koniniğimsi bir etin sardığı kaval kemiği kurumadıysa eğer kemikliğinden çoktan vazgeçmişti, diz bir boğum salamura yaprak... ondan ötesini göremedi, ondan ötesi şişerek kalçaya varıyordu herhal, bir çuvaldız ucu değse çatlayacak gerginlikte. Gözlerini alamadı Burçak; bacak değildi gördüğü baştan sona sancıydı, ucun ucun yukarı göğdeye işliyordu, ucun ucun yukarı göğdeyi bacağa çekiyordu. Bacak, göğdeyi yemeği aklına, koymuş olmalıydı. Eli kulak memesine gitti Burçak'ın, çekti üç defa; kıvrılan orta parmağı vuracak tahta aradı. Zindan odasının tek tahtası kerevetteydi, daha kalını odunlaşmış kapıda. Ne ona vurabildi ne buna, «Tanrı'm sen esirge» dedi gönlü, «Düşmandan ırak Rabbim» diye söylendi içinden. Ahmed Can'ın bacağının koktuğunu da sandı; burnunda bir ezik döngel kokusu...

Sefil Ali uzun süre kendini bağışlayamadı; ağrılı bacağın üstüne oturan aptallığını, bunca zamanın yaşına bakmadan kız kıskanmasına aldanmış gönlünün kötü delikanlılığını, olmadık öfkelerin peşine düşmüş eşşek düşüncesizliğini ana köpüre kendini yedi olduğu yerde. Gözleri Burçak'a iliştiğin-

de de kudurur gibi oldu. İşin başı bundaydı; bunun gelişi, abuk sabuk konuşuşu, Serencam'ı ağzına alması... hepsi, bunun başının altından çıkmıştı. İyi niyetlerle gelmediği de yüzde yüzdü; durup dururken kimse bir zindana konulmuşu odasından çıkarıp da eşinin dostunun yanına yollamazdı; yolluyorsa bir çıkarı vardı, olurdu, olmalıydı. Birazını söylemişti zaten. «Ben bu salağı ta Edirne'deyken başımdan savacaktım, ah ta Edirne'deyken. Gelgelelim Çerçi'nin bırakıp gitmesinden kötüledim de yapamadım, ah, yapamadım.»

Çerçi'yi düşünmüyor, Çerçi'nin bırakıp gidişiyle her adımının bir ayrı tersliğe bulaştığını düşünüyordu. «Uğurum muydu ney idi? Üstelik gönlünü de kırdım.»

Kapı aralanıp öğle ekmeğinin uzatılması üçünü de kurtardı; Ahmed Can'ı derdinden... kapı aralanmasıyla birlikte kerevetin altını düşünmüş, olanca düşüncesini kerevetlerin altına vermişti. Kısılabildiğince kısılmış gözlerini de kapıdan, uzatılan ekmekle sudan, çorba taslarından ayırmaz olmuştu. Burçak Ahmed Can'ın kerevetinden kalkmış, aralanan kapıya doğru yönelmişti. Sefil Ali ise yolunu kesti. Doğrudan doğruya kapıya vardı, içerisini gölgesine aldı, ekmeği suyu çorbayı zindancılardan Burçak'a aktarıyormuş görünüşünde içerdekileri sakladı.

Burçak Sefil Ali'nin duyabileceği bir seste: «Hekim istesene» dedi. «Babayı hekime göstermeği neden düşünmediniz... hekim..?» derken Ahmed Can: «İstemem» dedi yavaşça: «Sakın ha! Hekimlik işim yok benim...»

Sefil Ali geldi geleli Burçak'a ilk defa doğru dürüst baktı, dura dura: «Hekim... gerek» dedi. «Hekim... istemiyor. Zorladım, istemiyor. Al şunları bir yere koy. Sana bir kerevet gerekmez mi? Nerde yatacaksın?»

Ahmed Can ona da karşı çıktı: «Kerevete ne gerek var?» dedi. «Şurda yatabilir. Ben otların üstünde daha rahat ederim. Seninki de var...» Burçak'a çok acayip gelen bir kaş göz işaretleşmesinde Sefil Ali'ye bir şeyler anlatmağa çalışı-

yordu. Sefil Ali de kerevet sözü etmedi bir daha. Ama ekmek dağıtanların başındaki: «Ne istersiniz?» diye araya karıştı. «Bir derdiniz mi var? Nedir fısıltınız?»

Sefil Ali dertleri olmadığını söyledi. «Ne derdimiz olacak hay ağa?» dedi. «Bir derdimiz varsa o da buradan çıkmak...»

Adam kötü kötü sırıttı: «Çıkarsınız çıkarsınız» dedi. «O da olur, niye olmasın?»

Sefil Ali, kapının kapatılmasına iterek yardım etti yeri yok iken, dişlerini sıka sıka: «Çıkacağız» dedi. «O da olacak...»

Kendinden başka kimse duymadı.

Çorbalarını konuşmadan içtiler. Ahmed Can'ın tasına Sefil Ali ekmek doğradı. Bir ara: «Az kalsın unutuyordum» dedi. «Kerevet isterken başımıza iş açabilirdik.»

Ahmed Can: «Hekim geldiğinde iş açılmaz mı sanki?» diye sordu.

Burçak hem anladı hem anlamadı. Anladıysa bile anlamaz göründü. Sefil Ali'yi yeni baştan kudurtmanın işine gelmeyeceğini hissetmişti. Gerekirse bir ağızsız, dilsiz, ancak sorulanı söyler bir kişi olacak, olmuş görünecekti. Artık Bahadır Yüzbaşı'nın adamı olmak da istemiyordu. Eğer buradan çıkabilirse, belki çıkabilecekti, o vakit kayıplara karışacaktı. Zindancılar çorbayı dağıtırken vardığı karar, şimdilik, bu idi.

Sefil Ali ses çıkarmadan çorbasını bitirdi. Ekmek içiyle tasın dibindekileri de temizleyip lokmayı ağzına atınca Ahmed Can'a: «Yarın... bilemedin ertesi gün» dedi. «Kendi hekimimize gideriz. Güvendiğin bir hekim olmalı Konya'da. Sordum söylemedin...»

«En güvenilir hekim Tanrı'dır oğul» dedi Ahmed Can. Ekmek doğranmış çorbasını kaşıklaması isteksiz, lokmaları yumuşamış olmasına rağmen çiğnemesi isteksiz, yutması isteksizdi.. Bütün bu isteksizliğin arasında tek bir istek, sözlerindeki güvenişteydi. «Tanrı hekimliğimi kabul etmediyse Hazreti Lokman gelmiş ne çare? Sen beni düşünme. Sen..?»

Belki Serencam'ı düşün, diyecekti; belki, karımı; Sefil Ali, Serencam'ı düşün, dediğine inandı.

Burçak, Sefil Ali'nin kerevetine oturmuş, çorbasını kaşıklıyordu. Gözleri çorbasında, yerde, kaşığındaydı ama kulakları Ahmed Can'la Sefil Ali'de. Duyduklarını değerlendirme çabasındaydı farkında olmadan. Yerdeki kuru otların üstünde de gördüğü, dökülüp saçılmış ama iyice örtülememiş toprakları, geldiğinde kerevetin altında gözüne çarpan topraklarla birleştiriyor, duyduklarını topraklara ekleyince yüreği tapılıyordu. Eğer Sefil Ali'ye yaranabilirse bu gidişe katılabilirdi. Görünüş, açıkça bir kaçıştı evet: burdan, Konya'dan belki, belki değil muhakkak Konya'dan kaçıştı. Bahadır Yüzbaşı'dan, şurda burda sürünmekten kaçış! Bir yolunu buldu mu da Burçak Sefil Ali'den dahi kaçacaktı. Neresi olursa olsun, yeter ki bir başına bulunsun; artık ne yiğit ömürlere heveslenme, ne yiğitlik düşleri görme uyur uyanık, ne de anlı şanlı bir adam olup çıkmak hayalleri... boşla gitsin bre! Burçak adında bir kişi olup kalabalığa karışıp gitmek daha rahat değil mi?

Onun için de Sefil Ali'ye yaranması şarttı; Sefil Ali'nin kuşkularını gidermek, onu inandırmak, şeytanın yattığı yeri bilir bu herifi pirelendirmemek işine gelecekti. Yoksa Bahadır Yüzbaşı'ya da yaranamayacaktı ki, ondan sonra al başına belâyı...

Buna aklı yatar yatmaz çorba tasını bıraktı kerevetin ucuna. Bırakışına Sefil Ali ilgilenmiş, gözlerini ağır ağır dolandırıp Burçak'ın hareketini kollamıştı, sözüm ona belli etmezmişçesine. Burçak'ın aklı Sefil Ali'de olmasaydı farkında olmazdı kullanışının aslında.

Boş çorba tasını yerleştiriyormuş gibi davranıp: «Boşuna benden kuşkulanıyorsun Ali Ağam» dedi uysal, mazlum, güvenilir olabildiğince; «Ben senin has adamınım; inanmasan da has adamınım. Durup dururken hır çıkarmasaydın sözümü bitirecektim, bitirtmedin ki...»

Sefil Ali: «Bitir öyleyse» dedi. «Lâkin tartarak konuş konuşacağını. Babayı üzersek bir daha, sen bilirsin.»

Burçak o değilden Mustafa Beğ'i anlattı. Karatay Medresesi'nin barınağında olanları, gördüğü kişiyi, Bahadır Yüzbaşı'nın o yiğidi soruşunu. «Sorgularda da bana hep Mustafa Beğ'i sormaktaydılar zaten» deyince Sefil Ali yerinden sıçradı: «Yani gördün mü sen Mustafa Beğ'i?» diye ilgisini saklamadı. «Tanır mıydın ki? Yooo. Mustafa Beğ olduğunu ne bildin?»

«Bildiğimden değil. Gelgelelim Bahadır Yüzbaşı o kişinin Mustafa Beğ olduğunu sanıyor. Sanmıyor ise bile kuşkulanıyorlar. Yoksa bana neden göstersinler?»

«Nasıldı o kişi? Tarif etsene.»

Burçak tarif etti. Bütün ayrıntılarıyla, aklında kalabildikleriyle. Sefil Ali tariften daha çok ilgi duydu. «Ona benzer» diye söylendi; «Onun gibi» dedi. «Benziyor.. Daha?»

Burçak dahasını aklından süsledi. Bir defa Çelebi Mehmed Beğ'i görmüştü, ona benzerlikler uydurdu aklından. «Yalnız aklımın almadığı bir çelişme var Sefil Ali ağam benim» dedi. «O da şu. Eğer duyduklarım doğru ise Mustafa Beğ adında bir Beğ, herhal Yıldırım Bayezid Beğ'imizin oğlu imiş, başına bir ordu toplamış da Murad Beğ'imize karşı ayaklanmış, sanırım Bursa yakınlarında yahut Edirne ötelerinde...»

Sefil Ali Bursa yakınları ile Edirne öteleri arasındaki uzaklığın tersliğini bir yana bıraktı. Burçak'ın duyduğu olaya atladı: «Kimden? Nasıl? Nerde duydun? Ne zaman ayaklanma olmuş?» diye bir sürü soruyu sıraladı bir çırpıda.

Burçak duyduğunun doğru olduğunu, Bahadır Yüzbaşı'nın da bir ara ağzından öyle bir söz kaçırdığını hatırlamakta olduğunu söyledi. «Eğer bu doğru ise o ayaklanan, o oldu düzen Mustafa Beğ ortadayken burada neden bir Mustafa Beğ aranır?»

Ahmed Can'ı unutmuşlardı. Ahmed Can'ın canı derdinde sızılarına daldığını sanıyorlardı. Hâlbuki genizde tıkanmış

çok eski bir can sesin dirilme çabasında: «Durun hele» deyip araya girdi. «Epeyce önce bizim Konya'mızda da bir söylentidir gittiydi Sefil Ali oğul. Herhal bir Mustafa Beğ söylentisiydi. Konya'mızdaymış sözüm ona. Çelebi Mehmed Beğ'den hakkını almak üzere başına adam toplamaktaymış... gibi bir söylenti. Haberin ola diye söylerim.»

Sefil Ali kötü kötü düşünmeğe başlamıştı. Sümsüğü düşmüş, eski höykürmeleri söyünüp uçmuş görünüyordu. Yüzünde, çenesinde, alnında dolanıp duran elleri belli ki tutunacak bir ot kökü aranıyordu, bulursa sarılacaktı hemen, bulamıyordu. «.Elimize yüzümüze bulaştırdık» deyişi de öyleydi. «Verilen buyruğun üstesinden gelemedik ya altında kalıp büsbütün ezildik. Bundan gayri yaşamak ölüm olmalı bize. Kimin yüzüne bakarız doğru dürüst bre! Çelebi Mehmed Beğ'imizi öte dünyaya dertli gönderdiğimiz yetmedi Murad Beğ'imizin dünyasını da ağartamadık...»

Burçak bu an Sefil Ali'nin yarasına bir derman olabilirse paçayı kurtaracağını akıl etti; an bu an idi, kaçıp giderse Burçak'ın ömrü de kaçıp giderdi, kaçıp gitmedi mi..? Burçak can havliyle yapıştı o âna, Sefil Ali'ye sapır sapır vardı: «Bre ağam dur!» dedi sarıldı eline; «Dur! Murad Beğ'imizin dünyasını ağartma vakti gelip çatmıştır bana kalırsa, hem de en alımlısından gelip çatmıştır, neden dersen..?»

«Dedim hadi? Neden dedim sana? Ne imiş şu alımlı dünya ağartması ne imiş, söylesene!»

Sefil Ali öyle bir bakıyordu ki doğrusu Burçak'ın yerinde kim olsa duraklardı, sözü boğazına kaçardı. Sefil Ali'nin hem inanmaz, hem ummaz, hem beğenmez bakışı, bunlar yetmemişçesine bir de pis bir aşağılamadaydı. Yani diyordu ki, hay sıçan ölüsü Burçak, diyordu; sen kiiim, Murad Beğ'imizin dünyasını ağartmak kim, senin hangi aklın öyle bir dağa ulaşır... diyor, öylesine bakıyordu. Bunu görünce de Burçak, zaten güvenemez hale getirdiği Burçaklığına örtündü. Gel gör ki kör de olsa umudu itti öne, vurdu yumruğunu açtırdı

ağzını ki aklına gelen çareyi söylete: «Bre Sefil Ali Ağam» dedirtti; «Bre biz burdan çıktık mı Karatay Barınağını bulsak, oradaki yiğidi görsek. Oradaki yiğit Mustafa Beğ ise kapıp uçursak, götürüp Murad Beğ'imize işte Mustafa Beğ budur, aslı burdadır karşındaki düzmecenin tekidir, desek; yararı olur mu olmaz mı? Akan suları durdurur mu durdurmaz mı?»

Sefil Ali'nin kanı dondu; donmuş buzların damarlarında yürümesini duydu kütür kütür. Sonra buzlar birden çözüldüler, aynı damarları çıldırttılar ısınmalarında. Sefil Ali'yi ayağa kaldırdılar; «Olur!. Bre Burçak bu akıl senden mi? Olamaz!» diye bağırttılar. Kıpkızıl bir dünya döne dolaşa allanıyor, pembeleniyor, sağım sağım sağılıyordu Sefil Ali'nin beyninde... çatal işler çatalından kurtuluyor, geceler ışıyordu. Bir tatlı ferahlık ki soluklanması ömür idi.

Lâkin oldukları yerde kaldılar; hepsi, her şey... kıpkızıl dünya çıkmazlığına katıldı bir kere daha. «Nasıl?» deyip döküldü Sefil Ali. «Burdan çıkmak...» Kolay, diyecekti; «Çıktık diyelim burdan hadi...» dedi. «Kaçtık say. Ya gittiğimizde Mustafa Beğ dediğin yiğidi orada bulamazsak, ya senin Bahadır Yüzbaşın kapıp kaçırmış ise? Hadi bulduk diyelim, ya aradığımız Mustafa Beğ o değil ise..?»

«Denemek gerek yine de...»

Ahmed Can idi. Genizden tıkanıp gelen sesi bu sefer eski canlılığındaydı. «Denemek gerek oğul, Tanrı büyüktür..»

Sefil Ali; «Tanrı büyük ama hay baba bize değil» deyiverdi. Bin pişman oldu ama deyiverdi bir kere; Tanrı'dan çok Ahmed Can'dan çekinmişti, üzülmesinden korkmuştu.

Ahmed Can: «Sen küçük bir kişiysen Tanrı'nın büyüklüğünü bilemezsin ki oğul» dedi gücenmeden; «Kişi Tanrı'nın büyüklüğünce olmalı ki farkına vara. Çok şükür.»

Burçak Sefil Ali'yi kurtardı: «Aradığımız Mustafa Beğ değil diyelim, pekey» dedi. «Tarif ettiğimde, ona benziyor, diyen sensin. Benziyorsa benzerlikten yararlanılır, yararla-

nılmaz mı? Düzmeceye düzmece. Ayaklanan asıl Mustafa Beğ ise biz de düzmecesiyle karşı çıkarız. Değilse bizimkisi asildir, deriz...»

Ahmed Can: «Denemek gerek, derim» dedi. «Tanrı büyüktür oğul, deneyin, buyurur.»

Kapı bir daha aralandı, gürültülerle. Sefil Ali ayakta, Burçak kerevetle Sefil Ali'nin arasında, Ahmed Can dualarında... aralanan kapıya, gürültülere döndüler. Konuştukları duyuldu ise..? Boş mu bulunmuşlardı aptalcasına?

Zindancılar Burçak'a kerevet getirmişlerdi. İnce bir ot şilte, fazladan. Ötekilerinin yok idi. Kerevet üstüne yayılmış kuru otları yeter bulmuşlardı.

Sefil Ali'den çok Burçak gayret gösterip kerevetinin, ot şiltesinin taşınmasına yardımcı oldu. Sefil Ali de çorba taslarını, su kaplarını toplamış kapının önüne yığmıştı.

Zindancılar gidince Burçak kerevetini şiltesini yerleştirmekle uğraştı. Zindan odası üç kereveti almasına alıyordu da ortada dolaşacak yer bırakmıyordu.

Sefil Ali kendi kerevetine çökmüş, Burçak'ın nasıl olup da düşünebildiğine şaşa şaşa, söylediklerini ölçüp biçiyordu, akla yatkın görüyordu, yüz ağartıcı bile buluyordu. Bununla beraber kötü bir kuşkunun yüreğini oymasını da engelleyemiyordu. Burçak'a ısınamamıştı. Burçak'ın canını kurtarmak derdinde bir takım oyunlara oyunculuk etmekte olduğundan zerre miktar şaşmıyordu aklı. Ama yem de olsa, bile bile, tuzağa çekildiklerinden emin de olsa, ucu gösterilen yemin ardından gitmesi gerekli görünüyordu. Gitmeliydi. Başka çıkar yolu yoktu.

Ahmed Can bir kere daha: «Denemek gerek» dedi. «Düşün Sefil Ali oğul, Bizans denilen Kostantiniyye nice zamandır Müslümanlar tarafından hep kuşatılır. Alınması zor da olsa kuşatılır. Kuşatan zorluğu bilse de kuşatılır. Niye? Benden önceki alamadı ben yorulmayım diyen olmaz, olur mu? Denemek gerek çünkü. Başkasının alamadığını sen ala-

bilirsin? Denemek gerek.»

«Hay baba o iş başka bu başka. Benzer yanı mı var? Biz bir Mustafa Beğ derdindeyiz sen Kostantiniyye fethine çıkarsın? Benzetme mi şimdi seninkisi de...»

«Olmaz olur mu hay oğul? Tam yerindedir. Yapacağın işi benzetmesi zor bir nesneye benzet ki kolaylayasın. Olmayacak benzetmelerden her vakit olurlar doğmuştur bana kalırsa... Dene. Benzet. Oturma. Tanrı büyüktür, bunu da bil. Oturdun mu bilemezsin. Çok şükür.»

Burçak şiltesinin üstüne oturmuş kendi kendine gülüyordu. «Sefil Ali Ağam bu şilteye iyi bak» dedi. «Bu şilte ayrıcalıklıdır. Sizde var mı? Yok. Neden? Ben buraya Bahadır Yüzbaşı'nın adamı olarak geldim de ondan. Senin gibi bir kişi bu şilteden kuşku duyar en azından, onu düşünen olmamış.» Ondan sonra da Bahadır Yüzbaşı ile olan pazarlıklarını, söylemediği yönleriyle de anlattı.

Sefil Ali inanmak zorunda olduğunu anladı artık, istese de istemese de, gönlünde hâlâ kuşku çörekleri pişse de Burçak için, inanacaktı, başka yolu yoktu.

Bunun üzerine: «Gel...» dedi Burçak'a. «Babayı alıp benim kerevete taşıyalım. Zindancılar akşam karanlığına kadar gelmez artık. Ahmed Can Baba benim yüzümden düştü bu zindana, benim yüzümden ayağından oldu. İyi tut, sarsma sakın.»

Ahmed Can, ne kadar sarsılmasa da sancıdığı kadar sancıyan bacağına Sefil Ali'nin sahiplenmesini istemedi. «Benim bu bacak eskiden de sürterdi oğul gam çekme» dedi. «Söyledim, hep söyledim sana, kendini suçlamaktan vazgeç, Tanrı ne yazdıysa o olur. Tanrı'nın yazdığını inkâr edenler bile o yazının dışına çıkamazlar. Ne var ki çıkamadıklarını bilemeyecek kadar akıl yoksuludurlar. Siz beni unutun, işinize bakın.»

Sefil Ali de işe daldı zaten hemen. Burçak'a, Ahmed Can'ın kerevetini bir parça kapıya doğru çektirdi. Altından,

tam köşede, iki duvarın birleştiği yerde, bir adam beli kalınlığında oyulmuş bir delik ağzı çıktı, kerevetin altı toprak doluydu. «Kaçacağız» dedi Sefil Ali. «Ahmed Can Baba yardım edebildiğince etti. Bacağı da gitti bu ara tabii, gitti. İki günlük işim var, iki gün sonra yeraltı yolu zindan dışına açılacak. Yardım edersen iki günü bir güne indirebiliriz. Yalnız şunu bilmeni isterim Burçak, ağzını sıkı tut! Bu yol Ahmed Baba'nın bir bacağına mal oldu. Gevezelik edersen bizi ele verirsen seni boğarım, bacağını parçalarım, bilesin! »

Burçak sıktı, sıktı, sıktı kendini; umulmadık bir yiğitliğe sıkılmış olarak dikleşti umulmadık bir şekilde, baktı Sefil'in suratına: «İşimize bakalım!» dedi.

O kadar.

Sefil Ali inanamadı; tanımadığı bir yüz, tanımadığı bir çift gözdü karşısında, Burçak'a benzetti. «İşimize bakalım» deyip daldı deliğe. «Gel... safracılık yapacaksın. Bilir misin nedir safracılık?»

Burçak safracılığın ne menem bir iş olduğunu öğrendi öğrenmesine de anasından emdiği süt burnundan gelmecesine öğrendi. Bir daha mı? Tövbe!, diyerek. Zaten kaçabilirse, bir daha zindanlardan ne kadar uzak kalınırsa o kadar kalacaktı. Yemin etti.

Bütün gece çalıştıkları halde, o gün öğleden sonrasını saymıyordu, işlerini bitiremediler. Ertesi günün kuşluğu da, ikindisi de yer altında geçti. Sefil Ali'nin ayak bileğine bağlı bir ip Ahmed Canın elindeydi. Küçük bir tıkırtı geldi mi dışardan Ahmed Can ipi çekerek haberini iletiyordu. Ertesi gece boyu da ip çekilmedi.

Üçüncü günün akşamına doğru yer altı yolu feraha çıktı. İpi çeken Sefil Ali oldu bu sefer; Ahmed Can, yaşına başına uymaz bir sevince çalkandı, öyle ki diliyle gönlü arasında köprüleşmiş zikirleri kilitlendi; aynı anda da bir kıvrak hüzün... Zindanı feraha çıkaracak olan yeraltı yolu Ahmed Can'ın karanlığı olacaktı; Serencam'ı, anasını... Serencam'la

anasıyla ısınması bir başka güzel evini, culfalıkların cıkırtısını, tandırda pişen şepid ekmeklerin gevreyen kokusunu, garip ama Kömüş Ebeyi bir daha göstermeyecek olan bir karanlık. Tanrı böyle istemişti; Ahmed Can kulu için uygun görüp yazdığı yazgı böyleydi demek ki. Boyun eğmek, şükretmek, sefasına nasıl kucak açtıysa cefasına da öylesine kucak açmak boynuna borçtu. «Cefası da sefasınca güzel Tanrı'm, hikmetinden sual mi olunur» diye söylendi. Acınmıyordu; kıvrak hüznün tatlılanmasına banıyordu yüreğini.

Önce Burçak ardından da Sefil Ali yeraltı yolunu geri tepip geldiler. Sefil Ali Burçak'ın yanlarına geliş sebebini unutacak kadar kendinden geçmişti. Yeraltı yolunu feraha çıkarmanın göstermemeğe çalıştığı gururundaydı, ama gösteriyordu elinde olmadan. Taa Balım Usta'dan bu yana toprak altına girmemişti; taa Balım Usta'dan bu yana toprak atlında tırnak tırnağa yol alıp feraha çıkmamıştı. Balım Usta sağ olmalıydı ki şimdi? Olsa, Balım Usta sağ olsa bu zindanda olur muydu hiç? Üstelik buncacık yeraltı yolunu yeraltı yolu mu sayardı Balım Usta? Demez miydi ki uğrun kengellenmelerde: «Hay bre Sefil soyha, sen bu bir karışlık oyuğa mı yeraltı yolu demektesin, tuu sana!»

Balım Usta dedin mi yeraltı yolu yüz kere yüz arşın uzamalı, yine de uzamalıydı. Bu şimdi Sefil Ali'nin oyduğu yeraltı yolu Balım Usta için olsa olsa toprağın denenmesine vurulmuş el kadar bir örneklik olurdu.

Öyle ya da böyle; Balım Usta hayatta olmadığına Sefil Ali de zindanlara düştüğüne göre buncacık yolu yol sayacaktı, üstüne üstlük bu yolu dişiyle tırnağıyla kazmıştı. Ahmed Can'a varıp el öptü: «Sayende bitirdik Ahmed Can Baba» dedi kıvançla. «İlk işimiz seni bir hekime göstermektir, toplan hemen, hazırlan. Gideceğimiz hekimi de şimdiden aklında seç ki vakit harcamayalım. He mi?»

Ahmed Can, elini öptürmemiş, Sefil Ali'nin sırtını sığamakla yetinmişti. Gel gelelim yola çıkma niyetinde görün-

müyordu. Sefil Ali'nin hoşuna gitmeyen bir tuhaf bekleyişle sağa sola dönüyor gözleri, dudakları, daha çok alttaki iyice titriyordu. Sefil Ali Burçak'a terslendi: «Dönelenip durma» dedi. «Akşam çorbasını getirecekler nerdeyse kereveti deliğin üstüne çek. Otları şu görünen toprakların üstüne yaymağa bak. Bir şeyler yap bre, son anda ele mi vereceksin bizi?»

Burçak ne duyacak ne dinleyecek halde. Terlerle karışmış bir sıcacık kızarıklık bütün bedeninde ısınıyordu; gözlerinin elifinde tütüyor, burun kökünü kaşıyordu. Ha hapşırdı ha hapşıracak. Yetmezmişçesine yüreği de yerinden gidip geliyor, kâh aklına sıçrıyor kâh kursağında kasılıyor kâh bir başkasının yüreğine bağlanmış sürükleniyordu. Bağlandığı bir başka yüreğin kadın saçlarında ıslanmışlığı bir yana, perçem gölgelenmesinde süzülmüş bir yüz halinde durgunlaştığını seziyor, ummadığı bir anda zindandan çıkıp, gidip gitmeme imkânının eline geçmiş olduğuna inanamıyordu. Bununla beraber denilenleri aksatmadan yerine getirdi. Az sonra çorbaları gelecekti, az sonra o çorbayı içebilecek miydi doğru dürüst içemeyecek miydi Allah bilir, ama çorba sonu yeraltı yoluna daldı mı çıkacaktı öte yana. Öte yan zindan dışıydı, öte yan zindanı olmayan bir Konya Şehri.

Ya Konya Şehri hoş geldin mi? diyecekti bakalım. Bahadır Yüzbaşı bunları hesaplamamış olabilir miydi? Kaçarken yakalanırsa? Kaçarken oklanıverirse?

Sefil Ali'nin görünüşüne bakılacak olursa ne yakalanmak vardı işin ucunda ne de oklanmak. Elini kolunu sallayarak geçip gidilecekti Konya'dan. Ya şu yaşlı derviş? Ahmed Can Baba'nın durumu öyle bir umudu silip süpürüyordu. O bacakla bu adam iki adım bile gidemezdi. Sırtlayıp omuzlasalar da gidemezdi. Yer altı yolunu çıkacağı kuşkulu bir kokmuş bacak? Sürünse bin parça olup her bir parçası yeraltı yolunun bir deliğine tıkanacak bir çürük kalça.

Umutsuzluk görünmez oklarını batırıp çıkarmağa başladı Burçak'ın yüreğine; yürek, bu sefer de sancıların elinde

yerini bulamaz oldu.

Ahmed Can ise hâlâ dudak kıpırdanmasında. Bir şey söyleyeceğe benzer lâkin ağız açmağa mecali kalmamış bir dermansızlığı çekmekte gibi.

Akşam çorbalarını yine Sefil Ali aldı; kapıya gölgelenmiş, ardındaki Burçak'ı üçgenleyerek kerevetlerden taşmış olabilecek toprakları göstermemeğe çalışıyordu.

Zindancılar, çorbaları dağıtmanın derdinden içeri bakmadılar bile.

Ahmed Can çorbasına el sürmedi.

Sefil Ali çok ısrar etti. «Baba yapma» dedi; «Baba etme, eyleme, al iki lokma. Şunun şurasında ne kaldı.» dedi. «Zorunu bitirdik Tanrı'ya şükür azı kaldı. Hekimi bulduk mu ayağını da kurtardık say. İki lokma girsin ki kursağına kaçmağa dermanın ola. Açsın, biliyorum» dedi.

Ne dediyse bir yararı olmadı. Ahmed Can onca ısrara söyleye söyleye: «Gitmiyor» dedi; «Mübarek lokmalar gitmiyor Sefil Ali oğlum, şurama takılıyor, bulantı oluyor bana.»

Burçak: «Yemezsen zindancılar kuşkulanır belki baba» diyecek oldu Sefil Ali: «Bir bu noksandı;» diye söylendi. Burçak'a yahut Ahmed Can'ın tıkanmışlığına; belki de Ahmed Can'ın kaçış bu kadar yakın iken heyecanlanmamış olmasına. Ahmed Can'ın kaçmağa niyetli gözükmediğini hisseder gibi olmuştu.

Az sonra da Ahmed Can açıkça söyledi, söyleyebildi daha doğrusu: «.Sefil Ali oğlum ben gidemeyeceğim» dedi. »Size ayakbağı olurum, bir. Bir de... benim burda kalmam gerek.»

«Nedenmiş o?»

«Nedenmiş yok. Kalmam gerek.»

Tartışma vakti olmadığını üçü de biliyordu. Yine de Sefil Ali Ahmed Can'ı kandırmanın yollarını aradı, bulduğunu sandığı yolları denedi, nice diller döktü, umutlar verdi... olmadı Ahmed Can ilk düşüncesinden gerilemedi. «Bize bu zindan yazılmış oğul» dedi. «Yazılmış bir kere. Zindan, bilen için

Hazreti Yusuf makamıdır. Burda kalırsak Hazreti Yusuf makamında ömrümüz tamamlanmış olur. Bu bacak beni buradan çıkarmaz. Üsteleme Sefil Ali oğlum, bu bacak beni burdan çıkarsa bile o yeraltı yolunu geçirtmez olur. Korkum o ki yeraltı yolunda tıkanıp kalayım. Kaçarken yolda tıkanıp kalmak daha mı eyi? İrezillik değil mi? Burda kalışım kaçışınızı saklar, epeyce vakit saklar, zaman kazanmış olursunuz. Biz buralıyız bundan böyle. Gel gör ki bir dileğim var, söylemeden edemem. Kızım... Serencam; kızım Serencam'ın anası sana emanet. Yok tövbe, önce Tanrı'ma sonra sana emanet. Söz verirsen gözüm arkamda kalmaz. Göz kulak ol, ya da yabana ezdirme, gözlerinden yaş gelmesin yeter, yetişir. Ötesine Allah kerim. Çok şükür.»

Zindan odasına boğucu bir sessizlik çökmüştü. Burçak soluk alamayacak bir donmuşlukta, Sefil Ali ne yapacağını bilemez hallerdeydi. Serencam'ın kendine emanet edilmiş olmasına için için memnun oluyor, Ahmed Can'ın, genzinde tıkanmış sesinin ezikliğine yapışa yapışa gönlündekileri döküşünden kapanıp kalıyordu. Bir şey de diyemiyordu; karşılık veremiyor, eskisi gibi üsteleyemiyor, ne olursa olsun seni götüreceğim baba, diyemememenin sıkıntısında kapanıklığı arttıkça artıyordu. Diyebilse bile bir sonuç alamayacağından emin olmuştu; Ahmed Can'ı burada bırakıp gitmekten başka bir çare göremiyordu. Bu da ağır, pek ağır geliyordu. Üstelik kendisinin sebep olduğu olayların ardından zindana düşmüş olması Ahmed Can'ın, üstelik o bacağını kendisinin yüzünden bu hallere getirmesi Sefil Ali'de onulmaz bir yara olup derinleştikçe derinleşiyordu. Bunları söyleyerek bir daha üstelemek istedi, gücü yetmedi. Ahmed Can'ın yüzü çökmekte olan bir kaya sanki; çökmekte ama kayaydı yine de. «Bir tek şeye üzgünüm» diye fısıldadı o çökmekte olan kaya; «Göremeyeceğime. Yazık. Tanrı bunu bana çok görmüş olmalı. Görmemeliydi. Kostantiniyye'nin fethini göstermeliydi bana. Babam, ölürken... ölürken babam da bundan üzgündü. Sözü

kulağımdan gitmiyor. Üstelik o kuşatmaya da katılmıştı. Derdi ki rahmetli, babamın vasiyetini yerine getirmek üzereydim oğul Ahmed Can yerine getirmek üzereydim. Biz de babadan oğula bir vasiyettir Sefil Ali; Dedem, Dedemin dedesi, belki de onun dedesi, oğullarına hep: ben bulunamadım sen Kostantiniyye'nin fethinde bulun, bir bacağın topal iki gözün kör olsa bile bulun! deyip vasiyet ederler. Kendini bilen her evde bu vasiyet böyledir. Babam, rahmet olası canına, Yıldırım Bayezıd Hanımızın ordusunda son demlerini yaşamaktayken katılmıştı kuşatmaya, ben de yanında. Yaşına başına bakmadan onsekiz yaşında bir civan gibi yerinde duramıyordu; babamın vasiyeti yerine geliyor oğul Ahmed Can babamın vasiyeti yerine geliyor, ben artık sana başka yerlerin vasiyetini yaparım diyor da başka bir laf etmiyordu. O kuşatmada ölürken gözü açık gitmedi, keyfi yerindeydi, huzur içindeydi. Bana: Gördüm sayılır oğul, dedi; hiç değilse yolunda öldüm ama sen göreceksin... göremezsen eğer, göremezsen, torunuma vasiyet et. Serencam bilir bunları Sefil Ali oğlum. Ben, göremeyeceğim. Musa Çelebi'ye güvenemediğim için ona katılıp Kostantiniyye kuşatmasına gidemedim, katılamadım. Çelebi Mehmed Beğ'imiz de fırsatını bulamadı herhal, Murad Beğ ise yeni, pek yeni, gencecik... ben ise zindandayım, bacağım çürümekte, bedenim kendi kendini yeyip bitirmekte. Serencam katılsın, hiç değilse sakalık eder su taşır gazilere, orada, ondan öncekiler, ben, babam, dedelerimiz orada olacağız, Serencam'la birlikte. Buna güvensin, sesimizi duysun, beklesin, olacağız. Sen de o vakte kadar ölmemeğe bak Sefil. Ali. Benim vasiyetimdir bu; benim gibi nicelerinin vasiyetidir oğul. Sen bu Osmanlı Ülkesini boş belleme; toprağın altındakiler toprağın üstündekilerden çoktur ve dahi Kostantiniyye'nin fethine gidildi mi toprağın üstü gitmeyecektir sadece. Çok şükür.»

Sefil Ali tüyleri ürpere ürpere dinlemişti. Başlangıçta pek kulak vermediği, hâlâ Ahmed Can'ı burdan kaçırmanın

yollarını aradığı halde hımhımlanmakta sandığı sesin gitgide genizden gelen canlanmasına çarpılmış, çarpılır çarpılmaz da sesten kurtulamaz olmuştu. O güne kadar düşünmemiş olduğu, hiçbir vakit de düşünemeyeceği sözlerdi. İnsanı bir tuhaf sarıyordu, topraklara çimlenmiş, yüzyılların büyüttüğü çınarlara mıhlanıp çakılmış, cami duvarlarının harcında pekişmiş bir şey... bir güven, bir inanç ki ne duyulmuş ne duyulabilir. Ahmed Can'ın dilinde kolaycacık göğeriyordu.

«Tamam mı?» dedi sonunda; «Duydun mu? Duyurabildim mi Sefil Ali oğlum?»

«Tamam. Duydum baba.»

Bir anlaşma mıydı? İkisinin de düşünmeden vardıkları bir andlaşma, kavlettikleri bir karar mıydı? Burçak bu kararda yerini arıyordu, bulamıyordu. Zaten ne vakit, hangi kararda yeri olmuştu ki? Bir ot gibi bitmiş toprağa, apalamış, yer edinmeğe gayret etmiş, yırtınmıştı; düşlemiş, hayallemişti. Olmamıştı.

Olmuyordu.

Doğuştan bir ayrılık mı vardı bir yerlerde yoksa doğuştan kopmuş ipleri bağlamanın mümkünü olamıyor muydu? Ahmed Can'ın dediği gibi Tanrı'nın yazdığı yazı ise Tanrı neden Burçak'a da bir Sefil Ali yiğitlenmesi yazmamıştı pekey?

Çorba çanaklarını, tası, su kabını toplamağa geldiler de Burçak'ı daha öteye kötü düşüncelerden sakındılar zindancılar, yoksa gidecekti gittiğince.

Zindancıların çarpanası küçük bir değişiklik oldu. Ayrılık vaktinin de gelip çatması,

Ama Sefil Ali pek zorluk çekti. Ahmed Can'ı bırakıp gitmek mi Ahmed Can'ın vasiyetini götürmek mi daha iyidir, kestiremez oldu epeyce bir vakit. Burçak'a kalsa çoktan deliğin ağzına dalıp gidecekti. Dünya kalabalığının arasında bir adsız sansız Burçak olup otluğunu yaşamanın çırpınışına koyup gidecekti. Sefil Ali'yi kilitleyen tasalardan birini bile çekmiyordu. Çekmek de boynunun borcu değildi zaten; kim

ayrıcalıklı yazıldıysa, kim ayrıcalıklı sayıldıysa o çeke tasayı Burçak'a ne?

Ya ayrıcalıklı yaratılmanın şartı o tasaları çekmekte ise? Ya kaygılara kapılmayan, çilelere koşmayan kişiye ayrıcalık tanınmayacak ise, tanınmadıysa?

Bu da vardı işin içinde, belki.

O sırada Ahmed Can: «Tasalanma Sefil Ali» dedi son olarak. Son olarak dediğini de belli etti. «Son sözümdür, kesindir oğul, seni bağlamak kendimi bağlamak olur. Benim zindana düşme sebebim olduğunu sanma. Sen olmasan başka sebep çıkardı ortaya, bu zindan bize yazılmış mı yazılmamış mı? Yazıldıysa sensiz bir sebep gelirdi başımıza. Bacağıma gelince... eğer gözün keskin ise ki keskin olduğunu bilmekteyim, evime ilk geldiğinde görmüşsündür, aksıyordu, yürürken zorluk çekiyordum, sürüyordum. Bir ok yarasının azmasıdır, eskiden kalma. Eskiden... sözünü ettiğim Kostantiniyye kuşatmasından, önem vermediydik, vermedik. Yılda bir iki kere azar, akar, başıma dert olurdu. Zindanda daha bir azar oldu, azdı. Tasalanma, sebep sen değilsin, gidin artık... durmayın, gidin, vakit gelmiştir, geldi. Tanrı yardımcınız olsun, alnın ak yüzün açık, yolun ferah ola. Çok şükür.»

Sefil Ali'ye gitmek düştü. Yarı yüreğini zindanda bırakarak Besmeleyi çekti, Ahmed Can'ın elini öptü.

Ahmed Can el öpüşüne engel olmadı, o da Sefil Ali'yi alnından öptü, Burçak'ı da ayırmayarak, ikisinin de sırtını sığazladı. Duaları sessizdi, gönlündeydi, dudakları kıpırdıyordu yalnız.

Sefil Ali sapsarıydı. Sapsarılığmda zorla konuştu: «Serencamı merak etme baba» dedi. «Anayı da. Seni unutacağımı sanma, bana yeni bir yürek oldun.»

Sonra Ahmed Can zindan odasında bir başına kaldı.

Erken doğmuş bir ay maviliği göğün yüzünde, silikçeydi. Adam yanıltır cinsinden yıldızlar, tek tük de olsa o silik maviliğe serpilmiş, yerlerini bulamamış bir düşmede maviliğe yapışmağa çalışıyordu. Burçak'ın ilk gördüğü bu oldu; bir de yatsıya yakın, belki yatsı sonu karanlığına yatmış Bir Konya serinliği ki güzeldi zıkkım. Artık zindan değildi ortalık; karanlığıyla bile bir kurtuluştu. Bahadır Yüzbaşı da değildi çakır yüzlü çavuş da değildi. Şu ense kökünde soluyan Sefil Ali'nin nefesi de olmasa... serbestliğin serinlettiği karanlık sonunaca kurtuluşu olacaktı. İnansa da inanmasa da kurtuluşu. «Hoşça kalasın Ali Ağa...»

«Ne? Ne demek?»

«Hoşça kalasın demek... yani ben gidiyorum.»

«Nereye?»

«Kendi başıma. Edirne'ye dönmek yok. Kendi başım Edirne'de değil. Konya'da da değil.»

«Ya nerde?»

Nerdeydi? Burçak bilebilse de söylemezdi.

Çekti silkti Sefil Ali Burçak'ı, sarstı: «Sersemliğin sırası değil» dedi. «Zindandan çıktığımızı sanıyorsan kurtulduğumuzu sanma. Konya Şehrinin bize zindan olduğunu unutma. Şehirden çıkmadan zindandan kurtulduk sayılmaz.»

«Benim için bitti.»

«Biten nedir?»

«Ben artık yoğum o işlerde. Ne onda ne bunda ne de sende, yoğum. Kendi başıma gideceğim; nereye olursa, neye

olursa kendi başıma. Gözüm yok ağa, bir şeyde gözüm yok. Sıradan bir kişi olup yaşamak istiyorum.»

«Kolay değil. Gidemezsin. Gel benimle.»

«Niçin?»

«Gelmen gerek de onun için bre. Vakti değil sırası değil, uzatma. Gel dedim.»

«Nereye gideceğiz?»

«Karatay'ın Barınağı'na...»

«Olmaz! Deli değilim ben. Barınakçı tanır beni.»

«Tanımaz. Kolun kopmuş gibi görünürsen, ağzın burnun yaradan sarılı görünürsen tanınmazsın. Çok durmayacağız zaten.»

Burçak'ın bütün bedeni yanıp yakıldı. Kol kopması, ağız burun yaralanması da neyin nesiydi, irkilerek kolunu yokladı. Yerinde olmasına sevindi. «Gelemem!»

«Gelirsin, öyle bir gelirsin ki seğirte seğirte. Çıkar gömleğini sırtından, çıkar bre!»

«Kirlidir, yırtıktır... yoksul bir gömlekten ne istersin?»

«Daha eyi... çıkarsana soyha, zorlamamı mı istersin? Kuşağını da, kuşağını da.»

Burçak mırın kırın etti bir parça, mırın kırın etmeğe çalıştı, nafile. Sefil Ali daha bir sertleşiyordu ki kırıtmamasına. Çarnaçar çıkardı gömleğini de kuşağını da.

Cart, dedi yırttı gömleği Sefil Ali. Yüz iki yüz adım gidip bir hendeğin çukuruna duldalanmışlardı Burçak'ın budalalaşmış gözlerinin önünde Sefil Ali bileğini de kesti. Yırttığı gömleğin orasını burasını kanına buladı. «Yaklaş» dedi Burçak'a; «Saracağım...»

Burçak eğdi başını. Sefil Ali'nin kanı bulanmış kendi yırtık gömleğinin ağzını burnunu sarmasına ses çıkaramadı. Sefil Ali gömleğin kalanıyla da kendi bileğini sardı. Sonra Burçak'ın kuşağını aldı, sağını solunu yokladı, getirip Burçak'ın çıplak bedenine göğüsten dolamağa başladı; sol kolu da birlikte, sıkı sıkıya. Bitirdiğinde Burçak'ın sağ kolu ser-

best kalmış, solu omuzdan kopuk hissi verircesine bağlanmıştı. Kendi gömleğini çıkardı Sefil Ali, Burçak'a giydirdi üstüne de cepkenini. «Bir ayağını topallar gibi yaparsan daha eyi olacak» dedi. «Becerebilecek misin? Dene. Kalk dene. Karanlıktayız, gören olmaz.»

Burçak becerebilecekti, denemesi onu gösteriyordu..

«Sabahı burda bekleyeceğiz» dedi Sefil Ali. «Gün ışır ışımaz Karatay Barınağının yolunu tutarız. Soran oldu mu ben konuşurum sen susarsın. Bu ağız burunla konuşman yakışıksız olur. Tamam mı?»

«Ya seni tanırlarsa?»

«Beni düşünme sen. Çok kalacak değiliz. Mustafa Beğ'i ne kadar çabuk görürsek o kadar eyi olur. Yoksa..? Kötü olur. Hepimiz için?»

Hepimiz için sözünün içinde Burçak kendisinin de bulunduğunu hissetti. Sefil Ali'yi eskisi gibi katı bulmadı bu yüzden. «Ahmed Can Baba'nın kaçmaması bizim için eyi mi oldu ki?» diye söylendi.

Sefil Ali: «Unut» dedi. «Unutmazsak taşıyamayız, eziliriz altında.»

Ay'ın önünde el kadar bir kara bulut belirdi, sine sine geldi, Ay'ı örttü.

Sefil Ali de Burçak da bir an karanlıkta kaldılar, koyu bir karanlıkta.

Bizans İmparatoru'nun Sır Kâtibi, hoşuna gitmiyordu ama, durmadan tırnaklarını kemiriyordu. Gece, gerçekten tadına doyamadığı, Meram Bağları'nın, dokunuldu mu patlayıveren dolgun kara üzümlerinden birinci cibre şırasına yattığı yetmemiş gibi Karamanoğlu'nun damağı düşünülerek eskitilmiş şaraplarına çanak üstüne çanak açmıştı. Şarap marap değildi tükenmeyesice, düpedüz güneş erimesiydi; güneşin, asma yapraklarında avuç avuç yeşile bandınlması, güneşle yeşil süzülmesinde allanması, damla damla sızması lezzete, ıtırlanması, sonra da gelip Sır Kâtibinin dudaklarından akmasıydı ki İmparator da Bizans'ta sözüm ona İmparator geçiniyordu ha! Sirke içiyordu sirke! Saray mahzenlerine yan gelip yatmış fıçılara yazık; altın kupaların, billuru yanar döner bardakların, sırça bezemesi tasların altınına billuruna sırçasına yazık! Saray ışıklarının duvarlardan duvarlara vuran, kadın, kız kahkahalarında, alından moruna ipeğini tüllendirmiş perdelerin, atlasını kadifesini salınmakta örtülerin yaygıların, o göz süzümlerinin... içtiğinde sarhoşlaşması gözlerden yanaklara inmiş cilvelerin, ince bel kırmasında endamlanmış nazlı nazenin Bizans haspalarının, hepsinin hepsinin hepsinin cıvıl cıvıllığına, parıl parıl yanışına yazık! Değil mi ki böyle bir şarap orda yok, böylesi değil damlası yok., yazık! Bizans'a İmparator olacağına gel Karamanoğlu'na konuk yazıl, hasından, demiş, Sır Kâtibi tas üstüne tası dökmüştü sineye; boğazından aşağı iniş sinesinde buğulandıkça.

Gece yarısını geçerken de ak topuk çıplak ayak köçeklerin yerini al topuklu beyaz kızlar alınca Sır Kâtibi öyle bir vay yandıma düşmüştü ki tutabilenin cam cehennemliktir. Karamanoğlu Beğ'inin hafif kamburumsu sırtını sakınması, çarpıklığı ayan beyan suratını gölgelerde gizlemesi neden? Karamanoğlu Beğ'i de bir koca imparator tazeliğinde görünür olmuştu gözüne. Gerçi Konağı Bizans Saraylarının yanında bir döküntüydü; olsun... Osmanoğlunda o da yoktu, oncağızı da. Süssüz, gösterişsiz, neredeyse çıplak bir ev büyümesine, handiyse irice bir çoban kulübesinin kocamanlığa yeltenişine Konak deniliyorsa, işte o, Osmanoğlunun sarayıydı; Bizans Saraylarının yanında olsa olsa bir bakımsız bağ evi, Karamanoğlu'nunkinin yanında ise, eh, belki, sıradan bir zenginin köşkü. Üstelik böylesine bir şarabı, böylesine köçekleri bastırmış kızları, kızları sokağa atacak cinsten köçekleri de bulamazdınız, bulamayınca da işiniz bitti mi kaçacak yer arar Bizans'a dönmeğe can atardınız. Sır Kâtibi Bizans'a dönmeğe can atmak şöyle dursun, gecenin bitmemesini, hiç bitmemesini istemişti şaraplara köçeklere kızlara daldıkça; gece bitmedikçe de Bizans şarap yerine sirkeleri, ak topuklu çıplak ayak köçeklerin yerine sülükleşmiş oğlancıkları, al topuk beyaz gerdan kızların yerine sarışınlığı sönmüş pörsük haspalarıyla küllüklere dönmüştü gözünde, dönüyordu, dönmekteydi. Öyle bir küllükte İmparator toza dumana karışmış bir budala çobandı, Karamanoğlu Beğ'i ise bir el çırpışıyla yoku var eden bir eski zaman Sultanı... idi.

Gel gör ki sona erivermişti; gitgide kızıllaşan buğuların tütüşünde gece kararıvermişti, bir şarap buğulanmasında kütükleşerek.

Eskimiş şişmelerde bir mideydi sabaha kalan, baş ağrılarını aratan bir ağırlık olup bu vakte ermişti, şimdi, sürükleniyordu; ağır, hantal, apul apul. Ama o tad! Ama o asma yapraklarının yeşil kokusunu süzmüş de erimiş güneş ışığında akıveren lezzetin köçeklerde kızlarda kıvranışı...

olsaydı yine değişiverirdi dünya; ekşimiş şişmelerde arsızlaşmış midesi uykuların en uyanılmazına yatar, baş ağrılarını aratan ağırlık defolup giderdi. Olmasını istiyordu, olmasını çağıran her sese kulağı açık bekliyordu. Dün de böyle olmuştu, bir önceki gün de.

Hâlbuki gitmesi gerekti, çoktan.

Dün bu saatlerde Antalya'da olmalıydı; Cenevizli kaptanın gemisine binmeliydi, belki de yelken açmış yola düşmüş durumda.

Olamamıştı.

Şaraplar, ak topuk çıplak ayak köçekler, al topukta beyaz gerdan kırıtan kızlarıyla Karamanoğlu Beğ'i: «Dur!» demişti. «Sır Kâtibi dur hele. Her zaman gelenlerden değilsin; İmparator karındaşımızın Sır Kâtibisin... hem de bir sevincin umuduna koşup gelmişsin seni sana göre ağırlamazsak bizim Karamanoğlu oluşumuza tükürmezler mi?»

Elini çabuk tutmalıydı; dengini denklemeli, yol hazır at beklemekte bilinip Konağın kapısına varılmalı, bir «Hoşça kalasınız, izin veresiniz» lafınca görülüp Karamanoğlu Beğ'i ver elini Antalya denilmeliydi. Cenevizin kaptanı kel kafasını kızdırır da yelkenini fora ederse bekle ki seni götürecek bir gemi buluna Roma'ya!

Kemirilecek tırnak da kalmamıştı; nerdeyse tırnak eti dişleyecekti. «Denk bağlandı mı? Yola çıkış tamam mı?»

«Bağlandı! Tamam!» karşılığını üçüncü defadır alıyordu. Ayak sürüyordu.

Ayak sürüyüşü elulağı yerine kullandığı adamınaydı. Sonunda o da geldi. Sır Kâtibi ekşimelerde şişmiş midelerde, baş ağrılarını aratan ağırlıklarda fırlayıp kalktı, habere kulak açtı: Karamanoğlu Beğ: «Buyursun, gelsin» söylemişler.

Buyursun gelsin?

Demek yolculuk görünmüştü. Demek yeni bir akşamın cennetlerine açılacak kapılar kapanmıştı artık. Öyle olmasa Karamanoğlu Beğ'inin: «Neden tezleniyor canım, bunun ak-

şamı da var. Buyursun, dinlensin, akşama hazırlansın» söylerdi; söylememişti.

Üstelik iki gün geçtikten, şimdiye Antalya'da olması gerekirken Konya'da beklemiş olduktan sonra. Ya Cenevizli kaptanın kel kafası..? «Hele bir gitmeli ki! Hele bir Bizans İmparatoru'nun Sır Kâtibini beklememeli ki!»

Ne yapacaktı acaba? Ne yapardı, yapabilirdi ki?

Hiç!

Bizans İmparatoru'nun kendisi olsa ne yapardı daha doğrusu?

Hiç!

Umudu olmasa şu Karamanoğlu denilen beden biçimsizi herif bile bakmazdı yüzlerine. Bakar mıydı? Bizans İmparatoru'nun sözü sarayında geçmiyordu, yalan mı, geçiyor muydu? Maksat o sözün buyruklar haline dönüp eskisi gibi geçer olmasına çalışma değil miydi? Eskisi kadar olmasa da ona yakın, öyle, onun gibi... bir süre daha. İmparator da, Bizans da artık bir sürelerle yaşıyordu.

Hem gidiyor hem söyleniyordu Sır Kâtibi. Gününü geçirmek, bir süre daha ayakta durabilmek; yarına, yarına, yarına çıkabilmek! Derdi şimdilik bu olan bir İmparatorun Sır Kâtibiydi, olmaz ola! «İmparatorluğa bak sen!» dedi yüreği yana yana; «İmparatorluğa bak. Ulan yazıcılık yapan adam bir yıllık mürekkebini kalemini divitini düşünür en azından, boyacılık yapan boyasını. Devlet ha! Bugünü yaşayıp yarını geçiştirmeğe bakan saraya devlet mi denir? Çingene gergisi daha geçerlidir!»

Deyip düşündüğünde İzmit Kadısı geldi aklına. Unutmuş, üstünde bile durmamış, o an için aklını çelen bir olay gibi görüp küçümsemişti daha sonra: budalalık dediği de olmuştu. Şimdi gelip aklına çakılması neyin nesiydi durup dururken? Karamanoğlu Beğ'inin şaraplı, köçekli, kızlı geceleri, kendi imparatorunun sözü sarayın içinde sallanmakta olan düşkünlüğü, sonra da İzmit Kadısının alanı satanı çok-

tan razı bir alışverişe karışan kesinliği, karıştığı anda bıçak kesmişçesine kararının uygulanması. Hem de nerde? Osmanoğlunun Edirnesinden de Bursasından da nice uzaklıklarda bir kıyı şehirinde! Hem de nasıl? Bir pazar yerinde, iki kişi arasında geçmiş bir alışverişte... Hem de..?

Uzattıkça tepesi atıyordu Sır Kâtibinin. Bir ara: «Bizim gibi birinin Osmanoğluna çalışması yaraşık alırdı» demesine bir üzüntü çöktü gönlüne. Ekşimelerde şişmiş midesi, baş ağrılarını aratır ağırlıkları bir de bu üzüntüyle katmerlendi. Lâkin kolay kurtuldu üzüntüsünden: «Karamanoğlu olsa ne ise?» deyip gerekçe yarattı; «Osmanoğlunun konağı kabristan selvilerinin sessizliğindedir a budala, sen orda patlarsın sıkıntıdan!»

Yeniden Karamanoğlu Beğ'inin doyumsuz gecelerini düşledi. Roma dönüşü ne yapıp yapıp Konya'ya uğrayacaktı. İyi bir haberle dönerse, dönecekti bütün gücünü harcayacak o iyi haberi gerçekleştirecekti, dönüşü Konya üstünden olacaktı, İmparator'dan önce Karamanoğlu Beğ'ine getireceği haberin birçok altın, birçok cennet gecesi, birçok...

Ne yazık ki Karamanoğlu konağının kapısına gelmişti. Zor da olsa düşlerini attı bir yana. Adamlarına Antalya yoluna düşmelerini buyurdu; «Ben ardınızdan yetiştirim, beni beklemeyin. Gerekirse Konağın adamlarından alırım yanıma. Hiçbiriniz beklemeyin.»

Üstüne başına çeki düzen verdi, bıyıklarını burdu, kaşlarını oğup kabarttı, keçi sakalını tiftikledi. İçeri girebilirdi artık.

Karamanoğlu Beğ'i Sır Kâtibini ayakta karşıladı, odasının hemen hemen ortasında. Üstü sedef süslemelerinde göz alan ceviz boyasında pahalı bir çekmeceye el vermiş, ötekini dostluğunu boşaltan bir cömertlikte Sır Kâtibine uzatmıştı. Görünüşüyle uzun boyda dikleşmiş bir kısa boy çalımı; ama Sır Kâtibinin o çalıma bakacak gözü yoktu. Bizans saraylarının abartışında eğilip selamladı Karamanoğlu Beğ'ini. Kabul

ettiği için teşekkür etti.

Odanın çok pahalı kadifelerinde görünmezliğini ortaya çıkarmayan bir tercüman, kadifemsi seslerde teşekkürü Beğ'ine aktardı.

Karamanoğlu Beğ'i gülücüklerde: «Üzüldük» dedi. «Sizi daha çok zaman konuğumuz olarak ağırlamağı düşünüyorduk. Pek erken izin istediniz?»

Sır Kâtibini vurmakla bir sözlerdi, kulağında vın vın vınladı, tercümanın kadife sesi de yetmedi vınlamayı durdurmağa. Mırın kırınlarda özür dilemeğe çalışması bu vınlayış yüzünden oldu. «Dönüşte» dedi arsızca; «iyi haberleri getirip sunduğumda., sunacağım.»

«İnşaallah. Bekleyeceğim. Seni geciktirdik, lâkin eyiye oldu. İmparatoruna ulaştıracağın haberi, ayak üstü tekrar edelim, derim, kısaca. Kutsal Papanız ile varacağınız anlaşma sizin bileceğiniz bir iştir; olursa, Kutsal Papanızı Osmanoğlunu ortadan kaldıracak bir yeni Haçlı Seferine razı edebilirseniz, seviniriz. Bizim de işimize geleni budur, İmparatorunuza eyi düşünmekte olduğunu duyurabilirsiniz. Eğer böyle bir sefer gerçekleşir ise biz de Karamanoğlu ve dahi bütün öteki Anadolu Beğleri olarak elimizden geleni esirgemeyiz, Osmanoğlunu bu yandan da biz vururuz. Mustafa Beğ işine gelince...»

Sır Kâtibi Karamanoğlu Beğ'inin gözlerinde güvensiz bir ışığın yanıp söndüğünü gördü. Fakat gelip geçici bir güvensizlik ışığıydı, iz bırakmamıştı: «Osmanoğlu Düzmece der... doğrudur. İmparatorunuz bu Düzmece işine fazla bel bağlamamalı. Düzmecedir, yenen olursa sözümüzü dinletiriz diye düşünmemeli. Bugün anlı şanlı Osmanlı Beğlerinin Düzmeceyi asıl Mustafa Beğ bilmeleri yeter sebeptir; benzerliğin yalan olduğunu anladıkları zaman yaptıklarına pişman olurlar, olmazlarsa bile Düzmeceyi Osmanoğlu soyundan kabul ettirip eski düzeni devam ettirmenin, daha da katılaştırarak devam ettirmenin çabasına düşerler..»

«Şunu mu demek istiyorsunuz?. Yani..?»

«Sözümü kesme; sözümün kesilmesini sevmem; ve dahi ne diyeceğimi de ben bilirim.»

Binlerce buz parçacığı düştü Sır Kâtibinin ekşimelerde şişmiş midesine. Biçimsizliğini zorlayan Karamanoğlu Beğ'inin bedeni, önceki akşamların cennet gecelerinin çok, pek çok uzağından buz soğumasında ses vermişti. Lâkin düzeltti hemen: «Bağışla... biraz uykusuzum. Neyse... ne diyorduk..?»

Bir an bocalamış göründü aklı Karamanoğlu Beğ'inin; Sır Kâtibi az önceki buzlaşmanın söz dizisindeki kesiklikten korkma bir buzlaşma olduğunu hissetti, bekledi. Yarım kalan söz dizisine dönebilen Karamanoğlu Beğ'i: «Evet öyle» dedi; «Zararı yok bilinsin. Düzmece Mustafa Beğ'in, bana kalırsa sonu yakın zaten. Murad Beğ de yanındakiler de savaşın sadece vuruşmak olmadığını, hile olduğunu biliyorlar ne yazık ki. Murad Beğ'in Şeyh Bedreddinli ayaklanmasında pişmiş bir Beğ olduğunu unutmayalım. Onun için... Onun için, şu sıra bizim Konyamızda bulunan, düzmece mi asıl mı henüz bilemediğimiz bir başka Mustafa Beğ var, onu elde tutacağız. Sen, Düzmecenin yeneceğine inanıyor musun?»

Sır Kâtibi: «İnanıyorum» dese de yalan olacaktı «İnanmıyorum» dese de. Böyle işlerin adamı olmamıştı hiç; bildiği, bir takım oyunlardı, oyunlar hazırlamaktı. Kem küm etti: «Bursa yakınlarına kadar geldiğine göre» dedi; «Şimdiye kadar Osmanoğlunu tedirgin ettiğine göre... her halde yener, sanırım. Rumeli tarafları Mustafa Beğ'in. Bursa'ya kadar geldi... orada da kazanırsa.»

«Kazanamaz!»

Karamanoğlu Beğ'i çok kesin konuşmuştu. «Kazanamaz!» dedi bir daha. «Murad Beğ fırsat vermez. İmparatoruna şunu söyle, yahut duyur. Üzülmesin. Düzmece Mustafa Beğ'in yenilmesi bir son değildir. O yok olursa ben bir yeni Mustafa Beğ çıkaracağım ortaya, çıkarırım. Ne zaman? Zamanını İmparatorun ayarlasın. Belki Haçlı Seferi'ni başlat-

tığınız vakit... siz o yandan, bizler, benimle birlikte öteki Beğler bu yandan, bir de yeni bir Mustafa Beğ çıkarsa ortaya... tamam mı? Böyle gönder haberini.»

Sır Kâtibi: «Cenevizli kaptan bizi bekliyorsa tamam Beğ'im» dedi. «Yetişirsek, izin verirseniz gideyim. Adamlarım Konya'dan çıkmışlardır.»

«Gemiye bininceye kadar benim adamlarım sizin buyruğunuzda olacak. Gemiye bineceksiniz. Bekletiyorum. Üç gün önce haber saldım. Kaptan bekler sizi. Nasıl, Konyamıza doydun mu? Yeterince ağırlayabildik mi sizi?»

Sır Kâtibi teşekkür üstüne teşekkür etti. Yetmedi: «İyi ki Osmanoğlu ile birlik değilsiniz Beğ'im» dedi. «Birlik olsaydınız Bizans'ın tütünü tütmez olurdu, çoktan.»

«Niçin birlik olalım?»

«Evet niçin? Aklıma geldi işte. Hani aynı soydansınız; diliniz bir, dininiz bir, geleneksleriniz göreneksleriniz bir. Bir millettensiniz kısacası. Birlik olmanız gerekir, iyi ki tersi oldu.»

«Birlik olunacaksa bizim buyruğumuzda birlik olunmalıdır. Biz yönetmeliyiz Türkmen soyunu, biz soyluyuz çünkü, biz ehiliz. Osmanlı bir küçük aşirettir, haddini bilmeliydi.»

«İyi ki bilmedi.»

«Ne demek istedin?»

«İkilik» dedi hiç düşünmeden Sır Kâtibi; «Yani, demek istedim ki, sizin bu birbirinize düşmeniz, bizim ekmeğimize yağ sürüyor.»

Karamanoğlu Beğ'i kötü kötü baktı. Çarpık çenesinden gözlerine yüklenmiş sevimsiz bir çarpıklık göz altlarında bir aşağı bir yukarı oynadı. Birden: «Yolunuz açık olsun Sır Kâtibi» dedi. «Dönüşünüzü bekleyeceğim. Daha önce haber salarsanız eyi olur. Habercilikte kullanman için üç adamımı yanına vereceğim, dil bilir gözü açık kişilerdir. Zahmet olmazsa Hazine Odasına uğra, bitişiğimdedir; yolda gerek duyarsınız diye bir kaç kese altın hazırlanmıştır, azlığına bak-

ma lütfen, ilerde kat kat öderiz. Hele bak unuturdum az kala, bre unuturdum, şarap! Bulamazsınız Romalarda momalarda, bir iki yük yüklesinler yanınıza. Bizim şarabımız gibisi var mıdır?»

El çırpmış, gelen ulağa gereken buyruğu vermişti.

«Şimdi tamam» deyip Sır Kâtibine izin verdi. «Güle güle gidiniz, sağlıcakla.»

Sır Kâtibi çıkar çıkmaz da dişlerini gıcırdattı: «İkilik işinize gelirmiş ha! Görürsünüz. Osmanlıyı boğunca görürsünüz Karamanoğlu'nun yumruğunu!» dedi hınçla. O anda da gizliliğinde yok olmuş tercümanı hatırladı. Daha bir öfkeli: «Çıkmadın mı sen?» diye haykırdı; «Hâlâ mı ordasın? Defolmadın mı? Çık bre, çık! Bahadır Yüzbaşı'yı gönder bana, gelsin!»

Yalnızlığına alışınca odada pörsüyüverdi; sedef süslemelerinde üstü gözalıcı çekmeceye dayalı duran eli, yorgunluğunda düştü, sırtındaki kanbur kabarıverdi. Çenesi tutabildiği çarpıklığına döndü, gözleri kaykıldı kendiliğince. Uzanmışlığa direnen boy kısaldı. Taaa Bahadır Yüzbaşı içeri girinceye kadar.

Bahadır Yüzbaşı içeri girince Karamanoğlu Beğ'i yine sedef kakmalı çekmeceden meded umdu; yine uzun boy heveslenmelerine yekindi kısa boyu, kamburunu çekti: «Tez!» diye buyurdu; «Çabuk Karatay Medresesi'nin barınağına. Mustafa Beğ'e benzettiğin yiğidi de, o sallabaş dervişini de getir, istiyorum, tez. Zindanda hapis tuttuğun herifi de, Sefil Ali miydi neyidi adı o deyyusu da, çabuk! Durma bre!»

Yedi sekiz tilki bir araya gelmiş kafasının içinde av hazırlığına kalkmışlardı; her biri bir ayrı koku almalardaydı, biri ötekinden habersizdi öteki berikinden. Açlıklara, açlıklara, açlıklara açılmıştı burun delikleri.

«Bir terslik olmasın sakın Yüzbaşı!. Ayağın dolanmasın elin kurumasın! Bil ki ölümdür bu!»

Bahadır Yüzbaşı çıkınca da:

«Ama benim ölümüm değil Yüzbaşı, onu da bilesin!» dedi.

Artık yalnızlığında dinlenebilirdi; zorlanmadan, heveslenmelere kalkmadan; bedeni, eli yüzü çenesi gözü Tanrı'nın yarattığınca, dinlenebilirdi.

Ona da pek vakit bulabildi denemez.

O güne kadar hep kendi halinde, hep sallabaş dervişliğinde, fakat Buhara'dakinden çok daha derin düşüncelerde gelip giden Horoz Dede o gün döndüğünde pek allı morluydu; sallabaşlığını dahi unutmuş, kuruluğunda kemikleşmişti.

Sağda solda vakit öldürmeksizin doğruladı Mustafa Beğ'i buldu. Hâlbuki her dönüşünde Barınakçı'yla bir iki lakırdı eder, rastgeldiğine selam sabah hatır sorardı. Gırtlağının Iıkırdaklı fırlaklığı, gözlerinin irileşmesinde badem bakışı, sallabaş boynu, şusu busu, göreni kendine çektiğinden, alışılmıştı da. Alışan da bekliyordu doğrusu.

O gün alışılanın aksini yaptı, hızını alamamış taş yuvarlanmasında geçip gitti, çıktı odasına. Barınakçı dudak büktü, bir anlam veremedi. Üstelik dönüşü, bilinip alışılmamış bir dönüş saatiydi; dışarı çıkalı bir bilemedin bir buçuk saat ya olmuş ya olmamıştı. Barınakçı'nın hesabına göre gelse gelse ancak akşama yakın dönerdi barınağa. O vakte kadar Konya'nın neresinde vakit geçiriyor, neresinde sürtüp geziyorsa, o vakitten önce döndüğü olmazdı. Beklenmedik vakitte dönmesi Barınakçı'yı şaşırttı şaşırtmasına da önemsemedi. Dudak büküşünde önemsememiş: «Delinin aklından ne zoru var da döndü acaba?» diye söylendi. Ardından bakacaktı, ona da boş verdi. «Delidir, uyulmaz» dedi mırıltısı, işine daldı.

Mustafa Beğ Barınakçı'dan da fazla şaşırdı. Konya'ya geldi geleli, hapis hayatına benzer günlerinin bir yenisini nasıl geçireceği sıkıntısında idi. Son haftalarda da dışarı çıktı mı ardında kendini belli etmemeğe çalışır gölgelerin peydah-

landığının farkına vardığından iyice sinirlenir olmuştu. Barınağın geçirilmesi pek sıkıntılı gündüzleri, yanında Horoz Dede de bulunmadığından, çekilmez oluyor fakat dışarı çıktığında gözlerini üstünden ayırmayan adamların gözetiminde dolaşmağı daha hoş bulmuyordu. Horoz Dede ise bir sır küpü. Ne nereye gittiğini söyler ne nerden geldiğini, ikisinin bir arada bulunmasını sakıncalı gördüğünü söyler, yanına almaz Mustafa Beğ'i; yalnız dolaşmasının tehlikeler getireceğini çıtlatır barınaktan dışarı çıkmamasını ister Mustafa Beğ'in... ya pekey buraya hapislik için mi gelmiştir, getirilmiştir bre!

Sormasına sorar da Mustafa Beğ, cevabını alamazdı Horoz Dede'den. «Hele dur oğul. Hele sabreyle gönül. Hele vakti gelir herşeyin.»

Bu kadar.

Bu kadarcıktı aldığı cevaplar.

Sıkıp boğası gelirdi o sallabaş boynu fırlak gırtlağından ama gelgör ki boğmak uzak; boğmak bir olmayacak iş hemi de sırasız, yersiz, kötü.

Barınakta dura bekleye göğnüyüp çemüte mi çekilecekti yoksa? Sakın bunun için getirilmiş olmasın? Horoz Dede denilen bu deli derviş bozuntusu bir gizli niyetin tutsaklığında hesaplara dalmıştı da Mustafa Beğ o hesapların kurbanı mı oluyordu? Demez misin, düşünmez misin?

Demesi düşünmesi bu; Mustafa Beğ, eni sonu barınağın hapisi olmağı, kaçmaklı saklanmaklı ömür yazgısının yeni bir çizgisi saymaktan başka bir yol olmadığını görüp kabul etmek zorunda kaldı. Bir süre. O bir süre ne vakit sona erecekti, sona erince ne yapacaktı? Hesabını yapmamıştı, yapmıyordu ama «Yeter!» deyip ayaklanacaktı, bir bunu biliyordu.

Gelgelelim Horoz Dede, hiç ummadığı vaktin bir saatinde, gidişiyle dönüşü arası bir parmak uzamamışken gelmiş, barınak odasının kapısını sürgüleyip dikilmişti karşısı-

na işte. «Kalk Mustafa Beğ gidiyoruz!»

Kör kuyuların sağır sessizliğinde lıkır lıkır etmiş bir anlamsız ses idi: «Kalk Mustafa Beğ gidiyoruz!»

«Bre nasıl? Bre nereye? Bre niçin?»

«Gidiyoruz. Kalk. Yolda anlatırım.»

«Olmaz. Şimdi. Anlatmadın mı kalkmam yerimden.»

«Mustafa Beğ bırak. Mustafa Beğ şu Osmanlı inadından vazgeç. Mustafa Beğ kalk!»

«Kalkmam. Bilmeden kalkmam. Dinlemeden kımıldamam.»

Çaresiz çökmüştü Mustafa Beğ'in yanına Horoz Dede. Yarı soluklu yarı soluksuz, kimi hırıltılarda kimi dırıltılarda ama kısa, kesin, öz tarafından anlatmıştı. «Geldim geleli dolanıp dururum. İşin doğrusunu ararım Mustafa Beğ. İşin doğrusunu yeni öğrendim, az önce. Sana benzer, senin adına biri ayaklanmıştır. Urumeli topraklarında sancağını çekmiş, Urumeli topraklarını buyruğuna almıştır. Çelebi Mehmed Beğ'in ölümünü bundan say. Murad Beğ genç; anlı şanlı Osmanlı Beğleri Murad Beğ'den çok bu Düzmeceye güvenirler. Bizim Türkmen yeniye gönüllüdür bir de deliye gönüllüdür, sormadan düşer peşine, o hesaptır bu Düzmece Mustafa'dan yana olanlar da çokluk; Bizans arkalıyor Düzmeceyi, Karamanoğlu arkalıyor, şu bu arkalıyor. Murad Beğ dara düşmüş duyduğuma göre. Düzmece gelmiş Bursa yakınlarına kurmuş otağını, yaa otağını dedim otağını. Senin soylu mübarek atalarının yerini bir Düzmece mi alacak? Kostantiniyye önlerine bir Düzmece mi gidip dayanacak? Durum kötü Mustafa Beğ, durum kötünün kötüsü. Gideceğiz. Gece demeyip gündüz demeyip Bursa yakınlarında Ulubat denilen yere varacağız, Kavga orada bana kalırsa, ölüm kalım orada. Murad Beğ'in imdadına varacaksın, öz yiğeninin. Öz yiğenini bir Düzmecenin oyunlarından kurtaracaksın, sen kurtaracaksın. Başka yolu yok, ortaya çıkma zamanıdır. Yoksa Karamanoğlu gelip seni alır buradan, götürür, ya yok eder ya aklını çeler.»

«O da mı var?»

«O da başkaları da.»

«Başkaları?»

«Bizansın İmparatoru duyar, düşer ardına. Anadolu Beğleri duyar düşer ardına. Duyan düşer ardına bre. Osmanoğlunun düşmediğini bilebilir misin?»

«Biz ona yardım etmiyecek miydik?»

«Yardım edeceğimiz alnımızda yazmıyor ki hay Mustafa Beğ. Biz yardımcı olmağa geldiğimizi anlatıncaya kadar post elden gitmez mi? Giderse Murat Beğ yiğenini nasıl suçlayabiliriz? Kalk. Düşünme. Bekleme. Kalk. Yürü. Var. Kop. Kopar. Çık! Mustafa Beğ gün bugün, saat bu saat. Geçmek üzere ki sonu vay yandımdır bunun, kop bre!»

Konya'ya geldi geleli yaşadığı dalgasız duru günlerin içine düşmüş bir taş gibiydi Horoz Dede. Birdenbire dalgalandırmış, durgunluğu öldürürcesine dalgasız suyun altını üstüne getirmişti. Mustafa Beğ, becerebildiği çabuklukta düşünmüş, en azından bu ölü günlerden dirilme umudu gördüğü için Horoz Dede'nin anlattıklarında gitmeğe karar vermişti. Ama: «Ya Barınakçı?» dedi. «Beni salmaz. Salarsa bile..?»

«Barınakçı'yı düşünme, ben onu ayarlarım. Girişimde selam vermedim onun derdindedir. Alıştıydı. Gider özür dilerim, oyalarım. Bana dalar seni unutur.»

«Dışarı çıkınca ardıma hemen düşecek olanları ne yapacağız?»

«O da kolay. Düşünene zorluk mu var hay Mustafa Beğ. Onu da düşündük. Buyur..»

Kaptığı gibi kerevetteki şiltenin yüzünü çekip çıkarmıştı Horoz Dede. Kirlice bir aklık. «Ocağın isine de buladık mı, şöylece, tamam olur» derken bacaya sokup çıkarmıştı, sallayıp silkmişdi; şilte yüzü, kaba dokumadan is kirlenmesiyle keçemsi bir çaput olup çıkmıştı Ortalayıp yırttı bir karışını Horoz Dede: «Baldan geçirdin mi bunu, belinden de ortayı

sıktın mı alsana Hint'ten, Çin'den gelme bir giyimlik» dedi. «Oldu mu?»

İrileşmiş badem bakışları öylesine tezleniyordu ki Mustafa Beğ: «Hayır, olmadı» diyemedi. «Beğenmedim bunu» diyemedi.

«Başımdan aşağı mı geçireceğim bunu?»

«Evet başından aşağı. Sen çıkar üstündekileri. Ben hazırlanayım.»

«Neye?»

«Saçını başını traş etmeğe. Hazırlıklı gelmişim Mustafa Beğ.»

«Nasıl traş? Ne traşı? Suratımı çaputa döndürürsün sen?»

«Döndürmem. Bizim tekkede saç sakal kesmiş adamım bakma sallabaşlığıma sen.»

Utandırdı Mustafa Beğ'i söyleyişi, boyun eğdirdi. «Hint'ten, Çin'den gelme giyime uygun bir traş yapmalıyım Mustafa Beğ. Gören seni sanmamalı, ardına düşmemeli.»

Neresinden çıkardıysa çıkardığı usturayı sabunu kayışı bir güzel yerleştirmiş, soyunmasını da beklemeden Mustafa Beğ'in annacma geçmişti.

Mustafa Beğ'e traş olmak düştü. İçten içe ürpererek. Ustura Horoz Dede'nin sallabaş parmaklarında çarpık duruyordu, sallabaş duruyordu, amacı bellisiz duruyordu.

Traş bitince Mustafa Beğ'de ne bıyık ne sakal ne kaş kaldı ne de saç. Dımdızlak bir kazınmıştık çıktı orta yere. Öyle ki Mustafa Beğ Mustafa Beğliğinden utandı. Acı bir sızıda düştü burnu. «Hay bre Bayezid Beğ babam benim, çık da mezarından gör oğlunu. Bir Ankara Savaşı ne duruma soktu bizi. Şebek, maymun halt etmiş yanımızda.»

Hele bir de is bulaması paçavralaşmış şilte yüzünü başından aşağı geçirip belden kemerlenmiş bir acayip kılığa girince... hele bir de Horoz Dede'nin: «Çıkar çediklerini de Mustafa Beğ'im; çıplak ayak hind dervişi böyle olur» deme-

siyle bütün bütüne yoksullaşınca Mustafa Beğ'de bir ağlamadık iki göz kaldı.

O durumda: «Hadi kaçtık böylece!» dedi; «Hadi izimizi sildik gözden ırak tuttuk. Nereyece? Ne zamanaca? Yolda bir gören olmaz mı? Bir soran?»

«Konya'da Avratlar Pazarı yakınımızda, oraya gideceğiz. Orda Hacı Bayram gönüllüsü kişiler var, dervişler var. Bizi uçuracaklar. At bulacaklar, ilden ile varılacak yer bulacaklar.»

«Ya bu kılığımız? Bu el yüz?»

Horoz Dede güldü, tıpkı bir horoz gülmesi: «Yakışıklılığın mı? Meraklanma» dedi. «Yolumuz uzunca, uzar, uzar kökü sende değil mi? Uzamazsa bir çaresine bakarız canım.»

Konuşurken de boşuna geçirmiyordu vakti, öteberi topluyordu. «Hazırım» dedi sonunda. «Ben önden çıkıyorum. Barınakçı'yı lafa tuttum mu sen sıvışırsın. Ne ev, ne ayağını sürü. Bildiğince git. Yeşil kubbeli Mevlana'nın tam arkasında, çatak yolun başındaki çınarın duldasında beni bekle. Gerisi kolay. Ya Bismillah hadi!»

Çıkış o çıkış.

Mustafa Beğ beğense de beğenmese de çıkış o çıkış.

İs bulamasında kararmış olsa da başından aşağı geçirdiği şilte, yüzünün bir yoksul kefen dalamasında bedenini ısırıp durduğunu hissetmişti çınarın altına gelinceye kadar. Oradan yeşil kubbeli Mevlana'ya gözleri dalınca babası geldi aklına: «Böyle bir kubbenin altında mı uyuyordu acaba yoksa ölüsü Timur'un öfkesinde yok olup gitmiş miydi?»

Yetimleşiverdi ansızın: «Ne günah işledik acaba Tanrı'm?» diye düşündü; «Ne günah işledik ki Ankara Savaşı gibi bir cezayı bize reva gördün?»

Gözleri Horoz Dede'nin gelişine yollarda kaldı.

Başının üstündeki çınar, yarı kurumuş yarı gümrah dallarında gıcırdadı göğnümüşcesine. Dalların arasında bir

iki kuş uçuşu şöyle böyle; bir sarı çürük yaprak salına salına düştü.

Tam Mustafa Beğ'in ayaklarına, ayaklarının çıplaklığına.

Çerçi'nin Zindan Çavuşu'nu bulması güç oldu ama geç olmadı sayılabilir; yanlışlığı Zindan Çavuşu'nu tek sanmış olmasındandı. Bu yaşa geldi geleli Tanrı'ya bin şükür zindan nedir bilmemişti, zindanların uzağından yakınından geçmemişti. Çerçi'ydi o; Sefil Ali'ye çatıncayadeğin çerçiliği meslek bellemiş bunun dışında bir dünya varmış yokmuş aklına dahi getirmemişti? Sefil Ali yoldaşlığında geçmiş günlerini de kimse kötüleyemezdi. Bu yüzden zindan nedir, zindan çavuşu ne demektir kaç kişidir? bilmemişti. Sanmıştı ki bir handır zindan; ancak kötü kişilerin barınağıdır; aklı başından bir karış yukarda dünyaya gelmişlerin, yahut da dünyaya gelişi aklı bir karış yukarda sanmışların sağa sola kötülükleri bulaşmasın diyerek içeri tıkıldıkları bir dam altıdır... Zindan Çavuşu da oranın hancısı; olsa olsa bir kaç yamağı, bir iki elulağı olan bir hancısıdır.

Ne var ki kazın ayağının bu biçim olmadığını Çerçi Karamanoğlu Konyasının adı belli zindanına geldiğinde anlamıştı. Bir zindan çavuşu vardı var olmasına ama hangisiydi? Adı belli değil sanı belli değildi. Üstelik zindan çavuşlarının başında bir büyük çavuş, bir başkası, bir başkası daha; sonra yedi sekizi birden toplamış bir çavuşlar takımı ki sordun mu ters bakarlar sormadın mı nevirleri dönmüş gözlerini senden ayırmazlar cinsinden karanlık yüzler idi. Hacı Bayram Veli gibi bir kutsal kişinin ağzında yer edecek bir meymenetli çavuş yüzüne rastlayabilirsen ermiş sayabilirdin kendini. Çerçi bunalmıştı.

Sorup aramak da ortalığı velveleye vermek olacaktı, o kadarcığını ayırd edebildi. Ne yapsın? Burçak kapçıkları koynunda sıkı sıkıya saklı bir emanet ki hemi de Hacı Bayram Veli emaneti olarak değerini bilen bilirdi. Yerine verilmeliydi. Anladığı kadarıyla biraz kapalı kutu gibi duran burçak kapçıkları yerine varırsa dillenecekti, ne demeğe gönderildiği ortaya çıkacaktı. Belki de bu kapçıkların dillenmesi bir, belki birden çok kişinin hayatını açacaktı.

Bunalışının işe yaramayacağını, aksine ortalığı karıştıracağını sezinleyince çekilip bir kıyıya, düşündü. Özünü de bu emanete bağlı sayıyordu. Yerine verildi mi, gönlü Hacı Bayram Veli'de kilitlenmiş olmasına rağmen bağsız kalacaktı; Sefil Ali'yi arayabilecek, suçu olmadığı halde hak etmeden aldığı fazla akçelerini Bizansın Sır Kâtibine götürüp geri verecekti, emaneti sahibine teslim edemezse sırtına bir yük daha yüklenmiş olacaktı ki bu netameli dünyada bunca yükle nasıl yaşardı nasıl soluk alırdı Çerçi?

Bunları düşünmek ne işe yarayacaktı pekey? Acınmak, dertlenmek, netameli dünyanın kalan netameli ömrüne hattâ, ilenmek... ne işe yarayacaktı?

Bir tespih böceğinin kabuğuna çekilen kıvrılmışlığındayken bulanık aklının durulanır gibi olduğunu hissetti. Hacı Bayram Veli'nin yanında iken tekkenin aşçı dervişinin sesi kulağında ısınmıştı. Tatlı dilli bir âdemdi aşçı derviş; sözü sohbeti dinlenilir bir dünya adamı sandığın anda seni alır, götürür, Ahiretin günlerinde gezindirir, yıldızları bir bir dolaştırıp gökyüzünde yere indirirdi. O anlatmıştı bir defasında; Hacı Bayram dervişlerinin bütün Anadolu toprağını, Urumeli ovalarını dağlarını doldurduğunu, bir o kadar da gönüllünün yere göğe sığmadığını söylemiş, bu Konya Şehrinden söz ederken bir Avratlar Pazarı lafı etmişti. Pazarların her çeşidini bilen Çerçi Avratlar Pazarı'nın Konya gibi bir şehirde nasıl bir yer tuttuğunu düşünürken aşçı derviş onu da sözlerinin ara yerine sıkıştırmıştı.

Avratlar Pazarı'nın yolunu tuttu Çerçi. Sora soruştura vardığında millet öğle namazına abdest alıyordu. Ayağı nalınlı kara sakal, ak gömlek kolları dirsek boğumunda sığanmış çarşılı pazarlı bir kalabalık durgun şadırvanlarda abdest alıyordu. Şadırvanlarda sular durgun, abdest alan kalabalıkta öğle ezanı durgun... çarşı camiinin buğulu çağrısı durgun. Çerçi'nin yüreği ise bu durgunluğa çarpıyordu.

Avratlar Pazarı'nın Kâhyası'nı bulmakta fazla zorluk çekmedi; ikinci soruşta yanına vardı. Kendini tanıtınca da yadırganmadı, aksine daha bir candanlaşmış karşılık buldu. Gelgelelim derdini anlatmak sırası namaz sonrasına kaldı.

Çerçi, yılların alışkanlığında Kâhya'nın aradığı kişi olduğunu sezmişti. Sefil Ali yoldaşlığından önceki çerçiliğinde nasıl alıcıyı bir bakışta hisseder, satılacak malı görür görmez kendini tutamazsa Kâhya'yı görünce de aynı duyguların alışverişinde gidip gelmişti. Allah günah yazmasın, namaz boyunca da, hiç istemediği halde Kâhya ile burçak kapçıkları ikide bir aklına düşmüş, namazı sakatlamıştı... bir uygun zamanda yeniden kılmağı bile geçirmişti zihninden.

Cami çıkışında Avratlar Pazarı'nın Kâhyası'nı bir tenha köşeye çekti, ikinciklenmeden anlattı derdini, hiç bir gizlisini de bırakmadı. İyi ki bırakmadı. Gizlisiz saklısız anlatması Kâhya'yı olur olmaz düşüncelerde savsaklamaktan kurtardı, vakti de geciktirmemiş oldu. Çerçi sözünü bitirir bitirmez meseleyi bilen, meselenin peşine düşmüş lâkin vaktinin saatinin gelmesini beklemekte bir olgun kişi yüzüyle: «Bizim Ahmed Can'ın zindan çilesi dolmuş demek ki...» demişti. «Hayır olur inşaallah. Seni Zindan Çavuşu'na yollayacağım. Yanına bir güvenilir kişi vereceğim, çekinmeyesin. Çavuşa da bir yer hazırlatmalı, başına bir iş açılmasın sonunda.»

Ondan ötesi de bir kuş ötüşüydü sanki; kolay, zorlamasız, rahat. Zindan Çavuşu, kapı yoldaşlarının hiç birine benzemiyordu. Çerçi, daha önce görebilmiş olsaydı ikinciklenmeden varır yanına durumu olduğu gibi anlatırdı, çekinme-

den, yabancılık duymadan, kötülük beklemeden. Adamın öylesine güzel gülen bir yüzü, öylesine güzel gülen yüze eğilmiş gözleri vardı; adımları, selam verip alışı, oturup kalkışı da öyle. Burçak kapçıklarını aldığında gözlerini kapadı bir süre; Çerçi'ye öyle geldi ki bu göz kapaması bir içe dönmedir, bir gönüle çekilmedir... orada, aradığını bulmuş, kaynağından gelen suya ermiş bir insanın teşekkürü gizlenmiştir. Zindan Çavuşu, güneşi geri tepen gözkapaklarını kapalı tuttuğu sürece de bir şeyler okumuş olmalı idi, görünüşü öyle bir okşamadaydı. Bitirdiğinde burçak kapçıklarını öpüp başına koydu: «Şeyhimin koynundan mı kokusunu almıştır? Ellerinden mi çıkmış ısınmıştır mübarekler? Çok şükür» diye mırıldandı. Bir öpüp sevmediği noksan kalmıştı, bir de tapınmadığı.

Çerçi'yi unutmuş görünmüştü hep.

Çerçi, Zindan Çavuşu'nun yoksulluğunda zenginleşmesini seyrettiğini sanıyordu; pılı pırtı içinde düşkün bir yaratığın pılı pırtı düşkünlüğünü sıyırıp ipeklere büründüğünü, akçelerin en has altınında pırıldadığını görüyordu. Zenginliğine doyunca Zindan Çavuşu Çerçi'yi hatırladı herhal: «Seni bu yanındaki kardaşımız Karatay Medresesi'nin barınağına götürsün ağacan» dedi; «Orada rahatın yerinde olur. Bizden bir haber soracak olursan seni bize göndereni bulursun. Senin işin bitti, benimki başladı artık, gönlün rahat ola. Bizi de düşünmeyesin. Bana bir çuval altun getirseydin buncasına makbulüm olmazdı, sağ olasın; ayağın dert görmeye.»

Ondan sonrasını bilmiyor Çerçi. Ondan sonrasını hiç ummadığı birinden, Sefil Ali'den dinledi. Hem de nerde? Bursa yollarına düştüklerinde..

Ne kadar kaçarsan kaç, ayağın, bağlı olduğu ipten kurtulamıyordu; ne kadar zorlarsan zorla, senin için çizilen yolun dışına çıkamıyordun. Çerçilik yapacaktı ha?

Hacı Bayram Veli dervişliğinde gönül dinlendirecekti ha?

«Sefil Ali bizim kaderimiz olmuş da haberimiz yokmuş meğer haberimiz. Baari bu kader bizi Bizans'a götürse de şu kâfir Sır Kâtibinin akçelerini geri verdirtse? Öldürtmese bizi kâfir borcuyla öldürtmese...»

O vakit sevecekti kaderini Çerçi; o vakit gözü arkada kalmayacaktı!

***

Sefil Ali gözlerine inanamıyordu. O mu o değil mi? Demesinde bile düşünmeden gözlerine inanamıyordu, o idi; Çerçi'ydi, taa kendisi.

Ne durumunu düşündü ne de başına gelecekleri. Şöyle yanlamasına gördüğü, Barınakçı'nın yanına yorgun argın girme çabasında bakınıp yanındakinin hareketlerine kendini bırakmış olan Çerçi'yi kolundan tutup çekiverdi: «Bre sen? Sen misin? Kardaşım? Çerçi'm, kulun kurbanın olam? Sen misin?» deyince Çerçi de elinde olmadan: «Haa?» deyip döndü. Bir acayip an idi; umuşların ummayışların, kaybolmaların kavuşmaların, içlenmelerin unutmaların birbiriyle boğuştuğu, hangisinin yenmiş hangisinin yenilmiş olduğu belirsiz bir acayip an. Nerdeyse milleti başlarına toplayacak bir sarmaşdolaş vaveylası ha koptu ha kopacaktı... kopuyorken Sefil Ali'nin aklı başına geldi. Zaten gelişleri gözleri üzerlerine çekmişti; Burçak'ın tek kol yoksulluğunda ağız burun kan içinde kalmış sargılarıyla sabahın kör ışığında çalıp barınağın kapısını içeri girmek isteyişleri Barınakçı'da kuşkulara yol açmıştı. Bunun üstüne bir de bu sarmaşdolaş gösteri yeni baştan göze çarpmak belki de uyanmağa hazır kuşkuları pirelendirmek olacaktı. Sefil Ali için en hoşa gitmez durum; kendisi yaratacaktı nerdeyse, davul zurna çaldırıp Sefil Aliliğini duyurmak kapısına gelecekti.

Farkına vardığında, gördüğünün Sefil Ali yoldaşı olduğuna bir türlü inanamamış bakmakta perişan Çerçi'nin kulağına usulca: «Aman ses etme» dedi; «Ben düşünemedim sen yapma! İşini bitir, şadırvanın arkasına gel; tez gel, tez bitir işini, şadırvanın arkasındayım.»

Der demez de Çerçi'yi kucaklamaktan vazgeçip ayrıldı. Gören, birilerini birilerine benzetmiş iki insanın yanılmışlıklarında afallayıp geri döndüğünü sanabilirdi; Çerçi başlangıcı pek coşkulu karşılaşmanın ayrılmasını şöyle böyle saklayabilmiş Sefil Ali hemen hemen hiç belli etmemişti. Yanıp sönen bir ışık gibi parıltısını söyündürmüş, coşkunluğunu içine atmıştı.

Epeyce büyük olan barınağın avlusunda şadırvan dipte, medreseye açılan dar kapının bu yanındaki çifte kavağın gölgesindeydi. Payandalı saçağın gölgesi de vurduğundan gün ışığında morarmış bir karanlık, uykulu uykulu, şadırvanı kanadına almıştı. Sefil Ali orada, taş bir sekiye rahatça bıraktı kendini, yorgun ayaklarını yuyup serinletme çabasına düşmüş bir düşkün yolcunun havasına sarındı. Şadırvanın suyu ılımıştı; bir damarı serin iki damarı ılıkça bir şadırvan suyu, tembel akışını Sefil Ali'nin pul nasır bağlamış ayaklarına döktü.

Çerçi'ye rastlaması gönlünü gönendirmişti. «Hele Koca Tanrı'ya bak hele, bizi de düşünürmüş bre!» deyip çalkanan gönlü günlerdir hasret kaldığı bir rahatlamaya yatmağa hazırdı. Çıplak ayaklarına akan şadırvan suyu da o rahatlamayı evdiriyordu. İşler bundan sonra düzelecekti artık, biliyordu Sefil Ali, inanıyordu, Çerçi'nin taa Edirne'de gönlü kırık yüreği ezik olarak bırakıp gidişinden sonra tersine dönen, neye el atsa boşa çıkan işler bildiğince gidemeyecekti; Çerçi'nin gelişi, kendini gösterişi, dönüşü… eski günlerine dönüşü evet o dönüşü, inadına düğümlenen kördüğümün çözüleceğine işaret idi başka ne olabilir?

Özlemişti de.

Hem de yana yana özlemişti. Unutmak istediği zamanlarda bile Çerçi yoldaşının kendini bırakıp gidişinin özünün kökünde bir yanar ateş olup yanmakta yakılmakta közlendiğini şimdi daha iyi hissediyordu. Başka biri olsa, başka bir zaman olsa Sefil Ali durumunu unutup Çerçi'ye koştuğu gibi koşar mıydı, kollarını açar mıydı yoksa?

Odasından çıkmamasını sıkı sıkıya tembih etmiş olduğu Burçak'ın odasında kimbilir ne kadar beklemesi gerekecekti? Çünkü Çerçi ile konuşulacak o kadar çok şeyler vardı ki? Gücenmeler, alınmalar, darılmalar hatta, küsmeler çocukçasına, görmek istemeyişler bir daha... ama bütün bunların birleşip hasret gidermek için koşuşmakta olduklarını da saklayacak değildi. Bu yüzden belki burada, şadırvanın başında belki de göz görmedik yaban ayağı ulaşmadık bir başka tenha köşede akşamı bulacak, yatsıya erişecek konuşmaları olacaktı, Burçak odasında bu vakitlere kadar bekleyecekti. Beklerse beklesin; Burçak'ı oldum olası gözü tutmamıştı oldum olası.

Oysa ki Burçak'a sözü bir bilemedin iki saatliğine ayrılıp döneceği yolunda olmuştu. Ortalığı şöyle bir kolaçan edip dönecek, neler yapılır neler yapılmaması gerektiğine karar verecek, ondan sonra da Mustafa Beğ aranmasına başlanılacaktı. Sabahın kör kandil ışığında kapıyı açtırdıkları Barınakçı'nın uyku sersemlemesinde ince eleyip sık dokumaması içeri girmelerini kolaylaştırmıştı; böyle olacağını hesap ettiğinden Sefil Ali, ilk iki günü kuşkulanılmadan geçirmenin yollarını arayacak, Mustafa Beğ'i de bu iki gün içinde, yine ortalığı velveleye vermeden kandırırsa kandıracak kandıramazsa... yok edecekti! Burçak'ın bir koldan noksan yoksulluğu ve ağız burun kanamasında sargıları Sefil Ali'nin kalkanı idi hesabında, o kalkanın duldasında karınca misali çalışacaktı.

Ama Çerçi'yle karşılaşmıştı hiç yok iken; hesabın bir kıyısına bile kaydı yapılmadığı halde Çerçi gelip Sefil Ali'nin

karşısına çıkmıştı, sanki: «Ben işine yaramaz mıyım arkadaş?» dercesine önüne düşmüştü. Sıkıntısına gelmişti bre hay! Elinin eremediklerine gözünün göremediklerine gelmişti, say ki gücünün yetemeyeceğine gelmişti. Bundan iyisi can sağlığı ki Tanrı'nın niğmeti bundan başkası olamaz!

Şadırvanın bir damarı serin iki damarı ılıkça tembel suyu ayaklarını okşadıkça Sefil Ali Çerçi'nin gelişini daha da büyük niğmetlere yorup, Burçak'ı unuttukça unutuyordu.

Çerçi Barınakçı'yla olan işini bitirip şadırvanın yanına geldiğinde Sefil Ali ayaklarını bırakmış boynunu boğazını ıslatıyordu, çarpa çarpa, suları sağa sola dağıtırcasına. Bu yüzden kalkışı, Çerçi'ye kollarını açması bağrına basması kucaklaşmaları biraz sulu selli oldu. Çerçi'den çok Sefil Ali coşkunluğunda kaybolmuştu. Çerçi'nin hasret gidermesi, ötedenberi durmuş oturmuş bir karınca kaynaşmasında olurdu ama bu seferkine bir parçacık da Hacı Bayram Veli dervişliği karışmış olduğundan, daha durguncaydı; gösterişini kurutmuş bir özlem asması... budanmış dallarında salkımlara göğeriyordu. Sefil Ali öyle bir göğermede bir de kırılmışlık sezdi. Çerçi gönülsüz müydü ne? Hâlâ mı kırgındı, hâlâ mı dargın, hâlâ mı kaçmakta?.

Hâlbuki gözleri Sefil Ali'yi görmüş olmanın şükürlerindeydi, hem de çocuklaşmasında.

Sefil Ali Çerçi'deki bu ikili kavuşma kıpırtısına bir anlam veremedi. «Bir derdin olmalı senin?» diyerek ayrıldı Çerçi'den; «Canın mı sıkkın bana mı öyle gelmekte? Az önce gördüğümde yorgun gibiydin ama şimdi..? Canın sıkılmışa benzer senin? Beni gördüğün için mi?»

Çerçi, Sefil Ali'nin kalktığı taş sekinin yanındakine çömeliyordu; Sefil Aliye: «Sen neler geveliyorsun hay Sefil Ali?» demişcesine baktı: «Nerden de gelir aklına bunlar?» dedi; «Her şeyden bir anlam mı çıkarırsın sen? Avuçladığı şadırvan suyunu yüzüne çarptı rahatça Sefil Ali'nin şapırdata şupurdata çarpışıyla Çerçi'nin rahat yüz yuması arasında

dağın ovalaşan dinlenmesi vardı. Çenesinden süzülen suları avucunda sıkarken: «Seni gördüğüme sevindim» dedi; «Çok sevindim. Tanrı biliyor ya şuramda, yüreğimin alt yanında bir dinmez sızı var idi, ne yaptıysam geçmedi. İlacının sen olduğunu biliyordum. Seni habersiz bırakıp kaçtığım için çok kızmış olmalısın..?»

Kızmak değil de tarif edemeyeceği bir üzüntü verdiğini söylemek istedi Sefil Ali; tarif edemeyeceğini anlayınca vazgeçti: «Kızmak değil» dedi; «Yarım kaldım sandım.»

«Bağışla. Kusur ettim, insan yaşını aldıkça çocuklaşıyor mu ne..?»

«Aldırma. Birbirimizi bulduk ya sen ona bak. Suç bendeydi. Ne ise o günlere dönmek bir işe yaramayacak. Sen benim uğurum imişsin de bilememişim. Bu kadarı yeter mi?»

Çerçi de ayakkabılarını çıkarmıştı bir yandan, çıplak ayaklarını akan suya vermişti. «Bir bakıma eyi oldu» dedi. «Bu tarafları görmemiştim, gördüm. Bu tarafların daha güvenilir olduğunu gördüm. Dervişleri gördüm, medrese adamlarını, şunları bunları. Değişik şeyler. Eyi oldu. Edirne'ye dönüyordum. Derviş olmamız noksanmış onu da olduk..»

«Sen şimdi derviş misin?»

«He ya... hem de Hacı Bayram dervişi..»

Sefil Ali'nin aklına Ahmed Can geliverdi. Zindan köşesinde bıraktığı; hasta bıraktığı, bir bacak çürümüşlüğünde ölüme bıraktığı; çok istediği halde kaçıramadığı Ahmed Can geldi... sonra Serencam, sonra culfalıklar, sonra..? İnsanı içten dinlendirdiğini şimdi daha iyi anladığı o ev, Serencam'ın dolaşmasında daha bir yumuşayan havasında bir başka güzelleşmiş Ahmed Can'ın evi geldi. Soracak oldu Çerçi'ye, sormadı.

Serencam da, Serencam'la birlikte olanlar da Sefil Ali'nin gönlünün süsü idiler, orada kalmalıydılar. Gerçi Ahmed Can o süsün tek acısıydı, hatta tek utancı... olsun; o acı utanç da orada, gönlünde kalmalıydı.

Çerçi: «Seni bulmam da şeyhimin bir kerametidir Sefil Ali, bilesin» dedi inanmışlığında; Sefil Ali'nin dinlemez, kendi içine dalmış görünüşüne konuşuyordu. «Hacı Bayram Veli şeyhim beni buraya gönderirken seni bulacağımı biliyordu, yemin ederim...»

İnanmışlığında, inanmışlığına güvene sarıla, Zülfazıl Köyünden ayrıldığı günden bugüne geçenleri anlattı. Arada bir şadırvan suyundan avuçladığını yüzüne süsüyor, serinletiyordu; arada bir çıplak ayaklarını suda biribirine doluyordu, arada bir de boynunu boğazını ıslatıyordu.

Sefil Ali Çerçi'nin anlattıklarına bir türlü giremediği için anlatılanların uzak yakın ilgisini sezemiyor, var olduğunu bildiği halde kendini anlatılanların uzağında tutuyordu. Ama sonuna doğru ilgilendi. Çerçi can sıkıntısından söz etmişti. «Ha anladım Sefil Ali, şimdi anladım bre» dedi. «Az önce sorduğun o şey, hani canın mı sıkılmakta senin? deyişin... bundandı işte. Zindan Çavuşu'nun yanıma verdiği adam beni buraya getirdi, dedim ya, sen bizi orda gördün işte, o zaman. İçerde Barınakçı'nın bir terslemediği kaldı beni bre kardaş. Kopan geliyormuş buraya, gönderilen geliyormuş, öyle söyleniyordu. Bir de gelene gidene göz kulak olmak buyruğu verilmiş imiş şimdilerde..»

Gelene gidene göz kulak olmak buyruğunun verilmiş olmasını duymak Sefil Ali'yi yerinden oynattı Çerçi'ye doğru: «Öyle bir şey mi varmış? Barınakçıdan mı duydun, ağzından mı?» diye sordu.

Sefil Ali gibi birinin her vakit her yerlerde pirelenmeğe hazır kişilerden olduğunu bilmesine rağmen Çerçi soruda bir işkillenmeden kuşku duydu, lâkin üzerine gitmedi: «Öyle söylenip duruyordu» dedi. «Başına bir iş açılmaktan korkuyordu herhal. Bu günlerde de giren çıkan birbirine karışıyor muş, sokakta döğüşüp birbirinin ağzını burnunu kıran, Hint'ten Çin'den gelme derviş bozuntuları falan annaçlayıp buraya geliyormuş. Mustafa diye birini kaçırmış elinden, bir

de sallabaş derviş kaçırmış doğruysa... ondan yüzümüze pek bakmadı, bu da benim canımı sıktı. Ne işim var böyle netameli yerlerde benim? dedim ama seni görmek dünyaya değdi doğrusu..»

Sefil Ali Barınakçı'nın dertlendiği buyruğun kendi başına gelip patlak vermesinden çekindiği için, bir ara, durumunu kolaçan etmiş aklında, öyle bir anda neler yapması gerekeceğini gözden geçirmişti. Mustafa adı bu arada geçip gittiğinden yetişememiş, gelgelelim peşini de bırakmamıştı. Çerçi'nin sözü biter bitmez: «Kim bu Mustafa?» diye sordu. «Beğliği de var mı? Dur bre Çerçi bir de sallabaş derviş mi dedin? Aman sakın bu..? Bre bu.. dur, yavaş, usuldan, aklıma göre anlat şu işi yeni baştan bana... bir koku aldım sanırım.»

Çerçi Sefil Ali'nin aldığı kokuyu merak etmedi. Edirne'de Vezir İbrahim Paşa çağrısına gittiğinde salınmış olduğu bir izin kokusu da olabilirdi, daha başkası da. «Pek bir şey anlamış değilim» dedi. «Beğ mi değil mi onu da bilemem ama bildiğim kadarıyla adı Mustafa olan bir kişi, yanında bir sallabaş derviş ile birlikte burada iken kaçmış, kayıplara karışmış. Ha bir de Bahadır Yüzbaşı, dedi Barınakçı..»

«Ne dedi ne dedi? Bahadır Yüzbaşı mı dedi?»

«Evet.»

«Kalk Çerçi, kalk kardaşım. Sen nereye gidecektin? Nereye gitmek niyetiyle geldiydin buraya?»

«Dedim ya... bir işim yok artık. Seni arıyacaktım.»

«Bulduğuna göre, benimle misin şimdi? Yanımda mısın?»

«Evet.»

«Nereye gidersem oraya mısın?»

«Sen hayır olmaz demezsen eğer..»

«Der miyim bre? Çerçi'm, kardaşım benim der miyim? Sen benim uğurumsun uğurum; sensiz el attığım her dal kuruyor. Sen geldin ışık geldi bana, yolumun karanlığı aydınlığa çıktı sen ne diyorsun? Yürü... çabuk, vakit şu su gibi akıp

gidiyor, vay yandıma düşmeyelim yine… gel benimle.»

Çerçi Sefil Ali'nin tutan tutarağına bıraktı kendini; nasıl olsa Sefil Ali'ye gitmeyecek miydi? Bulduğuna göre yanından ayrılmamalıydı. Bu karar kavlince, Sefil Ali'nin ardına takılmakta hiç bir sakınca düşünmedi.

Yine durumunu unutmuş yeldir yepelek gidiyordu Sefil Ali. Şadırvan suyu akışında geçip gitmekte olduğu vaktin önüne geçmek çabasındaydı. Burçak'ın dışarı çıkmamasını istediği odaya vardıklarında Çerçi soluk soluğa geldiği halde Sefil Ali kaba soluğa binmemişti daha. İçerde Burçak'a Mustafa Beğ'i yeniden anlattırdı, sallabaş dervişi de. Bahadır Yüzbaşı'nın aradığı kişilerin, Barınakçı'nın kaçtığını söylediği kişiler olduğunu anlayınca da daha bir tezlenir oldu. Çerçi'ye: «Bende bir pul bile yok kardaş» dedi. «Sen şimdi burdan çıkınca... yok dur hele önce biz çıkalım, biz çıktıktan sonra sen de hazır ol. Çarşıya var şunları, şunları, şunları al.»

Şunlar şunlar dediği bir takım ot kökleriydi, tozlardı, boyalardı. «Bilirsin ne işe yaradıklarını. Hani Bedreddin Şeyhi kaçırdığımızda bunlarla nasıl yüzümüzü gözümüzü değiştirmiş, kendimizi tanınmaz yapmıştık? Bilirsin. Yine işimize yarayacaklar. Kaç paraysa borcum olsun sana..»

Çerçi'nin akçe lafından güceneceğini akıl etmeden sözüne devam etti; aklı hep hesaplardaydı artık, şunun bunun gücenmesini, gücenmiş olabileceğini düşünmüyordu: «Avratlar Pazarı'nın Kâhyası'nı tanıdığına göre orada buluşalım, ikindi namazına doğru buluşalım. O vakte kadar küçük bir işimiz, olacak..» O anda, Çerçi'nin şadırvan başında anlattığı burçak kapçıklarını Hacı Bayram Veli'den alıp getirişinin aslında Sefil Ali olarak kendisini de ilgilendirmiş olduğunu anlamıştı; Ahmed Can'ı, Serencam'ı, anasını... hepsini. «Bu senin Kâhyan benim de işime yarayacak Çerçi kardaşım, biz bilmeden aynı kapının yoldaşı olmuşuz bir daha, aynı çanaktan ekmek yemişiz. Unutma sakın... alacaklarını, nerede nasıl buluşacağımızı unutma. Öteberin var ise eğer burada mı

kalacak, yanına mı alacaksın; ne yapacaksan yap, geri dönmeyeceksin!»

Zaten geri dönmeyecekti Çerçi; Sefil Ali için Edirne'ye gidecekti, Sır Kâtibi için Bizans'a. Sefil Ali'yi Konya'da bulduğuna göre geri dönmemesi ancak Bizans'a olurdu, ileriye doğru.. «Hay hay» dedi onun için düşünmeden; isteyerek ve severek: «Hay hay» dedi.

«Yorgun değilsindir inşaallah?»

«Değilim.»

«Öyleyse bizim çıkışımızı gözle. Sen de gecikme. Kalk bakalım Burçak yiğit. Seni hekime götürmem gerekiyor..»

Burçak, bir kolu noksan yoksul görünüşünü bütün bütüne düşkünleştirmiş olan ağız burun kanamasında sargılarıyla sersefildi. Sargıların arasından şaşmış sesi bunalmış geldi: «Ne hekimi? Hekimlik ne işimiz var bizim?»

«Var. Var dediysem var Burçak yiğit var... sen kalk hele bakalım. Gözden ırak oluncaya kadar omuzuma yaslanmalısın, kapıdan çıkarken sancın artmış görünmelisin., anladık mı?»

Baş salladı Burçak. Kurtuldum dediği yerde başı derde giriyordu anlaşılan; girecekti. Sefil Ali'den kaçamadığı sürece de dertlerden uzak kalamayacaktı. Tam çıkacağı sırada, Barınakçı'nın gözlerinin önünde açıverse sargısını, bağlı kolunu koparıp kurtarsa da: «Beni Bahadır Yüzbaşı'ya götür Barınakçı, ben Yüzbaşı'nın adamıyım bu herif bir çaşıttır» diye bağırsa nasıl olurdu? Bahadır Yüzbaşı'nın gözüne girmiş olmaz mıydı?

Olmaz olur mu?

Sefil Ali'den de öcünü almış olurdu ki dillere destan. Şimdiden döngele dönmüş bir surat görür gibiydi, Sefil Ali'nin suratıydı, ummadığı anda ele verilmiş olmanın yıkıntısında kaş göz birbirine karışmış bakıyordu; fırsatını bulsa kendi kendini sokacak bir akrep kıvranmasındaydı. «Ohhh!» dedi yüreği; «Ohhh ki oh! Kurtuldum artık.»

Gelgelelim Barınakçı'nın kapısının önüne gelindiğinde Sefil Ali'nin, Burçak'ın omuzundan yaslandığı eli bir cin atılmasında tek bileğe yapıştı, sıktı, tırnakladı: «Bana bak!» dedi dişlerinin arasından Sefil Ali; «Bir budalalık yapayım demeyesin sakın..»

Burçak boğuntularda: «Ne gibi?» diye sordu; «Ne budalalığı..»

«Bilmem. Hatırlatayım dedim de. Barınakçıyı kuşkulandırmamağa çalış. Olduğun gibi dur, yeter. Yoksa kamamı hazır bil. Sen benim kamamı bilir misin? Elli adımdan şahdamarını bulan bir kamadır. Bu kadarını bil yeter.»

Şeytandı bu herif; bu herifin elinden kurtuluş ancak ölmekle olurdu. Zaten düşündüklerini de yapamayacaktı Burçak yiğit; Mustafa Beğ ile sallabaş derviş kaçtıklarına göre Bahadır Yüzbaşı'ya bir Sefil Ali'yi ele vermek az gelirdi, Burçak'ın da başına iş açardı, yağmurdan kaçarken doluya tutulmak da bundan başkası olamazdı, içlenmiş görünmeği yeğledi: «Beni neden yabancı tutarsın hep?» dedi kırık kırık; «Neden beni kendinden bilmezsin ki, ne yapsam?»

«Olduğun gibi görün yeter» dedi Sefil Ali, başka bir söz etmedi.

Bir yanına omuz verdiği Burçak'ı bırakmadan Barınakçı'nın kapısını araladı; içeri girmeğe niyetsiz görünüp: «Ağa biz gidiyoruz» dedi. «Yoldaşımın sancısı arttı, kötü arttı. Bildiğin bir hekim var ise şöyle de aramak yorgunluğuna katlanmayalım. Var mı? Yakınlarda olsa daha eyi...»

Barınakçı'nın suratı asık, gözleri dikenli, alnı hayli darlaşmıştı. Önce: «Bilmiyorum» dedi baştan savma. Sonra: «Ne olmuştu yoldaşına senin?» diye sordu. Daha sonra da: «Gidin başımdan» dercesine: «İmarete varın imarete» dedi. «Köşeyi döndünüz mü karşınıza gelir. Orda hekim bulursunuz..

«Eyi midir?»

«Satın mı alacaksınız bre? Hekimin eyisi nerde görülmüştür?»

Acı acı güldü Sefil Ali: «Doğrusun ağa» dedi. «Ölmeğe niyeti olan gidermiş hekime. Gelgör ki hekimsiz de olmuyor. Sağolasın. İnşaallah sağ döneriz, yoldaşımın öteki kolunu da hekime kaptırmayız, hoşça kalasın.»

Yarı acınmakta, yarı Barınakçı'nın eğlenmesine katılmış sesini Burçak yiğit bile yadırgamadı. Ortada gerçek bir hasta varmış da onun canı derdine düşmüştü yoldaşı, Sefil Ali'yi duyan kim olsa tersini düşünemezdi.

Dışarı çıktıklarında: «Çıkışı kolay atlattık» dedi. «Şimdi köşeyi kıvrılıncaya kadar omuzumdan ayrılma. Fazla da ağırlığını verme sahici hasta değilsin teres!»

Köşeyi kıvrılınca ara sokaklara saptılar. Allahtan Sefil Ali'nin bildiği sokaklardı, yine ne olur ne olmazına her sokak çıkışında yeşil kubbeli Mevlana'yı kendine nişan tutuyordu. Dala çıka doğru yolu buldu, Avratlar Pazarı'na vardı, oradan da Kâhya'ya çıktı. Hiç çekinmedi zindanda bıraktığı Ahmed Can'ı bilecelik gösterdi, ne halde olduğunu sordu. Kâhya üzgün: «Kurtuldu» dedi. «Çok şükür kurtuldu.»

Kâhya'nın kurtuldu demesinde Sefil Ali ağuların en acısını içmenin bir anlık duygusuzluğunu yaşadı. «Nasıl bir kurtulma?»

«Tanrıya ulaşarak» dedi Kâhya, imrenmişçesine. «Hazreti Yusuf makamı bilmişti zindanı, öyle der idi, o makama verdi kendini.»

Sefil Ali başını eğdi, gözlerini yumdu, dişleri birbirine girmişti, avurtları çökmüş. Bunları yapabildi, bunlar geldi elinden. Düzelmesi zor bir çarpılmışlık sardı bütün bedenine. «Sebep benim» dedi; «Sebep benim… benim.»

«Tanrı'dan başka bir sebep yoktur evlat» dedi Kâhya; «Onun için üzülmek bize yaraşmaz… sebebi Tanrı olan her şey güzeldir, her şey sevilir.»

«Ya Serencam?» dedi Sefil Ali burkula burkula; «Ya Ahmed Can babanın evdeşi? Onlar.. Bana emanet ettiydi. Yok hayır, önce Ulu Tanrı'ya sonra bana… elimden geleni yapmak

isterim, elimden gelmeyeni de yapmak için canımı veririm. Yazık, sebep benim… herşeyin sebebi ben. Evlerine gidişimle başladı, öyle »

«Kadınla kız için üzülmene gerek yok evlat. Darda değiller artık, aldık, güvenilir bir yere yerleştirdik.»

«Üzgünler mi? Çok mu?»

«Neden?»

«Ölüm.. bu biçim bir ölüm.. yani demek istedim ki, ben.?»

«Ölümü sen ne sanıyorsun? Evlat ölüm göz yaşı mıdır? Serencam'ın babası inancında öldü; inancı da kulluk kölelik inancı değildi. Bir kimse kulluk kölelik inancı uğruna ölürse it ölümünde yok olmuş sayılır, ona yan sen, öyle bir ölüme ağla. Ahmed Can'ın ölümüne imrenilir evlat. Zindanda birlikte kalmışsın, hiç mi konuşmadınız? Hiç mi dertleşmediniz?»

Sefil Ali Ahmed Can'ın söylediklerini değil de gördüğü günden ölümüne geçen zaman içindeki davranışlarını düşündü. Sözler değil davranışlar.. ölmeyen sözler değil davranışlar idi...

«Serencam'la anasını görsem» dedi çekine çekine; «Görebilsem... eyi olmaz mı? Belki bir istekleri olur. Olmazsa helâllik dilerim en azından..»

Kâhya Sefil Ali'yi içten dışa süzüyordu. «Rahatlar» dedi; «İstekleri olacağını sanmam. Biz hepimiz bir evden bir ocaktan sayılırız. Helâllik dilemene ağız açamam... bir sorduayım. Bekler misin?»

«Beklemez olur muyum? Bekleyeceğim. Seni deyip geldik. Az sonra bir yoldaşım daha gelecek, ikindiye yakın gelir, tanırsın onu. Hacı Bayram Veli'den gelip seni bulan kişi..»

Kâhya Çerçi'yi tanıdı. Bir hoşça güldü.

Sefil Ali hemen ardından Mustafa Beğ ile sallabaş dervişi sordu.

Kâhya soruş sebebini öğrenmek istedi, Sefil Ali'yi kırmamağa gayret ederek.

Sefil Ali Burçak'ın yanında konuşmaktan çekindi. Bur-

çak'ı dışarı çıkarmak işine gelmediği, onu odada bırakıp Kâhya ile birlikte dışarı çıkmalarını da yakışıksız bulduğu için bir an bocaladı. Kâhya o değilden görünüp: «Hele bir gel Serencam'la anasına haber salacak birine bakalım da ötekileri sonra konuşuruz» diyerek Sefil Ali'yi bocalamasından kurtardı. «Yoldaşın da bu odada bir parça dinlenmiş olur.. hasta görünür.. neyi var?»

Sefil Ali o zaman rahat bir soluk alıp Burçak'a sıkıntısından kurtulmasını söyledi: «Yaban yerde değiliz, güvendeyiz Burçak yiğit» dedi. «Çıkar, üstündekileri, sargılarını da aç, rahatla. Nasıl olsa kendi kılığımızda çıkacağız burdan. Bize uygun giyecek bulunur sanırım..»

Burçak'ı da oyalayacak bir iş bulduğu için büsbütün ferahlamıştı. O ferahlıkta, dışarı çıkınca Kâhya'ya, gerektiği kadar Mustafa Beğ'i, Sefil Ali olarak neden Mustafa Beğ'in ardına düştüğünü, bu arada zindana düşüş sebebini de anlattı.

«Vah!» dedi canı sıkıldı Avratlar Pazarı Kâhyası'nın; «Hay oğul gitti onlar.. sallabaş derviş dediğin Horoz Dede diye çağırılır Buharalı bir dervištir. Bana geldiler.. kuşluk vakti idi. Bir Düzmece Mustafa Beğ'in şu sıra Bursa yakınlarında Murad Beğ'i güç duruma sokmak üzere olduğunu biz de duyduğumuzdan at verdik altlarına, giyecek verdik, bir de kılavuz.. gittiler »

«Yetişmeliyiz, bulmalıyız, yanlarında bulunmalıyız Murad Beğ'e götürmeliyim onları.»

Kâhya Sefil Ali'nin yerinde duramayan isteklerine sustu bir vakit, ağız açmadı. Eli ak sakalına girmiş çeke karıştıra düşündü aklıyla birlikte. «Olur!» dedi; «Evet..» dedi.. «Kolay» dedi. «At bulmalı size de… üç, yok dört.. Zindan Çavuşu'nu da alın yanınıza; sizin kaçışınızdan suçlanmaz ama Serencam'la anasının işine de karıştı, başına dert açılmasın. Murad Beğ'in yanı her zaman Karamanoğlu'nun yanından iyidir. Her zaman sizinle gitsin. Hele Serencam'la anasına bir haber sala-

lım bakalım, onlar ne diyecekler? Ya bismillah..»

Kâhya haber salacak birini çağırtırken Sefil Ali epeydir aklını zorlayan soruyu sormamazlık edemedi: «Eliniz her yere erebiliyor» dedi. «Sözünüz geçtiği yerler çok, belli görüyorum. Ya neden önce davranıp kurtarmadınız? Bizi, Serencam'ı, anasını babasını.. zindandan kurtulabilseydik Ahmed Can baba da aramızda olurdu, olmaz mıydı?»

Kâhya yine bir hoşça gülüşlerde asıl düşüncesinden uzaklaşmadan: «Vakti gelmeden ne gül açar, ne bülbül öter evlat» dedi; «Vakti gelmeden gül de solmaz, bülbül de susmaz. Yoldaşın içerde soyunmuştur gel ona bir giyecek bulalım, uygunundan. Bir yiğit giyinmesini mi ister acep yoksa bir derviş kılığını mı? Ne dersin? Bana kalırsa... bir çoban kepeneği de bulalım en iyisi, yoldaşını çoban kılığına sokalım. Seninki kolay. Serencam'la anasına gitmeden önce giyinmek istersin belki. .»

Sefil Ali özene bezene giyinmek istedi nedense. Daha önce ne öyle bir özen duyardı giyinirken ne de aklı başka yerlerde uçuşurdu. Şöyle bir çeker çekeceğini eğnine sırtına, ince bel kuşağını da doladı mı ötesini aramazdı; şimdi arıyordu. Ararken de aklında Serencam.

Gerçekten haber salınmış mıydı, salınmamış mıydı orasını bilmek mümkün değil; Serencam'ın kaldığı ev de bu kadar uzak mıydı aslında? Sefil Ali'ye yılların uzamışlığında bir beklemek çilesi yapışıp kaldı.

Serencamgile salınan haberci oluru getirdiğinde Sefil Ali, içten içe giyinişini kuşanışını yokladı; kimi yerini beğendi kimi yerini beğenmeyerek canını sıktı. Kendinden önce adımlarını açmağa hevesli Burçak'ı görünce de canının sıkıntısını ona aktardı olan ağırlığıyla: «Ne o? Sen nereye? Nedir bu gelin güveğilik? Seni de mi çağırmışlar? Otur oturduğun yerde! Burdan bir yere ayrılmaca yok; ben gelinceye kadar dışarı çıkma yok. Oturup bekleyeceksin, bu kadar!»

Burçak yiğit elinden çomağı alınmış çocukların çelik ço-

mak oyununa gidemeyeceğini anlamasında baktı. Öfkeler damarlarını oyuyor, çomağı elinden alanın gücü kuvveti karşısında eli kolu bağlı olduğunu bildiğinden de dışarı taşırmaktan korkarak kuduruyordu. Sefil Ali bunu da anladığı için büsbütün çengelini astı:, «Çerçiyi bekle sen!» dedi; «Benimle gelmene gerek yok!»

Yine de can sıkıntısı devam ediyordu, Burçak'a yüklenmesi bir şeyi değiştirmemişti.

Yolda da devam etti.

Ne var ki Serencam'ın bulunduğu evin çok da uzak olmadığını anladı; habercinin gidiş gelişine bakıldığında hayli yakın sayılırdı. Belki de yolu nasıl geldiğini bilemediği için, evi yakın sanmıştı, bu da olabilirdi. Kapıda yüreği pırpırlandı, gönlü inip çıktı, aklı bulanır oldu. Serencam'la karşı karşıya gelmek biraz korkuya benziyordu, korkuyu okşuyordu.

Sefil Ali'yi getiren çocuk kapıyı çalmıştı bile, tokmak iki kere inip kalktı. Kapı da fazla bekletmeden açıldı. Bu kadar çabuk olacağını hesaplamamıştı Sefil Ali; Serencam'ın hemen karşısına çıkacağını aklına getirmemişti. Gelgör ki Serencam, karşısındaydı.

Üzgün.

Yemenisi sıkı sıkıya bağlanmış, bir tek gözleri görünür, bir de yemeniye dar gelmiş saçlarının büklümleri. Yemeni üzgün, bağlanması üzgün, gözler üzgün; yemeniyle dar gelip taşmış saçların kıvrımları üzgün. Bunca üzgünlüğün bir kadında böyle bir güzelliğe yatmasını akıl almıyordu. Sefil Ali sendeledi açıkçası. Kapının kanadını tuttu o değilden:

«Destur var mı Serencam gelin?»

Bir şey söylemesi gerekiyordu, bunu demişti. Bacım demek gelmemişti diline.

Serencam sessizce yol verdi yana çekilerek; üzgün sesi: «Anam yukarda, buyur» dedi.

Merdivenin dar, kısa, sekiz on sıra basamağı Sefil Ali'ye küçük bir dağ dikleşmesinde direndi. Ardısıra gelen Seren-

cam'ı da taşıyordu bu direnişe.

Üç katlı evin orta katı bir aralık kat idi, alçacık. Sefil Ali merdiveni çıkınca başını eğmek zorunda kaldı. Serencam ardından: «Sağdaki kapı» dedi.

Basık, ufacık bir dört köşe oda; bir yanı ocak, pencerenin dibi sedir idi; sedirde Serencam'ın anası. Eski canlılığında görünmez bir oturuşta bekliyordu. Sefil Ali, yeri değil iken eski evin, Serencamların kendi evlerinin üst katındaki çulfalıkları hatırladı. Culfalıkların birinde Serencam, ötekinde anası; culfalıkların cıkır cıkır canlanmışlığında hayatı dokuyan bir kadındı o vakitler Serencam'ın Anası; sedirdeki oturuşu ise dokuduğu hayata küsmüş bir yaşlı kadının bohçalanmasıydı. Yine de hoş karşıladı Sefil Ali'yi, yine de eskilerden kalma bir zerrenin dirilmişliğini verdi elinde, öpmesi için, Sefil Ali'ye.

Sefil Ali kırık dökük sözlerde baş sağlığı diledi.

Serencam'a da.

Oturmalı mı dönüp gitmeli mi, içinden çıkamadığı bir düşünce; kalmak, hiç gitmemek bütün isteğiydi, oturmak.

Otururşa utanacaktı.

Serencam o sırada Sefil Ali'ye ayran içmek isteyip istemediğini sordu.

Canına minnetti Sefil Ali'nin; fakat istemedi. O arada da oturdu.

«Sen de oturur musun Serencam gelin, oturur musun?»

Anasının yanına ilişti Serencam. Anasının bohçalanmış yaşlı kadın oturuşu yanında Serencam'ınki dalından henüz kopmuş meyvelerin buğulanmasındaydı. Sefil Ali, utansa da utanmasa da, göz ucunda bakıp gördü bu farkı. Yüreği ılıdı.

Ama konuşmalıydı, konuşması gerekti. Serencam da, Anası da Sefil Ali'nin konuşmasını bekliyorlardı. Sefil Ali Ahmed Can'dan nasıl söz edebileceğini geçirdi aklından. Ölüme sebep olanın kendisi olduğu için üzgün, çok üzgün olduğunu söyledi. Serencamın Anası: «Ölüm Allah'ın emri»

dedi bir güzel boyun büküşte; «Allah'ın emrine sebep aranmamalı. Ölüm zulüm değildir.»

Serencam nasıl düşünüyordu acaba?

Serencam'a bakamadı artık. Gözleri Serencam'ın Anasında, fakat Serencam'ı görebilecek bakışlarda Ahmed Can'ın vasiyetinden söz açtı; anlatırken heyecanlandı da; sesi titremişti yalansız, gözlerinde kirpiklerin bir ıslak titremesi sesinden farksız... bu yüzden vasiyeti uzattı, aslından ayrılmadan eklemeler yaptı ama bunların da Ahmed Can'ın ağzından söylenmiş olduğuna o ara inanıyordu. Dokunaklı anlatıyordu; gönülden geldiği için sesi, yalansız olduğu için kendisi de etkilenmişti. Bitirdiğinde anayla kızın vay yandıma düşeceğinden, ağlayıp sızlayacaklarından korktu.

Beklediği olmayınca belinledi.

Hırsızlama süzdü Serencam'ı. Galiba o da, Serencam da Sefil Ali'ye bakmıştı da Sefil Ali'nin gözlerinin üstüne döneceğini bilmenin çekinişinde kaçıvermişti hemen; Serencam'ın gözlerini kaçarken yakaladı, bir an. Yakaladığı gözlerden korktu.. sanki?.. Sanki kendi gözleriydi, Sefil Ali'nin bakışlarında bakmıştı, Sefil Ali'nin görmek istediğini görmek istemişti.. belki de görmüştü. Eyvah!

Eyvah deyip hopladı yüreği ama aynı zamanda bu eyvah da cesareti oldu Sefil Ali'nin: «Siz bana emanetsiniz» deyiverdi. «Bana emanet iseniz benimle beraber olmalısınız. Sizi aziz tutarım. Sizi incitmelerden sakınırım. Vasiyeti yerine getirmem boynumun borcudur »

Serencam'ın Anası gönenmişçesine baktı ama kabul etmedi. «Benim yerim her vakit erimin yanı olduydu» dedi. «Et tırnak olduk. Yeri cennet olsun, öldü. Lâkin uzağa gitmedi, burda, Konya'da. Et tırnak isek benim de Konya'da kalmam gerek, erimi beklemeliyim, o da beni bekleyecektir. Serencam'ı bilmem. Vasiyete uymak gerekiyorsa kendi bileceği iştir. Beni çıkarın aradan.»

Sefil Ali'nin bütün ömründe ölümden beter terlere boğulması işte o an oldu; Anasının kızına dönerek Seremcam'dan cevap beklemesi Sefil Ali'yi uçurumun bir başına bir dibine indirip çıkarttı. Serencam, hiç değilse o ânı uzatmadı, onu yaptı baari. «Anamı beklemeliyim» dedi. «Anamın yanından ayrılmam. Vasiyet kutsaldır, babamın olunca daha da kutsal olur, yerine getirilmelidir.. doğru. Lâkin gönlün bizim ileyse bu da yeter; vasiyet yerine gelmiş olur..»

Gönlün bizim ile ise..?

Kamasını çıkarıp da yarsaydı göğsünü Sefil Ali.. gönlünü olduğunca gösterebilseydi Serencam'a: «Bak bakalım kiminleymiş hay gelin?» deseydi dumanı tüte tüte.

«Bana izin» dedi onun yerine; «Yolumuz uzundur, gitmemiz şarttır, işimi bitirir bitirmez döneceğim ana, sizi bulacağım, yanınızda olacağım..»

Ölü adımlarda çıktı odadan; ölü adımlarda merdiveni indi.. hemen ardında buram buram bir incecik gölge... Serencam. «Gönlün bizim ile ise..?» ha...!

Fakat Serencam sokak kapısını açarken Cennet kapısını da açmış oldu.. Allı pullu bir utanışa eğmiş başını, allı pullu bir utanışa kapanmış yemenisinin oyalarında bükülmüş sesiyle: «Seni aramam gerektiğinde nerde bulurum?» diye sordu; «Nasıl bulurum?»

Kasıldı, kasıldı, kasıldı Sefil Ali; başı göğe ermiş, ayakları yeri zaptetmiş bir kasılmada Cennet kapılarına da sığamadı. «Osmanoğlu Murad Beğ, de.. gel bana!» dedi. «Beni Murad Beğ'den sor, yerimi bilmiş olursun hemen..»

Ondan sonra tut tutabilirsen Sefil Ali! Değil Karamanoğlu'nun Konyası cihanın Konyası ayaklansa vız gelirdi.

Geldi de.

Avratlar Pazarı'nın Kâhyası'nın yanına varır varmaz, Çerçi'nin de gelmiş olduğunu görünce, hazır atlara atlayıverdi. Burçak'ı Çerçi ile Zindan Çavuşu'nun arasına almağı ihmal etmeyerek sürdü çıktı Konya'dan, hem de en civcivli

kapısından, en göz önü kapısından. Ne dur! dinledi ne eğlen!

Çerçi'ye bile olanları, olacakları.. Edirne'den sonra neler yapıp neler yapamadığını ancak Ankara sapağından İzmit yoluna vurup çıktıklarında anlatmağa başladı.

O vakte kadar ağzını bile açmamıştı.

Açtığında da Serencam'dan hiç laf etmedi.

Burçak'a da istemediği, hiç sevmediği halde bir acayip kinlendi.

***

Bahadır Yüzbaşı'nın anasından emdiği sütün burnundan gelmesi Karatay Medresesi Barınağı'nda, Barınakçı'dan Mustafa Beğ ile sallabaş dervişin kaçışını öğrendiğinde gelmeğe başlamıştı. Adı Bahadır rütbesi yüzbaşı olmasa Barınakçı'nın haline bakmadan kendisiyle eğlenmeğe kalkıştığına inanacaktı, öylesine olmaz bir laf duyuyordu. Ama gerçekti. Barınakçı'nın ölümcül titremelerde, hattâ düşüp ölmesi noksan sallantılarda kaçışı anlatmasına kudurdu. Kudurdu ya o sıra elinden gelen bir şey de yoktu. Barınakçı'nın cezasını sonraya bırakıp kaçışın peşine düştü; geciktirmesinin kendi ölümü olduğunu biliyordu.

Karamanoğlu Beğ'ine duyurmayım çabasında sağı solu ayağa kaldırdığında ikinci olmaz haberi de aldı: Sefil Ali ile yoldaşının kaçışını.

Börkünü yere çaldı hırsından.

Karamanoğlu Beğ'i hem Mustafa Beğ sanılan kişiyi hem de Sefil Ali denilen uğursuzu bekliyordu bre! Tez getirilmesini istemişti üstelik, istemez olaydı.. şimdi çıkıp katına, getire getire Beğ'im sana heriflerın kaçış haberini getirdim mi..? diyecekti.

İpti sonu bunun, yağlı ilmikti ki; boynu daha adını düşündüğünde soluksuz kalmıştı Bahadır Yüzbaşı'nın.

Bir de zindan çavuşunun ortalıkta gözükmediği haberi gelince, evinde mevinde bulunamayınca hop oturup hop kalktı. Akşama doğru da dört atlının, en göz önü kapısından Konya'yı terkettiğini duyunca, dura durağa aldırış etmediklerini öğrenince.. hele hele tariflerden birinin Sefil Ali denilen dürzü olduğunu kestirince artık kimseler Bahadır Yüzbaşı'yı tutamaz oldu. O saatte Sefil Ali'nin neyin peşinde olduğunu kestirmişti. Gidiş, Mustafa Beğ'in ardına düşme gidişiydi ki adı gibi biliyor.

«Atım!» deyip haykırdı. «Pusatlarım bre!.. Tezinden!»

Tek başına düştü yola. Sefil Ali'yi bulup gırtlaklayacaktı. Mustafa Beğ'i yakalayıp bin parça edecekti.

Taa neden sonra.. Bolu Dağı'nı tırmanmağa vurduğunda atını, aslında Karamanoğlu Beğ'inden kaçtığını hissetti.

Mola verdi o vakit.

Murad Beğ ile ilgili bilgi toplamağa başladı: Nasıldı? Neyi sever neyi sevmezdi? Yanında çalışanlara karşı acımasız mıydı yoksa..?

Yanında çalışanlara karşı davranışı nasıldı acaba Murad Beğ'in?

«Asılırsan Osmanlı ipine asıl bre Bahadır, Karamanoğlu ipine asılıp irezil olacağına..» diye söylendi sonunda da.

O gece ilk defa düşler görerek uyudu.

Allı pullu bir mayıs yağmuru sulu sepkendeydi; hızını alalı yarım saati geçmişti, pul pul dökülüşünde ışıldayışı, uzak bir gün şavkımasına karışarak dinlendirici oluyordu. Ne vakittir su yüzü görmemiş serçelerin delilenmesini de anıştırıyordu, soluksuz kalmış kumruların bir iki kanat çırpmasından sonra göğüs kabartışını da.. öylesine bir yanar döner yağmur, öylesine bir serçe delilenmesi, öylesine dört nala kalkmış bir mayıs ikindisi. Fakat Murad Beğ için pek bir şey söylemiyordu; dilsiz, kör topal, daha da altını yokladın mı sağır bir yağmurdu, mayısın alacası da ondan aşağı kalmıyordu. Yağmur başladı başlayalı gözünü dikip ayırmadığı Uludağ'ın ak tepelerindeki aydınlık bir erimeliydi ki, bir selli sulu akışında bozbulanık yıkılıp gelmeliydi ki o dağ dağlığınsa, içi aklana; yoksa bu dilsiz, kör topal, sağır yağmur aydınlanması zor gönlünü iki katına karartıyordu. Bir tufan olmalıydı yağmur, iyileri kötülerden ayırmalı, kötüleri alıp götürmeliydi. Hazreti Nuh'un gemisine benzemeliydi dünya...

Ceviz kabuğunda küçülmüş bir dünya, üstten alabildiğine yağan, alttan alabildiğine fışkıran, Uludağ'ın kar tepelerini kaptığı gibi bozbulanık sellerine katan tufanın denizinde alıp başını gitmeliydi. İyiler, o karmakarışık korkunun seçip ceviz kabuğunda küçülmüş dünya teknesine doldurduğu iyiler, bir tek onlar aydınlığa varmalıydı. Tanrı bunu yapabilirdi, bir defa daha, yapmalıydı; böyle bir tufanı insanlara bırakmamalıydı, hele Murad Beğ'e hiç bırakmamalıydı.

İyiler? Kimlerdi, kimler olabilirdi?

Daha önce Hazreti Nuh, dişili erkekli seçmiş iken hemi de, alıp getirmiş kötülerden kurtarmış iken yeni baştan türeyen kötüler iyileri bastırmamış mıydı sanki? O kötüleri doğuran da o iyiler değil miydi? Üstelik Hazreti Nuh Peygamber idi de, ne yaptıysa Tanrı'yla bile. Tanrı'nın yol göstermesinde yapmıştı. Murad Beğ peygamber değildi ki Tanrı'ya uzak, Hazreti Nuh'tan çok uzak Bizans'a da bir o kadar yakın bir küçük kişi... Beğ olsan Padişah Sultan olsan, daha ötesi Yıldırım Bayezid Han olsan bre..? Nedir? İyiler kötüleri doğurmağa devam edecek, iyilerde zenginleşmiş kötü tohum her vakit yeşerecekti; yeşeriyordu, yeşermeden duramıyordu, Sonunda da gel Murad Beğ! Al eline kılıcı! Temizle! Kurtar! Düzene sok!

«Ben Nuh Peygamber değilim ki Tanrı'm, Murad Beğ olmağı da istemedim.»

Gelgelelim Murad Beğ idi, Murad Beğ olmuştu, Murad Beğ olarak götürecekti bu ömrü. «Savaş?. Hiç istemedim, hiç. Biliyorsun; gönlüm senden gizli değil, hiç istemedim.»

İnsan hiç, hiç, hiç hiç istemediği neleri sırtlayıp götürmüyordu ki? Soran bile olmuyordu çoğuncası; ister misin istemez misin? diyen dahi olmadan karşına o hiç istemediğin nesne çıkıveriyor, kaçsan da ardınsıra koğalıyordu. «Savaşsız olmuyor, olmuyor, olmuyor. Bizans varken, Karamanoğlu varken savaşsız olmuyor, olmayacak da!»

Alını pulunu da döken, çırılçıplak yağmurluğunu artık tek tük damlalara vermiş mayıs, bu saatinde Murad Beğ'in gönlünde nemlendikçe nemleniyordu. Sanki karanlık izbelerde göğermeğe didinen yosunlar; onlar değilse onlara benzer bir nem dirilmesi ki sevimsizdi. O sevimsizlikte de bir takım hesaplaşmalar başkaldırmağa kalkışıyor, en ufağından bir tür söyleşmeler, gönül evinin sağından solundan fısıltılara karışıyordu. Uludağ'ın ak dorukları hâlâ erimez karlarını höykürüyor…

İbrahim Paşa bu höykürüşe geldi. Murad Beğ'in, sağana-

ğını bastıran yağmuru bahane edip dinlenmeğe çekilmesini kendince yeter bulmuştu. Çok daha öncelerde, şimdi Düzmece Mustafa ile Cüneyd Beğ'in acımasızlığında başını vermiş olan Bayezid Paşa'dan dinlediği oniki yaşın Murad Beğ'ini, Börklüce-Torlak Kemal ayaklanmalarında nasıl bir gözüpek yiğit kalıbında canlandırırsa canlandırsın, bilinen bir ölçüye vuramamıştı hiç bir zaman. Çelebi Mehmed Beğ'in gönül kırmaktan korkan kibarlılığında sağlam, güvenilir adımlarına alışmış olan İbrahim Paşa, Murad Beğ'in çok genç tıknazlığının göstermediği denizinden korkuyordu. Görünüşe bakılırsa durgun, dalgası olmayan, belki de masmavi bir deniz; gelgelelim her an fırtınalara da hazır olduğunu ya bakışta ya seste saklamayan bir deniz., kabarır mı, hiç mi kıpırdamaz? Yoksa alıp enginine sonu gelmez bir dinlenişe mi sürükler? bilinmez. Lâkin İbrahim Paşa Murad Beğ'de daha başka bir şey seziyordu: merhamet. Bir kere gördüğü şehzadeliğinde, bir kere de Padişah olduğunda, ilk yanına varışında kapıldığı bu hissin doğruluğu İbrahim Paşa'da şaşmaz bir ölçü olmuştu: «Merhamet denilen duygu bir bedene bürünüp gelseydi yeryüzüne bu Murad Beğ'in bedeninde gelirdi» deyip düşünmüştü; o gün bu gün, hep öyle Murad Beğ merhamet denilen duygunun bedenleşmiş görünüşünü getirip götürmüştü; hâlbuki nasıl da gençti, gencecik. Onyedinin onsekize varışında bereketlenmiş bir yaz güneşini yaşıyordu; öyle bir yaz güneşinde bereket ne ölçüde bollaşırsa bollaşsın bir yanı ile yakıcı, soluksuz bırakıcı yanlarını da gölgeye almıştı. Zaman zaman İbrahim Paşa'nın: «Belki de bana öyle geliyor» deyip düşündüğü olmuştu; «Henüz gençliğini tartamıyor, henüz padişahlığını sindirme yorgunluğunda. Böyle bir durumda asılda var olan saklanır, yalan yüzüyle görünür, aldanmağa gelmez» dediği de. Çok sürmemişti, kalıcı bir düşünce olup yer etmemişti, gelip geçmişti. Murad Beğ'in gençliğinde bir acayip pişmiş çile yanıklığı, evet hatta yanıklığı vardı ve İbrahim Paşa'nın her ters düşüncesine bir merhem olmuştu.

Onyedinin onsekize koşan vakitleri her genç adam için sonu gelmezi bir evmedir; kendi kendini yeyip bitirecek ölçülerde yerinde duramayan bir deli ırmak akışıdır. Murad Beğ'de öyle değildi. Epeyce eskimiş bir yatakta epeyce eskimiş bir nehrin güvenli, acelesi olmayan durgun akışındaydı Murad Beğ; göz, akmadığını sanıyor fakat aldandığını hemen anlıyordu. Şu Düzmece Mustafa Beğ olayında İbrahim Paşa bu yüzden aldanmıştı, bu yüzden de Murad Beğ'e, daha önce duymadığı bir bağlılık hissinde bağlandığını sezmişti; düşündüğünde bir kedi kıvrılması hayali yer ediyordu gözlerinde: derli toplu, ne yapacağını nasıl davranacağını bilen, özenle yetiştirilmiş bir güçlü kedi; alaca tüylerinden, ışığa bakan gözlerinden kendine güveni olduğu belli bir kedi.. özü idi bu kedi İbrahim Paşa'nın kedisiydi; tek başına da kalsa yeryüzüne muhtaç olmayacağı muhakkak iken Murad Beğ'in eteğinden ayrılmak istemeyen, Murad Beğ'in ayaklarının dibinden uzaklaştığında yalnız kalmışcasına üzgün. Hazreti Peygamber'in kutsal koynunda ısınmağa çalışan Harrire de bir kedi değil miydi? Öyle bir ısınmağa muhtaç, öyle bir ısınmada sonsuzluğa yaslandığını bilmenin gönenmesinde ömür sürerken sahibine verebilecek hiç bir şeyi olmadığını da bilmek hoştu tabii, pek hoştu. Ne var ki İbrahim Paşa'nın o güzel kedi hayalinde her zaman almak, hiç bir şey vermemek diye bir düşünce yer etmiyordu. Sahibinin gözlerindeki yorgun kederi alabildiği an almak için koşacak, sahibinin tıknaz bedenine saklanıp sinmiş bir kötü hüznü oradan tırnaklayıp sökebileceğini sandığı an atılıp tırnaklayacaktı, bundan da dünyaların veremediği hazzı duyacaktı.

Duyacaktı da, duyamamıştı işte, duyamıyordu. Düzmece Mustafa Beğ olayında, sahibi Murad Beğ'in nasıl bir gizli kuşkularda için için kaynadığını çoktandır biliyor, o kedi önsezilerinde o kaynamanın can damarına kadar inebiliyordu da tırnakları yeterince keskin olmadığından mıdır nedir, çekip alamıyordu. Halbuki daha Çelebi Mehmed Beğ zama-

nında kaynamanın kökünü kurutmağa yeltenmişti., ah o Sefil Ali ah! Yanlış adam seçmemişti; Sefil Ali'nin bu işin üstesinden gelecek tek kişi olduğunu Minnet Beğ zamanından kalma bir güvenişten biliyordu. Gelgelelim Sefil Ali'yi yalnız başına değil Burçak gibi bir yarım yüreklinin gözetiminde salması hatâ idi bir, bir de Düzmece Mustafa işini Bizans'tan değil Karamanoğlundan beklemesi hata idi; Karamanoğlu'nun gizliden gizliye aranması, Ankara Savaşı'nda kaybolmuş bir Yıldırım Bayezıd Beğ oğlunu aratmalara kalkışması İbrahim Paşa'nın vezirliğinde aldanışı olmuştu. «Her oyunun kaynağı Bizanstır oğul; Osmanlı'ya oynanacak bir oyun gördün mü Bizans'ta ara!» sözü taa çocukluğundan kalma bir Çandarlı vasiyeti olduğu halde yanılmış, ölmek üzere can çekişir sandığı Bizans'ı unutup Karamanoğlu'nu kollamıştı. Kendince haklıydı tabii; hele Çelebi Mehrned Beğ'in ölümünden sonra tıknaz gençliğiyle yetişip padişah olan Murad Beğ'in sağlamına adım atması için Karamanoğlu kininden korunması gerektiği fikrine saplanır kalmasında haklıydı. Ne var ki Karamanoğlu'nu kollarken Bizans'ı gözden ırak tutmamalıydı. Kediyse, sahibinin gönlünü karartan endişelere bağlılığıyla bir huzur getirecekse Karamanoğlu'nu da Bizans'ı da, daha ötekilerini de aynı gözde görüp, her birini ayrı bir fare kemirmesine hazır bilip gözlerini dört kulaklarını sekiz açmalıydı.

Açmamış mıydı?

«Açtım, denilemez...» diyor, üzülüyordu. Bir Sefil Ali'ye bel bağlamak, bir Sefil Ali'nin tilkiliğine güvenmek gözlerini dört açmak demek olamazdı.

Olmamıştı işte.

Düzmece mi değil mi, orası sonra düşünülecek olan bir Mustafa çıkmış ortaya, Çelebi Mehmed Beğ'in son günlerini bunaltmış... yetmemiş; tıknazlığında gençliği durgun görünür Murad Beğ'in ilk adımlarına dolanıvermişti domuz! Dolandırılmıştı, dolandırılmıştı, ah dolandırılmıştı. Ama Bizans

ama Karamanoğlu, tek başlarına yahut elele vermiş, nasıl yapmış olurlarsa olsunlar Mustafa'yı bu sefer de Murad Beğ'in ayaklarına dolandırmışlardı. Sefil Ali'den ne ses ne soluk! Burçak gibi bir yarım yürekli kapı çavuşunun çocuk heveslenmelerinde besleyip büyüttüğü yiğitlenmesine umutlanmak ise düş, kötü bir düş ki acısı İbrahim Paşa'nın gönlünde kökleniyor derdi ise Murad Beğ'e kan sancısı çektiriyordu. Mayıs dışarda allanmış pullanmış olsa neye yarar? Mayısın allı pullu yağmuru güneşi sağa sağa yağsa kaç akçe eder? Uludağ'ın doruklarında gem almaz karlar başını almış gidiyor ki erimesinin mümkünü yok. Düzmece de Murad Beğ'in yüreğinin başında tıpkı o Uludağ'ın doruklarındaki karlar gibi... soğuk, yıpratıcı, üşütücü ve buz ısırmalarında.

Vezir vezir olmalı ki o karları eritebile hay İbrahim Paşa; vezir vezir olmalı ki o karlar daha yüklenmeden dağın başına üfürülüp götürülmeli hay Çandaroğlu. Bu pis savaş önlenebilirdi belki; Çandarlıların şu kadar yıldır ününü tününü dünyaya yaymış aklı torun olarak İbrahim Paşa'da bin misline çıkmalı, allem edip kallem edip Murad Beğ'i hiç değilse şu Düzmece Mustafa olayından kurtarmalıydı. Savaş istemiyordu Murad Beğ; adı gibi biliyordu bunu, savaşı sevmiyordu. Zorda kalmadıkça da savaşın üstüne varmayacak, belki fırsatını bulduğu an padişahlığını gömleğini çıkarır gibi çıkaracaktı. Vezir bu idi ki, padişahını yormadan ülkesinin yararına yorula; vezir bu idi ki, padişahının gönlünü üzmeden ülkesinin dertlerini yok ede!

İbrahim Paşa vezirliğini ölçüp tarttığında hep yeğnilerde yufkaya sarıyordu; hele Çandarlı soyunun torunu iken gelip vezir olmuş biri diye ortaya çıkmaktan, içten içe utanıyordu. Düzmecedir!. demek bir kurtuluş değildi; olmamıştı da. Düzmecedir!. dedikleri kişi, bütün Urumelini takmış ardına, Osmanlı soyunun has oğlu olarak anlı şanlı Beğleri toplamış çevresine akçelerin üstüne adını basmıştı bre! Yürüyüp geliyordu da karşı koyan olmuyordu işte. Urumeli

bitmişti, Anadolu topraklarını çiğniyordu soysuz!

Herkes her yerde soylu bilirken Mustafa'yı Düzmece demek neye yarardı, kimi kandırırdı? Murad Beğ'i inandıramamıştı ki elleri kandırabilsin..

Murad Beğ'in kuşkuları milletin inandığı Mustafa'nın öz amcası olduğundaydı; öz amcası olduğuna inanan Murad Beğ gönlü de, padişahlığı sahibine vermeği düşünmez miydi?

İçeri girdiğinde kuşku yükünde bıkmış gözlerini Uludağ'ın doruğundaki erimez karlardan ayırmayan Murad Beğ'in bundan başka türlü düşünmediğinden öylesine emin idi ki İbrahim Paşa. Özünde kıvrılmış yatan kedi hayallemesiyle sahibi Murad Beğ'in kuşkularını tırnak sökememenin acısında Padişahın padişah düşüncelerinden çok insan düşüncelerinden dönmesini, padişahlığıyla sormasını beklerken, gelip çatmış bir savaşın kaçınılmazlığına giden bir insanı seyretmekte olduğunu da sezinlemişti. Tıknazlığında genç beden sakladığı denizinde fırtınalar koparacak mıydı yoksa denizliğinde kuruyacak mıydı?

Buna rağmen sesi Murad Beğ'in tıknaz gençliğini hayli yaşlandırmış kararlarda geldi: «Gece yarısı yola çıkılsın İbrahim Paşa. Vaktidir.»

«Vaktidir Beğ'im..»

Oysa ki daha uzun, daha başka şeyler söyleyecekti İbrahim Paşa. Yalansız bağlılığının hayali olan kıvrılmış kedi benzetmesinin yakınlığında, Murad Beğ'in göğsündeki kuşku derdini yumuşatacak, en azından derdin acısını söyündürecek sözler; gelirken hazırlamıştı da. Ama diye diye: «Vaktidir Beğ'im» dedi. Lâkin «Beğ'im» deyişinde kendinin de ummadığı bir içtenlik duyması tutukluğunu alıp götürdüğü için Murad Beğ'in gençliğini yaşayamamış yüzüne zorluk çekmeden bakabildi. Hemen padişah olmanın yazgısında gençliğini unutmak zorunda kalmış bir yüz, Murad Beğ'in yüzü, gülümser gibi olmuştu. Karlı dağ başlarının ıslak soğuğunda tutuşan bir ocağın ilk alevinde ısınışıyla söyünüşü

arasındaki bir anlık sıcaklığı andırmıştı gülümseyişi. Murad Beğ, İbrahim Paşa'nın «Beğ'im» deyip benimseyen nefesinde, babasının sağlığından kalma bir dost kanadının hışırtısını duymuş, o hışırtıyı sevivermişti. Çocukluğuna, daha sonra şehzadeliğine, ondan sonra da padişahlığının ilk aylarına varını yoğunu harcamış olan Bayezid Paşa'dan bu yana ilk defa bir ses, çocukluğunun, şehzadeliğinin, padişahlığının ilk aylarının alıştığı bir yürek titremesinde «Beğ'im» diyordu; derken de Murad Beğ'den ömür boyunca kopmayacağına yemin ediyordu sanki. Bayezid Paşa da giderken tıpkı bu seste bu nefeste: «Vaktidir Beğ'im» demişti; «Bu canı bu vakit için besledik biz. Düzmece Mustafa'yla Cüneyd denilen münafığın fitnelerini yok eder, başlarını alıp getirirsem sen Beğ'ime lâyık bir kişi olmanın tadında yaşarım. Getiremezsem, onlar benim başımı alırlar ise yoluna kurban olabilmenin mutluluğunda ölürüm, izin ver. Vaktidir Beğ'im...»

Ne Düzmece Mustafa'nın ne Cüneyd Beğ'in başını alabilmiş ne de ayaklanmayı yok edebilmişti Bayezıd Paşa; kendi başını vermişti. Pusulara düşmüş umulmadık baskınlarda dağılmış, karşı tarafa geçen yeniçerilerinin yalnız komasında geri dönmeği de onuruna yediremediğinden..?

Haberi aldığında Murad Beğ sarsılmıştı. Börklüce Mustafa ile Torlak Kemal ayaklanmalarında çocukluğunu pişiren Bayezid Paşa'nın bu defa Düzmece Mustafa'nın yardakçısı Cüneyd Beyin elinde başını vermiş olmasına inanmak istememişti. Babasının ölüm haberini duyduğu gün neler hissettiyse bir aynını da o sırada hissetmişti. Babasının ölüm haberi padişahlığının da haberiydi; Bayezid Paşa'nın ölüm haberi ise şehzadeliğinin ölüm haberinden farksız. Bayezid Paşa'yla ölen şehzadeliği Murad Beğ'i padişahlığında yalnız bırakıyordu; Padişahın bir yalnız adam olduğunu o gün anladı.

O gün, yürek titremelerinde: «Vaktidir Beğ'im» diyen sesin nefesinde ısınmış bir yakınlığı bir daha duyamaya-

cağını da sanmıştı. İbrahim Paşa'nın, hiç bir zaman bilmesi mümkün olmayacak bu tekrarı Murad Beğ'e bir Cennet muştusu gibi geldi o anda bunun için; sanki Uludağ'ın doruklarındaki erimez sanılan karlar erimişti. «Vaktiyse hazırız demektir. Sabaha Ulubad çayını tutmalıyız. Onları göl ile çayın arasında tutmalıyız. Eriyen karlar çayı taşırmış batağı yaymıştır. Ulubad çayını biz varmadan geçerlerse durduramayız artık; buda bizim sonumuzdur.»

«Şu sıralarda Ulubad Çayı üstündeki köprü yıkılmadıysa eğer yıkılmak üzeredir Beğ'im, buyruğunuz böyleydi, gecikmesinin mümkünü yoktur. Köprü çayın tek geçitidir. Sular taştığı için başka bir yerden geçemezler, dağı dolanmaları gerekir ki sarptır, ormandır pusulardan baskınlardan çekinirler. Çekinmezlerse düzlüğe çıkmaları en azından on günlerini alır; yorgun ve perişan düşerler. Öyle bir anda karşılarında sizi bulmaları da işlerine gelmez.»

«Ya köprü yıkılmadan önce geldilerse? Geçerlerse bu yana?..»

«Gelmediklerini biliyorum Beğ'im. Üç gündür çakılıp kaldılar. Lapseki'den sonraki molalarında beklemekteler..»

«Sebep?»

«Düzmece Mustafa'nın burun kanamasından göz açamaz olması..»

«Nasıl bir burun kanamasıdır?»

«Durmak bilmez bir kanama illeti derler. Aldığım haberler yanıltıcı değil güvenilirdir Beğ'im. Hekimlerine göre soydan gelme bir bilinmez illet imiş...»

«Soydan gelme mi?»

Murad Beğ, burun kanama illetine değil de illetin soydan gelmeliğini duymuş olmaya memnun olmuştu, soran sesi de memnun oluşunu saklamıyordu. Sanki kuşkuları bir anda uçup gitmişti; sanki incecik dallar çoktandır bıktığı acı yemişlerini döküp taşımaktan kurtulmanın rahatına ermişti. Öyle bir rahatlamada; «Bizim soyumuzdan bir kimsede böy-

le burun kanama illeti görülmedi de duyulmadı da,» dedi; «Atalarımın nasıl ne sebepten öldükleri bilinir. Bu adam eğer benim amcam ise gerçekten..?»

«Beğ'im, bir Düzmece Mustafa'dır bu, herkes bilir, sizin kuşkunuzu.»

«Yok... hayır; kuşku yalınız bizim kuşkumuz değil, olsaydı o kuşkunun çaresini bulur giderirdim. Giderirdim İbrahim Paşa, giderirdim. Beni düşündüren ünü tünü atalarımın emeğinde cihana yayılmış onca Beğ'in bizim yanımızda değil onların yanında oluşudur; aklı başında bildiklerimizin, yüreğinin sağlamlığına güvendiklerimizin bizi bırakıp amcam olduğunu söyleyen birini baştacı yapmalarıdır. Akıla da yüreğe de boşuna inanmışız demek ki...»

«Beğ'im akıl yanılmaktan hoşlanır yürek aldanmak için çırpınır. Yanılmayan aklı aldanmayan yüreği herkesten önce onları taşıyan kişiler sevmez de ondan. Neden incinirsin? Sen Beğsin. Şu Osmanlı Ülkesini pek tutmak, insanlarını yoklukta kırdırmamak için yeri geldi mi özünü de cimrilik eder, özünü de kıskaca alırsın. Amma Düzmece Mustafa gibi olanlar için, varacağı yere varabilmek uğruna satmayacakları şey yoktur. Tanrı'nın olan topraktan milletin olan ırza, namusa kadar eline geçen, geçecek olan her şeyi peşkeş çekmekten korkmaz utanmazlar. Bizans'a, Karamanoğlu'ya, Beğlere Paşalara varı yoğu vaat ederler, vaat ettikçe de umut olurlar. Her vakit her yerde her durumda insan umuda hasrettir; yalan olduğunu bilse de hasrettir. Sen Beğsin, ülken için gerçek ne ise, olanca acılığıyla yaşarsın da yalana dilinin varmak hakkı yoktur. Ama bir baldırı çıplak çıkar ortaya, yalanlardan utanmaz, yanlışlardan sıkılmaz toprağından ırzına, namusuna neyi varsa ülkenin her şeyini kolayca peşkeş çeker, utanmaz bir umut sancağı açar. Böylelerinin sonu her zaman sürünmek olmuştur. Hem de en anlı şanlı, en allı pullu demlerindeyken ayakaltında ezilip gitmişlerdir. Bunun için incinmenize yazık.»

«Hoş söyledin... hoş söyledin ama İbrahim Paşa ortada bir de gerçek var. Senin söylediğin gerçeği unutturuyor, senin söylediğin gerçekten daha inandırıcı durumda. Korkmuş görünmekten çekinmesem, senin Düzmece'dir dediğin Mustafa Beğ'in yarattığı gerçek bizi de çiğneyip geçecektir, derim; tek gerçek olarak kalacak, bizi de yok edecek. Yalanlardan böyle bir gerçek yaratılamaz; düzmece bir kişi bu kadar inandırıcı olamaz. Güzel konuştuğunu, kandırıcı konuştuğunu duydum; düzmece bir kişi adam kandıracak kadar güzel konuşabilir mi?»

«İzin verirsen Beğ'im, konuşur, diyeceğim. Bizim Türkmenin dilinde çokça dolanır bir güzel söz vardır: Çok laf yalansız, çok mal haramsız olmaz, derler. Türkmen kocalarından kalma sözlerimiz, benden eyi bilirsiniz ki, bizim törelerimizdir, uyulması gereken yasalarımızdır. Çünkü denene denene anlaşılmış da söylenmiştir, bir sonraki nesilin gideceği yol belli olsun diye söylenmiştir..»

«Ben güzel konuşmaktan söz ettim İbrahim Paşa, kandırıcı konuşmaktan söz ettim.»

«Ben de Beğ'im. Çok lafın göz kamaştırması, o çok lafı dolduran yalanın göze batmasının önlenmesi için lafın süslenmesi gerekmez mi? Gerekince de, süslenince de güzel kandırıcı olmaz mı? Yalan rahat söylenir, utanmaz adam işi olduğundan olmayacak vaatlarla kolayca söylenir Delinin alacaya nasıl meyli varsa bizim Türkmenin de kandırıcı söze o ölçüde meyli vardır; bunu bildin mi, utanmazlığı da ele aldın mı gerisi kolay gelir. Üç beş süslü söz dinleyeni ağzına baktırır olur artık.»

«Osmanlı soyunda yalan söyleyen olmadı İbrahim paşa şimdiyece, olmadı.»

«Ülkeyi yöneten kişi düşlerden medet ummaz da onun için. Ülkeyi yöneten kişi akıldan ve yürekten medet umar da onun için... Senin ataların Beğ'im ülkeyi yöneten kişiler idi, düşlerin düş olduğunu bilen, yönetene akıl ve yürek gerek

olduğunu bilen kişiler idi. Bir kere konuşurlardı, yerinde konuşurlardı, doğruyu konuşurlardı. Bu da gösterir ki, Mustafa Beğ amcanız değildir, bir düzmece Mustafa Beğ'dir. Yalanların içinden gelmiştir, yalanların içinde yok olacaktır. Bir mal nereden geldiyse oraya gider.»

«Gel gör ki bir amcam vardı İbrahim Paşa, Ankara Savaşı'nda yitikler arasındaydı, Timur'un alıp götürdüğü söylenirdi.. Düzmece deyip bir kıyıya atamayız kolayca...»

O vakit İbrahim Paşa, Murad Beğ'e daha bir yakın, Murat Beğ'e daha bir bağlı, gözbebeklerinde sıcak canlılığını koruyan o güzel kıvrılmış kedi hayalinin en sıcak mırıltılarında Sefil Ali'den başladı, Karamanoğlu'nun tahmin ettiği kötü niyetini önlemek için nasıl bir buyruk verdiğini, gizliliklerde neleri önlemenin çabasına koştuğunu anlattı. Sonunda da: «Sadece koşmuş olduk Beğ'im» dedi. «Karamanoğlu'ndan beklediğimiz Mustafa Beğ belâsını bu yandan, Bizans'tan patlak vereceğini aklımıza getiremediğimizden boşuna kürek çekmiş olduk. Boşuna kürek çekmemiz de bir yana, adamımızdan da haber alamaz hâle geldik. Utancım budur, Beğ'ime gereğince hizmet edemez bir vezir durumuna düşmemiz bundandır. Lâkin Tanrı bizimledir, doğruların ve gerçeklerin yanında olacağını her zaman buyurmuştur. Doğru ve gerçek sensin, öyleyse Tanrı da senin yanındadır.»

«İnşallah!..»

Bir yağmur sonu sessizliğinde sustu Murad Beğ, inşaallahı ile birlikte. Susuşu, inşaallahının yankısını andırdı. Susuşunda inşaallahının dokunmasını, örgülerinde su geçirmez bir koruyucu tabaka meydana getirmesini bekler gibiydi. Gözü dışardaydı, düşünceleri içerde. Gözü dışardan aldığını içerde kalmış düşüncelerine içerde kalmış düşüncelerini gözünden dışarıya taşıyordu. İnşaallah bu taşınmayı getirip götüren bir mekikti sanki.

İbrahim Paşa, içeri girdiğinden beri bir türlü fırsat bulup da söyleyemediğini söyleme sırasının gelip gelmediğini dü-

şündü. Nasıl karşılanacağını bilemediği gibi Sefil Ali'ye verdiği buyruğa benzer bir yanlışlığı tekrar etmekten de çekiniyordu. Murad Beğ yardımcı oldu: «Kan dökülmesi kötü İbrahim Paşa» dedi. Yüreğinde burkulmuş bir sesin acısını sızdırıyordu. İbrahim Paşa'ya öyle geldi. «Çok kötü. Dökülen Türkmen kanı olacak. Kendi kendimizi kıracağız. Neden?.. Dünya saltanatı o kanın bir damlasına değer mi sanki?. Değil Türkmen kanı, Tanrı'nın yarattığı bir canın, hangi dinden soydan olursa olsun Tanrı'nın yarattığı bir canın bir damla kanı hangi dünya iktidarının bedeli olabilir?. Nasıl?. İşte benim yüreğimi alıp götüren derd bu. Kim ehil ise gelsin yönetsin ama mum gibi eriye eriye, kendini yok edip başkalarına ışığını vererek yönetsin, iktidar budur, saltanat budur benim için. Yoksa insanların sırtına binip, insanları hayvan niyetine sürerek iktidar olunamaz. Kan dökerek iktidar olunamaz; kanların suladığı köklerde yeşermiş ağacın meyvesini kim, nasıl yiyebilir?. Yüreği burkulmadan nasıl yiyebilir?. Kansız, kansız, kansız bir şey yapmalı, mümkünü olsa da, gerekiyorsa eğer, tek tek döğüşebilsem!..»

İbrahim Paşa hayran kaldı, hemen yeri geldi söyleyeceğim diye ufacık bir heyecanını bile çekmiş olduğu sözünü unutturdu hayran kalışı. Tıknazlığında kütürdeyen bir genç bedenden ummadığı, beklemediği sözler duymuş olmak aklını başından alır gibi olmuştu. Bir Çelebi Mehmed Beğ'i dinlediğini bile sandı; zaman ters yüz olmuştu sessiz sakin, Çelebi Mehmed ince uzun boyuyla bu tıknazlığında kütürdeyen genç bedende dirilmiş, ince uzun boyun kibarlığında dertlerini dile getirir olmuştu, O sırada da İbrahim Paşa'nın gözlerinde çoktandır yerleşmiş olan o güzel kıvrılmış kedi hayali en sıcak tüylerinde sakin bir uykuyu Murad Beğ'in gönlüne taşıyabilmek için çırpınmıştı.

Fırsatını da o vakit buldu.

Hayranlığını saklamayan tebessümünü eskiye eskiye tabiileşmiş bir Çandarlı vezir terbiyesinde gözlerine pekiş-

tirdi, sesini eskiye eskiye tabiileşmiş terbiyelere her an teslim etmiş bir vezir ölçülülüğüne ayarladı bilerek: «Beğ'im» dedi; «Senden izinsiz bir buyruğum daha oldu... hoş gör; kuluz, yanılırız.. lâkin yanılırız diye de tedbirden uzak durmak kula yakışmaz, diye düşündük. Tokat zindanında haylidir mahpus duran Mihaloğlu'na adam saldık, zindanından çıkarılsın buyurduk, getirilsin istedik.!»

Murad Beğ, Mihaloğlu adını duymanın şaşmışlığında baktı İbrahim Paşa'ya; ya bir şeyi yeni hatırlamış yahut da hatırlamasında bir şeyler ummuş bir bakıştı: «Mehmed Beğ'i sahi neden unuttuk biz İbrahim Paşa? Babamızın vaktinde geçmiş bir gerekli tedbir idi belki ama bizim unutmamız yakışık almazdı.. eyi etmişsin.»

Ondan sonrası da kolay oldu İbrahim Paşa için. Bir çırpıda: «Beğ'im Mihaloğlu Mehmed Beğ bir bakıma Evrenuz Beğ gibi bir direktir Osmanlı'ya» dedi. «Urumeli Beğlerinin üzerinde gözden ırak tutamayacağımız derecede etkisi vardır. Zindanından alıp getirirsek bize yararı olur, dedik. Düzmece Mustafa Beğ'in yanında Urumeli Beğleri var, sağlam Urumeli Beğleri. Düzmeceye kanmış olmaları, bana kalırsa, sana karşı gelmek için olmasa gerek. Atalarının ülkesinde, atalarının bir büyüğü olarak Mustafa Beğ'e uymaları gerektiğine inanmış kişiler, çoğunluğu böyle kişiler. Mehmed Beğ onlarla konuşursa yanlış yolda olduklarına inandırır, Mustafa'dan ayırır hepsini, bizden yana çeker...»

İbrahim Paşa Düzmece Mustafa Beğ'in yanındaki Urumeli Beğlerinden söz ederken Murad Beğ'in yüzü belli bir biçimde buruşmuştu; biraz iğrenmiş daha çok acınmış, ikisinin ara yerinde öfkelenmiş bir buruşma alnının kırışığına kadar çıkmıştı. Sonra sonra düzeldi; İbrahim Paşa'nın niyetini anlar hale gelince de yumuşadı ama karamsar bir buluta sarınarak yumuşadı: «Ya aksi olursa?» dedi bezmişçesine; «Ya o da onlardan yana geçerse... ne de olsa, babamızın vaktinden beri zindanda kalmış bir yiğit Beğ idi, Osmanlı

soyundan küllenmiş olamaz mı? Karşı yandakiler de onun Beğleri, yoldaşları değil mi?»

«Mihaloğlu Mehmed Beğ'in düşkün bir kişi olmadığına güvenim var Beğ'im» dedi İbrahim Paşa bütün inanmışlığıyla; «Zindandayken çok düşünecek vakit olmuştur, hatasının ne olduğunu bilmiştir. Zindanda kötü davranmadıklarına da eminim; durağı Cennet olası atanız Çelebi Mehmed Beğ'imiz de kötü davranılmamasını buyurmuş idi sanırım. Beğ, beğliğini borçlu olduğu ülkenin kölesidir, Mihaloğlu da böyle beğlerdendir. En soylu atlar bile sürçer bir kere, sürçtü diye de kötü olmaz.»

«Çok güvendiğine göre eyi etmişsin. Bana sorsaydın hemen getirt derdim ben de. Gecikmesin sakın? Gecikirse yazık olur, hepimize... Mehmed Beğ'e de.»

İbrahim Paşa rahatça: «Buyurursan Beğ'im çağırtalım» dedi; «Dış odada dinlenmektedir. Bu sabah Bursa'ya geldi...»

«Bre biz uyuduk mu? Bre uyuyor muyduk?»

Murad Beğ'in tepkisi bu kadar oldu, buna da tepki denirse. Yapılan bir işi çok beğenmiş bir padişahın yapanı varıp kucaklayamayacağına göre muzip paylamalarda bulunmasını da bir takdir olarak kabul etmenin vezirlik gereği olduğunu biliyordu İbrahim Paşa; Sefil Ali'de yanlışa giden aklı için, bu beğenilmeyi bir ilaç saydı, avundu. Nitekim Murad Beğ de hemen ardından: «Çandarlı soyuna atalarım borçlu kaldıydı İbrahim Paşa» dedi; «Boşuna değilmiş. Uygun bir vaktimizde ödemeğe çalışırız... bulursak tabii, o uygun vakti bulabilirsek.»

İbrahim Paşa hiç çekinmeden eğilip öptü Murad Beğ'in elini. Murad Beğ beklemediği için elini alamamıştı; çekti ama yararı olmadı. Öpülen eli, öpenin içtenliğinde sımsıcak ısındı, Murad Beğ'i sarıp sarmaladı, rahatlattı. «Bayezid Paşa'dan sonra...» dedi, tamamlamadı; «Bayezid Paşamızı aratmadın İbrahim Paşa» deyip tamamladı; «Aratmayacaksın Tanrı'ya şükür. Mihaloğlu'nu çağırtalım, gönlünü alalım, ününe yara-

şır biçimde karşılayalım... hakkıdır» dedi.

İbrahim Paşa, gözlerinde çoktandır yerleşmiş olan o güzel kedi hayalinin doygunluğundaydı; mırıl mırıl uykularda tüylerini kabartmış pırıl pırıl bir kedi düşü... sıcak kış ocaklarının minderinde, sahibine küçücük de olsa bir mutluluk verdiğini bilerek ve en sessiz çağırmalara hazır olarak... Murad Beğ'in isteğine: «Beğ'im bir tedbirimiz daha var onu da dinleyip çağırsan daha eyi olacak» dedi. «Bu, benim değil; Hacı İvaz Paşamızındır.»

Bir yandan da elini koynuna sokmuş dürülü iki kâğıt çıkarmıştı; Murad Beğ'e uzattı: «Biri Düzmece Mustafa'nın yanında onun akıl hocası olan Cüneyd Beğ'e yazılmıştır Beğ'im» dedi. «Şu mektup. Sizin adınızla yazılmıştır. Cüneyd Beğ denilen hayın, eğer efendisi olan düzmeceyi bırakır adamlarını alarak yanından ayrılırsa kendisine İzmir ve yörelerinin Beğliği verilecektir.»

Murad Beğ kâğıdı almak üzereydi, eli durdu: «Cüneyd'in ne biçim bir beğ olduğunu bilmeyen yoktur İbrahim Paşa» dedi sertçe; «Böyle bir ipsize beğ demek dahi haram iken alıp onu İzmir yöresine beğ yapmamız nasıl karşılanır, millete ne düşündürtür? Biz de mi ipsiz sapsız kişileri beğ yapacağız, biz de mi ipsiz sapsızlarla el ele vereceğiz?»

İbrahim Paşa Murad Beğ'in böyle düşüneceğini çoktan hesaplamıştı; Hacı ivaz Paşay'la da konuşmuş, tartışmıştı. Birlikte vardıkları kararı söyledi Murad Beğ'e: «Bu bir oyundur Beğ'im» dedi. «Düzendir, Cüneyd gibi melanetlerin peşinde koşanlar için biçilmiş kaftandır. Lâkin eyiye de yarayabilir. Bilirsin ki Cüneyd Beğ denilen soytarı aslında zekidir, akıllıdır, yüreklidir, kolay yetişmeyecek beğlerdendir amma hırsının tutsağı bir kişidir. Gözü yükseklerde, aklı saltanatlardadır. Nice kirli kişilerin peşinde koşmuş, nice serüvenlere çekinmemden baş koymuştur. Yararları da haylidir ama zararları yararlarını unutturur. Ola ki aklı başına gele; ola ki senin vereceğin beğlik Cüneyd'i son demlerinde adam ede. O

vakit biz eyi, yiğit akıllı bir beğ kazanmış oluruz; elimizin altında eski yaptıklarına utanmış, eski yaptıklarını unutturmak için bize yaranmağa didinir bir kişi bulunur her daim. Yok düşündüğümüz gibi çıkmaz aksine davranır., kötü huylarının tutsaklığında serkeşliğini sürdürecek olursa cezasını hemen verirsin. Tek başına kalacağı için şimdiki kadar tehlikeli olmaz o vakit.»

Murad Beğ he diyemedi de biraz canı sıkkın fakat öfkesiz: «Öteki mektup kime?» diye sordu. «Satın alınacak bir başkası daha mı var?»

«Hayır Beğ'im o mektup Mustafa Beğ'e. Doğrudan doğruya Düzmece Mustafa Beğ'edir.»

Onu aldı Murad Beğ, isteyerek. Hemen süzdü, yüzünde tek bir kıl bile oynamadı. «Bu mektubu Hacı İvaz Paşa yazmış oluyor, öyle mi?» diye sordu. Düşünceli durdu.

«Hacı İvaz Paşamızın yazmış olması daha inandırıcı olur diye düşündük Beğ'im» dedi İbrahim Paşa. «Sizin Cüneyd Beğ'e yazmış olduğunuz mektubu açığa vurarak, kendisi de size karşı gelmek niyetinde olduğunu belli ederek Hacı İvaz Paşa Cüneyd'in hayınlığını, satılmışlığını bildiriyor. Böyle biri yüzünden sizin yanınızdaki çok beğlerin o yana geçmekten çekindiğini bildiriyor. Cüneyd'e dikkat edilmezse sonun kötü olacağı gibi şeyler yazılıyor ki Mustafa'nın rahatı kaça.»

«Kaçar mı?»

«Kaçar Beğ'im, hem de çabuk kaçar; Bütün güvenci güzel konuşmasında, bütün gücü yalanlarında olan kişiler korkak kişilerdir, kuşkulu kişilerdir, çevresindekilerin güzel sözlerle yalanlarla devamlı tutulamayacağını bilen kişilerdir. Güzel sözlerle yalanlarla kurulan bir köşkün çabuk yıkılacağından korkan kişilerdir. Cüneyd'in de alınıp satılmağa hazır olduğunu biliyorsa...»

«Biz de böyle birini satın almağa kalkıyoruz ya İbrahim Beğ...»

«Bizimki... bizimkini açıkça belli ettim Beğ'im. Ayrıca biz bir Düzmece Mustafa değiliz, biz Murad Beğ'iz, hakkız, yalanımız yok, mum eriyişindeyiz, ışığımız kendimiz için değil.»

«Pekey. Ya Mustafa Hacı İvaz Paşa'nın mektubuna inanmazsa? Hacı İvaz Paşa'nın bizden dönmeyeceğini şeytan da bilir.»

«Şu sıra bir dedikodu yayıldı Beğ'im, senden izin almadık ama vaktimiz azdır diye önlemek istemedik. Hacı İvaz Paşa sizden yüz bulamaz hâle gelmiş, paylanmış, kötülenmiş, size karşı muğber imiş... yoldaşları da karşı tarafta olduğu için..»

«Nasıl yaparsınız bunu İbrahim Beğ? Hacı İvaz Paşa için böyle bir dedikodu çirkin, çok çirkin, hata etmişsiniz. Hemen doğrusunu yayın, gerçekten ayrılmak var mı?»

«Savaştayız Beğ'im. Kan dökülmesin istiyoruz. Dökülecek olan Türkmen kanıdır, hem de bir dirhemi bin altına alınmaz Türkmen kanıdır. Siz de Hacı İvaz Paşa da hepimiz böyle bilir böyle düşünürüz. Dedikoduyu yayan Hacı İvaz Paşamızdır. Uygundur diyen kendisidir, hesap kendisinindir, bence de doğrudur.»

«Siz herşeyi yapmış her karara varmışsınız, biz göstermeliğe kalmışız desenize!»

«Estağfirullah Beğ'im, hayır. Sen ne dersen o olacak aksi ne mümkün nasıl düşünülür nasıl cesaret edilir. Biz ki kuluz kulluğumuzda kahroluruz.»

İbrahim Paşa'nın hiç bir yalanı olmayan üzüntüsü Murad Beğ için şifalı ilaçların etkisinde bir yatıştırıcı oldu, yavaş yavaş, derinleşerek ve derinleştikçe iyileştirerek. Bir solukluk dinlenmede: «Haklısınız» dedi Murad Beğ; «Savaştayız. Tanrı bilir ki hiç istemediğim savaştayız. Bağışlasın bizi. İnşaallah hatâ yapmıyoruzdur, inşaallah adımlarımız yanlışa gitmiyordur.»

«Beğ'im, Cüneyd mektubunuzu alınca yemin ederim ki dönecek hemen; beklemeden dönecek. Onun kaçışı da, biz-

den yana geçişi de Mustafa'nın yıkıntısı olacak. Mihaloğlu Mehmed Beğ'in gelişi de Urumeli Beğlerini Mustafa'dan koparacak. Bu da Türkmen kanının dökülmemesi demektir, inşaallah. İzin verdiniz ise mektupları temize çektirteyim.»

«Mihaloğlu Mehmed Beğ'i de bekletmeyelim İbrahim Paşa.»

«Başımın üstüne Beğ'im, hemen.»

«Ah!» dedi durdurttu İbrahim Paşa'yı Murad Beğ; «Ah ben ne yaptım, ne yaptım, ne yaptım? Bre incittik adamın gönlünü, kırdık kırdık... bizim yaptığımız da bağışlanır cinsten değil ki?»

İbrahim Paşa razı edemeyeceğini yahut razı etmekte hayli zorluk çekeceğini sandığı Murad Beğ'in, bir iki ikinciklenme, bir kaç isteksiz ama çaresiz sıkıntıya düşmelerden sonra razı olmasından memnun, bir an önce hesapladıklarını hesapladıklarınca gerçekleştirebilme telaşına düşmüş iken Murad Beğ'in döğünmeyi andırır ahvahından korktu. Bilmeden bir hata işlemediğinden emin olamamış bakınıp durdu. Dertli dertli: «Bir hatam mı oldu Beğ'im?» diye geveledi; «Bağışlayın Beğ'im bir hatâm..?»

«Değil! Hayır! İbrahim Paşa benim, benim bir hatâm... incittik adamın gönlünü bre, kırdık. Nasıl onarırız bilemem.»

Elinde olmadan: «Kim?» diye sordu İbrahim Paşa: «Kimi Beğ'im?»

«Bre şu ufak tefek adam... şeyden gelmeydi, Semerkand'ın oralardan herhal, Meragalı Abdülkadir... bildin mi şimdi? Musiki üstadı, bilgin kişiydi.»

Hatırladı İbrahim Paşa. Timur'dan kaçmış, Timur'a tutulmuş, yine kaçmış bir kişi olduğunu duymuştu. Musikiyle ilgisiz bir İbrahim Paşay'dı; belki de dipdedesi Ali Paşa'nın çılgın gecelerinin günahını ödemeği üstüne almış bir torun olarak o taraklara bez salmaktansa dönüp ilim dokumağı sevmişti, mantık dokumağı; musikiyi sazlı sözlü beğlerin hakkı bilip atmıştı üstünden. O yüzden de adı Bursa'da

birden ortaya çıkan Abdülkadir Meragî denilen kişiyi ancak uzaktan gözlemişti... vezirliği sebebinden o da. Neye geldiğini, niçin geldiğini, ne aradığını bilmek istediğinden, o kadarcık. Murad Beğ'in döğünüşünden, göstermeliği olmayan övülüşünden o kişinin böylesine bir Beğ'i tedirginleştirecek kıratta olmasını aklı almadı. Az kalsın: «Ne olmuş Beğ'im» diyecekti; «Ne yaptıysan yaptın, gönlünün kırılması da niye? Çağırır avucuna üç beş kuruş sıkıştırırsın olur biter...» demek üzereydi. O anda deyiş sebebinin Beğ'ini rahatlatmaktan çok öyle bir kişinin bir Beğ'i bu hâle getirişinden olduğunu hissetti; kendisi bir koca vezir idi, Çandarlı soyundan idi, bilgin kişiydi, devleti yöneten bir koca akıl idi. Böyle olduğu halde bir vakit Murad Beğ'i bu perişan ediyordu.. dünyaya bak sen!

Düşündüğünde bir çocuk güdülemesinin damarlarını kızdırdığını hissetmiş, dilinin ucuna kadar gelmiş sözleri, söylemek kötülenmesinden kurtulmuştu. Ancak: «Ben meşgul olsam Beğ'im...» diyebildi.

Murad Beğ'in cevabı yaktı yüreğini: «Olsan da üstadın gönlünü yapmış olamayız. İbrahim Paşa, yapmış olamayız. Bana bir kitabını verecekti, çok değerli bir kitap olduğu yüzde yüz idi, vaktimiz olmadı, fırsatımızı bulamadık yakalayamadık. Allah kahretsin düzmece mi değil mi bu soysuz bizce hoş düşüncelere vakit bırakmadı ki.. Acaba Mihaloğlu ile daha sonra mı görüşsek... olmaz; o da devletin işidir.»

«Ben meşgul olayım Beğ'im. Değerince ağırlamağa çalışırım, gönlünü alırım, bir ara görüşmenizi de sağlarım. Sanırım anlayışlı kişidir, durumu takdir eder.»

«İnşaallah. Ama sanmam ki bulabilesin. Dünden bu yana bekletirim adamı, fırsatını bulamadık, bulamadık... Ara bakalım, arat bir kere. Ben de bahçeye iniyorum. Yağmur sonu ağaçları insanlardan daha bir yakın olur, Mihaloğlu'yla orada konuşayım. Unutma sakın İbrahim Paşa, Abdülkadir'i.»

İbrahim Paşa Abdülkadir'i unutmadı da bulamadı, bulduramadı. Bir saat kadar sonra bir kapı çavuşu süklüm bük-

lüm haberi getirdi. «Gitmiş!»

«Nasıl gider bre?. Kim salar, neden salar? Padişah'ın izni olmadan gidilmek mümkün mü?»

«Bu kitabı bırakmış...»

«Kitap olduğunu ne bilirsin sarılı soyhanın?»

«Kapıya bakırken kendi söylemiş. Padişah'a verirsiniz, demiş. Bursa'nın da sağır olduğunu bilmiyordum demiş.»

«Ne demiş ne demiş? Tekrarlama, çık.. kitabı oraya koy.»

Kapı Çavuşu çıkınca İbrahim Paşa: «Ben olsam gider miydim acaba?» diye düşündü.

Giderdi. Gitmişti de bir kere. Musa Beğ'in Edirne'ye girdiği gün İne Beğ ile birlikte Edirne'den Çelebi Mehmed Beğ'e kaçışını hatırladı. «Herkes anlayanına, değerini bilene gider tabii..» diye mırıldandı.

Sonra da Murad Beğ'in çırpınışı geldi gözlerinin önüne. «Böyle bir Beğ de bırakılıp gidilmez Abdülkadir Meragî» diye söylendi; «Abdülkadir Meragî de olsan bırakılıp gidilmez böyle bir Beğ. Ülke yangındayken doruklar da tutuşur. Yangını söndürmeğe gideceğin yerde kaçmak üstadlık mıdır? Dorukluğuna sarınmak ne işe yarar ki?»

Pencereye varıp bahçeye baktı. Dili birdenbire paslanmıştı. Yüreğinde kirli bir yangın alevi.

Bahçe yağmur sonunun doymuşluğunda şıngırdıyordu; eski bir köçekçenin veryansınındaydı. «Yağmur sonu bahçesinin ağaçları gerçekten insanlardan daha yakın mı olurdu?»

İbrahim Paşa'nın gözleri ağaçtan ağaca gezindi. Yunmuş arınmış yeşiller yapraklar da mayıs saçlarını taramanın keyfine dalmıştı.

Az sonra varı yoğu unuttu İbrahim Paşa. Yedi deniz ötesinden gelen dinelmiş bir ses tennennilerde, nennennilerde yoğrulan bir musikinin nefis ezgilerine göz süzüyordu. Yağmur sonu ağaçları akıl almaz bir sema uçuşunda eski bir dinlenmişliği gökyüzüne kaldırıyordu. Hacı İvaz Paşa odaya girinceye kadar gökten yere inemedi.

Horoz Dede ile Mustafa Beğ Bursa'ya girdiklerinde Ulubad Gölü kıyısında olan olmuş biten bitmişti, atı alan Sarıköy Bige üstünden Lâpseki yolunu tutmuştu. Düzmece Mustafa'yı bir gecede Murad Beğ'e satan Cüneyd, ışığını sabahaca yakılı tuttuğu çadırında bir kötü gömleğini bile bırakmayıp kaçınca, ve dahi ol gece yarısı sabaha döndüm dönüyorum der iken Ulubad Çayının bu kıyısından ünlü Mihaloğlu Mehmed Beğ, şanı yedi cihanı tutmuş yedi iklim üç ülkede duyuldu mu ayağa kalkılır narasını patlatınca, patlatıp da: «Bre Osmanlı'nın anlı şanlı Urumeli Beğleri ben gelmişim; sizin bu yaptığınız utançlı işin utancını yumağa, Ahiretinizde bir kötü sorgu sual soruldu mu vermekçün bulamayacağınız cevabı bulmağa geldim.. benim ben! Mihaloğlu Mehmed Beğ derler, benim bre haaaa!» deyince ortalık süt limana dönüvermiş, aksakal beğlerin nicesi birden top top olup toplanaraktan ve elleri sakallarında kasıl kasıl düşüncelere dalmışlardı. Zaten ayak üstü dikenlerde çıtır çıtır çıtlayan, yattı mı uykusu kuşkularda alev almış yangınlara körüklenen Düzmece Mustafa Beğ bu işin sonunun hayra varmayacağını anlamanın ufalanmasında sapır sapır titremiş, sabah olup da askerlerinin kafile kafile karşı yana geçmeğe can attığını, Murad Beğ'den şefaat dilenmesine başta Urumeli Beğleri olmak üzere yola döküldüğünü de görünce sekiz cihan birden başının üstüne yıkılmışcasına öz canının parçalarını toplama çabasına düşmüştü. Bir yan Ulubad Gölü ki yiğit isen sür atını göl yuta bre! Bir yan dağın baş belâsı ki kayası bitti mi orman, ormanı bitti

mi uçurum, o da bitti mi kelağbabaların uçtuğu sarptır, altındaki at değil yedi başlı ejderhâ olsa ne yapa? Ve dahi bir yanı batağın en kancığı ki Uludağ'ın yarı erimiş yarı erimemiş karını alıp getiren Ulubad Çayının oyununa gelmiş, battıkça sulanmış sulandıkça batmış, aklı olan at süre!

Düzmece Mustafa Beğ'e yapacak bir iş kalmıştı, atlamış atına, yarım yamalak bir yiğitlik hıçkıranda «Beni seven gelir ardımdan» ya demiş ya diyememiş onu da; üzengilerde karnını yardığı, atından kuşkulu, ardından gelen döküntülerin gelişinden işkilli sürmüş de sürmüş, sürmüş de sürmüş, tek çare Bizans'ın İmparatoruna ulaşıp yahut ki Lapsekiden Boğazı karşıya geçip Gelibolu'yu tutmayı Cennet Kapısı saymıştı. Urumeli topraklarının sultanlığında aklı bir karış iken hayalledi̇ği Anadolu topraklarında da ferman yürütmek düşü, yangın külü olup kararmıştı kararmasına da Allah vere can kurtula! Kaçışı, kurtulması artık Tanrı'ya kalmış, o canın derdindeydi. Atı ha çatladı ha çatlayacak...

Horoz Dede bunları bilmiyordu, Mustafa Beğ ise bütün bütüne habersiz. Bursa'ya girdiklerinde başı dönmüştü birdenbire sabah ışıltılarında göğeriveren caanım Bursa mayısı, Mustafa Beğ'in gözlerini kör edercesine kamaştırmıştı; doğduğu şehire giriyordu. O güne kadar düşlerinde görse hayra yormayacağı, her gün biraz daha her soluk ile birlikte nefes nefes özünden kopup ayrıldığına inandığı Bursa'ydı bu. Babası Yıldırım Bayezıd Hanın her salkımında ekşili tatlılı muhakkak bir tat bıraktığı, her çınarının ya bir yaprağına ya bir budağına biri ötekinden ayrıca bakan gözlerinin elifini vermiş Bursay'dı; şu görünen minare, şu kaykılıp gelen gökyüzü, şu ötelerdeki kaba ağaç, şu berilerdeki erguvan uçarılığı, ta karşıda Bursa'yı bir yandan öte yana tutmuş, mordan eflatuna ihtiyarlamakta, karları ak ki ak bre ak ki ak Uludağ!. Bütün bunlar gerçek miydi Tanrı'm bütün bunları görmeği bir kere daha mı yazmıştın bu yoksulun alnına sen?

Yeniden doğuyordu sanki; yeniden doğmak ne demek?

Sanki, ne demek Tanrı'm? Mustafa Beğ o doğum ânını yaşıyordu.. az sonra yeryüzüne ilk defa ağlıyacak, az sonra gülecek, az sonra kulağına erenler zamanından kalma bir nurlu yüz eğilecek bir nurlu sakal sürünecek bir nurlu ses bir nurlu Allahüekberlerde adını, çağıracaktı: «Mustafa! Ya Mustafa!»

Yeni doğan bir çocuk böylesine sarhoş olabilir miydi? Böylesine esnükleşmiş bir aklın cihan cihan uçuşuna dayanabilir miydi?

Aynı anda da titremişti Mustafa'nın her yanı; ciğerinden başlayan yüreğini alt üst eden, aklını yerinden oynatan bir acayip titreme, sanki karanlıkların en koyusundan kopup gelerek ayağından saçına Mustafa Beğ'i sarsmıştı. O anda ne Bursa'yı görebilmiş, ne doğum ânını yaşayabilmiş, ne sabahın alaca güneşinde çırpınan Bursa'nın doyulmaz mayısını farkedebilmişti. Ezanlar mıydı ne idi? Ezanlara benziyordu fakat ezanlardan ayrıcalığı olan bir başka türlü çağırıştı.. hayata çağıran, her zaman hayatın en civcivlisine gel gel diyen ezanlar ilk defa karanlıklara, karanlıkların da yadırgayacağı zifirî katranlara çağırdı Mustafa'yı; gözlerini sımsıkı yumduğunda daha iyi duydu ezanların çağrısını; katran karası karanlıkların arkasında hayattan daha ak bir aydınlığın buğulandığını hissediyordu. Buğuları andıran fısıltılar:

«Ölüm!.» dedi.

Korkmadı; gözlerini daha bir kapadı ki ölüm nedir, göreyim?

Bir sonsuz huzur, bir tarifsiz aydınlıktı. Doğumla birlikte başlıyordu.

«Mustafa! Mustafa Beğ! Mustafa Beğ'im!»

Adını üç kere, üçünde de ayrı benimseyişlerde çağıran ses hemen yanıbaşındaydı. Katran karası karanlıkların ardındaki tarifsiz aydınlığın sesine benzetti ama değildi. Tarifsiz aydınlık sımsıkı yumulu gözlerinin önünde derinleştiği halde ses kulağının dibinden geliyordu. En kötüsü o değişik çağrılardaki ezanlar susmuştu.

«Mustafa Beğ'im neyin var? Yorgunluk mudur?»

Ulucami'nin önündeki çınarın dibindeydiler; atları yanındaydı; Horoz Dede: «Şimdi gelirim» demesinde ayrılmıştı, dönmüştü. Sımsıkı yumulu gözlerini hiç istemediği halde açmak zorunda kaldı, Horoz Dede'ye: «Bir şeyim yok» dedi.

«Gideceğiz Mustafam.. Ulubad Çayı kıyısında cehennem varmış, olan orda oluyormuş durmayalım.»

Mustafa Beğ babasının mezarını düşündü. Nerdeydi acaba? Ta aşağıdaki kendi yaptırdığı camide miydi? Yukarılarda bir yerde, Tanrı'nın nurunda kondurulmuş gibi durduğunu bir vakitler hep hatırlamıştı, epeyce yukarısı Emir Sultan'a mı çıkıyordu yoksa Mustafa'nın özlem dolu gönlü oralara çıkmasını mı istiyordu ne idi? Oradaysa babasının mezarı hemen yanıbaşına yatıp uzanmak, bir daha uyanmamak, hiç uyanmamak istedi. Değilse şurada, şuracıkta, Ulucami'nin duvarlarının hemen dibinde yahut şu çınarın köklerine karışarak... uyumak, sonuna kadar; kimseye uymadan, kimseyi dinlemeden... Ankara Savaşı'nı unutarak, Horoz Dede'nin Ulubad Çayı kıyısında olduğunu söylediği cehennemi aklına bile getirmeden uyumak; çınarın köklerine karışıp göğdeye yürüye yürüye uyumak; dallardan sıyrılıp yaprakların yeşilinde pırpırlanarak uyumak... mayısları, haziranları... bir nice ayları ve mevsimleri bir arada yaşayarak uyumak...

Fakat Horoz Dede engel oldu. Sallabaşı korkunç derecede devriliyordu; gözü, kaşı, saçı, başı birbirine girmişti. İri badem gözlerinde, yuvarlak, yassılmış, boncuklanmış çoktan gözlükten çıkmış bre, çoktan gözlükten çıkmış toz içinde gözler bir kalkıp bir iniyordu. Fırlak gırtlağının lıkırdısı sesini allak bullak ediyordu. Eğer bir de horoz gibi öterse Hak saklaya!

Ötmedi de ötüşten beter çığlıklarda: «Mustafam gideceğiz!» dedi. «Şu sıra Tanrı'nın yeryüzünde adam aradığı sıradır, unutma. Şu sıra varıp girdik mi Ulubad cehennemine, tamamdır! Tanrının aradığı adam biziz demektir, sensin de-

mektir. Ben Mustafa'yım, ben düzmece olan değil asıl olanım ve dahi Murad Beğ yiğenimin yanındayım onun yoluna öleceğim, inanmayan gelsin; dedin dedin, demedin Tanrı'nın yanında yerin yok oğul. Bil ki bunun arkası Kostantiniyye önüdür ve dahi Murad Beğ'in gidişi orayadır. Çünkü senin yerine geçen düzmecenin sonunu getirdi mi Murad Beğ Bizans'ı rahat komaya!. Komaz. Yürü! Oğul yürü! Beğ yürü! Vakit geçmeden varalım, Türkmen kanı akmadan, Murad Beğ bunalmadan yetişelim. Yetişelim ki Kostantiniyye önüne varmağa yüzümüz ola yavru yürü! Has insan yürü!. Haydaaaa!»

Mustafa Bursa'dan çıkarken doğumunu orada bıraktığını, ölümünü sırtlayıp götürdüğünü sandı. Öyle bir his bütün ağırlığını Mustafa'nın sırtına vermişti, yorgunluktan tere batmış atının sırtında bir kendisi varsa Mustafa olarak bir de ölüm vardı bin kere Mustafa'dan ağır. Ama umursamadı. Bursa'yı görmüştü ya! Babasının soluğunu duyar gibi olmuştu ya! Yüreği kendi içinde çığlık çığlığa: «Babam!» diye haykırdı; «Aziz babam benim Han babam Hakan babam, bil ki seni bırakıp kaçmadım! Bil ki savaşta seni yalnız komadım. Sonunaca seninleydim, seninle oldum, seninleyim... bilesin!»

Horoz Dede küp gibi sağır. Aldı Ulubad Çayının kıyısındaki cehenneme takılmış, ne başka bir şey görüyor ne başka bir şey duyuyordu. Sadece yanında Mustafa Beğ'in at sürdüğünü hissediyor, bu da ona yetiyordu.

Bir saat kadar sonra Sefil Ali ile birlikte Çerçi, Zindan Çavuşu, yanlarında Burçak olduğu halde Bursa'ya girdiler; gele gele geldiler, Ulucami'nin önündeki çınarın dibinde soluklandılar. Sefil Ali'nin sürdüğü iz de üç aşağı beş yukarı oraları gösteriyordu. Durmadılar. Sefil Ali'nin Zindan Çavuşu'na bıraktığı atının dizgini terini bile soğutmamıştı ki dönüp geldi. Öğreneceğini öğrenmişti. Horoz Dede ile Mustafa Beğ'in şu sıralarda nerelerde olduğunu avucunun içi gibi

biliyordu; Ulubad Çayının kıyısında koptu mu kopacak mı onun orasını pek kestiremediği savaşa yetişebilmek için gecikmekten korktu. Ötekileri attan dahi indirmedi. Atına atladı kuş kanadında sürdü.

Burçak ölü gibiydi. Dut çemütlerinden de beter, pestile dönmüştü. Sefil Ali atını sürmese, orada kalmak istese atından inen Burçak olmayacak kaskatı bir pestil kemikleşmesi yere düşecekti. Çerçi de ona yakındı ama hiç değilse yüreği sağlamdı; ne olursa olsun varacakları yerin sonu Çerçi'nin sıkıntısını giderecekti. Bizans'a varacak, Sefil Ali'yle varacak, Sır Kâtibini bulacak, yanlışlıkla aldığı akçelerini elin gâvuruna geri verecekti. Ondan sonra ölürse ne mutlu; ölmezse yüreğinde hiç bir gölge olmadan yaşayacak, öldüğünde yanında bir kul hakkı götürmemiş olacaktı. Bu da, bunca yola değil bunca eziyete de değil, bunlardan bin kere katlılarına da değerdi. Zindan Çavuşu nasıl olsa varacak bir yer arıyordu; Osmanlı'ya kapılanabilmenin kolay olmadığını bildiği için de vurup geldikleri yola yol dememiş, acıya sancıya dayanmıştı. Dayanacaktı da. Az biraz oturağı sızlıyor, oynak yerleri ha koptum ha kopuyorum diyordu ama, hamlıktandı. Zindan Çavuşu olmadan önce o da at binerdi, kılıç sallardı; kör olası zindan çavuşluğu pasa vermişti her yanını. Yol boyu Sefil Ali'ye imrenerek bakmış, adamın bana mısın demeyen bedenini bir parçacık kıskanmıştı bile. Osmanlı'ya kapılanabilmek için Sefil Ali kıvamında pişmek gerekirse pişecekti. Yemin etmişti; geberse sesini yutacaktı, Sefil Ali'nin yanında adını beş paraya çıkarmayacaktı.

Lâkin Burçak?

En uzak umudu Bursa'da iken onun da suya düştüğünü pestil gözlerinde seyredince Burçaklığından tek bir zerre kalmadı dense yeridir. Atının sırtında giden bir pestil inceliğiydi artık; acıktığını, susadığını, uykusu gelmiş olabileceğini dahi hatırlayamayacak bir pestil inceliği. Bu yanından baktın mı öte yanını rahatça görürdünüz, pestilin de öylesine

incelmişliğindeydi.

Bir defa Burçaklığına döner gibi oldu, o da Bursa'dan çıkıp Ulubad yolunda uçtukları sıra oldu. Sefil Ali her ne sebepten ise Burçak'ı hatırlamıştı, hatırlamak gerektiğini duymuştu belki de. Çocuk gönlü okşarcasına. «Bre siz şimdi şaşacaksınız?» deyip sürmekte atını; «Şaşar mısınız şaşarsınız. Şu Burçak yiğit, bakmayın haline siz. İster misiniz varıp Düzmece Mustafa denilen herifi yakalayıp getirsin Murad Beğ'imize, ha? Bir bakmışsınız yapmış bu işi bre, hepimizi bastırmış. Murad Beğ'imiz de bir timar vermez mi bu yiğitliğe? Haa vermez mi Çerçi kardaşım vermez mi? Hem de timarın en gelir getirenini ki Evrenuz oğullarına verilmemiştir...»

Bu kadar!

Burçak'ın pestil incelmişliği dirilip adama döner gibi olmuştu. Neden olmasın? Bakmışsın düşmüş önüne biri. Savaşın kıyısında seyrederken Burçak o hengâmeyi, biri düşüvermiş önüne, düşer ya. Korkudan hatta, evet evet korkudan kendinden de saklayacak değil ya Burçak, elindekini kaldırdığı gibi vurmuş adama, adam bayılmış. Neden olmasın? Bayılan adam meğer Düzmece Mustafa denilen Beğ değil mi?

Sahi Murad Beğ timar verir miydi?

Canım Has da olur Zeamet de... hele hele bir dere kıyısında bağlık bahçelik bir yer de olsa razı Burçak çoktan razı...

Eh artık o kadarını da verir canım, koca bir Murad Beğ o kadar cimri midir yani?

Verirdi vermezdi, yakalardım yakalayamazdım... derken akşama yakın vardıkları Ulubad Çayı kıyısında göre göre bir hayırsız dağınıklık gördüler. Köylüler, kentli döküntüler, şunlar bunlar... çingeneler; sağda solda dolanıyor, orayı burayı karıştırıyor, kalıntı arıyordu. Arayan bulmuş, bulan gitmiş, kalan umutlarda.

Sefil Ali koca bir çaresizliğin boğuntusunda elini alnına vurup düşündü. Görünürde umut verici hiçbir şey yoktu.

Burçak, neredeyse artık hiç görünmeyecek olan gözlerini, pestil incelmesinden çıkarmış sağa sola bakıyor kötü kötü soluk alıyordu. Çerçi at dinlenmesinde, Zindan Çavuşu Sefil Ali'ye meraklanmış olarak.

«Durun siz!» dedi Sefil Ali attan indi. «İnmeyin. At dinlenmesi de eyidir. Ben bir sağı solu arayım. Sorup öğreneyim.»

Arayıp sorması, sorup öğrenmesi Bursa'daki gibi az sürdü. Neyi nerde arayacağını, neyi nerde soracağını daha önceden hesaplamışcasına vakit geçirmedi. Kaçanın Düzmece Mustafa koğalayanın Murad Beğ olduğunu öğrenince yüreğine su serpildi bir parça ama Horoz Dede ile Mustafa Beğ'in izini bulamadığından öfkelendi bir hayli. Fakat iz buraya kadar geldiğine göre geri dönmüş olamazlardı. Kaçan ileri gittiği için de muhakkak koğalayanın yanında olmalıydılar. Gerçi bundan sonra Mustafa Beğ'i bulmuşsun, düzmecesinden ayırmışsın neye yarayacaktı ama yine de sonunaca gitmek gerektiğine inanıyordu, inanç da değildi, bir yürek itişiydi bu. Sefil Ali de her vakit yüreğine güvenmişti.

Bu yüzden yoldaşlarına bir şey sezdirmeden Sarıköy üstünden Biga yoluna sürdü atını. Sarıköy'de yanılmadığını anladı, Horoz Dede ile Mustafa Beğ'in izini yakaladı sağlamcasına.

Gelgelelim Lâpseki'ye geldiklerinde, Biga'dan bu yana duyup da inanamadıkları kalabalığı gördüler. Murad Beğ'in ordusu, denizin bu yanına çakılıp kalmış, çoktan karşı kıyıya kapağı atıp Gelibolu'ya ulaşmış olan Düzmece Mustafa kaçağını yakalayamamanın öfkesinde kaynıyordu.

Sefil Ali o kalabalığın içine girmekten çekindi, kaynayışı kendi haline bırakıp kıyılarda dolaştı. Düzmece Mustafa kaçağının karşıya geçmesini sağlayacak gemileri bulan Biga Kadısını asmışlardı, yardımı dokunanları sallandırmışlardı; her kafadan bir ses her yürekten bir istek çıkıyor Lâpseki'nin kıyı bucağını dolduran mayıs ısınmasını körletiyordu. Böyle

bir anda ortalıkta görünmenin ne oluru ne olmazı her vakit çıkardı. Eh, ne yalan söylemeli, Sefil Ali'nin de dinlenmeye ihtiyacı vardı; hele Burçak'ın? Yattı mı kalkması zor uykular gözlerinde tütüyor, pestil bedeninde incelmemiş bir yer bulunmadığı gibi erimemiş bir yer de kalmadığından yattığı yere muhakkak yapışacağını sanıyordu; topraksa toprak, keçeyse keçe, hasırsa hasır olur kalırdı uykusu, bir daha da kimseler sökemezdi. Çerçi dersen dinlenmeğe çoktan razı; Zindan Çavuşu ise ağzını açmıyor ama dünden eyvallahı bastıracak teklife.

Kalabalığa hem yakın hem uzakça durur üç beş kaba ağacın gölgesi de yalvarırcasına dinlenmeğe çağırıyordu adamı; çevre yanı yeşilini soldurmamış çayırların cirit atışındaydı, atlar için de uygun eğer yemeğe mecalleri kaldıysa?

Yattıkları gibi uyudular. Kimsenin aklına Mustafa Beğ'i kalabalığın içinde aramak gelmedi. Yine kimsenin aklına o kalabalığın bir anda sökün etmiş gemilere dolabileceği, boğazı karşıya geçmek üzere çalakürek, pupayelken geçip gideceği gelmedi. Allahtan ki Sefil Ali'nin uykusu oldum olası tavşan uykusunda gelgeç horultularla yetinir uykulardandı da son sefere yetişebildiler. Burçak'ı uyandırmak bir müşkil iş olmuş, Zindan Çavuşu ile birlikte karga tulumba, yarı uyur yarı uyanamamış bir pestil bedeni atın sırtına çarçabuk atmışlardı.

Burçak'ın uykusu gemide açıldı hem de en kötüsünden, hem de bir daha uyumağı haram sayarcasına. Sefil Ali, hiç ummamakla beraber, kalıntı kalabalığın artık döküntüsünü taşıyan gemide Mustafa Beğ'i arıyordu. Velfecri okuyan bir parçacık da olsa uykusunu aldığı için daha bir feldir feldir gözleri yutarcasına çevresi dolanıyor, ağır aksak görünümde gezişi bulduğunu kolayına bırakmıyordu; yanında Burçak'ın uykularda çoktan kaybolmuş gözleri... Mustafa Beğ'i asıl tanıyan o olduğuna göre Sefil Ali kuşkulandı mı dürtüyor, kısık seslerde: «Şu mu? Yoksa şu mu?» diye soruyordu.

Değil, değil, değil; hiçbiri değildi. Çoğuncası gözünü bile açmadan değili bastırıyordu Burçak; Sefil Ali'nin kimi sorduğundan habersiz, kimi sorduğunu umursamadan. Gelgör ki bir defasında açmış bulunduğu gözlerini en olmaz yerde. Üstelik Sefil Ali'nin sorduğuna değil de sormadığına baktı. Bakar bakmaz da aklı zayolma derecesinde gözlerinden fırlar oldu: «Bu Bahadır Yüzbaşı eyvaaah!»

Sefil Ali terslendi: «Hele soyha! Uykuda mısın hâlâ? Bahadır Yüzbaşın ne arar burda açsana gözlerini!»

«Açtım Sefil Ali ağam açtım açmaz olaydım o!» Bir yoksul sığınışta Sefil Ali'nin omuzları ardına sokmağa uğraşıyordu başını: «Bahadır Yüzbaşı'nın kendisidir hem de bizi yakalamağa gelmiştir.»

«Yok domuzun başı! Bre burası Karamanoğlu'nun Konyası mı? Burada Murad Beğ'in sözü geçer Bahadır Yüzbaşın nedir ki? Hangisi?»

Bahadır Yüzbaşı da Burçak'ı görmüş; tanımış; Sefil Ali'yi görmüş tanımakta zorluk çekmemişti. Bir iki adım gerilerde duran Zindan Çavuşu'nu da hiç ikinciklenmeden tanıyınca doğrulamış Sefil Ali'yle Burçak'ın yanlarına sokulmuştu. Burçak bu sokuluştan korktu en fazla. Uyku muyku kalmamıştı üstünde, uçmuş denizin mavisine karışmıştı; şimdi o uykunun yerini soğuk bir su üşümesi almıştı. «Yakalandık! Sefil Ali ağam yakalandık, yazık!»

Silkti attı Burçak'ı Sefil Ali. «Bahadır Yüzbaşı dediğin Allah mı be!»

Konya'da değildi artık, gözü açıldı açılalı bilip tanıdığı topraklardaydı. Bilip tanıdığı topraklarda da Sefil Ali'yi bir Murad Beğ, bir de ondan önce Tanrı tutardı tutarsa... onların da tutmayacağından emindi nasıl olsa. «Gelsin bakalım» dedi. «Çık ortaya da görün...»

Zindan Çavuşu ile Çerçi'yi de çağırdı.

Konya'dayken kaçışını koğalattıran, zindan odalarında tıkılıp kalmasına sebep olan kişinin bu Bahadır Yüzbaşı oldu-

ğunu duyardı ama yüzünü gördüğü olmamıştı. Bir vakitler alıcı kuşu bildiği Yüzbaşı'nın suratına kişiliğini ölçüp biçmecesine bir Sefil Ali bakışı attı. Tuttu da. Adamın niyeti bozuğa çalmıyordu. Aksine beğenilme çabasına kanatlanan bir yavru kuş uçmasındaydı. Konya Konya'da kalmış Karamanoğlu Karamanoğulluğunda; burasının Murad Beğ toprakları olduğunu bilen, bildiğine de yanmayan adımlarda yaklaşıyordu. Sefil Ali ondan önce davrandı: «Hele bak hele, Konya'nın kan kusturan Bahadır Yüzbaşısı değil midir bu gelen? Burçak yiğit sil bakalım gözünün çapağını da bak, o mu değil mi? Seninle eyi tanış idi bir vakitler he mi?»

Eh, Bahadır Yüzbaşı da Sefil Ali'den aşağı kalmadı: «Vay bu da bizim tavşan kaçışında uykularımızı ağulara veren Sefil Ali olmasın sakın? Burçak yiğit gözünün çapağını silebildiysen şöyle bir bakıver o mu? Çok sorduydum sana he mi? Bir daha sorayım da noksanı kalmasın?»

Zindan Çavuşu Bahadır Yüzbaşı'nın Konya'dakine hiç benzemez sesiyle davranışının eyiye mi kötüye mi yorulmak gerekeceğinde kararsız, bekliyordu. Ne de olsa bir vakitler üstü idi bu adam, nice paylamalarında haşlanmış, nice pohpohlarında gönenmişti; bunun için dağınıklığını da toplamış duruşunda saygısına çekidüzen de vermişti. Bir soru soracak olursa ne gibi bir cevap vermek gerek, ona hazırlanıyordu.

Bahadır Yüzbaşı Zindan Çavuşu'na sormadı, görmezlikten geldi bile denilebilir.

Burçak, Sefil Ali ile Bahadır Yüzbaşı'nın arasında kısılıp kaldığından sesini çıkaramıyor, Çerçi kendisini hiç ilgilendirmeyen bir kişinin Sefil Ali'ye yaranma çabalarında lâf dokunduruşuna uzak gözlerle bakıyordu. Yanılmıyorsa Sefil Ali'nin niyeti de yabancı kişiye karşı pek kötü değildi. Nitekim Burçak'ın bir türlü düzen tutturamayan haline rağmen Sefil Aliy'le Bahadır Yüzbaşı'nın birbirine yaklaşması, ısınması, eh iyi kötü kaynaşması hattâ pek vakit almadı. Gemi, geçtikleri boğazı ortalamış, karşı kıyıya inmek için dümen

kırmış iken Sefil Ali de, Bahadır Yüzbaşı da soyunuk iki güreşçinin ısınma dolanışlarını andıran lâf dokundurmaları bırakmışlar peşreve geçmişlerdi; elense faslı da tamamlanınca lâf yarışının, kapışıp kucaklaşmakda bağlandılar. Zindan Çavuşu bir hayli ferahladı hattâ Bahadır Yüzbaşı'ya: «Hoş gelmişsin» de dedi. Aklı sıra; «Ben artık Osmanlıdanım, sen de bize geldin» demek istemişti.

Bahadır Yüzbaşı da böylece Zindan Çavuşu ile ilk karşılaşma sıkıntısını atlatmış oldu. Daha da ileri gidip: «Benden önce davranıp Osmanlı'ya geçmene dayanamadım Çavuş ağa» dedi; «Ne de olsa serde eski yüzbaşılık var. Şimdi yüzbaşılıktan soyunduk sıradan adam arasındayız... Senin çavuşluk devam etmekteyse bizi gözden ırak tutmazsın herhal...»

Zindan Çavuşu utana sıkıla: «Estağfirullah» derken Çerçi Bahadır Yüzbaşı'nın kendine yer arayan yabancılığına üzülmüştü. Çerçilikte bu yoktu işte, dervişlikte de. Çerçiliği eski, dervişliği yeni olduğu için bir vakitten beri ne çerçiliği ne dervişliği tek başlarına ayrı ayrı düşünemiyor yıllardır özüne işlemiş çerçiliğini andı mı yeni dervişliğine vefasızlık etmiş olma korkusunda hemen dervişliğini de öne sürüyordu; aklından tabii. Hiçbir gün Çerçiliğini pek gerek görmedikçe açığa vurmamıştı, pek gerek görse dahi dervişliğini açığa vurmazdı. Ama düşüncelerinde kendi kendineydi; acıları da sızıları da, öğürmeleri de yerinmeleri de düşüncelerinde sadece kendisinindi. Çerçi de derviş de, nereye gidersen git, ister Hind'e, ister Yemen'e, istersen Karamanoğlu'nun Konyasına her yerde Çerçi, her yerde derviş. Gelgelelim işte şu, belli ki Karamanoğlu'nun sözü pek buyruklu Yüzbaşısı Konyasından ayrıldı mı sözü geçersiz, Yüzbaşılığı hükümsüz olup çıkıyordu. Hükümsüz olup çıkınca da işte böyle eski çavuşundan medet umuyordu. Çerçiliğiyle dervişliğini severken adamın bu haline üzülmüştü. Gönlü olsununa: «Benim bildiğim Murad Beğ ise atalarından farksızdır» diye lâfa

karıştı hoşlukla; «Doğruya kapısı açıktır, yararlıyı bağrına basar, değerlinin değerini verir Yüzbaşı, Karamanoğlu gibi biri durup dururken bir adamı Yüzbaşı yapmaz ya... eh, Murad Beğ on kere, yüz defa Karamanoğlu'dur...»

Bahadır Yüzbaşı Çerçi'nin gönül okşayan sözlerinden umutlar aradı. Ararken de yadlığı yabancılığı daha bir alışıyordu. Yol boyu gelirken gördükleri duyduklarından çok daha etkileyiciydi. Konya'da Konyalıların Karamanoğlu Beğ'ini benimsemeleriyle yol boyu Osmanlı topraklarında yaşayan insanların Murad Beğ'i benimsemeleri yanyana getirilirse Karamanoğlu Beğ'i yaya kalırdı. Kaldı ki Konya'da bile Konyalılar Karamanoğlu Beğ'inden çok Murad Beğ'e sahipleniyorlardı, bunu görmüş duymuş yaşamıştı. Ulubad Çayındaki savaşa yetişemediğinden iyice bilmiyordu ama ordan Lâpseki'ye kadar askerin içine girince Murad Beğ ile askeri arasındaki bağı usta gözleri çabuk görmüş, leblebiden nem kapan aklı bir kere daha Murad Beğ'e yatmıştı. Konya'dan ayrılmağı kafasına koyduğunda dilinden düşüveren sözü bir daha tekrarlamış: «Asılacaksan eğer Osmanlı ipine asıl hay Bahadır!» deyip atını tepiklemişti. Çerçi'nin sözü, bir parça cesaret verebilmek niyetiyle de olsa doğruydu, Bahadır Yüzbaşı'ya da aradığı umudu vermişti. Bunun için güvene güvene: «Bizde de eyi kötü bir değer vardır bre ağa» dedi; «Yeter ki gösterme fırsatı bulabilelim.»

Sefil Ali lâfı yetiştirmekten geri durmadı. Bozuk düzeninde ol görüp dikiş tutturamayan Burçak'ı itti Bahadır Yüzbaşı'nın önüne: «Al buyur» dedi; «Göster marifetini ispatla değerini. Şu yozu adam edebilirsen bil ki Murad Beğ'in has adamısın, tezinden hemi de...»

Bahadır Yüzbaşı Burçak'a içi göğnümüş bir armudun sapından sallamasında baktı. Burçak içi göğnümüş armut düşmesinde Bahadır Yüzbaşı sapı bırakmama çabasında bakıştılar. Aklına Konya'da iken Burçak hakkında Karamanoğlu Beğ'ine söyledikleri geldi Bahadır Yüzbaşı'nın. O sözü

böyle bir ispatlama zorunluluğunda hatırlayacağını aklının ucuna bile getirmemişti. Acımsı bir gülüş gerdi dudaklarını, çenesinde kavruldu; sonra bütün yüzünde asılı kaldı. Kararsız, ummayarak, aldı hiç kesmemiş ama çaresiz: «Pekey» dedi. «Sefil Ali yoldaşım pekey. Senin kama atışın, attığın kamayı dilediğin yere vuruşun ünlüydü he mi, yoksa bize yanlış bilgi mi vermişlerdi?.»

Gözleri eğlenmeğe dönmüştü. Sefil Ali'nin cevabını da beklemedi. «Arkana bakmadan döner kamanı atmak istediğinin ölümüne fırlatırmışsın. Böyle mi? Arkamızdaki direğin orta kertiğine bak hele!»

Dediği anda da bir el yel oldu kuşağına esti, kamasını bulup çekti; gösterişli Yüzbaşı bedeni ağırlığında fır dönerken kamasını uçurdu: tık!., dedi vardı vınlayan kama Bahadır Yüzbaşı'nın dediği kertiğin çizgisini ortaladı, saplandı.

Herkesten çok Burçak'ın gözleri halkalandı ama bir saniye ya sürdü ya sürmedi; o bir saniye sona ererken halkalanan gözleri çatlayacak gibi oldu. Sefil Ali Bahadır Yüzbaşı'nın kamasını kendi kamasına bir meydan okuma bilmiş, Yüzbaşı'nın kaması kertik çizgisini ortalayıp saplandığında ağzını açmadan el attığı kamasını tarttığı gibi fırlatmıştı. Henüz ötekinin vınıltısı rüzgârını kesmemiş iken bu sefer de uçan Sefil Ali'nin kaması havayı yarmış bir öncekinin hemen ucuna, nerdeyse arı kanadı kadar ayrılmadan saplanıvermişti. En yakın çevredekilerin ne olduğunu bilemedikleri iki vınlayışla iki saplanışa susuvermelerinin ardından da bir alkış kıyameti kopmuş idi ki bu defa korkup sinen Sefil Ali oldu. Yaptığına yapacağına bin pişman başını sokacak yer aradı. Her nedense birinin çıkıp kendisini tanımasından çekindi. Böyle coştarlıkların ne yeri ne sırası idi, zaten gereği de yoktu. Gelgelelim tutamamıştı kendini. Kesilmiş kıstırılmış bir halde: «Ben şöyle bir dolaşayım gemiyi bakalım bir tanıdık var mı? Sen Burçak'a bakarsın artık» deyip ayrıldı.

Kama yarışının başladığından daha keyifli devam edece-

ğini sanan en yakın çevre susuşunda yavaş yavaş canlanıp alkış kıyametlerini artırmağa hazır toplanırken Bahadır Yüzbaşı Sefil Ali'nin bırakıp gidişiyle dımdızlak kaldığını hissetti. Bir zindan çavuşuyla Çerçi'ye kalmıştı, onlarda kama gösterişini pek beğenmişe benzemiyorlar, yersiz bulmuş gibi bakıyorlardı; değilse bile Bahadır Yüzbaşı'ya öyle geldi. Burçak bu yüzden gözüne daha bir sünepe gözüktü. Gelgelelim bir şeyler de yapmak gerekiyordu; en azından çevresinde toplananlara gösterinin bir sonucu olduğunu göstermek meselâ. Bunun için oldum bittim bir işe yaramayacağına yemini billah damgasını basmaktan çekinmeyeceği Burçak'a dikçe: «Getir kamaları!» dedi. «Seç seçebilirsen, hangisi benim hangisi onun...»

Sefil Ali'nin gidişinin tanınmaktan çekinme olduğunu anladığından adını söylememişti.

Burçak, direğe saplanan kamaları çıkarıp ayırt etmeden getirdi Bahadır Yüzbaşı'ya verdi. «Hangisi senin hangisi onun bilemem» dedi; «Kamalarla işim olmadı şimdiyece...»

«Olacak!» dedi Bahadır Yüzbaşı; «Ne dendiğini duydun kurtuluşu yoktur... Olacak!»

Kendi kamasını ayırıp kuşağına yerleştirmiş Sefil Ali'ninkini Burçak'a uzatmıştı: «Al... bu senin artık. Bursa çeliğinin en hasındandır, kıymetini bil.»

«Benim değil, alırsam kızar» deyip almak istemedi Burçak.

«Al... senin. Kamasını bırakıp giden almaz artık. Senindir, senin olacak. Hakkını da vereceksin... Atıp vurmak istedin mi şurdan tutacaksın, şöyle tartacaksın... şimdi fırlatmasını öğren sonra hedef vurmayı, daha sonra da ustalığını...»

Bahadır Yüzbaşı tarif ederken Sefil Ali'nin kaması Burçak'ın elinde eğreti eğreti parıldıyor, mayıs güneşinin şavkıması denizin mavisinde süzülüp kamanın çeliğinde uçuşuyordu. Çerçi'nin gözlerini aldı. Kamayı hemen hatırlamıştı. Bir kaç yıl önce, ıssız bir yol sapağında Minnet Beğ'i oklayan

Şeyh Bedreddin delilerinden biri kaçarken boynuna, Sefil Ali'nin elinden uçan bu kama varıp şahdamarından vurmuş, kamayı şahdamardan Sefil Ali kudurmuş öfkelerde öyle istediği için burka burka çıkarmıştı. O gün de midesi bulanmış gibi. Kama, kan, oluk oluk ölüm! Sevmemişti, sevmiyordu, sevmeyecekti Çerçi. Lâkin Sefil Ali'ye bağlanışı da, ister yazgı ister yazgı dışı bağlanışı da bundan sonra olmuştu... Çok istediği halde: «Olmaz olsun» diyemedi. Kamayı sevmemek başka, kamanın ucunda sırıtan kanlı ölümleri sevmemek başka, Sefil Ali'yi sevmek daha başkaydı.

Sefil Ali'nin elinde, az önce Bahadır Yüzbaşı'nın elinde de gördüğü gibi acısız, çabuk, hızlı bir ölüm olarak duran kama Burçak'ın elinde bir işkence, sapsarı bir ıstırap gibi duruyordu. Bunun için de büsbütün sevimsiz.

Gözlerini yumdu Çerçi.

Zindan Çavuşu: «Burçak denilen şu beceriksizin elinden bir kaza çıkmasa bari... sağ sol insan doldu» diye düşündü.

Bahadır Yüzbaşı: «Dene bakalım» dedi, «Şu yandaki direğe doğru at bakalım, denize gitmesin hiç değilse... gözünü aç da at!»

Burçak sarardı.

Denizler dolusu insan gözünün dalgalar halinde üstüne aktığını sanıyordu, içlerinde bir çifti de canavar gözünde; gayri Sefil Ali'nin gayri Bahadır Yüzbaşı'nın. Elinde ağırlaştıkça ağırlaşan kamayı atmazsa bu denizler dolusu gözün hepsi birden canavarlaşacak gibi geldi. O anda da kamayı tutan eli kasıldı, kasılış kolunu çekti.

Tarttı kamayı Burçak.

Fakat kamanın sapı sanki bin batmandı. Tartıp fırlatayım derken sivri uç tam ayağının ucuna düşüp saplandı... Çekeyim dedi ayağını... bir yerlere takıldı. Düşerken denizler dolusu gözlerin ölümüne kahkahaları gemiyi sarstı.

Gemi kıyıya yanaşıyordu.

Sefil Ali alev alev geldi:

«Bahadır Yüzbaşı bizim takımdaysan bırak Burçak'la uğraşmayı. Düzmece Edirne'ye varmış... Yakalayabilirsen Murad Beğ'in kapısında bil kendini. Biz bu kalabalıktan kopalım, kese yollardan Edirne'ye önde varalım.»

Bahadır Yüzbaşı dünden razıydı. Ama o telaş içinde sormadan edemedi: «Pekey sen neyin derdindesin Sefil Ali?»

Sefil Ali bir durdu, ok yemişcesine... «Anlatsam anlayamazsın ki...» dedi; «Bir buyruğun kölesi oldun mu hiç?»

Burçak için kaçmak, kayıplara karışmak için en iyi fırsattı. Gelgör ki cesaret edemedi. İpi başkalarının elinde bir koyun yalpalanmasında Sefil Ali'nin ardına takıldı.

Üstelik bir de kaması vardı artık.

Sefil Ali Horoz Dede ile birlikte Mustafa Beğ'i aklından çıkarmış değildi. Ne var ki bu kalabalıkta onu aramak boşuna vakit yitirmek olacaktı. Hem de bir işe yaramayacaktı. Düzmece Mustafa'yı yakalamak daha bir yüz akı olurdu. Gemi kıyıya yanaşırken böyle düşünmüş Düzmece'nin Edirne'ye kaçtığını sekiz on ağızdan aynı şekilde duyunca Bahadır Yüzbaşı'yla birlikte yoldaşlarını aldığı gibi kalabalıktan sıyrılmıştı.

İyi de yaptı. Zaten bulamayacak, Horoz Dede'yle Mustafa Beğ'in izine bile rastlamayacak. İkisi de bu kalabalıkta yoktu. Daha Biga'da iken yoldan sapmışlar, Horoz Dede'nin en yakın tekkeden edindiği bilgiye güvenip boğazı karşıdan karşıya gidip gelen salcı dervişlerin üç beş salından birine yetişmeğe çalışmışlardı..

Salcı dervişler sabahtan akşama bu kıyıdan o kıyıya, o kıyıdan bu kıyıya Ümmet-i Muhammed taşır, boyu otuz ayak var yok kaba sallarında ömürlerini bu işe adamış, veren olursa beş on parasını alır veren olmazsa bir duaya duacı kişilerdi. Kıyının bir yanında Anadolu toprağında bir, biri de karşı Urumeli kıyısında, kerpiç taş karışımı barakamsı tekkeleri; kimine göre Kumral Dede Tekkesinden el almış, kimine göre Bursa'nın Emir Sultan'ından nefeslenmiş, kimine göre de taa Şeyh Edebali'den gelen bir vasiyyetin bekçisi olarak, pek az inananların dediğine bakılırsa Orhan Beğ zamanının Geyikli Babası'ndan izinli kendi başına buyruk bir tekkeydi. Dervişleri balıkla karın doyurur, yoğun yoksulun, darda kalmışın

dinine soyuna bakmaksızın, paralı pullu da demeden hizmetine koşarlardı. Kaba salları Allah'a emanet; gelgör ki bunca yıldır alıp taşıdığı bir kimsenin burnu kanamak şöyle dursun deniz tutmasına uğratmaksızın hattâ sağ selamet bu kıyıdan o kıyıya ordan buraya getirilip götürüldüğü bilinir, herkes de salcı dervişlere güvenirdi.

Horoz Dede'nin derdini anlatması uzun sürmedi, zorluk da çekmedi. Gelgelelim Mustafa Beğ'i koydunsa bul!. Aklı çıkacaktı Horoz Dede'nin. Hay babam şunun şurasında ya on dakika ya onbeşdi ayrılması yanından, o da salcı dervişlere dert anlatıncaya dek sürmüş. Atı da şurda, atını da koyup gitmiş mi şimdi? Yapmaz yapmaz da yapacağı tuttuysa Tanrı'm? Soluklar bir karış aktı Horoz Dede'den, gözler sel kudurmasında görebildiği her yanı dolandı, göremediği kıyı bucağa ermeğe çalıştı., yok! Tanrı'm gitmiş! Allah'ım sıvışmış!. Canının burnuna gelmesinden midir, Buhara'dan bu yana hâlâ neyin nesi olduğunu tam tamına çıkarıp bulamadığı umudunun buğulanıp gittiğini görmesinden midir yoksa getir getir de sen şunun şurasında Murad Beğ'e bir adım kalmış iken elindekini yele ver yazıklanmasından mı artık nedense, Horoz Dede lıkırdısına söz geçirmez olduğu gırtlağının fayraplanmasına engel olamadı. Bir çığırış çığırdı ki dağ daş inilemesinedir. Bir horoz ötüşüne verdi ki dünyayı, yer gök sallantıda. Salcı dervişler, kimi sal başında kimi baraka önünde, adamdan çıkma horoz ötüşüne şaşmazlık edemediler. Ardından da öyle bir: «Gumnu yaa gaafilûn!» çekti ki Horoz Dede, cümle dervişleri başına üşüştürdü.

Fakat Horoz Dede'nin gözü kimseleri görmüyordu çevre yanından habersizdi; güneşin yahut ki mayısın varlığından yokluğundan bilmez bir halde ya birilerini çağırıyor ya birilerinin ardından koşuyordu; durduğu yerde çırpınışı, topraktan kopmaz görünen ayaklarının o kopmazlığında yerinde duramayışı görene korku veriyordu, korku değilse ürperti.

Mustafa Beğ'in atı bu yanda huysuzlanmıştı; cılız bir söğüte bağlanmış dizginini ha kopardı ha koparacak, toprağı eşeleyen ayağı bileğinden ya kırıldı ya kırılacak. Salcı dervişlerin içinde attan anlayanı yok ki vara da gide yanına hayvanın gönlünü ala; Horoz Dede'nin dervişliğinin ne olduğunu bilmezler ki Horoz Dede'nin yanına yaklaşıp derdini soralar, dermanını arayalar. Çifte Besmele, üçlü tekbir, yedili salavat… yapabildikleri bu, gerisi Tanrı'ya kalmış bir esirgemedir artık.

Atın huylanması Horoz Dede'nin çırpınması Mustafa Beğ görününceye kadar sürdü. Allahtan ki çabuk döndü göründü de Horoz Dede kendine geldi, atı bağlandığı cılız söğüdü koparıp alıp başını gitmedi.

Yanında da bir kavruk oğlancık!

Mustafa Beğ, kavruk oğlancığın bir elinden sıkıca tutmuş, adımlarını kavruk oğlancığın adımlarına uydurmakta zorluk çekerek, uzaktan ne söylendiği anlaşılmaz sözleri hoş gülümsemelerde söyleye söyleye geldi yaklaştı. «Bre Horoz Dede sırası mıydı ötmenin? Hasan'ımı korkuttun?» dedi.

«Hasan... da, kim?»

Horoz Dede Mustafa Beğ'in kaçmadığını görmenin nefeslenmesinde, fakat az önceki çığırışların yorgunluğundaydı; Mustafa Beğ'in, Hasan'ım deyip sahiplenişine de bir anlam veremeyerek lâhavle çekercesine sormuştu.

Mustafa Beğ, elinden tuttuğu çocuğu, Horoz Dede'nin görünüşünden korkutmaktan sakınırcasına korumağa almış: «Hasan... bu yiğit işte» dedi. «Ulubad'dan gelirmiş. Aslı Ulubad'danmış. Hasan'ım hadi öp derviş emminin elini. Görünüşüne bakma, elini öptün mü yedi cihan yiğidi olup çıkarsın o saatte... Benim gibi...»

Gayri eğlenmeye gayri kengele; Mustafa Beğ'in sözleri neye olursa olsun Hasan'ın hoşuna gitmiş, Horoz Dede'yi gücendirmişti. Fakat Horoz Dede'nin gücenmesinde gözle görünür bir de gördüğüne inanmama hâli vardı. Ne görüyordu,

kime bakıyordu belli olmuyordu ama Hasan'dan Mustafa Beğ'e, Mustafa Beğ'den Hasan'a inip çıkan acayip erik bademleşmesinde kabarmış gözleri gördüğüne inanamıyordu. Mustafa Beğ, Horoz Dede'yi tanıdı tanıyalı hiç bir şeye inanmaz baktığını görmemişti; neyi ne durumda görürse görsün, ister en acayibinden ister en akla yatkınından, hep inanmış bakardı; kabul etmiş, Tanrı yaratmış nasıl olsa demesine olağanlığında hoş görmüş bakardı. Hasan'ı gözleri kabul etmiyordu; Hasan'ı Mustafa Beğ'in yanında görmeği gözleri acayip buluyordu; Mustafa Beğ'in Hasan'ı elinden tutmuş getirişini ise... hiç!

Bu yüzden olmalı Hasan elini öpmekte iken, hemen kimselerin duyamayacağı bir fısıltıda: «Fesuphanallah!» dedi. «Tanrı'm sen beni bir daha deli ettin!»

Mustafa Beğ: «Dua mıdır dudaklarındaki Horoz Dede?» diye sordu. «Dua ise Hasan'ıma en koyusundan olsun; yerindedir, gereğidir hemi de, boşa gitmez.»

«Bilerek mi söylüyorsun bunları sen Mustafa Beğ?»

«Ne demek o? Ben bilmediğim şeyi söyledim mi şimdiyece..»

«Çoook. Kendini sakladığın sıralar bildiğini mi söylerdin?»

«Hah! İşte bu Hasan, o benim saklamak istediğim kendim Horoz Dede, anladın mı? Bunu böyle belle de, öte yanını sen tamamla artık.»

«Şimdi bu, bizimle mi bile olacak hep?»

Hasan umutla baktı Mustafa Beğ'in dudaklarına. Birdenbire yalvarır hâle dönüvermiş gözleri, çocuk yüzünün sanki hiç bozulmayacakmış gibi duran tılısımını, Mustafa Beğ'in dudaklarının oluruna bir söz söyleyebilmesi için olanca gücüyle toplayıp o dudaklara göndermekteydi. Bir an Mustafa Beğ Hasan'ın gözlerine takılı kaldı; o bir an içinde de yüzlerce yılın sırlandırmakta zorluk çekeceği bir hayatı yaşayıp bitirdi: kendi yok olmuş, Hasan büyümüştü; yok olan Mus-

tafa Beğ'in varı yoğu Hasan'ın umutları haline gelip o büyümeyi tamamlamıştı, o büyümeğe can vermişti.

Kabul edilmemesi imkânsız bir seste: «Şimdi bu bizimle olacak Horoz Dede!» dedi.

Hasan'ın gözleri, çocuk yüzünün hiç bozulmayacakmış gibi duran bütün tılısımını ortaya çıkaran gülümsemelere ışıdı. Mustafa Beğ'in avucunu bırakmayan eli yavru kuş aranmalarında, avuca daha bir sokuldu; ısıcacık, yürek açılıp kapanmalarında, gönül durulanmalarında. Mustafa Beğ de avucuna yerleşmesine sokulan çocuk elini bırakmayacağı belli güvencelerde sıktı.

Horoz Dede'nin gözleri bulandı. «Sen bilirsin» dedi, yarı ister yarı istemez dedi derken de. «Çocuk için zor olmaz mı? Gideceğimiz yer bellisiz, sonumuz bellisiz...»

«Sen mi? Sen mi dersin bunları Horoz Dede'm? Buhara'dan böyle bilmezliklere getirdiysen beni yazık!»

«Ben..?»

«Sen beni getirdiğin bilmezliklere Hasan'ı da götüreceksin. Kararım bu.»

«Pekey. Lâkin bir sözüm olacak Mustafa Beğ'im. Hasan'ı buraya, derviş kardaşların yanına, emanetimiz olarak bırakalım, işimiz bitince dönüp geliriz, alırız. Daha eyi olmaz mı? Sen sağ olursan sen, ben sağ olursam ben. Söz ki Tanrı tanıklığında söylenmiştir her daim, bilenlerdeniz.»

Mustafa Beğ hemen hayır diyemedi. Hasan için öylesinin daha iyi olacağı muhakkak idi. ikinciklendi: «Bakalım derviş kardaşların ne der?» dedi ama Hasan'ın pörsüyüverdiğini de hissetti. Avucundaki el, güvendiği dağlara kar yağdırdığını görmenin küskün bunalmışlığında, ansızın kırılmıştı, kaçıp avucu boş bıraktı... Mustafa Beğ'in gönlünü de allak bullak etti.

Horoz Dede Hasan'ın Mustafa Beğ'in avucundan el çekişini görmüş, görmezliğe gelmeği yeğ bulmuştu. Öte yandan dervişlerin de böyle bir emaneti kabul edeceğinden pek

emin değildi. Söz ağzından çıktığı için de geri dönemiyordu; aralarındaki konuşmağa engel olmamak için az önceki yaklaşmalarından geri çekilmiş olan dervişlerin yanına gitmek üzere dönerken Mustafa Beğ: «Dur, sormağa gerek yok» dedi. «Salcı bu dervişler, bizim bildiğimiz tekkelerin durmuş oturmuşluğunda değiller. Ola ki seni kırmamak için he derler, sonra da çocuk zor gelir adamcağızlara. Böyle bir yükün altında bırakmak ister misin birini? Ben istemem.»

Hasan elini yeniden Mustafa Beğ'in avucuna götürdü, aranarak.

Horoz Dede bir garip ikinciklenmede ayak sürttü.

Mustafa Beğ: «Horoz Dede sen bunun ne demek olduğunu benden daha eyi anlarsın» dedi. Ne kandırmak niyetindeydi ne kabul ettirmek: «Sen salcı dervişlerle konuşmağa gittiğinde ben, atımı bağlayıp ayaklarımı açmak düşüncesinde şöyle bir dolanayım, dedim. Şuralarda, bir kaç adım. Çalılar, dikenler, kayacıklar... derken aşağıdaki kumlara akıp karışan bir küçücük su izine takıldım, suyun izini sürdüm, biraz daha çıktım. Su başında da Hasan'ı gördüm. Elini yüzünü yumaktaydı, avuç avuç alıp içmekteydi, boynuna boğazına sürmekteydi. Mıhlanıp kaldım olduğum yere. O da beni sezmişti, kaldırıp başını bana bakıyordu. Korku mu ürkme mi kaçmak için hazırlanmış benim iyiliğe, kötülüğe hangisine geldiğimi ölçüp biçme mi, bir anlaşılmaz bakışlarda her halimi göz yutmasında, bakıyordu. Benim mıhlanıp kalışım ise çocuğu görmekten değildi, kendimi görmektendi. Hasan silinmişti gözlerimde çoktan, yer silinmişti. Bursa'da, Beğ Konağının ardına düşen yamaçtaki koruluktaydım sanki. Yolunu bulup Konaktan kaçmıştım, yamaca çıkmış, böyle bir su başı bulmuştum çalıların arasında. Hasan'ın yaşlarındaydım. Su ile oynamak hoşuma gidiyordu, hoşuma gittikçe de sudan başka şey düşünmez olmuştum. Nasıl olduysa zor duyulur bir çıtırtı duydum. Bastığı yere eziyet etmekten çekinen ayak sesleri bana doğru yaklaşıyordu. Başımı kaldır-

dığımda, beni sevecen gözlerle seyreden nur yüzünde bir şeyh gördüm. Şeyh olduğunu bilmiyordum, kim olduğunu da. İçimde, çocukları o hiç yanılmayan seslerden bir ses, kimseye duyurmadan bana, beni seyredenin şeyh olduğunu fısıldadı. Sonradan Emir Sultan olduğunu öğrendiğim şeyh oturup benimle uzun uzun konuştu.»

Horoz Dede deliler gibi sordu: «Ne konuştu? Mustafa Beğ'im şimdiyece neden bana açmadın bu konuşmayı? Neden sustun? Neler dedi?»

Mustafa Beğ, o günlerin dalgınlığından daha Horoz Dede'nin sesini duyduğunda sıyrılmıştı. «Hiç» dedi. «O konuşma orada, orası için önemliydi, orada kaldı. Hasan'ı su başında görünce hatırladım sadece. Hatırlayınca da Hasan'la kaynaşmamıza yardımcı oldu, o kadar. Hasan, Ulubad'dan imiş, söyledim.»

«Hasan'ı sormadım sana Mustafa Beğ'im, lütfen, Tanrı aşkına Emir Sultan'ın sözlerini aktar bana... ne konuştunuz?»

«Hasan...» dedi Mustafa Beğ kırılmaz seslerde; «Hasan Ulubad'da kimsesiz kalmış. Çayın kıyısındaki savaşı seyretmiş, bir şey anlamamış. Kalabalığın ardına takılıp gelmiş... uzaktan. Fırsatını bulursa sala binip karşıya geçmek, gidip Murad Beğ'in yanına yeniçeriye yazılmak hevesindeymiş Ben de onu götüreceğim.»

Salcı dervişlerin görünüşü pek güven vermeyen ama yıllardır da kimsenin burnunu kanatmadan karşıya götüren, oradan getiren salına iki at üç kişi olarak bindiler bu kesinlik karşısında; Horoz Dede ağzını açamadı artık. Ancak son olarak: «Bak Mustafa Beğ'im» dedi; «Biz eğer Düzmece dedikleri herif Bursa'ya gelmeden önce yetişebilip de ortaya çıksaydık işe yarar olacaktık... yetişemedik, çıkamadık. Şimdi ancak Düzmece'yi tutabilirsek, alıp Murad Beğ'e teslim edebilirsek kendimizin kötülüğe gelmediğimiz. Osmanlı'yı karıştırmak niyetinde olmadığımız ispatlanmış olur olursa, tamam mı? Bunun için de Düzmece'yi bulana yakalayana kadar ortalar-

da görünmemeğe çalışacağız. Kaçacağız, koğalayacağız, saklanacağız. Hasan çocuk daha, buncasına dayanamaz. Başına bir hal gelirse kanlısı sen olursun.»

Ona da Hasan cevap verdi: «Benim kanlım da benim canlım da. Başıma bir hal gelmez benim. Gelirse, beni götürmeden gelirse kanlım kim olacak? Sen mi olacaksın?»

Gel de cevap ver!

Horoz Dede sala bindikleri, ayrılıp denize sallandıkları halde bu veremeyip de bunalışında soluksuzlandığı cevabı düşünüyordu. Hasan iki atın arasında bir birini bir ötekini seve okşaya, arada bir atlarla konuşaraktan, çevresiyle ilgisiz görünüyordu. Görünüşünden, iki at sahibi olmuş bir yoksulun zenginleşmesi, zenginliğinde kabına sığamayan dinlenmesi vardı. Mustafa Beğ ise kimbilir nerelerde?

Saldaydı Mustafa Beğ, ama yüzyıl öncesinin salında; mayısın güneşini, mayısın güneşinin laciverdden morarttığı denizin boğazlanmış gündüzünü değil püfür püfür gecesini yaşıyordu. Anadolu Toprağından Urumellerine ilk geçişin salında, daha sonra da akması durmayacak olan ordunun içindeydi. Ay çiçeklerinin bir gece boyunda sessizlikle sarı sarı güneşlenmesi gibi, bir gizli can bulmada kâfir topraklarına güneş oluyordu. Arada bir de olsa Hasan'dan başkasına baktığı yoktu. Hasan sanki doğumuydu. Bursa'dan sonra sırtında kendinden bin kat ağırlıklarda taşıdığını sezinlediği ölümünü sala bindiklerinde Anadolu topraklarında bıraktığını hissediyordu; Hasan'da çocuk olmuş doğumu, sırtından attığı ölümünün yerini almıştı. Doğumuyla birlikte o yüzyıl öncesinin gizli gece salında, bu boğazı ilk geçen Osmanlı olarak, Horoz Dede'nin bilinmezliklerine mi gidiyordu, dip dip dip dedesi Osman Beğ'in Şeyh Edebali'de bildiklerine mi?

Karşı kıyıya çıktıklarında, Hasan'ın atları kimseye bırakmayışını, iki kuzuyu yedeklemiş gibi çocuk dostluklarında saldan toprağa çıkarışını görmesi, seyretmesi; atların Hasan'ın yedeğinde uslu bir güzelliği saldan toprağa indirişine

dalması bir başka türlü umut oldu Mustafa'ya. Horoz Dede salcı dervişlerle vedalaşırken Hasan'ı kucaklayıp kendi atının sırtına oturttu: «Sana bundan güzel bir at almak boynumun borcu olsun Hasan'ım» dedi. «Hele şimdi buna bin.»

Hasan ilk defa o zaman bir soru sordu, ondan sonra da hiç sormadı. «O derviş sana neden hep Beğ'im diyor?» dedi. «Gerçekten Beğ misin sen?»

«Derviştir o!» diye cevap verdi Mustafa; «Onun ne dediğini ancak Tanrı bilir Hasan'ım. Belki de beğliğimize gidiyoruz. Hadi şimdi sen eyerin arkasına geç, bindiğimde bana sıkıca sarıl, kuş olup uçacağız, Horoz Deden geldi.»

Gelibolu'da durdular ancak.

Horoz Dede Düzmece'nin izini sormağa gitti, Mustafa Beğ Hasan'a kullanabileceği bir yay aramağa, en iyisini de buldu; o yaşdaki çocuklar için bir de sadak. Hasan'ın yüzünde güller açtı. İlk okunu Mustafa Beğ'in elinden attı, üç beş adım öteye. Mustafa Beğ: «Olmadı bu» dedi beğenmeyerek; «Sana yakışmadı. Çektin mi kiriş uğunmalı elinde Hasan, ok kurtulup uçmağa can atmalı. Unutma bunu.»

Hasan unutmadı.

Tekfurdağı'na gelene dek dişlerini sıktı ki ben neden atıp uçuramadım oku, neden Mustafa Beğ'i gönendiremedim diye.

Tekfurdağı'nda attığı ok Horoz Dede'nin dahi hoşuna gitti.

Mustafa Beğ Tekfurdağı'nda Hasan'a sapı işlemeli bir küçük hançer aldı. Hasan'ın gözlerinde hiç bir yerde görülmeyecek olan inciler par par yandı.

Ondan ötesi bir deli uçuş oldu ki Hasan, Mustafa Beğ'den kopmamak için at sırtında keneden farksıza dönmek zorunda kaldı. Horoz Dede Düzmece'nin Edirne'ye sığındığını öğrenmiş: «Tutarsak orda tutacağız, basarsak orda basacağız Mustafa Beğ'im, Edirne'yi bilir misin?» deyip çapmıştı.

«Edirne'yi eyi bilirim. Bursa gibi hiç unutmadım.»

«Beğ Konağının içini dışını?»

«Unutmadım.»

«Durmayalım öyleyse!»

Durmamışlardı. Atları çatlatan bir başdöndüren uçuş Tekfurdağı'ndan kopmuş Edirne'ye konmuştu. Gel gör ki Düzmece Edirne'de de yok! Kaçmış. Ötesini berisini, altınını gümüşünü toplamış, kendinin olanı olmayanı ayırd etmeden almış yanına, beşyüz altıyüz baldırıçıplağıyla birlikte bir gece yarısı Edirne'den çıkıp gitmişti.

Bu sefer Horoz Dede'nin aklı durdu. Buhara'dan bu yana izleye koklaya Edirne'ye kadar şaşmadan gelmiş, Tanrı'ya sığınarak gelmiş, Tanrı'nın yol gösterişinde gelmişti. Tanrı burada, Edirne'de Horoz Dede'den yardımını esirgiyordu artık. Çünkü eli böğründe kalmış, sezgileri susmuş, beyninde teller kopuvermişti. Edirne'de Düzmece'yi kaçırmış olmağı da bir Tanrı işareti saymağa kalkışmıştı artık. Mademki bunca zamandır yakalayamamışlardı, mademki bunca zamandır hiç bir yere vaktinden önce yetişememişlerdi, öyleyse Ulu Tanrı, hikmetinden sual olunmaz yüce Tanrı, bu Mustafa Beğ'in temize çıkmasını istemiyor, Murad Beğ'in geleceğinden el çekiyor Düzmece'ye yardım ediyordu; ettiğine göre de Horoz Dede'ye geri durmak düşüyordu, Tanrı'nın işaretine boyun eğmek.

Gelgelelim bu sefer de Mustafa Beğ direndi. Çok iyi bildiği Edirne'de nereye gittiyse gitti, nerden sorduysa sordu, Düzmece denilen adamın kâfir içine doğru kaçmak niyetiyle Edirne'den çıktığını öğrenip geldi. Kâfir içine doğru kaçacak kişilerin gidebileceği yol da seç seçebildiğince cinsinden çokça değildi. Anayollar yüzde yüz Murad Beğ'in adamları tarafından tutulduğu için sarpları dolanan ıssız dağ yolları Düzmece'nin can atacağı yollar olacaktı, bunların en uygunu da Kızılağaç Yenicesine vurup giden bir Tanrı gözüne hasret dağbaşı yoluydu. Mustafa Beğ, kendi adına saltanat sürme kavgasına kalkışmış Düzmece'nin Kızılağaç Yenicesi üstün-

den vurup giden bu yola at sürdüğünü düşünür düşünmez yerinde duramaz oldu. Yüreği kabarmış, aklını sürüklemeğe başlamıştı. Yıllar öncesinin bir gece vaktinde, Bursa'dan beri eti kemiği haline gelmiş babası Yıldırım Bayezid Han'ın sağlığında bir baskına bu yoldan geçip tepeden inme hörelenmelerini hatırlamıştı. Öyle bir baskın coşmasındaydı gönlü, Düzmece'yi eliyle koymuşçasına o yolda bir yerlerde bastıracağını, vurup yumruğunu çökerteceğini, alıp yiğeni Murad Beğ'e getirip: «Al işte benim adımı kirleteni yiğen, Yıldırım Bayezid Han oğlu, ben, amcan... temizim; kirli olanı al, kirli olan bu işte!» diyecekti. Bunu diyebilmesi için babası Yıldırım Bayezid Han itiyordu bir yandan, Buhara'da bir köhne evin köhne pencerelerinde solan güller misali bu dünyadan sıyrılmış Gülçehre itiyordu bir yandan, Düzmece'nin kendisi çekiyordu bir yandan. Nasıl biriydi? Ne biçimdi? Koca Osmanlı Beğlerini yanıltan, gün görmüş yeniçerileri kandırabilen, adından yararlanıp Osmanlı mülkünü bir baştan öte başa kendine bağlayabilen bir benzerlik nasıl bir benzerlikti? Kaş göz tıpkısı tıpkısına kendi kaş gözü, ağız burun bir aynısı, gülüş düşünüş farksız, ses ayrıcalıksız mı? Ya beden? Ya yürüyüş ya duruş? Hüzünlenince aynı hüzünleniş mi gülünce aynı gülüş mü?

Yoksa başka, başka, bambaşka biri mi?

Mustafa'ya benzemez, Mustafa'nın tırnağı dahi olamayacak bir benzemeyiş miydi de bir tek Yıldırım Bayezid Han adına sığınaraktan koca mülkün altını üstüne getirmişti?

Yalan bir yüz, yalan bir beden, yalan bakışlarda yalan sesler miydi ki bir kuru, bir kör, bir kötü umut uğruna baldırıçıplağından beğine paşasına sırılsıklam bir kalabalığı ardına takmıştı?

Görmeliydi.

Herkesten önce kendisinin görmeğe hakkı olduğunu, herkesten önce kendisinin böyle bir zibidiyi yakalamağa mecbur bulunduğunu biliyordu. Bu hakkı kullanmadan o

mecburluktan kurtulamayacağını da biliyordu.

«Horoz Dede bundan sonra sen benim ardımdan geleceksin!» dedi. «Gücün yetecekse sür atını! Düzmece'yi bulmadan ölmek yoktur, bilesin!»

Lâpseki'yi Boğaz'dan geçti geçeli terkesinde ikinci bir Mustafa olup çıkmış Hasan'ı, tuttuğu gibi attı eyerin ardına: «Sen de Hasan'ım burda yapışıp kaldığını düşün, kopma sakın, belime dolanan kollarını say ki mengenedir, he mi? Seni sırtımda bilirsem geleceğime güvenli giderim.» dedi.

Hasan'a neden böyle söylediğini de epeyce sonra düşünmeğe başladı. Horoz Dede üç dört at boyu geriden Mustafa'yı yitirmemeğe çalışıyor, Mustafa Beğ Horoz Dede'nin üç dört at boyu önünde yel olmuş uçuyordu. Atının fışırtısı köpük köpük ter idi; yeleleri su içinde.

Babası Yıldırım Bayezid Han'ın yüzü inişten yokuşa, yokuştan düze, düzden tekrar dolambaçlara vurup çıkan yolu, görünebildiğince doldurmuş, gözlerinin önünde bulutlaşmış bir dünya dolusu perde halinde gülümser olmuştu: «Doğru yoldasın, gel ha, gel ha, gel ha!. Daha gel oğul, daha sür oğul, haydala!» diyen koruyucu gülüşlerde sevecenleşiyor, arada bir o sevecen gülüşler buğulanıp dağılarak yeniden toplanıyordu; o vakit de Gülçehre! Hüzünlerin seyrine doyum olmaz çizgilerinde çiziliyor, saçları rüzgârlanmış özlemlerde gözlerin bütün güzelliğini çevrelerken: «Mustafa'm gel!» diyordu. «Çok, pek çok, bilemiyorum sensiz zamanı bilemiyorum gel, sensiz zaman da yok gel artık!» diyordu. Ankara Savaşı'ndan sonraki hatırlamaktan hep utandığı, bu yüzden de elinden gelse, ah bir gelebilse derisinden yüzercesine çekip çıkaracağı yok belleyeceği tutsaklığının can soluğu deyip sevdiği Gülçehre, tutunduğu tek dal olarak, Mustafa Beğ'i bu dünyaya bağlamıştı, simdi de o dünyaya çağırıyordu. Bir Gülçehre'nin hüzünlerde özlemlerde rüzgârlanan yüzü, bir babası Yıldırım Bayezid Han'ın bulut bulut sevecen gülüşlerde bakışı, biri ötekine yerini vere vere Düzmece'ye çağırıyorlardı. Öyle

bir durumdayken Hasan'a söyledikleri geldi aklına. Ulubad'dan bir başına çocuk gönlünü alıp getirmiş Hasan, Lâpseki'den bu yana sırtındaydı. Kurumakta olan bir çınarın kökünde yeşermiş bir umut filizi. Atın terkesine bindirirken Edirne'de söylediklerini düşündüğünde, kurumakta olan çınarın kökünden sürmüş filizini hayalleyivermişti. Hayalleyince de: «Geleceğime güvenli giderim» dediği andaki hiç bir şey düşünmeyişini, lâkin hiç düşünülmeden söylenildiği zamanlarda olduğu gibi her vakit bilinmekte olanı, o hiç unutulmayanı söyleyişini... bunu, hatırlamıştı. Bu da bütün yol boyu gözlerinin önünden eksilmeyen babası Yıldırım Bayezid Han ile Gülçehre'nin bulundukları yerin özlemiydi. Artık, kesinlikle biliyordu; artık kesinlikle kabul ediyordu. Oraya gidiyordu, onların yanına.

Lâkin nasıl olacaktı? Düzmece'nin yerine ölerek, bir kere daha o soysuza basamak olarak mı ölecekti yoksa Düzmece'yi yakalayıp adını temize çıkardıktan sonra mı? Belki de yiğeni Murad Beğ, Düzmecesini hazır yok etmişken aslını da ilerde başımıza dert açmasın diye düşünüp defedilsin! Buyuracaktı. Bu buyurmanın sonunu çok iyi biliyordu. Soylu Osmanlı kanı toprağa akmasın düşüncesinde bir yağlı ilmiğin boynuna geçirilmesi, sıkılması, düğümün bir parça kanırtılması. Sonu sessiz bir karanlık artık.

Boğulur gibi oldu.

«Hasan? Orda mısın? Sıkı mısın?»

«Burdayım Beğ'im? Sıkıyım.»

«Beğ'im dedin? Neden?»

«Beğsin de ondan? Beğ'imsin de ondan.»

«Ölürsem de unutma öyleyse. Yıldırım Bayezıd Beğ'in oğlu Mustafa Beğ olduğumu unutma. Sen Yıldırım Bayezid Beğ'in adını duymuş muydun hiç?»

Hasan'ı duysa da olur duymasa da; aslında duymak istemiyordu. Zaten Hasan'ın sesi de duyulacak cinsten çıkmamıştı. He mi dedi? Hı hı dedi? bilinmez. Mustafa Beğ

diyeceğini demiş, anlatacağını anlatmıştı. Dağlar taşlar, ağaçlar tanığıydı ya, yeterdi.

Kızılağaç Yenicesine girecekleri sırada Hasan'ın, sesi duyulmaz oldu olalı hep düşündüğünü belli edercesine sesi geldi kulağına: «Mustafa Beğ'im sen ölmezsin, hiç ölmeyeceksin sen» dedi.

Birçok şeyleri bir anda, bağıra bağıra söylemek geldi diline Mustafa Beğ'in, top top toplandı. İçlerinden birini söyleyebildi ancak: «Ben yoksul değilim Hasan, ölüm yoksullar içindir. Benden sonra sen çabuk ölme yeter ki?»

Sonra ne Hasan konuşmağa fırsat bulabildi ne de Mustafa Beğ. Aslında ikisinin de söyleyecek fazla bir sözü yoktu. Hasan, çocuk aklında bula bula bulabildiğini söylemişti, bir ikincisini söyleyebilmek için vakit geçmesi gerekti; Mustafa Beğ ise yine yer değiştirip duran babası ile Gülçehre'nin bulutlu yüzlerine vermişti kendini. Kızılağaç Yenicesine girerlerken de annaçlarına çıkan bir yaşlı çobanın yüzünden yollarından oldular. Sürüsü, zaten bir kağnının zor geçeceği yolu tıkamıştı. Sürü yanlarından apalanırken Horoz Dede de morarmışlığı tozlardan görünmez olmuş bir halde yetişmiş arkalarından, çoban selam verip geçerek sağa sola sıçrayan koyunları yola sokmağa yeltenmişti. Mustafa Beğ çobana kendisine benzeyen birinin buralardan geçip geçmediğini sordu.

Çoban, sağa sola sıçrayan koyunları bırakıp Mustafa Beğ'in yüzünü uzun uzun süzdü; çipil gözlerinde solmuş iki damla mavi, küçücük bir başın sarışınlığını boğmakta olan saç sakal karışımının arasında hiç bir cevap vermeden sustu o süre içinde. Müstafa Beğ'e pek uzun gelen, Horoz Dede'yi bir iki nefeslik dinlendiren, Hasan'ı ise koyunlarda oyalayan bir süreydi. Çobanın solmuş iki damla mavi gözü çipilliğine geri çekildiğinde melemelerden az biraz kabaca bir ses, Türkmencenin başını gözünü yararak: «Te vardır, gelmiştir» dedi. «Sabah vaktidir, dorukta, te vardır orada bir mağaradır,

kocamandır, oralarda, sana benzer, yanında adamlarıdır, bir çok.»

Üst yanda, güneşi ikindi gölgesine almış dağın tepesini gösteriyordu sopasıyla. «Oradadır. Sana benzer, benzemez, benzemez, bilmem yoktur. Öğlen sonudur, gelmiştir beş kişi, ayrı. Sormuştur, benden. Yoktur sana benzemeleri, bilmem. Köydede var kalabalık, çok kalabalık, epsi Murad Beğlidir, ordudur bre, çok ordudur. Sarıldık. Bilmem.»

«Heyvah, yine geç kaldık, yine yetişemedik, yine geç...» deyip hırıldadı Horoz Dede. «Mustafa gel vazgeç artık. Mustafa Beğ'im gel kadere rıza göster.»

«Hangi kader? Ne kaderi? Ben sonu alınmamış bir olaya kader mi derim?»'

«Hangi son? Neyin sonu? Son dediğin nedir ki oğul, var mıdır?»

«Ya kader?»

«Vardır Beğ'im. Hemi de nasıl olduğu görünmüştür. Kıyamam. Kıyamam. Elimle getirdim sana kıyamam artık.»

«Kaderse insan kaderini bir kere yaşar Horoz Dede, onu da ben Buhara'da yaşadım, Buhara'da bıraktım. Başka bir kader tanımam! İstersen sen kal.»

Horoz Dede öfkelenemedi de: «Seni sürükleyen benim, benim, benim» dedi. «Seni sürükleyen benim hay oğul istesem de kalamam ki. Ama beni kim sürükledi, kim?»

Mustafa Beğ'in dağa tırmanan atının ardısıra, hıçkırığa benzer bu çığırışı kopup gitti önce, sonra da o yana sürdü atını.

Deli gönlü paramparça.

Burçak ilk defa bir başına kalmış, hâla oturak yerlerinde. hâlâ kursağında. hâlâ beyninin her bir köşesinde koşup duran bir atın ırgalayışından kurtulurum umuduyla dikenli üç beş çalının kütleştiği bir gölgeye dar atmıştı kendini. Çalı dibi gölgesi henüz kurumamış nem kalıntılarının silindiği otlarda çıtırdıyan bir mayıs ikindisinde ağır, uykulu kokuyordu. Bütün öğle güneşini yemenin sersemlemiş dökün-tüsünde otlar, kayaların arasında yer edebilmiş pürtüklü bir toprağa otluklarını bıraktıkça, dikenli çalıların dip burçları hayli ısınmış bir güneş anbarlamasına eridikçe yeşil, sarı, göğde esmerinde pul kabuk rengi birbirine giriyor, ağır ve uykulu kokuyu bunaltıcı bir hale getiriyordu. Bu da Bur-çak'ın bıkmış, bezmiş, kendi kendini lanetleyen, doğduğuna bin pişman yorgunluğunu daha bir artırıyordu.

Çalı dibine kendini atar atmaz gözleri baygınlaşmış ki; o bezgin ve bıkmış yorgunluklar top top uykular halinde kir-piklerinde sıralanmış, ağır ve uykulu kokular da üstüne bi-nince boynu düşüvermişti yoksulun. Bir anda dünyalara be-del bir iç geçmesi, bir anda iki cihandan değerli gelen bir gönül göğnümesi ki Burçak yüzyılların dinlenmişliğinde bir unutuşu yaşamıştı. Gel gör ki bir kuş ötüşünce ya sürdü ya sürmedi. Göğsüne yürek yerine gelip yerleşmiş bir Sefil Ali nefesi ile son günlerde bir Bahadır Yüzbaşı soluğu, görün-mez korkularını salıverince hoplayıp yırtıldı kuş uykusun-dan Burçak, hemi de yüreği ağzına gele gele.

Fakat o uyanışta gözüne görünen dünya nasıl da güzeldi! Az önceki iç göğnümesinin büsbütün sersemlettiği gözleri kırmızı halkalarından salınmış kırmızı perdelere süzülürken görebildiği herşeyi de kırmızı buğulara tüllüyordu. İkindiye yatan güneşin, dağın bu yanından gelen boz ışıkları koltuklaması bu kırmızılıkta; yamaç aşağı kayan dağın inişinde sivrilmiş, yassılmış, kütleşmiş, karga burnunda kıvrılmış kayalarla ara yerlerinde pürtüklerini bozlaştırmış toprak bu kırmızılıkta; çalılar, yer yer kelini dağıtmış ağaçlar, kümelerinde canlanıvermiş meşe gümrahlıkları bu kırmızılıktaydı. Yetmiyor, hiç de korkutucu ve sevimsiz görünmeyen kırmızılığın iniş aşağı ve yokuş yukarı salmışı, görünen herşeyin kendi rengine de bulandığından, bulanırken uykuların en aranılanında devrilip düşlere döküldüğünden ayrı bir çekicilikte, seyredeni esrükleştiriyordu. Bir de mayısın toprakta ve ağaçta nefes alan ikindisi yok mu, işte o, bütün bu kırmızılığın içinde buram buram tütüyordu. Uzak ot yanışlarının duman kokusu, yine uzak kuş çığırışlarının ateş çıtırdamalarında duman kokusunu alevlendirişi, yukarıda göğün titiz kadınların elinde silinmiş, silinmiş, silinmiş de silinmişliğini kurutmakta olan maviliği... Burçak'ı sırtüstü yatıp uyumamanın işkencelerinde ölüp ölüp diriltiyordu.

Gel gör ki Sefil Ali!

Gel gör ki Bahadır Yüzbaşı!

Sefil Ali yetmiyormuş gibi bir de Bahadır Yüzbaşı musallat olmuştu başına. Bundan sonra da kurtuluş yoktu, olmayacaktı. Bahadır Yüzbaşı, ne biçim bir adam olduğunu ispatlama yolunda, şu adam olmayacağı belli Burçak'ı, yazık, böyle diyorlardı açıkça söylemiyorlardı ama hepsinin aklından geçen bu idi, bu adam olmaz Burçak'ı adam edip ortaya çıkaracaktı.

Hayıflanıyordu, üzülüyordu, öfkelerin en koyulaşmışında yüreği kin küpü olup çıkıyordu Burçak'ın ama, şu adam olmaz Burçak lafı yok mu işte onu düşünürken de sanki ken-

disi için değil bir başkası için söylenmiş bir söz imişcesine uzaklardan söylenişi seyrediyordu yine de. Ama en yorgun bezmişliklerinde dahi aklı bin bir kılığa bürünüyor, eline geçmiş bir Yada Taşı'nın büyüsünden, yahut çocuk masallarının cininden perisinden medet ummacasına bir gücün sahibi olarak Sefil Ali'yi de Bahadır Yüzbaşı'yı da karşısında tirtir titretiyordu, yalvartıyordu; «Biz ettik sen etme Burçak Yiğit» dedirtiyordu.

Dedirtecekti.

Artık kaması da vardı.

Kaldırdığı anda atacaktı bir gün; Sefil Ali ile Bahadır Yüzbaşı'nın kamalarının saplandığı o direğin kertiğinde, iki kamanın tam ortasına hemi de, iki kamanın ucunu da sağa sola sıyıraraktan saplayıverecekti. Sefil Ali de şaşacaktı bu işe Bahadır Yüzbaşı da, Çerçi de, Zindan Çavuşu da, herkes. Onlar şaşadursun Burçak, kuşağından çekip sıyırdığı bir başka kamayı, sonra bir başkasını, sonra bir başkasını, ve başkalarını birbiri ardınca fırlatacak; vınlayıp uçan kamalar tın!

Tın! Tın saplanamamasında oğul vermiş arıları andırarak varacak birbiri ucuna saplanacaktı.

Alkış ki ne alkış, ne alkış, ne alkış!

Sefil Ali perişan, Bahadır Yüzbaşı sararmış gördüğünden: «Bre bu Burçak mı? Bre bu Burçak'ın attığı kamaları mı hele hele!» deyip duracaklar ama şaşkınlıklarından da yerinden kımıldamayacaklardı, kımıldamağa güç bulamayacaklardı.

Sonra, neden sonra şaşkınlıkları geçince gelip Burçak'ın elini öpecekler, Burçak'ı usta belleyecekler. «Biz senin eline su dökemeyiz kardaş, köleniz» diyeceklerdi.

Diyeceklerdi!

O kadar!

Şimdi varsın gitsinler, Burçak'ın varlığını yokluğunu unutsunlar; «Kurtulmuşken bırakalım ne yana gittiyse gitsin» demiş olsunlar...

Telli tüllü kırmızılıklarda uykuların düşüne bürünüp görünmekte olan çevre, Burçak'ın düşlerine yataklık ettikçe Burçak düşlerin daha da koyusuna çöğüyordu çöğmesine de, ne biçimde olursa olsun Sefil Ali'nin yahut Bahadır Yüzbaşı'nın adlarını andıkça yürek ezikliğinden de kurtulamıyordu. Ne kadar dize getirirse getirsin hayalinde, ikisi de Burçak'ın ejderhasıydı; ikisi de yedi başlı kırk kuyruklu birer ejderha olarak, en tatlı düşlerini yangına veriyordu. Şimdi neredeydiler kimbilir? Herhal yukarıya, dağın kel doruğunun mağarasına varamadıysalar bile varmak üzere olmalıydılar. Çerçi de. Zindan Çavuşu da. Aşağılarda ise bir acayip kaynama vardı. Derinden derine uğuldayan, kıpır kıpır toprağı ezen sesler. Eğer Sefil Ali ile Bahadır Yüzbaşı yetişip yukarı mağaraya saklandığını öğrendikleri Düzmece'yi basamazlarsa bu aşağıdan gelenler yapacaktı o işi. Burçak, Sefil Ali ile Bahadır Yüzbaşı'dan çok bu aşağıdan gelenlerin Düzmece'yi yakalamasını istedi. Nasıl olsa kendisi yakalayamayacaktı; nasıl olsa kendisi oralara çıkmayacak, Düzmece de buralara inmeyecekti.

Ah bir inebilmeli ki?

Hani Sefil Ali ile Bahadır Yüzbaşı'nın mağaraya tırmandığını sezer sezmez, onlardan kaçayım derken hani... kaçınca şu aşağıdan gelenleri de görünce canım, yolunu sapıtıp can acısından bu yanlara sapmalıydı ki... şu çalının az ötesinden geçerken bre... geçiyorken Burçak'tan habersiz Burçak çekip kamasını atmalıydı kı... «Sendin eğlenen benimle he mi Sefil Ali? Al bakalım Düzmece dedikleri bu mu? Benden eyi tanır mısın? Sor bakalım Bahadır'a...» Yüzbaşılığını kim anar artık? Düzmece'yi vuran kim?

«Kimsin sen?»

«Ödü patladı; o bir gölge hemen yanında durmuştu, kaba solukta: «Kimsin sen!» deyip sormuştu. Burçak'ın eli ayağı buz kesmişti. Telli tüllü kırmızılıklarda düşe yatmış yamaç da, doruk da, gök de şangır şungur...

Yanıbaşında soran adam zebellah gibi bir yiğitti, Burçak da sapsarı seslerde: «Ben... Sefil Ali'nin yoldaşı...» dedi. «Ayağım... burkuldu da. Çıkamadım.»

«Doğru mu? Yukarıda mağarada mı gerçekten?»

«Kim?»

«Kim olacak bre? Bizim ne işimiz var burada? Düzmece'yi sorduk? Ardımdan ordu gelmekte hey, kim yetişirse dünyalığını buldu demektir? Mağarada mı?»

«Öyleymiş.»

Lafın yarısını bekledi, yarısını Burçak'a bıraktı yiğit, tırmandı yamaca.

Burçak, yiğidin ardısıra sapsarılığını toplama derdinde bakındı. Yalanına kanıp burkulmuş sandığı ayağının bileğinden acıdığını sezmiş, yiğidin tırmanışını kendi ayak burkuluşunun acısında topallaya topallaya izlemişti. Hemen bu yanından da, tırmanan yiğidin bu yanından biraz sapa yerden, herhal kestirme gelmiş bir başkasına takıldı gözleri, bir tuhaf ürpermelerde takıldı. Fakat fazla durmadı, ürpertileri de daha bir tuhaflaşmadan sıyrılıp aşağılara aktı. Epeyce aşağıda, kestirmeden gelir gördüğü kişinin izinden ayrılmak istemeyen biri sarsak, ha düştüm ha düşüyorum demesine sallantıda cılızından bir adam heveslenmesi, biri de bir çocuk... o cılız olanın eline yapışmıştı, geliyorlardı. Öteki ya bunları bırakmış, ya bunlardan ayrı, bir şeyin peşinde yahut da bunlarla bir işi olmayan bir kişiydi. Arkasında bir çıtırtı duymasaydı Burçak, eğlenecek bir nesne bulmuş olmanın oyalanmasında gelen çocukla cılızın gelişine dalıp gidecekti. Lâkin arkasındaki çıtırdı bir yaman çıtırdıydı, bastığı yeri ya çökertiyor ya oturtuyordu. Dönüp baktı Sefil Ali mi, Bahadır Yüzbaşı mı diye; ikisi de değildi, gelip geçmişti yukarıya doğru, az ötelerde başkaları da koşuşuyordu. Burçak'ın yüreğindeki sesler hırıldaya hırıldaya: «Varın, çapın, seğirtin!» dedi. «Sefil Ali'den önce kardaşım, Bahadır Yüzbaşı'dan önce varın, tutun!»

Demesine kalmadı, yukarılarda kaba sesler birbirine girdi; toprak kaymalarını andırır sıyırtılar, kayalardan taş kopmaları, yuvarlanmaları.. onun gibi sesler; sonra bağırıp çağırmalar. Bir kargaşaydı, Burçak ne olduğunu anlamak için diklenip bakındı... şöyle böyle doğruldu tam tamına değil, çünkü görünmekten çekiniyordu, görmekten çekiniyordu. Yarı doğrulmada bir şey göremedi de gözü yarım ok atımı ötesinde, biraz önce bir tuhaf ürpertilere dalıp çıkarak seyrettiği kişiye takıldı. O da bağırtı çağırtıyı duymuş olmalıydı ki sindi olduğu yere, saklandı. Burçak'ın yüreği ağzına geldi, adamın saklanışı kulaklarını uğuldattı. Dikti gözlerini av köpeklerinin yürek çarpıntılarında, adamı yutacaktı, öyle baktı. Kanı iliği kurumuş yahut yerinde durmaz kaynamalara varmıştı. Kulakları vınlıyor, gözbebekleri harlanıyordu. Farkında olmadan süründü. Saklanmak için çalıların dibine sinmiş adama sıyır sıyır süründü. Yaklaştığında, neden olduğunu bilmeden sağına soluna bakındı. Sağ geriden gelen çocukla o cılızı gördü, rahatladı. Sol geriden, artık iyice belirlenen ordunun öncü kalabalığını gördü; itiş kakış tırmanıyorlardı, biraz daha rahatladı. Çalının dibine sinmiş adam ile iki ikiye bir yalnızlığın, üstelik Burçak'ın varlığını bilmeyen saklanmak çabasında bir adam ile yalnız kalmanın heyecanında soluklandı. Bir de adamı tanıyınca..?

Düş başladı Burçak'ın gözbebeklerinde; günlerdir alıştığı, ezberlediği, benimsediği, kendinden başka kimsenin olmayan düşü. Düzmece Mustafa Sefil Ali'nin elinden kaçmış, Bahadır'dan kurtulmuş, Murad Beğ'in gözü dönmüş ordusundan yakayı sıyırmış ama gelmiş, kaçayım derken Burçak yiğidin eline düşmüştü. Fısıldaşan sesin duyulur bir uzaklıkta Burçak'tan, Burçak'ın yiğitliğinden, Burçak'ın kamasını dilediği yere savurup vurur bir atıcı oluşundan habersiz bir zavallılıktaydı; çalılardan medet umuyor, çalıların bodurluğuna saklanmak için tirtir titriyordu. Ordular yenmiş, ordular bozmuştu ki hemi de Osmanlı'nın yiğit ordularını bu

Düzmece; gelgör ki şuracıkta canı derdine düşmüştü. Burçak'ın acımasına kalmıştı, üstelik bundan da habersizdi. Kamasını sıyırıp attı mı cansız! Düzmece Mustafa denilen derdi bitiyor Murad Beğ'in... ve!.. Burçak yiğitliğinin ispatlanmışlığında dile benden ne dilersen buyruğuna tenezzül etmiyor!

Canını bağışlasa nasıl olurdu şu Düzmece'nin?

Daha büyük bir yiğitlik olmaz mıydı?

Olurdu ama kimse bilmezdi ki, bilemezdi ki.

Kimsenin bilemeyeceği bir yiğitlik kaç para! Yiğitlik dendi mi duyanın ağzını açık bırakmazsa ne işe yarar?

Gözleri buğulanmış, buğulanmıştı; aklı uçmakta, gönlü yok yerinde, yüreği öyle bir pırpırlarda ki Burçaklığından soran olsa cevab veremezdi. Kaması olduğunu biliyordu sadece, onun nasıl atılacağını nasıl tutulacağını bilemediğini bilmiyordu; onu da soran olsa şaşar bakardı. O haldeyken eli kamasına vardı gevşek, uyuşuk, sarhoş.

Kamasına varan el sapa yapıştı; gevşek, uyuşuk, sarhoş.

Çekti. Neresinden tuttuysa tuttu, nasıl fırlattıysa fırlattı, kama nereye vardıysa vardı; hepsi de gevşek, uyuşuk, sarhoş.

Fırlattığı anda gözlerini sımsıkı yummuştu elinde olmadan; kan çanağına dönmüş bir göz yumuşun kızıl kararmalarda kıvılcımlanışına dişlerini de sıkmış iken o hiç unutamayacağı sesi duydu: «Ahh!» iki eli birden kulaklarını tıkadı Burçak'ın. Vurulan bir hayvanın, boğazlanan bir atın haykırışı mıydı ne? Değilse en ağır uykuların boğuntusunda can vermiş bir insanın can evinden çıkma sesiydi.

Birden dindi Burçak'ın yağmurları; sırılsıklam bir sessizlikte ölecek gibi oldu.

Gözlerini korka korka açtı; korka korka baktı: Adama, attığı kamasına, çevreye.

Düzmece Mustafa'nın boynundan taşmış bir kırmızılık gördü, gördüğünü sandı; kamasının o kırmızılığı taşırdığını gördü, gördüğünü sandı; Düzmece Mustafa'nın kıvrılıp bü-

küldüğünü, çalı dibinde kımıldamadığını gördü, görür gibi oldu. Yanlarına yaklaşmakta olan çocuk ile elinden tuttuğu o cılız kişinin de.

Gördüklerine, gördüğünü sandıklarına boşalıverdi Burçak. Az önce dinmiş olan yağmurları boraları fırtınalara karışarak bedenini delik deşik etti. Koştu nasıl koştuysa; varıp eğildi Düzmece Mustafa'ya nasıl varıp eğildiyse. Başka bir vakit olsa böylesine cana yakın, böylesine güzelleşmiş bir çift gözün böylesine ayrı ayrı yerlere bakarken dünyayı hiçe saydığını söyler hâlini tarif etmek için çırpınırdı. Ama o gözlerin kendini bırakışına baktı titreyerek. Kaması vuracağı yeri vurmuş, Düzmece Mustafa'yı canından etmişti. Yiğitlikti bu; Burçak'ın yiğitliğinin en birinci tanığıydı.

Bir kalkış kalktı Mustafa'nın yanından, bir kopuş koptu ki gören korkar. Yukarılardan aşağılara gelmekte olan kalabalığa delicesine vurdu çıktı: «Heyyy!. Bre bakın gelen Burçak'tır, Düzmece Mustafa'yı vuran benim ben! Duyun bre, bilin bre, tanıyın, benim ben!. Burçak'ım ben haydaaaa!»

Kimse tutamadı.

Yokuş yukarı, bu sefer karmakarışık inen kalabalığın arasında naralarının birini bırakıp ötekini tazelerken Sefil Ali ile Bahadır Yüzbaşı'yı aradı.

Görüp bulduğunda naraların en delirmişini salladı. Boğazı kopuyordu, gırtlağı yanıyordu, ağzından incecik bir kan sızıyordu.

Bir koluna Çerçi girdi, bir koluna Zindan Çavuşu. Zor tuttular. Burçak yırtınıyordu. «Benim! Düzmece'yi vuran benim! Benim kamam benim!»

Sefil Ali, Bahadır Yüzbaşı ile birlikte tuttukları, kişiliği çoktan solmuş Düzmece Mustafa'yı Bahadır'ın kollarına bırakıp Burçak'ın annacına çaptı. Salladığı gibi şamarını Burçak'ın iki yüzüne üstüste indirdi.

«Ya bu kim dürzü!.. Düzmece'yi vuran sen isen biz kimi tuttuk, ha?»

Burçak sallandı.

Hiç bir zaman hiç bir dalda yeşermemiş bir yaprağın sallanışında Çerçi'yle Zindan Çavuşu'nun kollarına bıraktı kendini.

«Ben kimi vurdum öyleyse?.» deyip hıçkırdı.

Sonra hiç bir şey duymadı, hiç bir şey görmedi.

EBEMKUŞAĞI cildinin sonu.

EBEMKUŞAĞI

M. NECATİ SEPETÇİOĞLU

... Ak Şemseddin sofraya doluluğunu döke döke yanaştı:

"Selamünaleyküm Şeyhim..."

Çıt çıkmadı.

Ak Şemseddin'in gözü açılır gibi oldu. Gördükleri bir kocaman oyundu. Bu oyunda kendi yeri de vardı muhakkak, vardı ama neredeydi? Bulamadığını sandığı anda buldu. Hacı Bayram Veli olanlardan haberliydi. Daha önce gelişinden, beğenmeyip gidişinden, tekrar dönüşünden haberliydi. Darılmıştı haklı olarak, Ak Şemseddin'in hamlığı gönlünü kırmıştı, o gönül de onarılmadan oyuna katılamayacaktı...

DÜNKİ TÜRKİYE

kitapyurdu.com